МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ю. М. ПОТЕБНІ ЗНУ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету

Інновації в обліково-фінансовій сфері та інженерії різних галузей економіки

до 95 – річного ювілею Запорізького національного університету

3 – 4 грудня 2025 року

Запоріжжя
2025

УДК 330.341.1:[657+338.4](062)
І 665

Рецензенти:

доктор економчних наук, професор, завідувач кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету (м. Полтава)
Медвідь В. Ю.,

доктор економчних наук, професор кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (м. Запоріжжя)
Колокольчикова І. В.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Запорізького національного університету
(протокол № 9 від 24.02.2026 р.)

І 665 Інновації в обліково-фінансовій сфері та інженерії різних галузей економіки : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3-4 грудня 2025 р., м. Запоріжжя) / за ред. Макаренка А. П., Меліхової Т. О. Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2025, 378 с.

ISBN 978-966-599-630-9
DOI: https://www.doi.org/10.32782/978-966-599-630-9

В ході проведення конференції відбулось дискусійне обговорення результатів підготовки здобувачів вищої освіти для покращення змісту навчальних курсів освітніх програм, орієнтуючись на думку стейхолдерів (працівників НДЕКЦ, науковців та студентів ЗНУ та інших закладів вищої освіти).
Під час проведення конференції розглянуто наступні питання: Тенденції та перспективи розвитку обліку, аналізу, оподаткування та аудиту; Інноваційні підходи у фінансах, банківській діяльності, страхуванні та на фондовому ринку; Сучасні моделі розвитку економіки, організації виробництва та управління підприємствами; Шляхи вдосконалення бюджетної та податкової політики держави; Практичні аспекти формування ефективного менеджменту та публічного адміністрування; Цифровізація та розвиток інформаційних технологій в економічній діяльності; Новітні напрями інженерії, технічних і наукових досліджень у різних галузях економіки; Правове забезпечення господарської діяльності: виклики та шляхи вдосконалення; Сучасні підходи до проведення економічної, правової, будівельної та технічної експертизи.

ISBN 978-966-599-630-9 © ЗНУ, 2025

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:
Шило Г. М. – д.т.н., професор, ректор ЗНУ.
Заступники голови:
Яримбаш Д. С. - д.т.н., професор, проректор з наукової роботи ЗНУ
Метеленко Н. Г. – д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Меліхова Т.О. – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Зайкова Н.М. – директор Запорізького НДЕКЦ МВС.
Члени оргкомітету:
Ажажа М. А. – д.н. з держ. упр., професор, професор кафедри управління та адміністрування ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Андрюкайтене Р. М. – доктор соціальних наук (управління), доцент, професор кафедри спортивного та туристичного менеджменту, Литовський університет спорту (м.Каунас, Литва).
Арутюнян І. А. – д. т. н., професор, завідувач кафедри промислового та цивільного будівництва ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Арабаджиєв Д. Ю. – д. політ. н., професор, начальник науково-дослідної частини ЗНУ.
Банах А. В. – к. т. н, доцент, завідувач кафедри міського будівництва та господарства ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Бєлоконь К. В. – к.т.н., доцент, заст. директора з наукової роботи ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Бєлоконь Ю. О. – д.т.н., професор, завідувач кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Власова С. С. – незалежна освітня діячка Запоріжжя, засновниця проєктів «Підліткові балачки» та «Підліткова ідейня» для місцевої молоді, благодійниця.
Власов А. О. – к.т.н., доцент, завідувач кафедри металургійного обладнання ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Воронкова В. Г. – д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Глущевський В. В. – д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Грешко Р. І. – к.е.н., доцент, декан економічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
Грибанова О.Є. – к.пед.н., викладач вищої категорії, викладач-методист, директор ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ».
Зайцева М. – координатор освітніх програм «CIMA Ukraine».

Коваленко В. Л.– д.т.н., професор, завідувач кафедри електричної інженерії та кіберфізичних систем ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Коверга С. В. – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, професор кафедри управління та адміністрування ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».
Колногозюк О. В. – керівник ПП «Аудиторська фірма «Аксиома-Аудит», розробник Axioma-Audit, сертифікований аудитор України, сертифікований DipIFR, сертифікований бухгалтер-практик САР.
Коломоєць Т. О. – д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України, в.о. декана юридичного факультету ЗНУ.
Ковтун І. Б. – к.н. з держ.упр., доцент, перша проректорка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький).
Кощенко О. М. - спеціаліст з питань міжнародної співпраці Вищої Школи Управління Охороною Праці в Катовіцах (Республіка Польща).
Клопов І. О. - д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Критська Т. В. – д.т.н., професор, завідувач кафедри електроніки, інформаційних систем і програмного забезпечення ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Кузнєцов І. О. - Менеджер з навчання адаптації та розвитку компанії «BDO Ukraine», м. Дніпро.
Макаренко А. П. – д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.
Макаренко П. М. – д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету.
Макаренко Ю. П. – д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Мамонова А. А. – заступник начальника управління, начальник управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області.
Меліхов Є. В. – асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, аспірант 073 «Менеджмент».
Мержинський Є. К. – к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, директор Центру Польської культури, освіти, науки та євроінтеграції ім. Яна III Собеського.
Мищук Є. В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління Криворізького національного університету (м. Кривий Ріг).
Мусійченко О. Г. – викладач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, бухгалтер-практик, аспірант D3 «Менеджмент».
Оглобліна В. О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Осмятченко В. О. – д.е.н., професор, керівник освітніх проєктів SAP, TG Consulting

Подмешальська Ю. В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Рафаель Чилочі – д.е.н., професор, декан факультету економіки та бізнес-інжинірингу Технічного Університету Молдови.

Синиця Ю. С. - к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Тараненко В. Є. – к.е.н., доцент, завідувач кафедри соціального забезпечення та податкової політики Університету митної справи і фінансів (м. Дніпро).

Храпкіна В. В. – д.е.н., професор, професор кафедри маркетингу та управління бізнесом НУ«Києво-Могилянська академія».

Ghenadie Tchiobanu – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Національний науковий інститут праці та соціальної захищеності, Бухарест, Румунія

Pirciog Camelia Speranta – Doctor of economics, General Manager INCSMPS, Bucharest,Romania.

ЗМІСТ

Секція 1. Тенденції та перспективи розвитку обліку, аналізу, оподаткування та аудиту

Голуб Н.О. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОБЛІКУ В СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ: ІНТЕГРАЦІЯ АКТУАРНИХ РОЗРАХУНКІВ, АНАЛІТИКИ ТА СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ……. 16
Кашперська А.І. ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИМОГИ…… 18
Лоханова Н. О. КЛЮЧОВІ ЗМІНИ ДО ПОДАННЯ І РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ МСФЗ 18…….. 20
Макаренко А. П., Іванов К. М. ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ КОРОТКОСТРОКОВИХ КРЕДИТІВ БАНКУ…… 23
Макаренко А.П., Меліхов Є.В., Бандурко Є.Є. СУКУПНІ ВИТРАТИ І ВВП 26
Макаренко А.П., Медведовський А.Г. ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ СОБІВАРТОСТІ НАДАНИХ ПОСЛУГ ……. 28
Макаренко А.П., Кравець Р.О. ПЕРЕВІРКА СТАНУ ЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙНА ТА ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ РЕВІЗІЇ ТА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ… 32
Макаренко А. П., Костюк С. О. ПОРЯДОК ВІДОБРАЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА РАХУНКАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ……. 35
Меліхова Т.О., Бандурко Є.Є. КОНТРОЛЬНА ФУНКЦІЯ ІНВЕТАРИЗАЦІЇ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ……. 38
Меліхова Т.О., Бандурко С.О. ОБЛІК НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ…….. 41
Меліхова Т. О., Бінчева Ю. О. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ РОБОЧОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ НОРВЕГІЇ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД…… 44
Меліхова Т.О., Гриценко В.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ…… 48
Меліхова Т.О., Дук К.Т. ВИМОГИ ДО СКЛАДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ ……. 51
Меліхова Т. О., Саннікова А. С. ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ТОВАРІВ ПІДПРИЄМСТВА…….. 54
Меліхова Т. О., Локтіонова А. І. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА: ОБ'ЄКТИ, РЕГУЛЮВАННЯ ТА МЕТОДИ.. 56
Меліхова Т.О., Піддубна Р.Р. ОБЛІК ТОВАРІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ…….. 59

Меліхова Т.О., Коваленко А.О. ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ АКТИВНИХ ТА ПАСИВНИХ РАХУНКІВ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ…. 61
Меліхова Т.О., Меліхов Є.В., Зімагоров М.Є. МАЛИЙ БІЗНЕС В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ…… 64
Меліхова Т.О., Меліхов Є.В., Лупінос К.С. ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ……. 67
Меліхова Т.О., Меліхов Є.В., Орлова М.Р. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МЕТОДУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ…… 69
Меліхова Т.О., Меліхов Є.В., Самбор М.О. СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ РАХУНКІВ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА…….. 72
Меліхова Т.О., Меліхов Є.В., Усата П.Р. ДОКУМЕНТУВАННЯ ЯК МЕТОД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ……. 75
Меліхов Є.В., Коваленко А.О. ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ…… 78
Московчук А.Т. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ: ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ…… 80
Наумова Т.А., Тучак А.З. ЗАСТОСУВАННЯ ВНУТРІШНІХ ПРОЦЕДУР КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЮ ДЛЯ МІНІМІЗАЦІЇ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА……. 82
Оглобліна В.О., **Бурма О.В., Єременко А.В.** ІННОВАЦІЇ В ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ…….. 84
Подмешальська Ю.В., Вітценко Л.Р. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ АНАЛІЗУ «ВИТРАТИ-ОБСЯГ-ПРИБУТОК» В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ ……. 87
Подмешальська Ю.В., Дорошенко П.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ…… 89
Подмешальська Ю.В., Швайка Р.Л. УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ В ЧАСТИНІ ЗАПОБІГАННЯ КАСОВИМ РОЗРИВАМ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ…… 92
Подмешальська Ю.В., Нікішин Є.М. ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ……. 94
Роєва О.С., Гарган Ю.С. ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ДОСВІД КРАЇН ЄС…… 97
Руденко С.В., Накісько О.В. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……. 99

Селіванова Л.М. ВИТРАТИ НА УПРАВЛІННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ…… 101
Семенова К. Д., Топащенко А. А. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАПАСІВ ПІДІДПРИЄМСТВА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ…… 104
Синиця Ю.С., Бандурко Є. Є. ОЦІНКА АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ВИСОКОЇ ІНФЛЯЦІЇ ТА ВАЛЮТНИХ КУРСІВ…… 107
Синиця Ю.С., Дук К.Т. КЛАСИЧНІ ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ Й ВПЛИВ НА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ……. 109
Синиця Ю.С., Піддубна Р.Р. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКУ…… 111
Синиця Ю.С., Охлопкова Д.В. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ…….. 113
Синиця Ю.С., Сидоренков Я.І. РОЛЬ ОЦІНКИ Й КАЛЬКУЛЯЦІЇ У ФОРМУВАННІ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ…….. 115
Синиця Ю.С., Вітценко Л.Р. ВПЛИВ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА …….. 118
Синчак В.П. ТЕНДЕНЦІЇ В БЮДЖЕТНОМУ ВІДШКОДУВАННІ ПДВ КОМПАНІЯМ-АВТОПЕРЕВІЗНИКАМ…….. 120
Терновський О.Ю. ЗАВДАННЯ АУДИТУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПРИ ПЕРЕВІРЦІ ФІНАНСОВОЇ І НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ……. 122
Фесенко О.С. СПЛАТА МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ПРИ ВВЕЗЕННІ АВТОМОБІЛІВ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ……. 124
Чернишова Л. В., Зікул В. А. ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «КИЇВСЬКИЙ ВІТАМІННИЙ ЗАВОД»)…….. 128
Чернишова Л.В., Крючкова О.Є. USING DIGITAL TOOLS IN MODERN ACCOUNTING AND ECONOMIC ANALYSIS…….. 130
Шепелюк В.А., Данильченко Ю.В. ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДФО ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…… 132
Шепелюк В.А, Максимкіна І.В. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НП(С)БО, МСФЗ І ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ У РЕГУЛЮВАННІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ…… 135
Trushkina N., Prokopyshyn O. AUDITING INFORMATION SYSTEMS AS A KEY TOOL FOR CYBERSECURITY MANAGEMENT……. 137
Chernishova L. V., **Goloborodko T.R.** ANALYSIS OF THE STRUCTURE AND DYNAMICS OF JSC «UKRPOSHTA'S» REVENUE FROM INTERNATIONAL OPERATIONS……. 139

Секція 2. Інноваційні підходи у фінансах, банківській діяльності, страхуванні та на фондовому ринку

Воронкова В.Г. АНТИКРИХКІСТЬ ЯК УМОВА ВИХОДУ З КРИЗИ І ДОСЯГНЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ (ЗА НАССІМОМ НІКОЛАСОМ ТАЛЕБОМ)…….. 142
Дятлова Ю.В., Баришніков А.Г. ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ……. 144
ДятловаЮ.В., Карпелянський А.Р., Аскольдов В.І. СУЧАСНІ УМОВИ КРЕДИТУВАННЯ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЇ В УКРАЇНІ…….. 146
Макаренко Ю.П. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ…….. 148
Метеленко Н.Г., Сілін А. І. ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ м. ЗАПОРІЖЖЯ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ.. 150
Оглобліна В.О., **Мирошник С.О., Селезньов К.О.** ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТРЕНДІВ НА СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК …… 153
Стецюк Т.І. ЕКО СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У BANCASSURANCE: ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ КРОС-ПРОДАЖІВ У «СМАРТФОНІ»…… 155
Синчак В. П., Садовець І. М. ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ…….. 158
Сьомченко В.В. Стасик Б.М. ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНІХ ДЕРЖАВНИХ ПОЗИК В УКРАЇНІ…….. 160

Секція 3. Сучасні моделі розвитку економіки, організації виробництва та управління підприємствами

Арзянцева Д.А., Клімова І.А. ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ НАСТАВНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ОНБОРДИНГУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ……. 163
Арзянцева Д.А., Миронюк В.В. РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИЗМІ……. 167
Болтянська Л.О. ЕКОНОМІКА ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИРОБНИКІВ……. 170
Васильченко О.О. ЗАСТОСУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ…… 172
Горбуля М.А. ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ЧИННИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ…… 174

Захаркевич Н.П., Маланчій Є.М. ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСИТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІТА РИЗИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ……. 176
Корюгін А. В., Бевзюк Ю. О. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛІ ДІЛОВОЇ ДОСКОНАЛОСТІ……. 180
Корюгін А. В., Бевзюк Ю. О. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ…….. 182
Корюгін А. В., Молякевич В. О. ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ: РОЛЬ МОТИВАЦІЇ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРСОНАЛУ…….. 184
Корюгін А. В., Молякевич В. О. ВПЛИВ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ISO 9001 НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА……. 186
Корюгін А.В., Умерова К.А. ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ: ПРОБЛЕМИ СПАДКОВОСТІ РАДЯНСЬКИХ ПІДХОДІВ ТА ВИКЛИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗІ СТАНДАРТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ……. 187
Корюгін А.В., Умерова К.А. РИЗИК-ОРІЄНТОВАНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВА ВИМОГА ISO 9001:2015: МЕТОДОЛОГІЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ…….. 190
Макаренко А. П., Полицьковой П. Д. КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ……. 192
Макаренко П.М., Бєлов О. В. ІННОВАЦІЙНО-КЛАСТЕРНИЙ РОЗВИТОК ЯК НАПРЯМ ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ…….. 194
Моложан К.В. СУЧАСНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ……... 197
Мордвінова І.О., Корольова А. В. ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ АТ «УКРПОШТА») …….. 199
Нужна О.А. ПРОДОВОЛЬЧА Й АГРАРНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: МОЖЛИВОСТІ МІНІМІЗАЦІЇ ІМПОРТОЗАЛЕЖНОСТІ……. 201
Оглобліна В.О., Загородній С.А., Плиска О.В. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ…….. 204
Оглобліна В.О., Метеленко Н.Г., Воронкова В.Г. ІНТЕГРАЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ……. 206
Піхняк Т.А., Гудзь В.В., ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПАРАДИГМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ…… 209

Сіліна І. В., Федотов С. О. ІНСТИТУЦІЙНО-ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТИВНОГО РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У ПОВОЄННОМУ ПЕРІОДІ…… 212
Сьомченко В.В., Тонких Т. В. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ТА ВЕРИФІКАЦІЯ ЯКОСТІ ДАНИХ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В ОФІЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СТАТИСТИЦІ……. 214
Федоришина Л.М., Олійник С.С. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ЯК ІНДИКАТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ДЕМОКРАТІЇ: ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС…….. 217
Фурман Д.Г., Радомська Т.Д. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЙ В ЗАКЛАДІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я……. 219
Хилько І. І., Кирток Д. В., ПРОГНОСТИЧНІ СЦЕНАРІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ КРИЗОВИХ ПЕРІОДІВ……. 223
Чаплінський Ю.Б., Гудзь В.С. РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ У ФОРМУВАННІ КОКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА…….. 225
Шквиря Н.О., Ткачук В.М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВИХ СТРАТЕГІЙ У ТУРИЗМІ…….. 227

Секція 4. Шляхи вдосконалення бюджетної та податкової політики держави

Бондаревська К.В. РИЗИКИ НЕЗАДЕКЛАРОВАНОЇ ПРАЦІ: ВПЛИВ НА ПОДАТКОВУ СИСТЕМУ ТА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ…….. 230
Іжевський П.Г., Марусик Ю.О. ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ТА УЧАСТЬ НАСЕЛЕННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ……. 233
Цап В.Д., Ходаба Л.В. ФІНАНСОВА ПРОЗОРІСТЬ ТА ПОДАТКОВА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ… 236
Щебликіна І.О., Вахненко А.О., РОЛЬ ГРОШОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ…… 239

Секція 5. Практичні аспекти формування ефективного менеджменту та публічного адміністрування

Агєєва І.В., Большакова А.Е. СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ…… 241
Андрюкайтене Р., Воронкова В.Г., Нікітенко В.О. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В КРАЇНАХ ЄС…….. 243

Корюгін А.В., Бортник Х.Д. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКОСТІ ПОСЛУГ ЗАКЛАДУ ЕКСТРЕННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ……. 245
Корюгін А.В., Васильєва Я.О. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЙ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я …….. 248
Корюгін А.В, **Вархоєва В.О.** РЕБРЕНДИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОНОВЛЕННЯ РИНКОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ……. 251
Корюгін А. В., **Старенький Ю. В.** РОЛЬ МАРКЕТИНГУ ТА ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 254
Оглобліна В.О., **Панас О.Г., Рева В.О.** ЕВОЛЮЦІЯ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД…… 257
Оглобліна В.О., Савченко А.В., Мезенцев О.В. РЕФОРМИ ТА ІННОВАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ……. 260
Чернишова Л. В., **Топащенко А. А.** ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ) У СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ……. 262

Секція 6. Цифровізація та розвиток інформаційних технологій в економічній діяльності

Білай Д.С. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ…… 265
Венгерова О.В, Гурєєва А.І. ПРОСУВАННЯ ПРОДУКТІВ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ ЧЕРЕЗ БЛОГЕРІВ-НУТРИЦІОЛОГІВ: РИЗИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ…… 267
Венгерова О.В, Сідаш Д.М. UGC ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ……. 269
Гончар Л. В., Літвінов А. О. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ…….. 271
Гончар Л. В., Стецик Я. В. ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ТА ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД…… 274
Гончаров В.В., Плаксюк О.О. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ……. 276
Кучмійова Т. С., Гончарук В. С. HR-АНАЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ…….. 278

Лисак О.І. ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТОРГІВЛІ……. 280
Мартиненко О.В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ……. 282
Метеленко Н.Г., Андрюкайтене Р., Воронкова В.Г. ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ ЧИННИКІВ ТРАНСФОРМАІЇ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ.. 285
Міхайлуца О.М., Божедомов М.А. ОЦІНКА ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ВАРТОСТІ 3D-ДРУКУ: РОЗРОБКА АНАЛІТИЧНОЇ ПАНЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ.. 287
Оглобліна В.О., Одарюк І.О., Науменко Є.Г. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК ПЕРЕХОДУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО.. 289
Остапенко Р. М. ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ……. 292
Паршин Ю.І., Олєніченко В.П. ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ ЛОГІСТИКИ У СТРАТЕГІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ…… 294
Саркісян Д.О. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ…… 296
Сьомченко В.В. к.е.н., **Ликова А.М.** ЕВОЛЮЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВ…… 298
Хилько І. І., Славська О. Ю. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЗВІТНОСТІ ЩОДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ…….. 300
Чернишова Л. В., Сандуляк А. П. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ…….. 303
Чобану Г. APPROACHES TO THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON LABOR MARKET TRANSFORMATIONS…….. 307
Щебликіна І.О., Бриндак А.А. ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ ІНДИВІДА……. 316

Секція 7. Новітні напрями інженерії, технічних і наукових досліджень у різних галузях економіки

Анін В. І., Фостащенко Д. О. ОПТИМІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ІНФРАСТРУКТУРНОГО БУДІВНИЦТВА НА ОСНОВІ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ…….. 318
Воронкова В.Г., Метеленко Н.Г., Оглобліна В.О. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ……. 320

Добровольська О.Г., Гогунський А.С. ТЕХНІЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ БУДІВЕЛЬ, ПОШКОДЖЕНИХ ПІД ЧАС ОБСТРІЛІВ…… 323
Кісельов Є. М., Постернак О. С. МОДЕЛЬ БЛОКУ ОБРОБКИ СИГНАЛІВ ОПТИЧНОГО АБСОРБЦІЙНОГО ВИМІРЮВАЧА ОЗОНУ…… 325
Кісельов Є. М., Постернак О. С. МОДЕЛЮВАННЯ СМУГОВИХ ФІЛЬТРІВ БЛОКУ ОБРОБКИ СИГНАЛІВ ОПТИЧНОГО АБСОРБЦІЙНОГО ВИМІРЮВАЧА ОЗОНУ……. 327
Метеленко Н. Г., Федотов С. О. КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА РЕСУРСНОГО ТА КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ……. 329
Метеленко Н.Г., Воронкова В.Г., Оглобліна В.О. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНДИКАТОРІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ……. 331
Метеленко Н.Г., Оглобліна В.О., Загородній С.А. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ ЕКОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ КОЛЬОРОВОЇ МЕТАЛУРГІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ……. 334
Паршин Ю.І. ІНДУСТРІЯ 4.0: ІНТЕГРАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ У ВИРОБНИЧІ ПРОЦЕСИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ……. 337
Прус А.Ю. ПЕРЕВАГИ ГІБРИДНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СИСТЕМ…….. 339
Рижков Л.М., Рижкова І.Л. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФІЛЬТРА КАЛМАНА І КОМПЛЕМЕНТАРНОГО ФІЛЬТРА…… 341
Рижков Л.М., Рижкова І.Л. ПРО ВИКОРИСТАННЯ ЛІНІЙНИХ МАТРИЧНИХ НЕРІВНОСТЕЙ ДЛЯ СИНТЕЗУ ДИНАМІЧНИХ СИСТЕМ.. 344
Фостащенко О.М, Клепакова У.С. НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ МІСТ: РОЛЬ І ПОТЕНЦІАЛ ЗЕЛЕНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ…… 346
Фостащенко О.М, Курта М.С. СТАНДАРТИЗАЦІЯ НОВІТНІХ ПІДХОДІВ У БУДІВНИЦТВІ З УРАХУВАННЯМ ІНКЛЮЗИВНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ….. 348

Секція 8. Правове забезпечення господарської діяльності: виклики та шляхи вдосконалення

Шатіна Ю.О. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……. 351

Секція 9. Сучасні підходи до проведення економічної, правової, будівельної та технічної експертизи

Данкевич Н.О., Міхайлуца О.М., Михайлуца А.Ю. МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ СЕЙСМОСТІЙКОСТІ КАРКАСНИХ СИСТЕМ: ІНЖЕНЕРНИЙ АНАЛІЗ……. 353
Добровольська О.Г., Коренькова А.А. ІННОВАЦІЙНІ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОБ'ЄКТІВ, ПОШКОДЖЕНИХ ВИБУХАМИ……. 355
Гій Ю.А. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ…….. 357
Дацюк О.С. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ…….. 359
Мочеброда О. А. СУЧАСНІ МЕТОДИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ…… 362
Новак О. Ю. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ…… 365
Оглобліна В.О., Плиска О.В., Савела А.А. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ФВА ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА……... 367
Прус Ю.О., Барба І.Г. ПРОБЛЕМИ МАСОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ…….. 369
Пушкарьова Г.О. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ДОРОЖНЬОГО БУДІВНИЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ БУДІВЕЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ …….. 371
Фостащенко О. М, Резуненко А. А. ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЧЕРЕЗ ЕКСПЕРТИЗУ: НОВІ ПІДХОДИ БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ДОСТУПНОСТІ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ …….. 375

Секція 1

Тенденції та перспективи розвитку обліку, аналізу, оподаткування та аудиту

УДК 657.1:368:004

Голуб Н.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОБЛІКУ В СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ: ІНТЕГРАЦІЯ АКТУАРНИХ РОЗРАХУНКІВ, АНАЛІТИКИ ТА СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Страховий сектор є однією з найбільш регульованих сфер економіки, оскільки його стабільність прямо впливає на фінансову безпеку як окремих суб'єктів господарювання, так і держави загалом. Одним із ключових елементів системи управління страховика є бухгалтерський облік, адже саме він забезпечує відображення зобов'язань, резервів, страхових премій і виплат, а також формує інформаційну базу для аналізу ризиків та прийняття управлінських рішень. У сучасних умовах на систему обліку впливають глобальні стандарти, посилена увага регуляторів, швидкий розвиток цифрових технологій та потреба в підвищенні прозорості діяльності страхових компаній.

Однією з ключових тенденцій є перехід страхового ринку до міжнародних стандартів фінансової звітності, зокрема IFRS 17 «Страхові контракти». Цей стандарт суттєво змінює підходи до оцінки страхових зобов'язань та визнання доходів. На відміну від попередніх правил, IFRS 17 вимагає формування дисконтованих очікуваних грошових потоків, врахування ризикової надбавки та розрахунку контрактної сервісної маржі. Це зумовлює необхідність тісної інтеграції роботи бухгалтерського підрозділу з актуарними службами. Відтепер бухгалтер має працювати з прогнозними моделями, сценарними оцінками, часовою вартістю грошей та аналітикою ризиків. Таким чином, зміст облікової діяльності значно розширюється.

Сучасний облік у страхових компаніях вимагає оперування великими масивами даних щодо страхових контрактів, ймовірностей настання страхових подій, статистики збитковості, фінансових прогнозів. Облікова інформація стає не лише історичною, а й переважно прогнозною, що суттєво змінює традиційні функції бухгалтера. Інформаційна модель обліку дедалі більше інтегрується з ризик-менеджментом, управлінням капіталом та актуарними розрахунками. Тому зростає потреба у фахівцях, які володіють як бухгалтерськими, так і аналітичними компетенціями [2].

Страхові компанії активно впроваджують сучасні інформаційні системи, що дозволяють автоматизувати процеси обліку премій, комісійних витрат, врегулювання збитків, формування резервів, управління договорами. Це знижує

ризик помилок, підвищує швидкість формування звітності та забезпечує прозорість операцій. Регулятори вимагають від страховиків детальної інформації про структуру страхових зобов'язань, методи їх оцінки, результати діяльності за видами страхування, а також дані щодо ризиків. Впровадження міжнародних стандартів сприяє підвищенню порівнянності звітності між страховими компаніями різних країн. Водночас зростає відповідальність за правильність відображення резервів, бо помилки в оцінках можуть суттєво впливати на фінансову стійкість страховика.

Страхові компанії поступово переходять до моделі «єдиної фінансово-актуарної платформи», де облікові дані автоматично узгоджуються з даними ризик-менеджменту та актуаріату. Це підвищить точність оцінок та дозволить формувати прогнозну звітність у реальному часі [2].

Актуарна діяльність у сфері страхування (перестрахування) – діяльність у сфері страхування щодо аналізу та оцінки ризиків та/або пов'язаних з ними фінансових зобов'язань, а також розроблення та оцінка методів управління фінансовими наслідками майбутніх випадкових подій з метою забезпечення реалізації актуарної функції страховика [1].

Автоматизація поступово застосовуються для прогнозування збитковості, аналізу страхових договорів, класифікації ризикових груп, контролю операцій. У перспективі очікується перехід від автоматизації окремих етапів до комплексної цифрової трансформації всієї облікової системи. Це дозволить скорочувати терміни закриття звітних періодів, зменшити трудомісткість процесів та підвищити точність оцінок.

Оскільки страховий бізнес має високу залежність від правильного управління ризиками, облік стає важливою частиною стратегічного планування. Перспективним напрямом є розширення управлінського обліку, що дозволить аналізувати рентабельність окремих видів страхування, сегментів клієнтів, каналів продажів, визначати оптимальну структуру портфеля [1].

Отже, система обліку в страхових компаніях перебуває в етапі масштабної трансформації, викликаної міжнародною стандартизацією, цифровізацією та зростанням вимог до прозорості фінансової інформації. Домінуючими тенденціями є впровадження стандарту IFRS 17, посилення ролі актуарних розрахунків, автоматизація облікових процесів і зростання значення аналітичної складової. Перспективи розвитку обліку полягають у створенні інтегрованих фінансово-актуарних систем, широкому застосуванні штучного інтелекту, удосконаленні управлінського обліку та підвищенні кваліфікаційних вимог до фахівців. Успішна адаптація страхових компаній до цих змін дозволить забезпечити високу якість звітності, підвищити фінансову стабільність і конкурентоспроможність на ринку.

Література

1. Мельник Т. А., Сибірцев В. В. М. Страхування : навч. посіб. / Т. А. Мельник, В. В. Сибірцев. Кропивницький : Ексклюзив Систем, 2022. 307 с.

2. Лень В. С., Сидоренко О. О. Облік і аудит у страхових організаціях : навч. посіб. / В. С. Лень, О. О. Сидоренко. Київ : Каравела, 2023. 460 с. URL: http://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/obiaus.pdf (дата звернення: 21.11.2025)

3. Про страхування : Закон України від 06.05.2023 р. № 3050-IX. Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text (дата звернення: 21.11.2025).

УДК 657: 334.724.6

Кашперська А.І., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету, м. Харків

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИМОГИ

В умовах модернізації й реформування бухгалтерського обліку і фінансової звітності суб’єктів державного сектору, узгодження міжнародних і національних стандартів насамперед необхідна налагоджена та ефективно працююча система організації обліку бюджетних установ, яка починається з формування облікової політики як нормативного підґрунтя здійснення облікового процесу. Діяльність бюджетних установ фінансується з державного або місцевого бюджету, вони є розпорядниками бюджетних коштів, неприбутковими організаціями, надають послуги громадянам від імені держави, крім того, бюджетне законодавство має певні відмінності, що й зумовлює наявність особливостей у формуванні облікової політики.

Якісний зміст облікової політики – це базова основа організації ведення обліку під час господарської діяльності бюджетної установи. Актуальність питання формування облікової політики обумовлене наявністю багатьох нормативних документів, проте відсутністю узгодженості єдиної думки. Від її формування залежить не тільки правильне ведення обліку та складання фінансової звітності, а й стратегічний розвиток бюджетної установи [1].

Основні нормативні вимоги щодо складання облікової політики бюджетними установами регламентовано Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» та 125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок», а також Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору, які носять рекомендаційний характер.

Виділимо вимоги, які висуваються зазначеними документами до змісту облікової політики бюджетної установи (рис. 1) [2].

Рисунок 1 – Нормативні вимоги до змісту облікової політики бюджетних установ

Можна виділити низку основних особливостей складання облікової політики бюджетної установи:

1. Відповідно до Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи, головний бухгалтер зобов’язаний подати керівнику пропозиції щодо визначення чи зміни облікової політики з урахуванням особливостей діяльності і технології оброблення облікових даних [3].

2. Бюджетні установи зобов’язані погодити облікову політику та/або зміни до неї з розпорядниками бюджетних коштів вищого рівня. Самостійно має право затверджувати облікову політику тільки головний розпорядник бюджетних коштів.

3. Необхідність врахування сфери діяльності бюджетної установи (освіта, охорона здоров’я, соціальний захист населення, культура, архів, оборона тощо).

4. Застосування принципів та процедур, спрямованих на цільове використання, економне і ефективне витрачання бюджетних коштів.

5.Застосування принципу єдності бюджетної системи.

6.Дотримання порядків використання бюджетних програм.

7. Необхідність визначення порядку отримання бюджетних асигнувань.

8. Наявність кошторису і необхідність його виконання.

9. Розмежування бюджету установи на загальний і спеціальний фонди.

10. Необхідність розмежування обмінних і необмінних операцій та дотримання відповідного поділу доходів і витрат.

11. Відсутність поняття прибутку, застосування поняття результату виконання кошторису у вигляді дефіциту/профіциту.

Отже, при складанні облікової політики потрібно враховувати як вимоги бюджетного законодавства, особливості сфери діяльності контрактного суб'єкта державного сектору, необхідність розробки графіку документообігу та робочого плану рахунків, так і доцільність включення управлінського обліку як одного з її елементів. Раціональне формування облікової політики сприятиме створенню ефективної облікової системи, як основного джерела даних з метою підвищення ефективності управління бюджетною установою, забезпечення повноти, достовірності й прозорості результатів її діяльності та фінансової звітності.

Література

1. Шацкова Л. П., Фрайман А. В. Особливості та проблемні аспекти формування облікової політики бюджетної установи. *ЕКОНОМІКА: реалії часу = ECONOMICS: time realities.* Одеса, 2020. № 2(48). С. 92–100. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2020/No2/92.pdf (дата звернення: 04.11.2025).

2. Черендник Н. Облікова політика бюджетної установи: складіть без помилок. URL: https://oblikbudget.com.ua/article/1285-oblkova-poltika-byudjetno-ustanovi (дата звернення: 04.11.2025).

3. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2011 р. № 59. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2011-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.11.2025).

УДК 657.631

Лоханова Н.О., д.е.н., професор**,** завідувач кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеського національного економічного університету, м. Одеса

КЛЮЧОВІ ЗМІНИ ДО ПОДАННЯ І РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ МСФЗ 18

У межах постійного процесу удосконалення фінансової звітності за МСФЗ Радою з МСБО розроблено і вводиться в дію з 01.01.2027 року МСФЗ 18 «Подання та розкриття інформації у фінансовій звітності» [1], який, по-перше, замінює нині діючий МСБО 1, і, по-друге, суттєво змінює вимоги до подання і розкриття інформації у фінансовій звітності.

Отже, в найближчий час науковці і практики стикнуться з питаннями практичного застосування відповідного стандарту, а отже, аналіз пропонованих змін є актуальним і має теоретичне та практичне значення.

У межах даної публікації зупинимося на огляді деяких з новацій, що пропонуються МСФЗ 18, до найбільш важливих з яких, на нашу думку, відносяться такі:

1) На відміну від МСБО 1, який надавав широкі й гнучкі можливості для подання інформації про доходи і витрати у Звіті про прибутки і збитки компаній, МСФЗ 18 передбачає застосування єдиних і чітких вимог щодо розмежування категорій доходів і витрат у відповідному звіті.

Групування доходів і витрат в частині операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, яке є звичним для діючих форм звітності, тепер стає більш обґрунтованим, обов'язковим до застосування, чітким і менш дискусійним.

Цікаво, що МСФЗ 18 вперше вводить чіткі категорії у Звіті про прибутки і збитки, яких передбачено п'ять: операційна, інвестиційна, фінансова, категорія податків на прибуток, категорія припиненої діяльності [1, с. 6-7; 2; 3].

2) Суттєво розширюються вимоги до розкриття інформації, при тому передбачається розширення вимог до пояснень, а також наведення деяких з важливих управлінських показників аналітичного характеру, крім традиційної фінансової інформації, зокрема п.22 МСФЗ регламентує, що суб'єкт господарювання має розкривати інформацію щодо всіх показників, які стосуються визначених управлінським персоналом показників результатів діяльності, тобто показників ефективності [1].

Дозволяється наведення альтернативних показників результативності.

Відносно цього аспекту компаніям слід чітко визначити: склад показників, їх пояснення, методику розрахунку, і, що особливо важливе, –узгодження з даними фінансової звітності. Відповідні показники мають наводитись в окремій примітці.

МСФЗ 18 не регламентує склад управлінських показників, тому компанії мають самостійно визначитися, як будуть подавати відповідну інформацію.

В якості можливих варіантів, а точніше, прикладів управлінських показників, які може містити звіт, слід назвати показники рентабельності продажів, рентабельності власного капіталу, рентабельності активів, показник EBITDA (прибуток до відсотків, податків, амортизації), нефінансові показники, зокрема, показники сталого розвитку (наприклад, частка обсягу доходів від реалізації «зелених» продуктів у загальній сумі доходів від реалізації, витрати на інновації тощо).

3) Стандарт надає настанови щодо агрегування і розміщення статей фінансової звітності і розкриття інформації про них в Примітках.

Запровадження МСФЗ 18 робить звітність більш чітко регламентованою в частині наведення складу показників і регламентації проміжних підсумків для забезпечення порівнянності звітів різних суб'єктів господарювання.

У даному випадку слід зазначити, що проміжні підсумки завжди мали місце в формах фінансової звітності, які складаються в Україні при застосуванні національних П(С)БО, але вони не були обов'язковими за МСФЗ.

Тепер наявність проміжних показників стає необхідною та обов'язковою вимогою і в звітах за МСФЗ, що має на меті полегшити сприйняття фінансової інформації і її застосування користувачами фінансової звітності.

Запровадження МСФЗ 18 суттєво підвищує аналітичні можливості фінансової звітності і надає більше інформаційне підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень.

Між тим, його запровадження ставить нові вимоги перед укладачами фінансової звітності і вимагає докладного аналізу запропонованих змін, уточнення облікової політики суб'єктів господарювання.

Також змінюються і вимоги в частині проведення аудиту фінансової звітності, зокрема, мають бути уточнені методики виконання певних аудиторських процедур, особливо в частині перевірки звіту про прибутки і збитки, а також повноти і відповідності розкриттів у Примітках до фінансової звітності за нових умов.

Література

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 18 «Подання та розкриття інформації у фінансовій звітності». URL : https://mof.gov.ua/storage/files/ IFRS%2018_2025.pdf (дата звернення: 26.11.2025).

2. Applying IFRS: A closer look at IFRS 18 (Updated July 2025). EY Global CRS. 21 Jul 2025 URL: https://www.ey.com/en_gl/technical/ifrs-technical-resources/applying-ifrs-a-closer-look-at-ifrs-18-updated-july-2025. (дата звернення: 26.11.2025).

3. Transition to IFRS 18: how to get started. KPMG (2025). URL: https://kpmg.com/us/en/articles/2025/transition-ifrs-18-how-to-get-started.html. (дата звернення: 26.11.2025).

УДК 657:336.77

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Іванов К.М., магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ КОРОТКОСТРОКОВИХ КРЕДИТІВ БАНКУ

У сучасних економічних умовах правильна організація обліку короткострокових банківських кредитів має особливе значення для забезпечення стабільності фінансового стану та ліквідності підприємства. Кредитні ресурси виступають важливим інструментом формування оборотного капіталу, оптимізації грошових потоків і забезпечення безперервності операційного процесу.

Належне відображення операцій за кредитами в системі бухгалтерського обліку є запорукою достовірності фінансової звітності, впливає на показники фінансової стійкості, рентабельності та платоспроможності підприємства.

Методологічні засади формування, оцінки та розкриття інформації про короткострокові кредити банків визначено Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Згідно з його вимогами, короткостроковими визнаються кредити, отримані від банківських установ на строк не більше одного року або тривалості операційного циклу підприємства, якщо він перевищує рік.

Облік короткострокових банківських кредитів здійснюється на рахунку 60 «Короткострокові позики», який призначений для узагальнення інформації про наявність та рух заборгованості підприємства за отриманими короткостроковими позиками. За кредитом цього рахунку відображається сума коштів, отриманих від банківських установ, а за дебетом – погашення заборгованості за кредитами, що включає як повернення основної суми боргу, так і сплату відсотків за користування кредитними ресурсами.

Витрати, пов'язані зі сплатою відсотків за користування кредитами, належать до складу фінансових витрат підприємства та обліковуються за дебетом рахунку 95 «Фінансові витрати» у кореспонденції з рахунком 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками». Такий порядок обліку забезпечує достовірне відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку й формування повної інформації про зобов'язання підприємства перед банківськими установами.

Первинний облік операцій з отримання та погашення кредитів здійснюється на підставі банківських документів – кредитних договорів, платіжних інструкцій

(раніше платіжних доручень), виписок із рахунку банку**,** а також внутрішніх документів підприємства, що підтверджують цільове використання залучених коштів.

Журнал господарських операцій з обліку короткострокових кредитів банку наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Журнал господарських операцій з обліку короткострокових кредитів банку

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Отримано короткостроковий кредит на поточний рахунок підприємства	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті»
2	Отримано кредит в іноземній валюті	312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»	602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті»
3	Нараховано відсотки за користування кредитом	951 «Відсотки за кредит»	684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»
4	Сплачено нараховані відсотки банку	684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
5	Погашено основну суму короткострокового кредиту	601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»

Джерело: згруповано авторами

Інформацію щодо відображення короткострокових кредитів банку у фінансовій звітності підприємства узагальнено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Фрагмент відображення у фінансовій звітності короткострокових кредитів банку

Вид звітності	Рядок	Стаття
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	1600	«Короткострокові кредити банків»
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	2250	«Фінансові витрати» (відображаються нараховані відсотки за користування кредитом)

Джерело: згруповано авторами

Для забезпечення достовірності інформації аудитор у процесі перевірки короткострокових кредитів має встановити:

- законність отримання позики (наявність кредитного договору, відповідність умов кредитування чинному законодавству);
- правильність класифікації кредитів як короткострокових;
- достовірність відображення відсотків і комісій у складі фінансових витрат;
- своєчасність погашення заборгованості;

- відповідність даних бухгалтерського обліку та звітності банківським випискам.

У ході аудиту застосовуються такі методи: документальна перевірка, аналітичне зіставлення, арифметичний контроль, підтвердження зовнішніх джерел (банків)**.** Особлива увага приділяється перевірці розкриття кредитних зобов'язань у Примітках до фінансової звітності**,** що є вимогою міжнародних стандартів аудиту (МСА 505, МСА 540).

Таким чином, правильне ведення обліку та проведення аудиту короткострокових кредитів банку забезпечує прозорість ведення фінансово-господарської діяльності підприємства, запобігає порушенням укладання кредитних договорів, сприяє ефективному управлінню позиковим капіталом, допомагає підтримувати фінансову дисципліну.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» від 31.01.2000 р. № 20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text (дата звернення: 21.10.2025)

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 21.10.2025)

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 21.10.2025).

УДК 657.47 330.55

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бандурко Є.Є., студентка 2 курсу спеціальность 071 «Облік та оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СУКУПНІ ВИТРАТИ І ВВП

У сучасних умовах розвитку економіки важливе значення має аналіз показників, які характеризують стан та динаміку національного господарства. Одним із ключових є валовий внутрішній продукт (далі – ВВП), він відображає загальний обсяг вироблених у країні товарів та послуг. Формування ВВП пов'язане з рівнем сукупних витрат в економіці, оскільки вони визначають обсяг попиту та стимулюють виробництво.

Питання взаємозв'язку сукупних витрат і ВВП широко висвітлюється у різних публікаціях. Н. Ґрегорі Менк'ю у своїх дослідженнях розглядає сукупні витрати як основу формування сукупного попиту та короткострокових коливань обсягів виробництва [6]. У межах кейнсіанської теорії наголошується, що зміни споживчих, інвестиційних і державних витрат безпосередньо впливають на рівень ВВП [2].

Значну увагу аналізу складових ВВП приділяють експерти Міжнародного валютного фонду, які зазначають, що в умовах економічної нестабільності саме фіскальна політика може відігравати ключову роль у стимулюванні сукупного попиту [1]. У вітчизняній практиці методологію розрахунку ВВП та його складових визначає Державна служба статистики України, яка використовує систему національних рахунків [5].

Важливе значення для аналізу сукупних витрат має розмежування номінального та реального ВВП. Номінальний ВВП вимірюється в поточних цінах, тому може зростати навіть за відсутності реального економічного розвитку, тоді як реальний ВВП враховує зміну цін і більш точно відображає фактичний обсяг виробництва. Для переходу від номінального до реального ВВП використовується дефлятор ВВП, який показує рівень інфляції в економіці. Аналіз динаміки реального ВВП у поєднанні зі структурою сукупних витрат дає можливість оцінити ефективність економічної політики держави та виявити основні чинники економічного зростання [3].

Слід зазначити, що в умовах відкритої економіки значний вплив на ВВП має чистий експорт. Зміни світової кон'юнктури, валютного курсу та зовнішнього попиту безпосередньо впливають на експортно-орієнтовані галузі та загальний рівень виробництва в країні. Тому при аналізі слід враховувати не лише внутрішні витрати, а й міжнародні економічні зв'язки [4].

Сукупні витрати включають багато складових: споживчі витрати,чистий експорт тощо. Збільшення будь-якої з цих складових у свою чергу сприяє зростанню ВВП. Важливою особливістю є дія мультиплікатора, коли початкове зростання витрат призводить до більшого приросту національного доходу.

Отже, сукупні витрати є одним із ключових факторів формування валового внутрішнього продукту. Аналіз їх структури та динаміки дозволяє краще зрозуміти причини економічного зростання та спаду. Для ефективного управління економікою державі необхідно враховувати вплив кожної складової сукупних витрат і використовувати відповідні інструменти фіскальної та економічної політики.

Література

1. International Monetary Fund. What Is Keynesian Economics? URL: https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2014/09/basics.html (дата звернення 01.11.2025).

2. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest and Money. London : Palgrave Macmillan, 1936. URL: https://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/ (дата звернення 01.11.2025).

3. OECD. *Understanding National Accounts*. Paris : OECD Publishing, 2014. Аналіз реального ВВП та його зв'язку з компонентами сукупного попиту. URL: https://www.oecd.org/sdd/na/understanding-national-accounts-9789264214637-en.html (дата звернення 01.11.2025).

4. World Bank. *World Development Indicators: GDP and Trade*. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП та економічне зростання. URL: https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators (дата звернення 01.11.2025).

5. Державна служба статистики України. Методологія розрахунку валового внутрішнього продукту. URL: https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2018/187/mp_VVP.pdf (дата звернення 01.11.2025).

6. Менк'ю Н. Г. Макроекономіка : навч. посіб. Київ : Основи, 2018. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/mankiw_macroeconomics.pdf (дата звернення 01.11.2025).

УДК 657.471.1:656.07

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Медведовський А.Г., магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки та посилення конкуренції у сфері транспортних послуг особливої актуальності набувають питання обліку та контролю собівартості послуг з перевезення вантажів. Собівартість є одним із ключових показників діяльності автотранспортних підприємств, оскільки вона безпосередньо впливає на формування тарифів, рівень рентабельності, фінансові результати та загальну конкурентоспроможність суб'єктів господарювання.

Важливу роль у формуванні достовірної та повної інформації про витрати відіграє належна організація первинного обліку, адже саме первинні документи забезпечують своєчасну та об'єктивну фіксацію господарських операцій, пов'язаних із використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Водночас специфіка транспортної діяльності, зокрема значна питома вага витрат на паливно-мастильні матеріали, амортизацію транспортних засобів і оплату праці водіїв, зумовлює підвищені вимоги до аналітичності бухгалтерського обліку та ефективності системи внутрішнього контролю.

Первинні документи становлять основу бухгалтерського обліку витрат, оскільки саме в них уперше відображаються факти господарської діяльності, пов'язані з використанням ресурсів підприємства. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], первинні документи підтверджують здійснення господарських операцій і слугують підставою для відображення витрат у системі бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності.

Характеристика собівартості надання послуг наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Характеристика собівартості надання послуг

Ознака характеристики	Зміст характеристики
1	2
Економічна сутність	Собівартість послуг – це грошове вираження сукупності витрат підприємства, безпосередньо пов'язаних із процесом надання послуг
Нормативне регулювання	Формується відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», Плану рахунків бухгалтерського обліку

Продовження таблиці 1

1	2
Об’єкт калькулювання	Окрема послуга, замовлення, рейс, маршрут, період
Склад собівартості	Прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати
Особливості формування	Собівартість визначається після завершення надання послуги
Оцінка витрат	За фактичною (історичною) собівартістю
Класифікація витрат	Прямі/непрямі; змінні/постійні; виробничі/невиробничі
Розподіл непрямих витрат	Здійснюється за обґрунтованою базою (години роботи, пробіг, обсяг послуг)
Документальне забезпечення	Первинні документи (акти, подорожні листи, калькуляції)
Рахунки обліку	23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»
Час визнання	У періоді визнання доходу від наданих послуг
Управлінське значення	База для ціноутворення, аналізу рентабельності, контролю витрат
Контроль та аудит	Здійснюється шляхом внутрішнього контролю та аудиту
Вплив на фінансовий результат	Безпосередньо визначає прибуток або збиток підприємства

Джерело: згруповано авторами на підставі [2]

Рахунок 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» призначений для узагальнення інформації про виробничу собівартість виконаних робіт та наданих послуг, які були реалізовані у звітному періоді. Цей рахунок є: активним; витратним; належить до рахунків класу 9 «Витрати діяльності»; використовується для визначення фінансового результату від основної діяльності підприємства при наданні послуг.

За дебетом рахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» відображається списання фактичної виробничої собівартості виконаних робіт і наданих послуг, що були реалізовані, зокрема суми витрат, накопичені на рахунку 23 «Виробництво», у частині робіт і послуг, переданих замовникам.

За кредитом рахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» здійснюється списання собівартості реалізованих робіт і послуг на рахунок 79 «Фінансові результати» з метою визначення фінансового результату звітного періоду.

Рахунок 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» сальдо не має, оскільки наприкінці звітного періоду повністю закривається на рахунок 79 «Фінансові результати». Забезпечує коректне формування фінансового результату від реалізації робіт і послуг.

Облік формування собівартості послуг наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Облік формування собівартості послуг

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Визначено виробничу собівартість наданих послуг	903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»	23 «Виробництво»
Списано витрати на перевезення після завершення рейсу	903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»	23 «Виробництво»

Джерело: згруповано авторами на підставі [2]

Облік реалізації послуг з перевезення вантажів наведено у таблиці 3.

Таблиця 3 – Облік реалізації послуг з перевезення вантажів

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображено дохід від перевезення вантажу	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»
Нараховано ПДВ (якщо платник)	703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»	641 «Розрахунки за податками»
Списано собівартість реалізованих послуг	791 «Результат операційної діяльності»	903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»
Визначено фінансовий результат	703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»	791 «Результат операційної діяльності»

Джерело: згруповано авторами на підставі [2]

Метою контролю собівартості послуг з перевезення вантажів є забезпечення достовірності формування виробничої собівартості транспортних послуг, своєчасне виявлення помилок і порушень у процесі обліку витрат, оцінка ефективності системи внутрішнього контролю, а також запобігання необґрунтованому завищенню або заниженню собівартості. Важливим результатом здійснення контролю є формування обґрунтованих управлінських рекомендацій, спрямованих на оптимізацію витрат і підвищення економічної ефективності діяльності транспортних підприємств.

До основних завдань контролю собівартості послуг з перевезення вантажів належать перевірка повноти та правомірності складу витрат, включених до виробничої собівартості, контроль правильності їх класифікації відповідно до вимог НП(С)БО 16 «Витрати» [1], а також оцінка обґрунтованості розподілу загальновиробничих витрат. Крім того, контрольні процедури охоплюють перевірку правильності списання палива та паливно-мастильних матеріалів, нарахування заробітної плати водіям і відповідних нарахувань, визначення амортизаційних відрахувань на транспортні засоби, а також оцінку достовірності калькуляції собівартості рейсів і транспортних послуг у цілому.

У процесі контролю собівартості послуг з перевезення вантажів виявляються типові помилки та порушення, що негативно впливають на достовірність облікової інформації та результати діяльності підприємства. До них належать неправомірне включення адміністративних витрат до виробничої собівартості, завищення норм списання палива, відсутність або неналежне

оформлення шляхових листів, помилки у розподілі загальновиробничих витрат, нарахування амортизації на транспортні засоби, які фактично не використовуються у процесі перевезень, відсутність аналітичного обліку витрат за рейсами, а також невідповідність рівня витрат фактичним обсягам наданих транспортних послуг.

Отже, собівартість послуг з перевезення вантажів формується на основі прямих і загальновиробничих витрат та регламентується НП(С)БО 16 «Витрати» [1]. Коректне документальне забезпечення та правильне використання рахунків бухгалтерського обліку забезпечують достовірність фінансових результатів підприємства. Практика автотранспортних підприємств свідчить про типові порушення, пов’язані з неправильним включенням витрат до собівартості, недотриманням норм списання палива та відсутністю аналітичного обліку за рейсами. Системний і превентивний контроль собівартості підвищує точність калькулювання, фінансову дисципліну та ефективність управлінських рішень, а удосконалення обліку й контролю є ключовою умовою підвищення економічної ефективності автотранспортних підприємств у конкурентному середовищі.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31.12.1999 р. № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ z0027-00#Text (дата звернення: 01.11.2025)

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ z0893-99#Text (дата звернення: 01.11.2025)

УДК: 657.6:657.421.1

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Кравець Р.О., студент 2 курсу освітнього рівня магістр спеціальності 071 «Облік та оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПЕРЕВІРКА СТАНУ ЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙНА ТА ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ РЕВІЗІЇ ТА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Державною аудиторською службою України, яка є уповноваженим органом державного фінансового контролю, з метою реалізації покладених на неї повноважень проводяться заходи державного фінансового контролю (далі – заходи ДФК), до яких, відповідно до частини другої статті 2 Закону України від «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 №2939-XII (далі – Закон №2939), відносяться: проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівель [4].

Відповідно до статті 3 Закону №2939, Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі органом державного фінансового контролю фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті [4].

Стаття 4 Закону №2939 встановлює, що інспектування здійснюється органом державного фінансового контролю у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті [4].

Як бачимо, основною різницею між законодавчим визначенням державного фінансового аудиту та інспектування (ревізії) є додаткова спрямованість першого на аналіз ефективного використання об’єктом контролю державних чи комунальних коштів та майна, а також інших активів держави, у той час як інспектування (ревізія) ставить основною метою виявлення порушень

законодавства в ході фінансово-господарської діяльності об’єкта контролю з подальшим усуненням (за можливості усунення) виявлених порушень.

Тобто, питання, які досліджує державний фінансовий аудит є більш розлогими та включають у себе пошук шляхів оптимізації доходів (максимально ефективного зменшення витрат) об’єкта контролю у його фінансово-господарській діяльності з урахуванням її особливостей. За результатами проведення державного фінансового аудиту, Держаудитслужбою розробляються пропозиції щодо удосконалення фінансово-господарської діяльності об’єкта контролю, які викладаються в аудиторському звіті та розглядаються об’єктом контролю.

В ході проведення заходів ДФК Держаудитслужбою, при розгляді питання стану збереження майна, використання необоротних активів особлива увага акцентується на наступних аспектах:

1) стан закріплення всіх необоротних активів за матеріально відповідальними особами;

2) дотримання законодавства з питань проведення інвентаризації необоротних активів;

3) результати проведеної під час ревізії інвентаризації необоротних активів.

5) доцільність та обґрунтованість придбання, процес внутрішнього руху основних засобів та нематеріальних активів суб’єкта господарювання та повнота їх відображення у обліку;

7) дотримання законодавства при наданні в оренду необоротних активів суб’єкта господарювання та оренді об’єктом господарювання оборотних та необоротних активів;

8) результати перевірки здійснення капітальних інвестицій.

При цьому, питання дотримання законодавства при наданні в оренду необоротних активів є одним з найцінніших для державного фінансового аудиту, оскільки потенційно містить нереалізовані об’єктом контролю можливості щодо оптимізації доходів (дохідні резерви).

Так, частиною 4 статті 2 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» від 03.10.2019 №157-IX (Далі – Закон №157) встановлено наступне: основною метою оренди є прискорення економічного зростання, залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, посилення фінансової спроможності підприємств державної або комунальної власності [3].

Водночас із цим, абзацом 4 частини 1 статті 16 Закону №157 за уповноваженими представницькими органами місцевого самоврядування залишено право затверджувати власні методики розрахунку орендної плати за комунальне майно. Тобто, об’єкт контролю може використовувати методику, затверджену уповноваженим представницьким органом територіальної громади замість Методики розрахунку орендної плати за державне майно, затвердженої Постаново Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2021 р. №630 (у тому числі у

розрізі ставок орендної плати за цільовими призначеннями об’єктів оренди та методики розрахунку індексації орендних платежів).

Таким чином, враховуючи особливості та потреби визначених територіальних громад, їхні уповноважені представницькі органи мають змогу оптимізувати надходження до міських бюджетів доходів від орендної плати шляхом встановлення орендних ставок для певних видів цільового призначення майна та обранням методики індексації орендного платежу. Обидва дані аспекти за результатами проведення державного фінансового аудиту можуть бути викладені Держаудитслужбою у розділі пропозицій аудиторського звіту до об’єкту контролю.

Стосовно ревізійних дій відносно орендних відносин об’єкту контролю, особливу увагу слід приділяти:

- правильності розрахунку орендної плати за комунальне майно під час визначення його стартової ціни на аукціоні (у тому числі – аукціоні на продовження договору оренди, відповідно до вимог постанови КМУ від 28.04.2021 №483 «Деякі питання оренди державного та комунального майна» (далі – Постанова №483), зокрема пункту 146 Постанови №483, яким встановлено, що стартова орендна плата для аукціону на продовження договору оренди визначається в порядку, передбаченому пунктом 52 Постанови №483, але не можу бути нижчою за останню місячну орендну плату, встановлену договором, що продовжується [1]);
- правильності розрахунку орендної плати під час визначення щомісячного розміру орендної плати з урахуванням прописаної у методиці розрахунку орендної плати, якою користується об’єкт контролю та в умовах договорів оренди положенням стосовно індексації орендних платежів;
- правильності, повноті та своєчасності нарахування штрафних санкцій на суми заборгованості орендарів з урахуванням умов договорів та чинного законодавства.

Отже, питання ефективності використання об’єктом контролю основних засобів нерозривно пов’язано з питанням законності та ефективності здачі об’єктом контролю майна комунальної власності у оренду, оскільки дане питання охоплює не тільки можливість виявлення порушень об’єкта контролю, пов’язані з орендними відносинами, але й дає змогу знаходити законні резерви доходів об’єкта контролю, що сприяє наповненню міських бюджетів на оптимальному рівні.

Література

1. Деякі питання оренди державного та комунального майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 червня 2020 р. № 483. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2020-%D0%BF#n36 (дата звернення: 10.11.2025);

2. Деякі питання розрахунку орендної плати за державне майно : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2021 р. № 630. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 10.11.2025);

3. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03 жовтня 2019 р. № 157-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-IX#Text (дата звернення: 10.11.2025);

4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text (дата звернення: 10.11.2025).

УДК 657.471.76

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Костюк С.О., студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПОРЯДОК ВІДОБРАЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА РАХУНКАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Витрати підприємства традиційно належать до ключових об’єктів бухгалтерського обліку, оскільки від повноти, точності та своєчасності їх відображення безпосередньо залежить правильність визначення фінансових результатів діяльності суб’єкта господарювання. Достовірна інформація про витрати є основою для прийняття ефективних управлінських рішень, планування, контролю та оцінювання результативності виробничо-господарської діяльності. Формування виробничої собівартості продукції виступає одним із базових і водночас найбільш складних елементів організації обліку, оскільки охоплює широкий спектр ресурсів, процесів і факторів, що впливають на економічну ефективність підприємства. Саме тому вдосконалення методичних підходів до обліку витрат і калькулювання собівартості набуває особливої актуальності в сучасних умовах господарювання.

Витрати виробництва – це поточні витрати матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів, що здійснюються у процесі виготовлення продукції та виражаються у грошовій формі. Усі виробничі витрати включаються до собівартості окремих видів продукції, робіт і послуг або їх однорідних груп.

Собівартість реалізованої продукції являє собою сукупні витрати на її виготовлення та реалізацію і є важливим показником ефективності діяльності підприємства. Вона складається з виробничої собівартості реалізованої продукції, нерозподілених постійних загальновиробничих та наднормативних витрат.

Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» [1], до виробничої собівартості включаються прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, а також змінні та розподілені постійні загальновиробничі витрати.

Для обліку виробничої собівартості на підприємстві використовується рахунок 23 «Виробництво», який призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції, робіт і послуг, а також для їх обліку на відповідних субрахунках.

За дебетом рахунку 23 «Виробництво» здійснюється облік і накопичення прямих витрат виробництва, безпосередньо пов'язаних із виготовленням продукції, виконанням робіт і наданням послуг, у кореспонденції з кредитом рахунків 13 «Знос необоротних активів (амортизація)», 20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 24 «Брак у виробництві», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 65 «Розрахунки за страхуванням», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» та 91 «Загальновиробничі витрати». Зазначена кореспонденція рахунків забезпечує відображення фактичних витрат виробничої діяльності відповідно до їх економічного змісту та напрямів використання.

За кредитом рахунку 23 «Виробництво» проводиться списання накопичених витрат після завершення виробничого циклу та визначення фактичної виробничої собівартості наданих послуг, яка відноситься на рахунок 90 «Собівартість реалізації» шляхом здійснення бухгалтерського запису: дебет рахунку 90 – кредит рахунку 23.

Дебетовий залишок за рахунком 23 «Виробництво» на кінець звітного періоду характеризує вартість незавершеного виробництва та відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображається у складі оборотних активів балансу підприємства за рядком 1100, що забезпечує достовірність показників фінансової звітності та оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання.

Типові бухгалтерські проведення з обліку витрат на виробництво продукції наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Типові бухгалтерські проведення з обліку виробництва

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Нараховано амортизацію основних засобів, що використовуються у виробництві	23 «Виробництво»	13 «Знос необоротних активів (амортизація)»
2.	Відпущено зі складу матеріали на виробництво	23 «Виробництво»	201 «Сировина й матеріали»
3.	Відпущено у виробництво МШП	23 «Виробництво»	22 « Малоцінні та швидкозношувані предмети»

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
4.	Нараховано заробітну плату робітникам основного виробництва	23 «Виробництво»	661 « Розрахунки за заробітною платою»
5	Оприбутковано на склад готову продукцію	26 «Готова продукція»	23 «Виробництво»
6	Відображено вартість послуг, наданих стороннім організаціям	903 «Собівартість реалізованих робіт, послуг»	23 «Виробництво»

Джерело :[2]

На рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» за дебетом здійснюється накопичення витрат накладного характеру, пов’язаних із забезпеченням і обслуговуванням виробничого процесу. До таких витрат належать витрати на оплату праці виробничого управлінського персоналу (майстрів, механіків, слюсарів-ремонтників), нарахування на заробітну плату, амортизація виробничих приміщень і обладнання, витрати на їх утримання, ремонт, енерго- та матеріальне забезпечення цехів тощо. Наприкінці звітного періоду загальновиробничі витрати підлягають розподілу між об’єктами калькулювання пропорційно обраній базі розподілу, зокрема сумі прямих витрат, фонду оплати праці або обсягу виробництва. Розподілена частина загальновиробничих витрат списується з кредиту рахунку 91 у дебет рахунку 23 «Виробництво». Сальдо за рахунком 91 на кінець місяця, кварталу чи року не формується.

Рахунок 90 «Собівартість реалізації» використовується для узагальнення інформації про виробничу собівартість реалізованої продукції, виконаних робіт і наданих послуг. За його дебетом щомісяця відображається списання виробничої собівартості з кредиту рахунку 23, а за кредитом – закриття цього рахунка в дебет рахунку 79 «Фінансові результати», що забезпечує визначення фінансового результату діяльності підприємства. Як і рахунок 91, рахунок 90 не має залишку на кінець звітного періоду.

Таким чином, процес формування собівартості готової продукції є послідовним і здійснюється через систему взаємопов’язаних рахунків бухгалтерського обліку 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 90 «Собівартість реалізації» та 79 «Фінансові результати», що забезпечує повноту та достовірність інформації про витрати підприємства.

Наприкінці звітного періоду дані синтетичного та аналітичного обліку узагальнюються, взаємно звіряються та відображаються у відповідних облікових регістрах, зокрема в Журналі № 5, після чого переносяться до Головної книги для формування фінансової звітності підприємства.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31.12.1999 р. № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ z0027-00#Text (дата звернення: 01.11.2025)

2. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. 602 с.

УДК 657.371:657.63

Меліхова Т. О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бандурко Є. Є., бакалавр кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

КОНТРОЛЬНА ФУНКЦІЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В умовах сучасного розвитку економіки зростає роль бухгалтерського обліку як інформаційної основи контролю діяльності підприємств. Забезпечення достовірності облікових даних і фінансової звітності є необхідною передумовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що зумовлює підвищену увагу до контрольних механізмів у системі обліку. Одним із ключових елементів методу бухгалтерського обліку, який виконує важливу контрольну функцію, є інвентаризація. Саме інвентаризація дає змогу підтвердити фактичну наявність активів і зобов'язань, виявити розбіжності між обліковими та фактичними даними, а також забезпечити збереження майна підприємства.

Інвентаризація є важливою складовою методу бухгалтерського обліку, оскільки забезпечує перевірку фактичної наявності активів і зобов'язань підприємства, підтверджуючи достовірність облікових даних. Саме інвентаризація дає змогу виявити розбіжності між обліковими даними та фактичним станом майна, а також встановити причини таких відхилень [1].

Інвентаризація є обов'язковим елементом методу бухгалтерського обліку, що забезпечує перевірку фактичної наявності майна та зобов'язань підприємства. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік і фінансова звітність повинні забезпечувати повне, правдиве та неупереджене відображення фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів підприємства, а інвентаризація є одним із засобів забезпечення достовірності таких даних [3].

Порядок організації та проведення інвентаризації активів і зобов'язань визначено Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, Наказ МФУ №879 від 02.09.2014 р., згідно з яким інвентаризація проводиться шляхом обов'язкового підрахунку, зважування, обміру та документального підтвердження наявності активів і зобов'язань підприємства [4]. У зазначеному нормативному документі також визначено випадки обов'язкового проведення інвентаризації, порядок створення інвентаризаційної комісії та оформлення її результатів [4].

Панченко О.В. та Шараєв В.О. зазначили, що інвентаризація виконує контрольну функцію, оскільки забезпечує перевірку збереження майна підприємства, а також є важливим засобом внутрішнього контролю за діяльністю матеріально відповідальних осіб [2]. Крім того, інвентаризація сприяє підвищенню достовірності бухгалтерської інформації та фінансової звітності, що має суттєве значення для прийняття управлінських рішень [2].

Види інвентаризації розрізняють за повнотою охоплення (повна, часткова), за періодичністю (планова, позапланова), а також за способом проведення (натуральна, документальна). Процес інвентаризації охоплює кілька етапів: підготовчий, виконавчий, аналітичний і завершальний. Після завершення порівнюються фактичні дані з обліковими, складаються інвентаризаційні описи та порівняльні відомості, а результати затверджуються керівництвом підприємств [2].

На нашу думку, основними напрямами удосконалення процесу інвентаризації є такі.

1. Посилення внутрішнього контролю, що передбачає впровадження системи постійного контролю за збереженням активів шляхом чіткого розмежування повноважень і відповідальності між матеріально відповідальними особами, бухгалтерською службою та інвентаризаційною комісією. Це сприятиме зниженню ризику зловживань, помилок і викривлень у процесі обліку майна.

2. Удосконалення роботи інвентаризаційної комісії, а саме підвищення професійного рівня членів інвентаризаційної комісії шляхом проведення внутрішніх навчань щодо змін у нормативно-правовому регулюванні та сучасних методів контролю та залучення до складу комісії фахівців з внутрішнього аудиту.

3. Застосування сучасних інформаційних технологій, а саме використання автоматизованих облікових систем, електронних інвентаризаційних описів, штрихкодування, що дозволить підвищити точність облікових даних, скоротити тривалість інвентаризації та мінімізувати людський фактор.

4. Розширення практики позапланових інвентаризацій, зокрема проведення вибіркових раптових перевірок найбільш матеріально значущих активів, що сприятиме підвищенню дисципліни матеріально відповідальних осіб і своєчасному виявленню відхилень та порушень.

Підвищення відповідальності матеріально відповідальних осіб, що полягає у посиленні персональної відповідальності за збереження майна шляхом

удосконалення змісту договорів про повну матеріальну відповідальність, а також запровадження системи мотивації й санкцій залежно від результатів проведення інвентаризації.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності інвентаризаційних процедур, забезпеченню достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також зниженню рівня нестач і необґрунтованих залишків на підприємстві.

Отже, інвентаризація є невід'ємним елементом методу бухгалтерського обліку, який забезпечує достовірність фінансової інформації. Її проведення дає змогу виявити реальний стан майна, виявити відхилення, своєчасно усунути помилки та забезпечити контроль за збереженням активів.

З метою підвищення результативності інвентаризаційних процесів доцільно посилити систему внутрішнього контролю, зокрема за діяльністю матеріально відповідальних осіб, що може бути досягнуто шляхом удосконалення роботи інвентаризаційних комісій і підвищення рівня персональної відповідальності за збереження активів. Реалізація зазначених заходів сприятиме більш об'єктивному відображенню результатів інвентаризації у фінансовій звітності та зниженню рівня нестач і надлишків на підприємстві.

Література

1. Інвентаризація як елемент методу бухгалтерського обліку. URL: https://studfile.net/preview/10631051/page:5/ (дата звернення: 25.10.2025)

2. Панченко О. В., Шараєв В. О. Інвентаризація як метод бухгалтерського обліку. URL: https://eir.zp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ f27d0b90-3bef-4522-8e32-eb20a5228f2e/content (дата звернення: 25.10.2025)

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 25.10.2025).

4. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ МФУ №879 від 02.09.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text (дата звернення: 25.10.2025).

УДК 657.421:657.478

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бандурко С.О. студент 3 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОБЛІК НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Надходження основних засобів є важливим процесом у діяльності будь-якого підприємства, адже вони становлять основу виробничого потенціалу та впливають на фінансові показники компанії. Основні засоби – це довгострокові активи, які використовуються у господарській діяльності більше одного року [1]. Важливим аспектом обліку основних засобів є правильне визначення їхньої первісної та справедливої вартості, що дозволяє точно відобразити фінансовий стан підприємства [2]. Проте, оцінка справедливої вартості має низку проблем, що потребують удосконалення.

Основні засоби можуть надходити на підприємство з різних джерел, основними з яких є:

1) Придбання за плату – купівля основних засобів у постачальників або виробників.
2) Внесення до статутного капіталу – отримання основних засобів як внеску від засновників.
3) Будівництво або виготовлення власними силами – створення активів безпосередньо підприємством.
4) Отримання безоплатно – дарування, гуманітарна допомога або передача від інших підприємств.
5) Оренда з подальшим викупом (лізинг) – можливість отримання основних засобів з поступовим переходом права власності [3].

Незалежно від джерела надходження, підприємство повинно правильно оцінити вартість отриманих активів, що є особливо актуальним у випадках безоплатного отримання або внесення до статутного капіталу. [4]

Для цього слід визначити справедливу вартість об’єкту, згідно [5] – це сума (оціночна), за якою ОЗ або актив може бути обміняний між зацікавленими, незалежними сторонами в умовах звичайної ринкової операції. Це поняття є ключовим при відображенні активів у фінансовій звітності згідно з міжнародними стандартами (МСФЗ 13 "Оцінка справедливої вартості") [3].

Варто зазначити, що оцінка справедливої вартості основних засобів має кілька суттєвих проблем [4]. З них слід виділити наступні:

1) Суб’єктивність оцінки – різні підходи до оцінювання можуть давати суттєво відмінні результати.
2) Відсутність активного ринку – для специфічних активів складно знайти аналоги для ринкової оцінки.
3) Коливання ринкових цін – у нестабільних економічних умовах визначення справедливої вартості ускладнюється.
4) Вплив зношення та амортизації – необхідність врахування фізичного та морального зносу [1].
5) Непрозорість даних – відсутність достовірної інформації про вартість подібних об'єктів [3].

Для визначення справедливої вартості основних засобів застосовують три основні методи [5]:

1. Ринковий метод – порівняння з цінами на аналогічні активи на ринку.
2. Витратний метод – визначення вартості на основі витрат на заміщення або відновлення активу.
3. Доходний метод – оцінка вартості на основі майбутніх доходів, які актив може приносити.

Вибір методу залежить від доступності ринкової інформації, специфіки активу та цілей оцінки [4]:

Але, впроваджуваючи наступні заходи, можливо подолати проблеми оцінки справедливої вартості :

1) Вдосконалення нормативно-правової бази – гармонізація національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами.
2) Автоматизація оцінки – використання спеціалізованого програмного забезпечення для аналізу ринкових цін та розрахунків.
3) Залучення незалежних оцінювачів – професійна оцінка дозволяє уникнути суб’єктивних помилок.
4) Регулярна переоцінка активів – оновлення даних про вартість активів відповідно до змін ринкової ситуації.
5) Розвиток ринку оцінки активів – створення відкритих баз даних щодо вартості основних засобів у різних галузях.
6) Удосконалення методик оцінювання – розробка більш точних та адаптивних моделей визначення справедливої вартості.

Таким чином, було з’ясовано,що надходження основних засобів є важливим елементом діяльності підприємства, що вимагає ретельного обліку та оцінки. Оцінка справедливої вартості відіграє ключову роль у правильному відображенні активів у фінансовій звітності [2].

Однак цей процес має низку проблем, пов’язаних із суб’єктивністю оцінки, нестабільністю ринку та відсутністю достовірної інформації. Запровадження

сучасних методів оцінки, автоматизація процесів, залучення незалежних експертів та вдосконалення нормативної бази дозволять покращити якість фінансового обліку та підвищити ефективність управління основними засобами на підприємстві [6].

Отже, від правильності ведення обліку надходження основних засобів залежить результат роботи підприємства, а саме зменшення помилок веде до зниження штрафних санкцій, зменшення витрат підприємства та збільшення прибутку.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" : Наказ Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 15.04.2025 р.).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 10.03.2025 р.).
3. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ 13) "Оцінка справедливої вартості". URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-13_ukr_2016.pdf (дата звернення 10.03.2025 р.)
4. Жук О. С. Оцінка стану та структури активів підприємства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2016. № 3. URL: https://ecj.oa.edu.ua/articles/2017/31/5.pdf (дата звернення: 15.03.2025 р.).
5. Бутинець Ф. Ф., Пархоменко В. М. Бухгалтерський облік в Україні. Житомир : Рута, 2020.
6. Іванченко О. Оцінка справедливої вартості основних засобів. URL:https://pareto.com.ua/ua/blog/oczinka-spravedlivoyi-vartosti-osnovnih-zasobiv/ (дата звернення 05.04.2025 р.)

УДК 331.3(477:481):005.591.6«366»
Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бінчева Ю.О., магістрант спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ РОБОЧОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ НОРВЕГІЇ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Норвегія посідає провідне місце серед високорозвинених демократичних держав, формуючи взірець соціально орієнтованої, прозорої та інституційно стійкої моделі регулювання трудових відносин. Сучасна норвезька система ринку праці характеризується збалансованим поєднанням державного регулювання, колективно-договірних механізмів та високого рівня довіри між основними учасниками соціально-трудових відносин. Це забезпечує не лише стабільність ринку праці, а й високу продуктивність праці та конкурентоспроможність економіки загалом.

До ключових елементів, які визначають ефективність норвезької моделі, належать такі чинники:

- Інституційно розвинуті механізми соціального діалогу. Взаємодія між державою, об'єднаннями роботодавців та профспілками базується на партнерських засадах і високому рівні самоорганізації сторін. Це створює умови для узгодженого прийняття рішень щодо умов праці, оплати, соціальних гарантій та регулювання конфліктів.
- Системний і нормативно врегульований контроль за обліком робочого часу. У Норвегії значна увага приділяється точності та прозорості фіксації відпрацьованих годин, що є необхідною передумовою дотримання трудового законодавства, забезпечення справедливої оплати праці та запобігання трудовим порушенням.
- Високий рівень цифровізації трудових і зарплатних процесів. Запровадження цифрових платформ та інтегрованих інформаційних систем дає можливість автоматизувати адміністрування трудових даних, мінімізувати людський фактор, підвищити якість контролю та оперативність комунікації між роботодавцем і працівником.
- Гнучкі режими праці та сучасні форми оплати. Норвезьке законодавство та колективні договори передбачають різноманітні підходи до організації

робочого часу, включаючи гнучкий графік, дистанційну роботу та погодинні моделі оплати. Це сприяє більш ефективному використанню трудового потенціалу та забезпечує баланс між професійною діяльністю та приватним життям працівників.

У сукупності ці елементи формують високоефективну й адаптивну систему трудових відносин, яка може слугувати орієнтиром для країн, що прагнуть модернізувати механізми обліку праці та підвищити рівень соціальної відповідальності на ринку праці.

У післявоєнний період Україна може запозичити ці практики як орієнтири для реформування законодавства та обліку з оплати праці та соціального партнерства.

Для наочності розглянемо порівняння системи обліку робочого часу та заробітної плати України і Норвегії:

Таблиця 1– Порівняння системи обліку робочого часу та заробітної плати Норвегії та України

Найменування	Норвегія	Україна
1	2	3
Законодавство	Закон про трудове середовище / Arbeidsmiljøloven, галузеві та колективні угоди	Кодекс законів про працю (КЗпП), галузеві та колективні угоди, положення
Облік робочого часу	Обов'язкове ведення для кожного працівника з використанням електронних систем timeføring (облік робочого часу)	Ведення для кожного працівника табелю робочого часу Форма №П-5 або іншого документу, як правило у паперовому або Excel – варіанті
Системи обліку робочого часу	Картки доступу, мобільні додатки, інтегровані HR- та payroll-системи: Tripletex, Visma, Tamigo, SmartDok	Здебільшого ручний табель, у великих компаніях – автоматизовані системи іноді з використанням картки доступу
Тривалість робочого часу	До 40 годин, но зазвичай нормальна тривалість робочого часу є 37,5 годин у тиждень, тобто 5-денний графік по 7,5 годин на день. Для деяких категорій (молодь, шкідливі умови, деякі професії, нічна робота/змінні графіки) встановлені скорочені норми 36 або менше годин	Нормальна тривалість робочого часу є 40 годин у тиждень, тобто 5-денний графік по 8 годин на день. Для деяких категорій (молодь, шкідливі умови) встановлені скорочені норми
Ставка та зарплата	Працівник отримує погодинну оплату або фіксовану ставку (наприклад: у робочому контракті прописується річний розмір заробітної плати) плюс облік надурочних	Може бути погодинна, денна, місячна тарифна ставка або місячний оклад
Надурочні / overtid	Дозволяються за згодою працівника та з дотриманням граничних норм. Оплата – мінімум 40% до звичайної ставки, а у вихідні / свята – часто 100%. Сплачується коли відпрацьовано понад 40 годин на тиждень, або понад 9 годин на добу. Обмеження по часу: до 10 годин в тиждень, 25 годин у 4 тижні, 200 годин у рік	Дозволяються лише у виняткових випадках згідно статті 62 КЗпП та з дотриманням граничних норм, з обов'язковим погодженням з профспілкою. Оплата – у подвійному розмірі годинної ставки згідно статті 106 КЗпП. Загальні обмеження: до 4 годин за 2 підрядні дні і 120 годин на рік

Продовження таблиці 1

1	2	3
Відпускні / feriepenger	Розраховуються як 10,2–12 % від річного доходу, виплачуються окремо один раз на рік переважно 1червня або 1 липня за попередній календарний рік або при звільнені. Мінімальна тривалість відпустки 25 робочих днів та може збільшуватися за колективними угодами до 5 днів та для осіб від 60 років до 6 днів	Розраховуються як середньомісячний заробіток за 12 місяців, що передує відпустці, виплачується перед відпусткою. Мінімальна тривалість відпустки – 24 календарних днів. Закон передбачає також додаткові відпустки та підвищену тривалість щорічної відпустки для окремих категорій працівників
Податки та внески	Роботодавець утримує податок з зарплати за електронною податковою картою – skattekort. Вона визначає розмір %, який індивідуальний для кожного працівника, може змінюватися протягом року і залежить від рівня доходу та регіону. Максимальний розмір ставки податку складає 47,4%. Нарахування (arbeidsgiveravgift), які сплачує роботодавець залежать від регіону та коливаються від 0% до14,1%.	Роботодавець утримує з зарплати 18% – податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та 5% – військовий збір, нараховує на заробітну плату 22% (8,41% для осіб з інвалідністю) – єдиний соціальний внесок (ЄСВ)

Джерело: згруповано авторами

Таким чином, можна констатувати, що, попри наявність спільної інституційної структури організації трудових відносин, досліджувані країни істотно відрізняються за рівнем деталізації та глибиною регулювання окремих елементів цієї системи. У Норвегії нормативні механізми, процедури контролю та цифрові інструменти мають значно вищий ступінь конкретизації та формалізації, що забезпечує прозорість, передбачуваність і стабільність функціонування ринку праці.

У післявоєнний період Україна має унікальне вікно можливостей для модернізації системи регулювання праці як на законодавчому рівні, так і в практиці управління підприємствами. Одним із напрямів такої модернізації може стати адаптація окремих елементів норвезької моделі організації праці, яка характеризується високим рівнем довіри, цифровізації та гнучкості.

На мікрорівні, тобто на рівні підприємств, доцільним є запровадження сучасних інструментів цифрового обліку робочого часу. Зокрема, можливим є впровадження обов'язкової електронної системи фіксації робочого часу (е-Табель), що забезпечуватиме автоматизований облік фактично відпрацьованих годин, перерв, надурочних робіт та періодів відпочинку. Використання мобільних застосунків як альтернативного інструмента реєстрації часу роботи не лише підвищить точність даних, а й сприятиме формуванню довірчих та прозорих відносин між працівником і роботодавцем. Такий формат організації праці відповідає засадам відкритості та демократизації трудових відносин, характерних для соціально орієнтованих економік.

На макрорівні, з боку держави, важливим напрямом є вдосконалення трудового законодавства в частині регулювання робочого часу. Зокрема, доцільно передбачити можливість використання гнучких режимів праці, які допускають нерівномірне розподілення робочих годин протягом тижня або місяця. Прикладом

є застосування механізму підсумованого обліку робочого часу та впровадження концепції «банку робочих годин», що дозволяє працівникові самостійно варіювати щоденні години праці (наприклад, 7,5 години в один день і 8,5 – у наступний), за умови дотримання встановленої норми за обліковий період. Такий підхід сприяє зменшенню рівня стресу, підвищенню автономії працівників та ефективності використання робочого часу.

Крім того, доцільно передбачити на законодавчому рівні можливість більш гнучкого застосування понаднормових робіт за умови обов'язкової добровільної згоди працівника. Розширення спектра випадків, у яких може застосовуватися надурочна праця, сприятиме підвищенню адаптивності підприємств до коливань виробничого навантаження та сезонних піків активності.

Водночас таке розширення має супроводжуватися посиленням контролю за достовірністю обліку надурочних годин. Запровадження цифрових систем фіксації робочого часу дозволить мінімізувати ризики прихованих понаднормових робіт і забезпечить прозорість процесів. Обов'язковою складовою регулювання має бути гарантована підвищена оплата надурочної праці, що слугуватиме не лише компенсаторним механізмом, але й інструментом формування додаткового доходу працівників. Такий підхід сприятиме зміцненню соціального діалогу, забезпеченню балансу інтересів між роботодавцем та працівником і підвищенню довіри у сфері трудових відносин.

Отже, запозичення найкращих практик Норвегії та їх адаптація до українського законодавства та реалій функціонування бізнесу може стати вагомим чинником зміцнення соціальної стабільності, підвищення продуктивності праці та формування сучасної, європейсько орієнтованої моделі трудових відносин у післявоєнній Україні.

Література

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 49. Ст. 668.

2. Про відпустки : Закон України від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2010. № 51-52. Ст. 517.

4. Arbeidsmiljøloven [Закон про трудове середовище]: Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. av 17.06.2005 nr. 62. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62 (дата звернення: 17.11.2025)

5. Skatteloven [Закон про податок на доходи фізичних осіб]: Lov om skatt av formue og inntekt (Skatteloven) av 26.03.1999 nr. 14. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-14 (дата звернення: 17.11.2025)

6. Ferieloven [Закон про відпустки]: Lov om ferie (Ferieloven) av 29.04.1988 nr. 21. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1988-04-29-21 (дата звернення: 17.11.2025)

УДК 657.471:657.6

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Гриценко В.В., магістрант спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби є важливою складовою необоротних активів підприємства, що забезпечують процес виробництва, виконання робіт і надання послуг. Правильна організація обліку операцій з їх надходження має суттєве значення для достовірного відображення фінансового стану суб'єкта господарювання. Своєчасне та обґрунтоване документальне оформлення, оцінка і відображення в бухгалтерському обліку надходження основних засобів забезпечує достовірність фінансової звітності та створює основу для ефективного управління майновими ресурсами.

Надходження основних засобів оформлюється відповідними первинними документами, зокрема: Актом приймання-передачі (форма № ОЗ-1) – для оприбуткування об'єктів, придбаних або отриманих від інших підприємств; Актом введення в експлуатацію (форма № ОЗ-2) – для відображення моменту початку використання; Накладною постачальника, рахунком-фактурою, податковою накладною, платіжним дорученням – при придбанні за грошові кошти; Актом приймання-здачі відремонтованих або реконструйованих об'єктів (форма № ОЗ-3) – при капітальних поліпшеннях. Ці документи є підставою для відображення операцій у регістрах бухгалтерського обліку [4].

Оцінка основних засобів при надходженні здійснюється відповідно до НП(С)БО 7 *«Основні засоби»* (далі – НП(С)БО 7) [2]. Відповідно до п. 8 НП(С)БО 7 [2], первісна вартість об'єкта основних засобів визначається залежно від способу його надходження: при придбанні – за сумою, сплаченою постачальнику, включно з витратами на транспортування, монтаж тощо; при безоплатному отриманні – за справедливою вартістю на дату отримання; при внесенні до статутного капіталу – за погодженою засновниками вартістю; при виявленні під час інвентаризації – за оцінкою комісії.

Капітальні інвестиції – це витрати підприємства на придбання, створення, будівництво, модернізацію, реконструкцію, поліпшення об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів. Їх облік регламентується: НП(С)БО 7 *[2]*; Інструкцією про застосування Плану рахунків

бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [3].

Для узагальнення інформації про здійснення капітальних інвестицій використовується рахунок 15 «Капітальні інвестиції». Цей рахунок є активним і призначений для відображення витрат на: придбання або створення основних засобів; будівництво, монтаж, модернізацію, реконструкцію; формування нематеріальних активів; інші довгострокові вкладення у необоротні активи. Аналітичний облік ведеться за видами об'єктів капітальних інвестицій, місцем їх здійснення, джерелами фінансування та підрядниками [3]. Типова кореспонденція рахунків наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Типова кореспонденція рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Придбано обладнання для монтажу	152	631
2	Відображено заробітну плату працівникам, зайнятим на будівництві	152	661
3	Нараховано єдиний внесок на зарплату працівників будівництва	152	651
4	Визнано послуги підрядних організацій (будівельно-монтажні роботи)	152	631
5	Об'єкт введено в експлуатацію, віднесено до складу основних засобів	10	152
6	Витрати на створення нематеріального активу завершено, об'єкт введено в експлуатацію	12	152

Джерело: згруповано авторами

В наказі про облікову політику підприємства мають бути визначені: методи оцінки капітальних інвестицій; порядок обліку витрат за етапами будівництва або придбання активів; критерії віднесення витрат до поліпшень чи поточних ремонтів; методи контролю за фактичним використанням інвестиційних коштів; відповідальні особи за ведення аналітичного обліку капітальних інвестицій.

Капітальні інвестиції можуть фінансуватися: за рахунок власних коштів підприємства (нерозподілений прибуток); залучених коштів (кредити банків, внески інвесторів); цільового фінансування (державні програми, гранти).

Інформація у фінансовій звітності відображається у: Балансі (Звіті про фінансовий стан) рядок 1005 «Незавершені капітальні інвестиції» – показує суму витрат на придбання, створення та поліпшення необоротних активів, які ще не введено в експлуатацію, після введення об'єктів у дію відповідні суми переносяться до рядка 1010 «Основні засоби»; Звіті про рух грошових коштів у розділі «Інвестиційна діяльність» показується: надходження від продажу основних засобів (рядок 3200); виплати, пов'язані з придбанням або створенням основних засобів (рядок 3300); Примітках до фінансової звітності розкривають: склад та структуру капітальних інвестицій; суми витрат за видами (будівництво, придбання, модернізація тощо); джерела фінансування; об'єкти, що перебувають у стадії незавершеного будівництва [1].

Метою аудиту є перевірка достовірності, законності та повноти відображення операцій з надходження основних засобів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Основні завдання аудиту: перевірка правомірності набуття права власності; контроль правильності оцінки та віднесення витрат на формування первісної вартості; перевірка відповідності первинних документів вимогам законодавства; звірка аналітичного обліку з даними синтетичних рахунків і фінансової звітності; підтвердження правильності податкового обліку операцій із надходження основних засобів.

Типовими помилками ведення обліку надходження основних засобів є помилки у заповненні форм первинних документів (акти приймання-передачі, накладні, акти введення в експлуатацію тощо); відсутність зв'язку між первинними документами та записами у регістрах бухгалтерського обліку; неправильне визначення первісної вартості (не включення витрат на доставку, монтаж, реєстраційні збори); невірна класифікація активів (віднесення малоцінних предметів до основних засобів або навпаки); застосування невірної кореспонденції рахунків (наприклад, відображення придбання через рахунок 20 «Виробничі запаси» замість 15 «Капітальні інвестиції»); несвоєчасне введення об'єктів в експлуатацію, що призводить до завищення сум незавершених капітальних інвестицій; відображення операцій у неправильному звітному періоді; відсутність аналітичного обліку за інвентарними номерами;

Отже, правильне ведення обліку надходження основних засобів забезпечує достовірність фінансової інформації, підвищує контроль за рухом активів і сприяє ефективному управлінню майном підприємства. Вдосконалення аудиту зазначених операцій дозволяє мінімізувати ризики викривлення звітності та забезпечує відповідність облікової інформації вимогам національних і міжнародних стандартів.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 21.10.2025)
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» № 92 від 27.04.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 21.10.2025)
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 21.10.2025)
4. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Чакалова Н. С. Теорія і методика документування в обліку та аудиті. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. 400 с.

УДК 657.37

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дук К.Т., бакалавр кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВИМОГИ ДО СКЛАДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасних умовах розвитку економіки бухгалтерська звітність відіграє ключову роль у формуванні інформаційного забезпечення управління підприємством та прийняття обґрунтованих економічних рішень. Саме бухгалтерська звітність є основним джерелом узагальненої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів суб'єкта господарювання. Достовірність, повнота й своєчасність звітних даних значною мірою залежать від дотримання встановлених вимог до її складання, визначених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності.

Бухгалтерська звітність – це система узагальнення показників, що характеризують господарсько-фінансову діяльність підприємств за попередній період (місяць, квартал, рік).

Бухгалтерська (фінансова) звітність подається відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [1], а також положень (стандартів) бухгалтерського обліку, нормативно-правових актів, що регламентують питання фінансової звітності.

Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимого до фінансової звітності» [2] визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визначення й розкриття її елементів.

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Відповідно до ст. 1 Закону про бухгалтерський облік користувачами фінансової звітності є фізичні або юридичні особи, які потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень [1].

Головне призначення бухгалтерської звітності полягає у формуванні інформаційної бази для задоволення потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів. Для управлінського персоналу підприємства вона виступає інструментом оцінювання фінансового стану та результативності господарської діяльності, для інвесторів і кредиторів – джерелом інформації щодо рівня надійності,

платоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання, а для органів державної влади – засобом здійснення контролю й регуляторного впливу.

Фінансова звітність є основним джерелом інформації для користувачів з метою прийняття рішень щодо інвестування, володіння та відчуження цінних паперів, участі в капіталі підприємства, оцінювання якості управління, визначення платоспроможності та здатності суб'єкта господарювання виконувати свої зобов'язання, а також для розрахунку дивідендів і регулювання господарської діяльності.

До основних вимог, що висуваються до бухгалтерської звітності, належать обов'язковість її подання, державна регламентація, своєчасність складання та подання, зрозумілість і доступність інформації, достовірність показників, єдність методології їх формування, порівнянність звітних даних у динаміці, доречність, раціональність, економічність і практична результативність.

Фінансова звітність повинна містити відомості про суб'єкт господарювання, дату звітності та звітний період, валюту звітності й одиницю її виміру, порівняльні показники за звітний і попередній періоди, облікову політику підприємства та зміни в ній, порядок консолідації фінансових звітів, припинення або ліквідацію окремих видів діяльності, обмеження щодо володіння активами, участь у спільних підприємствах, виявлені помилки минулих років і відповідні коригування, результати переоцінки статей фінансової звітності, а також іншу інформацію, розкриття якої передбачено чинними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

На нашу думку, удосконалення вимог до складання бухгалтерської звітності в умовах сучасного господарського середовища доцільно здійснювати за такими напрямами:

1. Підвищення рівня аналітичності фінансової звітності**,** а саме розширення обсягу аналітичних показників і пояснювальних приміток до фінансової звітності, що дозволить більш повно розкривати фінансовий стан, результати діяльності та ризики підприємства для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

2. Вдосконалення облікової політики підприємств**,** а саме забезпечення чіткості, послідовності і прозорості формування облікової політики, а також своєчасне розкриття інформації про її зміни у фінансовій звітності, що сприятиме підвищенню достовірності та порівнянності звітних показників.

3. Запровадження сучасних інформаційних технологій, а саме використання автоматизованих систем бухгалтерського обліку та електронних форматів подання фінансової звітності, що сприятиме підвищенню оперативності, точності та зменшенню ризику помилок під час її складання і подання.

4. Посилення контролю за якістю звітної інформації шляхом удосконалення системи внутрішнього контролю процесу формування фінансової звітності, що дозволить своєчасно виявляти помилки, порушення та викривлення облікових даних.

5. Підвищення професійної компетентності бухгалтерських працівників через систематичне підвищення кваліфікації фахівців бухгалтерської служби з урахуванням змін у нормативно-правовому регулюванні та розвитку сучасних підходів до складання фінансової звітності.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню якості бухгалтерської звітності, забезпеченню її відповідності потребам користувачів та посиленню ролі фінансової звітності як інструменту управління в сучасних умовах господарювання.

Отже, бухгалтерська звітність посідає важливе місце в системі бухгалтерського обліку, оскільки забезпечує узагальнення облікових даних і формує інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Вона сприяє підвищенню прозорості функціонування суб'єкта господарювання та задоволенню інформаційних потреб широкого кола користувачів. Дотримання встановлених вимог до складання фінансової звітності є ключовою передумовою формування достовірної, повної та релевантної інформації, необхідної для оцінювання фінансового стану, результатів діяльності та перспектив розвитку підприємства в сучасних умовах господарювання.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 25.10.2025).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 . URL: https://ips.ligazakon.net/ document/view/RE22868?an=29&ed=2025_01_23 (дата звернення: 25.10.2025)

УДК 657.422.7

Меліхова Т. О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Саннікова А. С., бакалавр кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ТОВАРІВ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий облік товарів є ключовим для формування достовірної фінансової звітності та визначення фінансових результатів діяльності підприємства завдяки точній фіксації їх руху.

Метою фінансового обліку товарів є створення системи точної та своєчасної реєстрації операцій з надходження, зберігання, реалізації та вибуття товарних запасів для потреб фінансової звітності.

Товари, як основні оборотні активи торговельних підприємств, визначені МСФЗ як активи, призначені для продажу при основній діяльності. Відповідно до національного плану рахунків, їх облік ведеться на рахунку 28 «Товари» з аналітикою за місцями зберігання (на складі, в торгівлі), тарою та торговельною націнкою.

Облік має особливості залежно від типу торгівлі, а саме: **у** роздрібній торгівлі товари найчастіше оцінюються за роздрібними цінами з окремим відображенням торгової націнки, що компенсує витрати на реалізацію, **т**ранспортно-заготівельні витрати (далі – ТЗВ) включаються в собівартість запасів або обліковуються на окремому субрахунку з подальшим розподілом, в оптовій торгівлі найчастіше ведеться облік товарів за їх собівартістю.

Операції з товарами супроводжуються первинними документами (накладні, товарно-транспортні накладні, сертифікати), що підтверджують перехід прав власності та фактичний рух товарно-матеріальних цінностей. Облік надходження та реалізації здійснюється за кореспонденцією рахунків, що наведено у табл. 1.

Таблиця 1 – Кореспонденція рахунків з обліку надходження і реалізації товарів при попередній оплаті

Зміст операції	Дебет	Кредит
1	2	3
1. Розрахунки із постачальником при придбанні товарів		
Перерахування авансу постачальнику	371	311
Відображення ПДВ у попередній оплаті	641	644
Оприбуткування товару від постачальника	281	631

Продовження таблиці 1

1	2	3
ПДВ від постачальника	644	631
Закриття заборгованості за рахунок авансу	631	371
2. Розрахунки з покупцем при продажу товарів		
Отримання авансу від покупця	311	681
Виникнення податкового зобов'язання з ПДВ з авансу	643	641
Списано собівартість реалізованого товару	902	281
Відображення доходу від реалізації товару	361	702
Нарахування ПЗ з ПДВ при реалізації	702	643
Закриття заборгованості за рахунок авансу	681	361

Джерело: згруповано авторами

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», чистий дохід від реалізації визначається як дохід за вирахуванням податків, зборів, наданих знижок, вартості повернених товарів та сум, що належать третім особам за договорами комісії.

Таким чином, фінансовий облік товарів виступає елементом управління підприємством, оскільки саме він забезпечує: точну ідентифікацію та вимірювання доходу від реалізації; достовірне відображення всіх стадій руху товарних запасів; оперативний контроль за їх наявністю, що запобігає втратам; коректне визначення фінансового результату діяльності через розрахунок чистого доходу. Якість облікового процесу безпосередньо впливає на правильність розрахунку фінансових показників та ефективність прийняття управлінських рішень.

Література

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 18.10.2025).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» № 929-025 від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text (дата звернення: 18.10.2025).

3. Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Гудзь Н. В. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 478 с.

4. Сук Л. К., Сук П. Л. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Знання, 2015. 647 с.

УДК 657.1/.4:658

Меліхова Т. О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Локтіонова А.І., бакалавр кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА: ОБ'ЄКТИ, РЕГУЛЮВАННЯ ТА МЕТОДИ

Сутність бухгалтерського обліку як системи збору, обробки та передачі інформації про господарську діяльність підприємства. Важливість бухгалтерського обліку для прийняття управлінських рішень та контролю за фінансово-господарською діяльністю. Роль бухгалтерського обліку у забезпеченні прозорості та достовірності фінансової звітності [1].

Господарські операції є операції, що призводять до змін в активах, зобов'язаннях або власному капіталі підприємства (придбання, продаж, нарахування, виплата).

З метою систематизації та наочного відображення основних складових бухгалтерського обліку доцільно узагальнити об'єкти бухгалтерського обліку підприємства та їх склад. Класифікація об'єктів обліку дозволяє глибше розкрити економічний зміст активів, зобов'язань, власного капіталу, а також доходів і витрат, що формуються в процесі господарської діяльності. Основні об'єкти бухгалтерського обліку та їх характеристику подано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Об'єкти бухгалтерського обліку

Об'єкти бухгалтерського обліку підприємства	Склад об'єктів бухгалтерського обліку
Активи	основні засоби, нематеріальні активи, запаси, грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторська заборгованість, фінансові інвестиції.
Зобов'язання	кредиторська заборгованість, короткострокові та довгострокові кредити і позики, податкові зобов'язання, забезпечення майбутніх витрат і платежів
Власний капітал	статутний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), резервний капітал, додатковий капітал
Доходи та витрати	дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні доходи та витрати, фінансові доходи та витрати, інші доходи та витрати

Джерело: згруповано авторами

Бухгалтерський облік є невід'ємною та системоутворюючою функцією управління будь-яким господарюючим суб'єктом. Його сутність полягає у створенні цілісної, об'єктивної та систематизованої інформаційної моделі економічної діяльності підприємства шляхом безперервного спостереження, вимірювання, реєстрації та узагальнення фактів господарського життя.

Бухгалтерський облік в Україні здійснюється в межах чітко визначеного нормативно-правового поля, яке охоплює закони, національні та міжнародні стандарти, а також підзаконні нормативні акти. Сукупність цих документів формує єдину систему правового та методологічного регулювання облікового процесу. Основні нормативно-правові акти, що регулюють ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в Україні

Нормативні акти	Напрям, який регулює нормативний акт
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначає правові засади ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності; встановлює основні принципи обліку, вимоги до організації облікового процесу, склад і форми фінансової звітності, а також відповідальність за порушення законодавства у сфері бухгалтерського обліку
Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), а саме НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 7 «Основні засоби», НП(С)БО 8 « Нематеріальні активи», та інші.	Регламентують методологічні засади визнання, оцінки, обліку та відображення активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності
Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)	Встановлюють міжнародні правила формування фінансової звітності; є обов'язковими для застосування окремими категоріями підприємств (публічні акціонерні товариства, банки, страхові компанії тощо) та сприяють підвищенню прозорості й порівнянності фінансової інформації
Податковий кодекс України	Регулює систему оподаткування та визначає взаємозв'язок податкового і бухгалтерського обліку, зокрема щодо формування об'єктів оподаткування та податкових різниць
Інструкції та методичні рекомендації Міністерства фінансів України з питань бухгалтерського обліку	Конкретизують порядок застосування НП(С)БО, плану рахунків бухгалтерського обліку, ведення аналітичного обліку та складання фінансової звітності

Джерело: згруповано авторами

Інформаційний результат процесу обліку є фінансова звітність, сформована на основі чітко визначених об'єктів (активів, зобов'язань, капіталу, доходів і витрат) і методів (документування, оцінки, рахунків тощо), яка забезпечує ефективність прийняття управлінських рішень. Облікова інформація служить основою для аналізу, планування, прогнозування та контролю за фінансово-господарською діяльністю, виконуючи таким чином ключову інструментальну роль у досягненні цілей підприємства.

Система бухгалтерського обліку, спрямована на відображення об'єктів (таблиця 1) у строгій відповідності до вимог нормативно-правового поля (таблиця 2), реалізується за допомогою специфічного набору інструментів – методів бухгалтерського обліку. Ці методи становлять основу технологічного процесу трансформації даних про господарські операції в систематизовану фінансову інформацію. Для наочності та систематизації, складові методу бухгалтерського обліку та їхня характеристика наведені в таблиці 3.

Таблиця 3 – Методи бухгалтерського обліку

Метод обліку	Характеристика методу
Документування	Процес первинного спостереження та реєстрації господарських операцій шляхом їх оформлення відповідними первинними документами
Оцінка	Визначення вартісного (грошового) вираження об'єктів бухгалтерського обліку з метою їх узагальнення та порівнянності
Калькулювання	Обчислення собівартості продукції, робіт або послуг на основі систематизованих витрат
Інвентаризація	Перевірка фактичної наявності, стану та оцінки активів і зобов'язань підприємства шляхом зіставлення з даними бухгалтерського обліку
Рахунки бухгалтерського обліку	Система узагальнення, групування та поточного відображення господарських операцій за економічно однорідними ознаками
Подвійний запис	Спосіб відображення господарських операцій, за яким кожна операція одночасно записується за дебетом одного рахунку та кредитом іншого в однаковій сумі
Баланс	Спосіб узагальнення інформації про склад активів, зобов'язань і власного капіталу підприємства на певну дату
Звітність	Система узагальнених показників, що характеризують фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства у встановлених формах

Джерело: згруповано авторами

Дотримання методологічних принципів обліку в рамках встановленого нормативно-правового поля є фундаментальною гарантією достовірності та прозорості фінансової звітності. Це, у свою чергу, формує довіру з боку інвесторів, кредиторів, держави та інших зацікавлених сторін, сприяючи

стабільності та розвитку як окремого суб'єкта господарювання, так і національної економіки в цілому.

Отже, чітке розуміння предмета, об'єктів, методів та нормативної бази бухгалтерського обліку є обов'язковою передумовою для формування якісної фінансової інформації, необхідної для ефективного управління. У сучасних умовах це вимагає від професійних бухгалтерів постійного підвищення кваліфікації та оперативної адаптації до динамічних змін як національного законодавства, так і міжнародних стандартів фінансової звітності.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 20.10.2025)

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 20.10.2025)

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17 (дата звернення: 20.10.2025)

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 20.10.2025)

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text (дата звернення: 20.10.2025)

УДК 657.422.7:658

Меліхова Т. О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Піддубна Р., бакалавр кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОБЛІК ТОВАРІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Управління товарними запасами є фундаментальною складовою ефективної діяльності підприємств торгівельної сфери. В умовах ринкової конкуренції та необхідності забезпечення фінансової стійкості особливого значення набуває формування достовірної, оперативної та аналітично насиченої інформації про рух товарно-матеріальних цінностей.

Облік товарів має ключове значення для торгових підприємств, оскільки товари є основним активом їхньої діяльності. Від правильності його організації залежить точність фінансової звітності та ефективність управління запасами.

Як складова фінансового обліку, основними завданнями товарного обліку є: достовірна фіксація операцій з товарно-матеріальними цінностями; коректне визначення фінансового результату.

Правильно налаштований облік дає змогу контролювати наявність товарів, оперативно виявляти розбіжності, аналізувати прибутковість і приймати обґрунтовані рішення.

Рух товарів оформляється первинними документами, серед яких основні: накладні, товарно-транспортні накладні, акти приймання-передачі та звіти матеріально-відповідальних осіб. Вони є підставою для всіх бухгалтерських записів щодо надходження, продажу, повернення чи списання товарів, а також забезпечують законність операцій.

Методологічно облік регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 9 «Запаси» та ведеться на рахунку 28 «Товари». Для деталізації використовуються субрахунки, зокрема: 281 – для товарів на складі; 282 – для товарів у торгівлі (у місцях реалізації); 284 – для тари, що використовується разом із товарами [2, 3].

Згідно з Інструкцією № 291 «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» надходження товарів відображаються за дебетом рахунку 28, а їх вибуття (через продаж, списання тощо) – за кредитом [3].

Типова кореспонденція рахунків з обліку товарів наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Типова кореспонденція рахунків з обліку товарів

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Надходження товарів від постачальника	281	631
2	Списання собівартості товарів при реалізації	902	281
3	Відображення доходу від реалізації	361	702
4	Відображення ПДВ	702	643
5	Виявлено та списано браковані товари	947	281

Джерело: складено авторами

На нашу думку, для удосконалення обліку товарів доцільно ввести додатковий субрахунок 281/1 «Браковані товари на складі», що дозволить окремо обліковувати товари, які підлягають списанню через брак.

Отже, для обліку бракованих товарів запропоновано введення субрахунку 281/1«Браковані товари на складі», що сприятиме зменшенню облікових помилок, підвищенню прозорості списань і точнішому формуванню фінансового результату.

Література
1. Бутинець Ф. Ф. Облік товарів : навч. посіб. Житомир: Рута, 2020. URL: http://www.buhgalteria.com.ua/books/oblik-tovariv-butynec.pdf (дата звернення: 30.112025).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 30.11.2025).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 30.11.2025)
4. Первинні документи в бухгалтерському обліку. URL: https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/pervinni-dokumenti-v-buhgalterskomu-obliku/#Text (дата звернення: 30.11.2025)

УДК 657.4

Меліхова Т. О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Коваленко А.О., бакалавр кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ АКТИВНИХ ТА ПАСИВНИХ РАХУНКІВ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Бухгалтерський облік є важливою складовою системи управління підприємством, оскільки забезпечує формування достовірної та повної інформації про фінансовий стан і результати діяльності суб’єкта господарювання. Одним із ключових елементів бухгалтерського обліку є система рахунків, за допомогою якої здійснюється узагальнення та групування господарських операцій.

Особливе місце в обліковій системі займають активні та пасивні рахунки, які відображають відповідно склад і розміщення активів підприємства, а також джерела їх формування. Правильне розуміння принципів побудови активних і пасивних рахунків є необхідною умовою для точного відображення господарських процесів, складання фінансової звітності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Знання сутності та принципів функціонування активних і пасивних рахунків дозволяє забезпечити логічність облікових записів, дотримання принципу подвійного запису та підвищення якості бухгалтерської інформації.

Бухгалтерський рахунок є елементом облікової системи, що використовується для систематичного відображення, накопичення та узагальнення інформації про зміни у складі господарських засобів підприємства та джерел їх формування. Залежно від економічного змісту об'єктів обліку рахунки класифікуються на активні та пасивні.

Активні рахунки призначені для обліку наявності та руху активів підприємства й відкриваються за статтями, що відображаються в активі бухгалтерського балансу. Для них характерно, що збільшення активів фіксується за дебетом, тоді як їх зменшення – за кредитом. Пасивні рахунки використовуються для обліку джерел формування майна та зобов'язань і відповідають статтям пасиву балансу. На цих рахунках збільшення джерел коштів відображається за кредитом, а їх зменшення – за дебетом.

Структура бухгалтерських рахунків є функціональним відображенням побудови бухгалтерського балансу. Поділ рахунків на активні та пасивні зумовлений групуванням господарських засобів за їх складом (актив балансу) та джерелами їх формування (пасив балансу), що забезпечує дотримання балансового рівняння:

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал} \qquad (1)$$

Аналіз принципів побудови рахунків дозволив визначити, що активні рахунки відображають прямий зв'язок між господарською операцією та ресурсами підприємства: будь-яке збільшення ресурсів фіксується за дебетом, що відповідає фактичному або економічному надходженню. Натомість пасивні рахунки характеризуються протилежною логікою відображення: збільшення джерел фінансування обліковується за кредитом, що відображає зростання зобов'язань підприємства перед власниками чи кредиторами.

Для активно-пасивних рахунків, зокрема рахунків розрахунків, особливого значення набуває аналітичний облік. Неправильне згортання дебетового та кредитового сальдо на таких рахунках призводить до спотворення облікових даних, оскільки унеможливлює одночасне відображення дебіторської та кредиторської заборгованості, що негативно впливає на достовірність фінансової звітності.

Механізм подвійного запису на активних і пасивних рахунках виконує не лише обліково-реєстраційну, а й контрольну функцію. Кожна господарська операція відображає або переміщення вартості між елементами активів, або зміну структури джерел фінансування, що дозволяє здійснювати контроль за ефективністю використання ресурсів у процесі виробничо-господарської діяльності.

Коректна класифікація рахунків під час налаштування плану рахунків у програмних продуктах бухгалтерського обліку є критично важливою. Практичні результати свідчать, що значна частка системних помилок при автоматизованому

формуванні балансу зумовлена неправильним визначенням типу рахунку, що призводить до появи економічно необґрунтованого від'ємного сальдо.

Отже, бухгалтерські рахунки є інструментом групування господарських операцій за економічно однорідними ознаками з метою забезпечення постійного контролю за наявністю та змінами активів і джерел їх формування. Хоча бухгалтерський баланс відображає фінансовий стан підприємства на певну дату, для ефективного управління необхідною є безперервна інформація про динаміку змін ресурсів і зобов'язань. Відображення кожної господарської операції в балансі є неможливим, бо це потребує постійного переоформлення балансу, що не забезпечить детального аналізу змін за окремими об'єктами обліку. Саме тому поточний облік здійснюється за допомогою системи рахунків, яка є сукупністю взаємопов'язаних елементів. Для ефективного використання цієї системи необхідне глибоке розуміння економічного змісту, призначення та будови рахунків, що зумовлює потребу в їх науково обґрунтованій класифікації.

Література

1. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Мінфіну України від 30.11.1999 р. № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99 (дата звернення: 21.10.2025)

2. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 670 с. URL: https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/Lishil_Buxoblik_2011_670.pdf (дата звернення: 21.10.2025).

3. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : КНЕУ, 2001. 334 с.

4. Рахунки бухгалтерського обліку: їх зміст і будова. *Бухгалтерський портал «Дебет-Кредит»*. URL: https://dtkt.com.ua/ (дата звернення: 21.10.2025).

УДК 657+336.221]:334.012.61-022.51

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Зімагоров М.Є., здобувач 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ВСП «Економіко-правничий коледж ЗНУ», м. Запоріжжя

МАЛИЙ БІЗНЕС В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Актуальність цього дослідження зумовлена центральною роллю малого та середнього бізнесу (далі - МСБ), у забезпеченні економічної стабільності та соціальної стійкості України. У контексті воєнного часу підтримка цього сектора набула статусу стратегічного завдання, безпосередньо пов'язаного з гарантуванням національної безпеки. Специфіка сучасних умов господарювання полягає в тому, що суб'єкти бізнесу змушені одночасно протидіяти як зовнішнім загрозам, зокрема військовій агресії, так і внутрішнім системним проблемам, серед яких корупція та надмірний адміністративний тиск. Здатність державної політики комплексно і дієво реагувати як на внутрішні проблеми так і на зовнішні загрози, визначає її кінцеву ефективність. У відповідь на ці виклики урядом було запроваджено систему підтримки, що поєднувала фінансові, фіскальні, регуляторні та прямі операційні інструменти.

Уряд застосував двокомпонентний підхід, що включав пільгове кредитування та безповоротні гранти.

- Пільгове кредитування. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» перетворилася з інструменту розвитку на засіб виживання бізнесу. У 2022 році було тимчасово запроваджено ставку 0% та збільшено кредитні ліміти. За даними Міністерства фінансів, за період з лютого 2022 року до осені 2025 року було видано понад 90 тисяч кредитів на загальну суму близько 338 млрд грн [1]. Додатково Експортно-кредитне агентство здійснювало страхування ризиків для експортерів, стимулюючи їхню діяльність [1].
- Безповоротні гранти. Програма «єРобота», що стартувала в липні 2022 року, була спрямована на створення нових бізнесів та робочих місць. До кінця 2024 року в межах програми було видано приблизно 24 тисячі грантів на суму понад 11 млрд грн, що сприяло створенню понад 60 тисяч робочих місць [5].

Фіскальна підтримка малого бізнесу в Україні ґрунтується переважно на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності, яка регулюється Податковим кодексом України. Ця система дає змогу підприємцям сплачувати єдиний податок із доходу замість численних інших податків і зборів, що значно знижує адміністративне навантаження [4].

Одним із основних економічних кроків у відповідь на повномасштабну агресію стала тимчасова лібералізація спрощеної системи оподаткування. Для платників єдиного податку третьої групи запровадили можливість переходу на спеціальний режим оподаткування зі ставкою 2% від обороту.

Ця ініціатива була покликана мінімізувати податкове навантаження на підприємства у найбільш кризовий початковий етап війни. Проте, у 2023 році, з огляду на суттєві фіскальні втрати бюджету та нагальну необхідність акумулювання ресурсів для оборонних потреб, зазначений пільговий режим було анульовано. Такий крок демонструє складний процес балансування між політикою підтримки бізнес-середовища та забезпеченням ключових державних функцій в умовах воєнного стану [9].

Паралельно з податковими спрощеннями, держава підтримує МСБ через полегшення ведення бухгалтерського обліку. Відповідно до Наказу Міністерства фінансів України № 422 від 25.06.2003 р., малі підприємства мають право застосовувати спрощену форму бухгалтерського обліку [2]. Це включає використання спеціалізованого, скороченого Плану рахунків, що містить 30 рахунків, що значно знижує складність ведення обліку [3]. Складання фінансової звітності для суб'єктів малого підприємництва регулює НП(С)БО 25 *«Спрощена фінансова звітність»,* складання якої теж значно простіше ніж звичайної [8].

Для зменшення адміністративного тиску також було запроваджено мораторій на більшість перевірок бізнесу. Хоча його запровадили для зменшення тиску, численні винятки зберегли можливості для контролюючих органів, що, за оцінками експертів, частково нівелювало його ефективність [7].

Вивчення наукових та нормативних джерел є важливим з прикладної точки зору, оскільки дозволяє узагальнити підходи до реалізації антикризової економічної політики України для широкого кола вітчизняних і міжнародних учасників. Проведений аналіз узагальнює та систематизує практичний досвід реалізації антикризових заходів, що формує методологічне підґрунтя для розроблення адаптивних моделей реагування на кризові явища, які можуть бути застосовані в інших країнах з урахуванням їх інституційних, економічних та соціально-політичних особливостей.

Визначення як ефективних методів (адаптивне кредитування, фінансова допомога, перенесення підприємств), так і неуспішних стратегій (недостатній мораторій) дає можливість для раціонального коригування державної політики. Результати можуть бути залучені до процесу стратегічного планування відновлення після війни.

Отже, сьогоднішні реалії вимагають формування комплексної системи підтримки, що базується на зрозумілих правилах, стабільних умовах ведення бізнесу та заохоченні підприємницької діяльності. У майбутньому розвиток малого та середнього бізнесу має ґрунтуватися на суттєвих законодавчих змінах, зокрема, спрощенні процедур регулювання, посиленні відповідальності державних

органів, зменшенні податкового навантаження та забезпеченні рівних умов для всіх суб'єктів господарювання. Лише в такому випадку держава зможе не просто підтримувати бізнес у скрутні часи, а й забезпечити його активний розвиток, конкурентоспроможність та стабільність економіки в довгостроковій перспективі.

Література

1. За час повномасштабної війни підприємці отримали понад 90 тис. доступних кредитів на 336,7 млрд грн за держпрограмою «5-7-9%». *Міністерство фінансів України*. 29.09.2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_povnomasshtabnoi_viini_pidpriiemtsi_otrimali_ponad_90_tis_dostupnikh_kreditiv_na_3367_mlrd_grn_za_derzhprogramoiu_5-7-9-5341 (дата звернення: 21.10.2025).
2. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ Міністерства фінансів України від 25.06.2003 р. № 422. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03 (дата звернення: 21.10.2025).
3. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 19.04.2001 р. № 186. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01 (дата звернення: 21.10.2025).
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 21.10.2025).
5. Свириденко: Завдяки грантовій програмі єРобота створено понад 60 тисяч нових робочих місць. *Міністерство економіки України*. 27.12.2024. URL: https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=72b87b21-a758-472c-8194-1911c8f8142a&title=DostupniKrediti5-7-9 (дата звернення: 21.10.2025)
6. 75% компаній працюють в повному обсязі станом на початок 2025 року. *Європейська Бізнес Асоціація*. 26.02.2025. URL: https://eba.com.ua/75-kompanij-pratsyuyut-v-povnomu-obsyazi-stanom-na-pochatok-2025-roku/ (дата звернення: 21.10.2025).
7. Мораторій на перевірки бізнесу потрібно зберегти. *Державна регуляторна служба України*. 19.01.2024. URL: https://drs.gov.ua/press-room/moraloriy-na-perevirky-biznesu-potribno-zberegty/ (дата звернення: 21.10.2025).
8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39: станом на 6 берез. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text (дата звернення: 21.10.2025).
9. Кознова О. Скасовано 2% єдиний податок: як відбуватиметься перехід та на яку систему оподаткування. *Бізнес. Останні новини бізнесу України*. URL: https://biz.ligazakon.net/news/221267_skasovano-2-diniy-podatok-yak-vdbuvatimetsya-perekhd-ta-na-yaku-sistemu-opodatkuvannya (дата звернення: 21.10.2025).

УДК 657.421:005.93

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Лупінос К.С., студент 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ВСП «ЕПФК ЗНУ» м. Запоріжжя

ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Оцінка є ключовим елементом методу бухгалтерського обліку, що забезпечує грошове вимірювання активів, зобов'язань, капіталу, доходів і витрат підприємства. Саме через оцінку об’єкти обліку отримують вартісне вираження, що дозволяє узагальнювати їх у фінансовій звітності.

Питання правильного вибору оцінки основних засобів для достовірного відображення їх в обліку та фінансовій звітності, дозволяє наблизитись до міжнародних стандартів обліку для подальшої інтеграції України у світовий економічний простір.

Методологічні засади оцінки об'єктів обліку регламентуються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], а також конкретизуються у відповідних Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) [2] та Міжнародних стандартах фінансової звітності (далі – МСФЗ) [3].

Згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби», базовим видом оцінки залишається історична (первісна) вартість, що формується на момент придбання, будівництва або створення активу [2]. Первісною вартістю є історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів [2].

Ліквідаційною вартістю є сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією) [2].

Вартістю, яка амортизується є первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості [2].

Залишковою вартістю є різниця між первісною (переоціненою) вартістю необоротного активу і сумою його накопиченої амортизації (зносу) [2].

Для забезпечення релевантної інформації НП(С)БО 7 [2] пропонує застосування й інших видів оцінок. До них належать:

- Справедлива вартість – сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату.
- Переоцінена вартість – вартість необоротних активів після їх переоцінки.
- Чиста вартість реалізації необоротного активу – справедлива вартість необоротного активу за вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію [2].

Вибір методу оцінки безпосередньо впливає на бухгалтерські записи та фінансовий результат. Наприклад, проведення дооцінки основних засобів до справедливої вартості відображається збільшенням додаткового капіталу (Дт 10 «Основні засоби» – Кт 41 «Капітал у дооцінках») [4]. Кореспонденція рахунків при застосуванні різних оцінок основних засобів наведено у таблиці 1 [4].

При переході підприємств на МСФЗ, зростає роль правильності проведення оцінки основних засобів особливо визначення справедливої вартості. Її застосування вимагає від бухгалтерів сучасних компетенцій, використання професійного судження, а часто й залучення незалежних оцінювачів, що ускладнює ведення облікового процесу, але підвищує достовірність фінансової звітності.

Таблиця 1 – Кореспонденція рахунків обліку основних засобів

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Надходження основних засобів від постачальників	152	631
2	Вартість доставки та установки основних засобів	152	685
3	Введення в експлуатацію основних засобів за первісною вартістю	10	152
4	Нарахована амортизація основних засобів, які використовуються адміністрацією	92	131
5	Списано знос основних засобів, які ліквідуються	131	10
6	Списана залишкова вартість основних засобів, які ліквідуються	976	10
7	Проведення дооцінки основних засобів (до справедливої вартості)	10	41

Джерело: згруповано авторами

Отже, правильна оцінка основних засобів є основою для достовірного ведення обліку та відображення інформації у фінансовій звітності. Це зменшить вірогідність помилок в обліку, нарахування фінансових санкцій, зменшить витрати та підвисить ефективність управління підприємством.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 19.10.2025).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 р. № 92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00 (дата звернення: 19.10.2025)

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення: 19.10.2025)

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 19.10.2025)

УДК 657.1/.4:[004:338]

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Орлова М.Р., студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ», м. Запоріжжя

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МЕТОДУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

На сучасному етапі метод бухгалтерського обліку є комплексною та логічно побудованою системою взаємопов'язаних інструментів, принципів і прийомів. Його головна мета – забезпечити правильне, системне та безперервне відображення усіх господарських операцій підприємства. Цей метод є концептуальною основою формування достовірної, та своєчасної фінансової звітності, яка, у свою чергу, слугує базою для прийняття управлінських рішень. Без коректного застосування елементів методу бухгалтерського обліку забезпечення раціонального управління підприємством стає неможливим. У зв'язку з цим дослідження, модернізація та адаптація складових методу обліку до сучасних умов є одним із ключових завдань як для бухгалтерів, так і для керівників.

Метод бухгалтерського обліку включає сукупність взаємопов'язаних інструментів, що забезпечують суцільне, точне й безперервне документальне відображення господарських процесів. До його основних елементів належать: *документування* (первинне спостереження) – фіксація господарських фактів у первинних документах; *інвентаризація* – зіставлення фактичної наявності активів і зобов'язань з даними обліку; *оцінка* – грошове вимірювання об'єктів обліку; *калькулювання* – визначення собівартості продукції, робіт або послуг; *система рахунків та подвійний запис* – подвійне відображення операцій для забезпечення контролю та взаємозв'язку даних; *баланс та звітність* – узагальнення результатів діяльності та представлення інформації зовнішнім і внутрішнім користувачам [4]. Ведення обліку здійснюється відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) та Плану рахунків.

У контексті цифрової трансформації економіки метод бухгалтерського обліку зазнає суттєвих змін. Цифровізація управлінських процесів сприяє автоматизації документування, удосконаленню процедур контролю, підвищенню правильності проведення оцінки та формування фінансової звітності. Запровадження електронного документообігу, інтегрованих обліково-аналітичних систем, хмарних рішень, автоматизованих модулів контролю та інструментів бізнес-аналітики підвищує оперативність обробки інформації та ефективність управлінських рішень. Цифровізація створює єдине інформаційне середовище, де бухгалтерський облік перетворюється з простого засобу реєстрації на стратегічний інструмент управління. Таким чином, інтеграція цифрових технологій у метод бухгалтерського обліку підсилює його роль у системі управління та підвищує можливість адаптуватися до сучасних умов цифрової економіки.

Розглянемо, наприклад, рахунок 10 «Основні засоби». Цей рахунок призначений для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, віднесених до складу основних засобів. Дебет рахунку 10 відображає надходження (придбання, будівництво, безоплатне отримання) основних засобів та суму дообладнання, модернізації, поліпшення (збільшення активу). Кредит рахунку 10 «Основні засоби» призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди об'єктів і орендованих єдиних (цілісних) майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів, а також об'єктів інвестиційної нерухомості [5]. Типова кореспонденція рахунків наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Типова кореспонденція рахунків

№	Зміст операції	Дебет	Кредит
1	Оприбутковано об'єкт основних засобів, за первісною вартістю	10 «Основні засоби»	15 «Капітальні інвестиції»
2	Сума дооцінки (збільшення вартості) основних засобів	10 «Основні засоби»	411 Дооцінка (уцінка) основних засобів»
3	Придбано основні засоби у постачальника	10 «Основні засоби»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
4	Оприбутковано безоплатно отримані основні засоби (за справедливою вартістю)	10 «Основні засоби»	424 «Безоплатно одержані необоротні активи»

Джерело: [1].

Метод бухгалтерського обліку повинен розглядатися не як набір окремих, не пов'язаних між собою процедур, а як комплексна та логічно побудована система інструментів. Така система забезпечує суцільне, послідовне та безперервне відображення всіх господарських операцій, що забезпечує фінансову стійкість підприємства. Такий підхід є фундаментальним для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Ключовим елементом, що лежить в основі методу бухгалтерського обліку, є принцип подвійного запису. Цей принцип реалізується через кореспонденцію рахунків, що є механізмом балансування. Облікова діяльність ведеться згідно з вимогами НП(С)БО та офіційного Плану рахунків бухгалтерського обліку. Такий підхід забезпечує не лише ефективний контроль за грошовими потоками, але й істотно мінімізує ризики виникнення помилок в обліку.

Отже, цифровізації управлінських процесів значно посилюється роль інноваційних технологій у методології обліку. Запровадження електронного документообігу, інтегрованих обліково-аналітичних систем, хмарних рішень, автоматизованих модулів контролю та інструментів бізнес-аналітики сприяє підвищенню оперативності обробки інформації, точності оцінки активів і зобов’язань та ефективності прийняття управлінських рішень. Цифровізація дозволяє створювати єдине інформаційне середовище, у якому бухгалтерський облік стає не лише засобом реєстрації фактів господарського життя, а й стратегічним інструментом управління. Цифрова трансформація дає змогу створити єдине інформаційне середовище. У цьому новому середовищі бухгалтерський облік виходить за рамки простого засобу для реєстрації фактів господарського життя, набуваючи статусу стратегічного інструменту управління.

Удосконалення методів бухгалтерського обліку в умовах цифрової трансформації сприяє підвищенню якості облікової інформації, забезпечує своєчасну обліково-аналітичну підтримку управлінських рішень, оптимізує фінансово-господарську діяльність, зумовлює зростання рентабельності підприємства.

Література

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 19.10.2025)
2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). URL: https://document.vobu.ua/buhoblik/npsbo (дата звернення: 19.10.2025)
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999. URL:

https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14%23Text (дата звернення: 19.10.2025).

4. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 516 с.
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 19.10.2025)

УДК 657.4:658

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Самбор М.О., студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ВСП «ЕПФК ЗНУ» (ЗНУ, Запоріжжя)

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ РАХУНКІВ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах розвитку ринкової економіки та зростання обсягів господарських операцій значно підвищуються вимоги до ведення бухгалтерського обліку. Одним із ключових елементів системи бухгалтерського обліку є рахунки, за допомогою яких здійснюється поточне групування, узагальнення та відображення інформації про стан і рух активів, зобов’язань, капіталу, доходів і витрат підприємства.

Правильна побудова системи рахунків забезпечує достовірність фінансової звітності, допомагає здійснювати контроль за ефективністю використання ресурсів з метою їх мінімізації, а також дозволяє прийняти ефективні управлінські рішення.

Рахунки – це один з методів бухгалтерського обліку, який є способом групування і поточного відображення за певними ознаками наявності та руху засобів підприємства та їхніх джерел і господарських процесів.

Рахунки використовуються для систематизації даних про господарські операції; за допомогою їх здійснюють контроль за наявністю та рухом засобів і їх джерел; узагальнюють дані обліку для складання бухгалтерського балансу.

План рахунків бухгалтерського обліку застосовується підприємствами незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств складається з десяті класів, дев'ять з яких складають балансові рахунки (з 1 по 9 клас) і один (нульовий клас) це позабалансові рахунки.

У системі рахунків бухгалтерського обліку використовують активні, пасивні і активно-пасивні рахунки, на яких одночасно обліковують як господарські засоби, так і джерела їх утворення.

Залишком або сальдом рахунку бухгалтерського обліку є сума, яка записується на початок періоду по кожному рахунку з оборотної відомості та Головної книги. Відкриттям рахунку в обліку є запис на них залишків на початок (сальдо).

Залишком (сальдом) рахунку на кінець періоду є різниця між оборотами за дебетом і кредитом рахунків з урахуванням залишку на початок звітного періоду. Цей залишок використовується при складанні балансу на кінець звітного періоду.

Спочатку по кожному рахунку записують залишки на початок, потім розносять господарські операції, які пов'язані зі збільшенням або зменшенням активів або джерел їх утворення. Наприкінці місяця визначають обороти за дебетом та кредитом рахунків.

На підставі попередніх даних щодо залишків на початок, оборотів за дебетом та кредитом, визначають залишки на кінець.

Типова кореспонденція рахунків наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Типова кореспонденція рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	З каси внесено на рахунок у банку	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	301 «Готівка в національній валюті»
2	За рахунок нерозподіленого прибутку збільшено резервний капітал	443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»	43 «Резервний капітал»
3	Отримано виробничі запаси від постачальника	201 «Сировина й матеріали»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
4	З рахунку в банку перераховано постачальникам за матеріали	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
5	Нараховано заробітну плату працівникам	92 «Адміністративні витрати»	661 «Розрахунки за заробітною платою»
6	Виплачено заробітну плату з каси	661 «Розрахунки за заробітною платою»	301 «Готівка в національній валюті»
7	Отримано короткостроковий кредит банку	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	601 «Короткострокові кредити банків в національній валюті»
8	Нараховані відсотки за кредит банку	951 «Відсотки за кредит»	684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»
9	Сплачено відсотки за кредит банку	684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»

Джерело: згруповано авторами

У наведеній типовій кореспонденції рахунків операції 1 – це зміни в межах активів, операції 2 – зміни в межах пасивів (джерел), операції 3, 7 – збільшення активів і зобов'язань, операції 4, 6, 9 – зменшення активів і зобов'язань, операція 5, 8 – витрати з одночасним збільшенням зобов'язань.

Рахунки бухгалтерського обліку – це основа всієї системи бухгалтерського обліку, за допомогою яких здійснюється поточне групування, узагальнення та контроль за господарськими процесами підприємства. Вони дають змогу відображати рух активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат упродовж звітного періоду.

Правильне відкриття та ведення рахунків забезпечує достовірність облікової інформації, а також створює базу для складання фінансової звітності з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Завдяки подвійному запису (кореспонденції рахунків) забезпечується взаємозв'язок усіх господарських операцій, що дозволяє зберігати рівновагу між активами та пасивами. Типові господарські операції, наведені у журналі, показують відображення руху грошових коштів, матеріалів, кредитів та інших об'єктів обліку.

Отже, рахунки бухгалтерського обліку є ключовим інструментом ведення обліку, якій допомагає у формуванні фінансової звітності з метою здійснення контролю та проведення аналізу фінансового стану підприємства. Це сприяє прозорості та точності ведення обліку, зменшення помилок та фінансових санкцій, ефективності управління.

Література

1.Рахунки бухгалтерського обліку та подвійний запис URL: https://economica.nuph.edu.ua/wpd-content/uploads/2020/12/lecture_3 _accounting_accounts_2017.pdf (дата звернення: 19.10.2025)

2.Система рахунків і порядок відображення в них господарських операцій. URL: https://boguslav-vpusp.net.ua/images/Files/Buxoblik/4_ sustema_raxynkiv.pdf (дата звернення: 19.10.2025)

3.Бухгалтерські рахунки та їх структура. Класифікація рахунків URL:http://radnuk.info/pidrychnuku/byhgalteriya/483-buh/9032-s-5-------.html (дата звернення: 19.10.2025)

4. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 516 с.

УДК 657.1

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Усата П.Р., здобувачка 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ВСП «Економіко-правничий коледж ЗНУ», м. Запоріжжя

ДОКУМЕНТУВАННЯ ЯК МЕТОД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Документальне забезпечення облікового процесу виступає ключовим елементом у веденні бухгалтерського обліку, оскільки саме воно гарантує достовірність, відповідність законодавству та повне відображення господарських операцій. У сучасних умовах цифровізації та впровадження електронного документообігу особливо важливо приділити увагу належній організації, збереженню та контролю бухгалтерських документів.

Документування господарських операцій регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], Положенням № 88 «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» [2], а також внутрішніми нормативними актами підприємства. Згідно з чинними нормативними документами, кожна господарська операція підлягає обов’язковому підтвердженню первинним документом, що містить установлені реквізити: найменування підприємства, дату складання, зміст і обсяг операції, а також посади та підписи осіб, відповідальних за її здійснення.

Первинні документи становлять базу для створення зведених регістрів бухгалтерського обліку, таких як журнали, відомості та Головна книга. На основі цих регістрів формується фінансова звітність підприємства. У практиці ведення обліку використовуються як паперові, так і електронні документи, які мають однакову юридичну силу за умови дотримання вимог щодо накладення електронного підпису [3].

Облік господарських операцій на рахунках відображається лише після документального підтвердження. Наприклад, операції з придбання матеріалів оформлюються накладною або актом приймання-передачі, які є підставою для записів за рахунками 20 «Виробничі запаси» [7] і 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» [8]. На основі платіжної інструкції відображається зменшення коштів на рахунку 31 «Рахунки в банках» [9]. Для нарахування заробітної плати використовуються табелі обліку робочого часу,

розрахунково-платіжні відомості, що є підставою для записів за рахунками 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» та 65 «Розрахунки за страхуванням» [5].

Таким чином, документ виступає інструментом, що поєднує реальний економічний процес із його відображенням у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Первинні документи – це записи в письмовій чи електронній формі, що містять дані про господарські операції, а також розпорядження керівництва щодо їх виконання. Прикладами є видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, акти виконаних робіт, касові ордери тощо [6].

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку № 291, кожен документ є основою для запису на відповідних рахунках. Наприклад, надходження товарів оформлюється накладною (Дт 281 «Товари на складі» – Кт 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»), а отримання виручки – касовим ордером (Дт 301 «Готівка в національній валюті» – Кт 702 «Дохід від реалізації товарів») [3].

У сучасних умовах активно впроваджується електронна форма документів (через програми M.E.Doc, SAP тощо), що спрощує обробку, підписання та архівування даних. Автоматизація документообігу сприяє підвищенню контролю, скороченню витрат часу та мінімізації помилок [4].

Типова кореспонденція рахунків з обліку документованих операцій наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Кореспонденція рахунків з обліку документованих операцій

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Оформлення надходження товарів (накладна)	281	631
2	Отримання виручки (касовий ордер)	301	702
3	Виплата заробітної плати (розрахункова відомість)	661	301
4	Сплата постачальникам готівкою	631	301
5	Оприбуткування матеріалів за актом приймання	201	631

Джерело: [3].

Отже, документація становить невід'ємну частину бухгалтерського обліку, яка гарантує законність, точність і повноту відображення господарських операцій. Вона є основою для організації облікових записів, здійснення контролю та проведення аналізу діяльності підприємства. Використання електронного документообігу дозволяє значно підвищити ефективність облікових процесів, зменшити затрату часу та мінімізувати ймовірність виникнення помилок. При цьому важливо дотримуватися законодавчих вимог, забезпечуючи надійне зберігання та достовірність електронних документів.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 22.10.2025).
2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text (дата звернення: 22.10.2025)
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 22.10.2025)
4. Електронний документообіг у бухгалтерії: вимоги, порядок та відповідальність. URL:https://buhgalter911.com/uk/ (дата звернення: 22.10.2025)
5. Документальне оформлення господарських операцій. Журнали online – «Дебет-Кредит». URL: https://online.dtkt.ua/ (дата звернення: 22.10.2025)
6. Первинні документи бухгалтерського обліку. URL: https://online.novaposhta.education/blog/pervinni-dokumenti-v-buhgalterskomu-obliku (дата звернення: 24.10.25)
7. Рахунок 20 «Виробничі запаси» [Електронний ресурс]. URL: https://www.buhoblik.org.ua/uchet/uchet-tovarov-i-materialov/380-raxunok-20.html (дата звернення: 31.10.25)
8. Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» [Електронний ресурс]. URL: https://kodeksy.com.ua/buh/plan-rahunkiv/class-6/rahunok-63.htm (дата звернення: 31.10.25)
9. Рахунок 31 «Рахунки в банках». Електронний ресурс. URL: https://www.buhoblik.org.ua/uchet/denezhnyx-sredstv/391-raxunok-31.html%5C (дата звернення: 31.10.25)

УДК 330.322.12

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансівІнженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Коваленко А.О., студентка 2 курсу спеціальность 071 «Облік та оподаткування»Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Приватні інвестиції – це заощадження населення або приватних компаній, якінаправляються в інвестиційні об’єкти. Заощадження, перетворені в інвестиції – це капітал, здатний приносити прибутокйого власнику. А приватні валові інвестиції – це майно, придбане для розвитку виробництва споживачем інвестицій. Приватні інвестиції відрізняються тим, що вони не розміщується на фондових біржах як самостійний капітал.

Метою дослідження є необхідність вивчення сутності приватних інвестицій, їхніх основних форм та механізмів залучення, а також визначити роль приватного інвестування у забезпеченні економічного зростання, фінансової стабільності та інноваційного розвитку підприємств і національної економіки в цілому.

Основним шляхом залучення приватного капіталу в Україні залишаються банківські депозити, які відрізняються простотою, зрозумілою для вкладника, і надійністю. Кошти на депозитах в більшості банків застраховані від банкрутств і інших неприємностей. Ставки депозитів зазвичай перевищують рівень інфляції в країні, це зберігає кошти і залучає людей, які бажають зберегти накопичений капітал.

Іншим, не менш популярним, шляхом залучення приватного капіталу в інвестиції є в нерухомість**.** Дуже багато приватних капіталів було залучено в житлове будівництво.Бурхливе зростання цін на квартири в попередньому десятилітті забезпечувало такому інвестуванню істотний дохід.

Менш популярним виявилося залучення коштів приватних інвесторів у цінні папери та портфельні інвестиції**.** Основні причини цього дві: відносно низька фінансова грамотність населення та низький рівень накопичення у населення через низький рівень заробітних плат. В США обсяг приватних інвестицій в цінні папери становить 42-43% на відміну від України.

Також є можливість почати отримувати поширення шляхом залучення приватних інвестицій через франчайзинг**.** Приватний інвестор в такому випадку маєправо використовувати бренд компанії, право виробляти і реалізовувати продукцію потехнології та системі управління виробництвом яка надається.

Вигоди такого шляху приватного інвестування в гарантії реалізації виробленої продукції і відсутності необхідності маркетингових досліджень на ринку.

Приватні інвестиції в початковийабо діючий бізнес приваблюють багатьох власників**.** Отримання кредиту в банках стає все складнішим, мікрофінансування дуже невигідне через високі ставки кредитування, тому підприємці хочуть працювати з приватними інвесторами і готові давати відповідні гарантії повернення інвестицій і прибутку від них. Зазвичай пропонується заставне забезпечення ліквідного майна під одержувані від приватного інвестора кошти. Відкритий ринок приватних інвестицій великий, в інтернеті можна знайти безліч пропозицій приватних інвесторів, готових профінансувати інвестиційні проєкти, а також безліч запитів на приватні інвестиції. Головне, не потрапити на шахраїв, яких там теж безліч.

Приватні інвестиції в державний сектор економіки стали можливими зовсім недавно. Цей напрям став активно розвиватися з появою державно-приватного партнерства, і з можливістю приватному інвестору придбати концесію на виконання робіт і послуг від держави.

Приватні інвестиції відіграють визначальну роль у функціонуванні та розвитку ринкової економіки, оскільки забезпечують мобілізацію фінансових ресурсів приватного сектору та їх спрямування на розширення і модернізацію виробництва. Вони є одним із ключових джерел фінансування підприємств, що дозволяє підвищувати ефективність господарської діяльності, впроваджувати інноваційні технології та зміцнювати конкурентні позиції суб’єктів господарювання.

Завдяки приватному інвестуванню відбувається оновлення основних засобів, розвиток підприємницької ініціативи, створення нових робочих місць і зростання продуктивності праці. Особливогозначення набувають приватні інвестиції в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів, оскільки вони здатні частково компенсувати нестачу бюджетного фінансування.

Разом із тим ефективність залучення приватних інвестицій значною мірою залежить від інвестиційного клімату, рівня економічної стабільності, прозорості регуляторного середовища та наявності дієвих механізмів захисту прав інвесторів.

Література

1. Гудзь О. Є., Стецюк П. А. Інвестиційний менеджмен» : підручник. Київ : ДУТ, 2019. 223 с.

2. Бланк І. О., Гуляєва Н. М., Вавдійчик І. М. Інвестиційний менеджмент : підручник. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 504 с.

УДК 657.471.12:005.591.6

Московчук А.Т., к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Луцького національного технічного університету, м. Луцьк

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ: ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ

Аналіз фонду оплати праці (далі – ФОП) є важливою складовою фінансово-економічної діяльності виробничих підприємств, оскільки витрати на працю становлять значну частину собівартості продукції та безпосередньо впливають на конкурентоспроможність і прибутковість. Аналіз ФОП дозволяє здійснювати ефективний контроль за використанням коштів, призначених на оплату праці.

У працях науковців, що стосуються аналітичного дослідження ФОП, переважно висвітлено методичні підходи до проведення ретроспективного аналізу. Аналіз ФОП, зазвичай, проводять за такими напрямами: «аналіз загального обсягу та динаміки фонду оплати праці на підприємстві; аналіз структури фонду оплати праці; аналіз рівня та динаміки середньої заробітної плати; аналіз факторів, що обумовили зміну обсягу фонду оплати праці; аналіз ефективності стимулювання персоналу; оцінка фінансових можливостей підприємства з формування фонду оплати праці» [1, с.161].

Аналітичне дослідження фонду оплати праці на підприємствах включає горизонтальний і вертикальний аналіз, факторний аналіз, розрахунок середніх і відносних величин, групування, порівняння та деталізацію.

Окрім ретроспективного аналізу, актуальним для виробничих підприємств є і проведення перспективного аналізу фонду оплати праці, метою якого є визначення можливої величини ФОП у майбутньому періоді. «… для прогнозування фонду оплати праці доцільно використати один із статистичних методів дослідження – індексний метод, який дозволяє врахувати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на заробітну плату (інфляція, мінімальна заробітна плата, динаміка обсягів виробництва продукції, динаміка чисельності персоналу та інші фактори» [2, с.161].

Максимізація прибутку підприємства безпосередньо залежить від раціонального використання усіх ресурсів, зокрема і персоналу. Аналіз ефективності ФОП є підставою для переконання, що зростання витрат на оплату праці виправдане відповідним зростанням обсягів виробництва чи доходів. Цей процес забезпечує дотримання фундаментального економічного принципу: темп зростання продуктивності праці повинен випереджати темп зростання середньої заробітної плати. Якщо цей принцип порушується, підприємство ризикує зіткнутися зі зниженням прибутковості та інфляційним тиском, оскільки збільшення витрат не буде покриватися збільшенням виробництва продукції.

ФОП складає значну частку собівартості продукції на промислових підприємствах. Аналіз ефективності витрат на оплату праці дає змогу визначити, наскільки ці витрати є оптимальними для досягнення бажаного результату. Проведене дослідження напрацювань науковців показало, що вчені у своїх дослідженнях обґрунтовують доцільність використання таких показників для оцінки ефективності ФОП: середня заробітна плата, темп зростання середньої заробітної плати, частка ФОП у собівартості продукції, частка ФОП у вартості виробленої продукції, рентабельність заробітної плати, зарплатовіддача, зарплатомісткість продукції, співвідношення між темпами зростання продуктивності праці та фонду оплати праці.

Вважаємо, що для формування комплексної системи показників, яка забезпечить більш повну аналітичну оцінку ефективності використання ФОП, варто використовувати, крім зазначених, такі показники:

– коефіцієнт еластичності заробітної плати–– показує, на скільки відсотків зміниться обсяг виробництва продукції, якщо заробітна плата зміниться на 1%»;

– рівень витрат ФОП на якість праці–– показує частку премій та бонусів, пов'язаних із забезпеченням якості продукції, інноваціями, виконанням стратегічних цілей підприємства у загальному ФОП, тобто ступінь мотиваційної спрямованості коштів, використаних на оплату праці працівників;

– зарплатоємність доданої – показує частку ФОП, яка припадає на 1 грн доданої (новоствореної) вартості. Це більш точний показник витратності, ніж зарплатоємність;

– вартість штатної одиниці – показує частку загальних витрат на оплату праці та розвиток персоналу, що припадає на одну повністю зайняту штатну одиницю і дозволяє точно оцінити вартість праці з урахуванням інвестицій у навчання та підвищення кваліфікації.

Отже, для забезпечення належної аналітичної оцінки ефективності використання ФОП, необхідно традиційну систему показників доповнити індикаторами, які оцінюють не лише витратність, але й якість та віддачу від праці і обґрунтовують доцільність перегляду системи мотивації, необхідність оптимізації ресурсів та впровадження інноваційних технологій.

Результати аналізу ефективності використання ФОП слугують надійною базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Без такого аналізу рішення щодо оплати праці можуть бути необґрунтованими та призвести до фінансових втрат.

Література

1. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / Г. Даценко, Н. Коцеруба, І. Крупельницька та ін. Вінниця : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Вінниц. торг.-екон. ін-т. 2021. 416 с.

2. Московчук А. Т. Формування фонду оплати праці виробничих підприємств: обліково-аналітичний аспект. *Acta Academiae Bereqsasiensis. Economics.* 2025. Вип. 9. С. 233-243. URL: https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/issue/view/9/41 (дата звернення: 11.11.2025).

УДК 336.22:338.246

Наумова Т.А., к.е.н., доц. кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Державного біотехнологічного університету, м. Харків

Тучак А.З., здобувач PhD, Державного біотехнологічного університету, м. Харків

ЗАСТОСУВАННЯ ВНУТРІШНІХ ПРОЦЕДУР КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЮ ДЛЯ МІНІМІЗАЦІЇ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високою динамічністю податкового законодавства, підвищенням прозорості контролю з боку держави та цифровізацією податкового адміністрування. За цих обставин важливою складовою економічної безпеки підприємства стає якісно організоване обліково-контрольне забезпечення, що дозволяє контролювати податкові зобов’язання, виявляти помилки та запобігати ризикам. Впровадження внутрішніх процедур комплаєнс-контролю набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє забезпечити відповідність підприємства вимогам законодавства та уникнути фінансових санкцій.

Ми провели дослідження та дійшли висновку, що багато науковців визначають податкову безпеку, як елемент фінансової безпеки підприємства, яка є складовою економічної безпеки підприємства [1, с. 133; 2, с. 13]. Податкову безпеку підприємств вони трактують як фінансово-економічний стан платника податків, що забезпечує мінімізацією податкових ризиків, при якому з боку господарюючого суб'єкта повністю й вчасно сплачуються нараховані податки, а з боку виконавчих і законодавчих органів забезпечується передбачений законом захист платника податків. У свою чергу Чудак Л.А. підкреслює, що «з появою на вітчизняному ринку великих іноземних компаній в контрольну та аналітичну практику корпорацій впроваджуються сучасні методи обліку та контролю…. Кожна компанія реалізовує додаткові процеси у цьому напрямі розвитку, виходячи зі специфічних особливостей її фінансово-господарської діяльності, створюючи тим самим унікальну структуру комплаєнс-контролю» [3, с. 46]. На нашу думку, податковий комплаєнс-контроль у контексті обліково-контрольного забезпечення виступає механізмом превенції порушень через регламентування операцій, аудит достовірності первинних документів, перевірку контрагентів, автоматизацію контрольних процедур та підвищення дисципліни у сфері податкового обліку. Основою його функціонування є: бухгалтерський облік, що формує інформацію для визначення податкових зобов’язань; внутрішній контроль, який перевіряє операції, документи та відповідність політик законодавству; внутрішній аудит, що здійснює незалежну оцінку правильності розрахунків та

процедур. Таким чином, ми ототожнюємо поняття податкова безпека та податковий комплаєнс – контроль і виділяємо його як елемент фінансової безпеки у складі економічної безпеки підприємства.

Складовим елементом податкового комплаєнс-контролю є податкові ризики. «Податковий ризик – це ймовірність виникнення потенційної загрози для платника податків зазнати фінансових збитків внаслідок несплати податків, невиконання законодавчих актів, вчинення податкових правопорушень» [2, с. 15]. Ми вважаємо, що податкові ризики з'являються від невизначеності в податковій політиці підприємства чи ухилення від сплати податків, та можуть повністю дестабілізувати подальший розвиток бізнесу. Щоб запобігти дестабілізації та сформувати ефективну систему економічної безпеки, керівництво підприємства має чітко окреслити перелік можливих ризиків і загроз, а також усвідомлювати ймовірні наслідки податкових порушень.

У своїх попередніх дослідження ми представили власне бачення створення інтегрованої моделі інфосистеми управління внутрішніми ризиками діяльності бізнес-суб'єктів, яка надає комплексний підхід до ідентифікації, оцінки, моніторингу та реагування на ризики в межах системи внутрішнього контролю підприємства, яка враховує п'ять взаємопов'язаних компонентів за моделлю COSO Internal Control-Integrated Framework забезпечує [4, с.30]. Враховуючі ці рекомендації ми виділили перелік внутрішніх процедур комплаєнс-контролю, спрямованих на мінімізацію впливу податкових ризиків на економічну безпеку підприємства: формування податкової облікової політики підприємства; регламентація документообігу; моніторинг змін податкового законодавства; верифікація контрагентів; внутрішній контроль правильності податкових розрахунків; аудит первинних документів; підвищення кваліфікації персоналу; процедури антикорупційного та етичного контролю.

Отже, запровадження системи управління податковими ризиками, використання сучасних ІТ-технологій, формування внутрішніх податкових політик та підвищення компетентності персоналу є ключовими умовами забезпечення економічної безпеки підприємства.

Література

1. Павліченко В.М. Податкова безпека як складова економічної безпеки українських підприємств в умовах кризи. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2015. № 49. С. 131- 135. DOI: https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i49.51130

2. Петруха С., Петруха Н., Кушнерук О., Алексеєнко Н. Управління податковою безпекою підприємства: зарубіжний досвід та шляхи його імплементації в україні. *Молодий вчений*. 2021. 2(90). С. 13-20. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-2-90-4

3. Чудак Л. А. Комплаєнс-контроль в корпоративному управлінні. *Slovak international scientific journal.* 2020. № 39. С. 43-52. URL: https://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/24718.pdf (Дата звернення: 20.11.2025).

4. Наумова Т. А., Тучак А. З. Контроль як індикатор мінімізації внутрішніх ризиків діяльності бізнес-суб'єктів. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*: зб. наук. пр. Харків : ДБТУ, 2025. Вип. 1(37). С. 20-34. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/handle/123456789/68787 (Дата звернення: 20.11.2025).

УДК 657.37:330.341.1

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бурма О.В., студент 1 курсу спеціальності D1 «Облік і оподаткування» Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Єременко А.В., студент 1 курсу магістратури спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІННОВАЦІЇ В ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Інноваціями в обліково-фінансовій сфері є нові або вдосконалені фінансові технології, послуги, продукти та організаційні форми, що впроваджуються для підвищення ефективності економіки.

Розвиток сучасних цифрових технологій, а саме інформаційних систем, програмного забезпечення, математичного моделювання, модернізація систем управління економічними процесами вносить свої корективи у теорію і практику обліково-фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Наразі робочі місця фахівців з фінансів та обліку є автоматизовані, що, звичайно, спрощує збір, опис, зберігання та обробку інформації. Але цифровізація економіки не зосереджується лише на цьому. Змінюються і вимоги до фахівців обліку та фінансів, які повинні мати навички оцінювати, аналізувати й узагальнювати отриману інформацію з єдиного інформаційного простору, а також приймати певні рішення відповідно до своїх посадових обов'язків.

Глобальні виклики, такі як зміна клімату, пандемія та геополітичні конфлікти, можуть призвести до зміни економічного середовища та ускладнення прогнозування бізнес-процесів та фінансових результатів.

До основних видів інновацій відносять:

1. Технологічні:

- програмне забезпечення для бухгалтерії. Використання сучасних систем для автоматизації бухгалтерського обліку (наприклад, хмарні сервіси);
- автоматизація процесів. Автоматизація рутинних операцій, таких як звірка рахунків та обробка первинних документів;
- штучний інтелект. Аналіз великих обсягів даних для виявлення шахрайства та оцінки ризиків. Прогнозування фінансових показників та оптимізація інвестиційних портфелів.
- блокчейн. Підвищення прозорості та безпеки транзакцій. Автоматизація розрахунків за допомогою «розумних» контрактів.

2. Організаційні:

- нові бізнес-моделі. Перехід до аутсорсингу або співпраці з фінтех-компаніями для надання послуг. Створення нових платформ для фінансового управління.
- системи управління ризиками. Впровадження комплексних систем для ідентифікації, оцінки та моніторингу фінансових ризиків.
- зміни в структурі компаній. Створення окремих підрозділів для роботи з фінансовими інноваціями. Перехід до гнучких (agile) методів управління.

3. Продуктові:

- нові фінансові інструменти. Криптовалюти та цифрові активи. Децентралізовані фінансові інструменти (DeFi).
- персоналізовані послуги. Створення персоналізованих інвестиційних та пенсійних планів. Розробка індивідуальних кредитних продуктів.

Основними проблемами залишаються кіберзагрози та необхідність посилення захисту облікових даних. Недостатня нормативно-правова база створює ризики при використанні хмарних рішень та автоматизованих систем у контексті захисту персональних даних і відповідності міжнародним вимогам. Крім того, упровадження нових технологій потребує значних інвестицій, що створює фінансовий тиск на малий і середній бізнес. Відсутність належної підготовки персоналу та опір організаційним змінам також можуть знижувати ефективність використання цифрових рішень.

Суб'єкти господарювання повинні розробляти стратегії управління ризиками та покращувати механізми контролю, щоб мінімізувати можливі негативні наслідки глобальних викликів. Крім того, трансформація обліково-фінансового механізму взаємодії суб'єктів господарювання в умовах глобальних викликів може спричинити зміну правил регулювання та законодавства, моделей фінансування та інвестування. Трансформація обліково-фінансового механізму взаємодії суб'єктів господарювання в умовах глобальних викликів може призвести до різних наслідків.

До позитивних наслідків можна віднести:

1. Спрощення процесів обліку та звітності. В умовах глобальних викликів потрібна більш оперативна і точна інформація, тому спрощення системи обліку та звітності може скоротити витрати часу та підвищити ефективність діяльності суб'єктів господарювання.

2. Розвиток нових фінансових інструментів. Глобальні виклики потребують постійного розвитку та вдосконалення фінансових інструментів, що може спричинити створення нових можливостей для фінансування діяльності суб'єктів господарювання.

3. Зміцнення позицій на світовому ринку. Суб'єкти господарювання, які можуть швидко та точно адаптуватися до глобальних викликів, можуть зміцнити свої позиції на світовому ринку та отримати конкурентну перевагу.

Негативними наслідками є:

1. Збільшення ризиків. Глобальні виклики можуть призвести до нестабільності на фінансових ринках, що збільшує ризики для суб'єктів господарювання. Можливі зміни податкового законодавства та інших правил, що також може підвищити ризики для бізнесу.

2. Обмеження доступу до фінансування. Деякі фінансові інструменти можуть стати недоступними в умовах глобальних викликів, що може призвести до обмеження фінансового доступу для суб'єктів господарювання.

3. Збільшення конкуренції. Глобальні виклики можуть призвести до збільшення конкуренції на світовому ринку, що може вплинути на прибутковість суб'єктів господарювання.

Отже, інновації в обліково-фінансовій сфері сприяють прискоренню обробки даних, підвищують прозорість звітності та оптимізують управління обліковими операціями завдяки використанню таких інструментів, як хмарні платформи, штучний інтелект і блокчейн. Упровадження цих технологій дає змогу мінімізувати помилки через автоматизацію рутинних процесів, що забезпечує високий рівень відповідності міжнародним стандартам звітності.

Література

1. Голомб В. В., Оглобліна В. О, Голомб В. В. Цифрова система підвищення ефективності управління бізнес-процесами (BPM) і логістикою. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 4(19). С. 85-93.

2. Адаптаційні обліково-фінансові механізми інноваційної взаємодії суб'єктів господарювання в умовах соціальноповедінкових обмежень: монографія / за наук. ред. Т. В. Калінеску. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т» , 2024. 160 с.

3. Кукіна Н. В., Оглобліна В. О., Ткаченко Є. Ю. Формування системи управління ризиками підприємства. *Збірник наукових праць ТДАУ ім. Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2024. № 4(53). С. 102-108.

УДК 657.1/.4:005]:338.512

Подмешальська Ю.В., к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Вітценко Л.Р., студент 4 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЗМІСТ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ АНАЛІЗУ «ВИТРАТИ-ОБСЯГ-ПРИБУТОК» У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Аналіз «витрати–обсяг–прибуток» (Cost–Volume–Profitanalysis (далі – CVPаналіз) є одним із базових інструментів стратегічного управлінського обліку, оскільки дозволяє встановити взаємозв'язок між рівнем витрат підприємства, обсягом виробництва або реалізації та фінансовим результатом. Його актуальність зумовлена необхідністю прийняття обґрунтованих управлінських рішень в умовах невизначеності, нестабільності ринків і зростання виробничих ризиків. CVP-аналіз забезпечує керівництво підприємства інформацією для планування прибутку, оцінки ризиків та вибору оптимальної стратегії розвитку тощо.

Основою CVP-аналізу є поділ витрат на постійні та змінні, що дозволяє зрозуміти, як змінюється фінансовий результат при зміні обсягів діяльності. Прийнято використовувати для спрощення математичних розрахунків такі залежності між показниками:

- загальні змінні витрати змінюються пропорційно до зміни обсягів виробництва. На практиці залежності дещо складніші, наприклад: матеріальні витрати зі збільшенням обсягів виробництва можуть збільшуватися меншими темпами за рахунок оптимального розкрою, за рахунок отримання знижки на партію матеріалів. Використання пропорційної залежності є одним з обмежень бухгалтерської моделі CVP-аналіз.

- постійні витрати залишаються незмінними в релевантному діапазоні у короткостроковому періоді. Релевантний діапазон визначається рівнем виробничої потужності.

Такий поділ витрат є необхідним для розрахунку точки беззбитковості, визначення маржинального доходу, аналізу впливу структури витрат на досягнення бажаного фінансового результату, при аналізі ризиковості діяльності підприємства у разі недосягнення запланованого обсягу діяльності.

Маржинальний дохід – це показник який при певних умовах може бути більш інформативним для прийняття управлінських рішень ніж класичний показник прибутку. Маржинальний дохід розраховується як різниця між

виручкою та змінними витратами й показує вклад сегменту діяльності в покриття постійних витрат та отримання прибутку. Також він характеризує наскільки показник збитку є критичним для підприємства та відповідно на його підставі та в комплексі з іншими показниками визначається напрямок подальших дій підприємства щодо виходу із збиткової зони. Іноді прийняття рішення на підставі показника прибутку (збитку) може бути прямо протилежним у порівнянні прийняття рішення на підставі показника маржинального доходу.

Важливим показником CVP-аналізу є коефіцієнт маржинального доходу, який характеризує частку виручки, що залишається після покриття змінних витрат. Цей показник дає змогу порівнювати ефективність різних видів продукції та бізнес-напрямів незалежно від масштабів діяльності.

В ході аналізу «витрати–обсяг–прибуток» визначається точка беззбитковості – мінімальний обсяг діяльності, за якого підприємство працює без прибутку та без збитків. Точка беззбитковості є ключовим орієнтиром для оцінки підприємницького ризику та визначення критичного рівня діяльності.

Для оцінки стійкості підприємства при проведені аналізу «витрати–обсяг–прибуток» використовується показник запасу міцності, який відображає, на скільки може зменшитися обсяг продажів, перш ніж підприємство стане збитковим. Чим більшим є запас міцності, тим стійкішим є підприємство до змін ринкової кон’юнктури. В свою чергу операційний важіль характеризує чутливість прибутку до змін обсягу реалізації та дозволяє оцінити рівень операційного ризику, пов’язаного зі структурою витрат.

Підбивши підсумки слід зазначити, що показники аналізу «витрати–обсяг–прибуток» мають важливе практичне значення для стратегічного управління, оскільки використовуються при формуванні цінової політики, плануванні асортименту продукції, виборі оптимального обсягу виробництва та оцінці доцільності інвестиційних рішень. Також слід взяти до уваги, що в сучасних умовах особливої ваги набуває сценарний CVP-аналіз, який дозволяє моделювати різні варіанти розвитку подій і прогнозувати фінансові результати в умовах нестабільності. Саме це робить CVP-аналіз універсальним інструментом стратегічного управлінського обліку, орієнтованим на підтримку стратегічних рішень та підвищення ефективності діяльності підприємства!

Література

1. Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б. Інструментарій аналізу взаємозв’язку «витрати-обсяг-прибуток. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів* : *Матеріали III Міжнарод. наук.-прак. конф. Закарпат. угорськ. ін.-ту ім. Ференца Ракоці II, м. Ужгород*. Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2022. С. 291-292. URL: https://dspace.pdau.edu.ua/items/21654136-112c-46fe-adb1-fe9fb354a737 (дата звернення 19.12.2025).

2. Вінідіктова В. С. CVP-аналіз як метод системного дослідження взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності і прибутку. *Вісник СНТ ДонНУ ім. В. Стуса.* 2024. Т. 16. № 2. С. 121-126. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/ (дата звернення 19.12.2025).

3. CVP-аналіз: Marketing та бухгалтерські терміни. *Електронний термінологічний словник.* URL: https://emtd.ztu.edu.ua/view/word-7566/ (дата звернення 19.12.2025).

4. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: Маржинальний прибуток та CVP-аналіз. *Науковий журнал.* URL: https://ukrtextbook.com/buxgalterskij-oblik-sadovska-i-b/ (дата звернення 19.12.2025).

УДК 657.1:658]:339.37

Подмешальська Ю.В., к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дорошенко П.В., студентка 3 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Облікова політика підприємства повинна охоплювати всі господарські операції та події, що здійснюються, здійснюватимуться або плануються у найближчій перспективі діяльності підприємства. Формування достовірної облікової інформації досягається шляхом неухильного дотримання основоположних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, на яких має базуватися облікова політика підприємства, зокрема принципів обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності діяльності, нарахування та відповідності доходів і витрат, переважання економічної сутності над юридичною формою, історичної собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності.

Ключовим нормативним актом, що визначає порядок ведення бухгалтерського обліку товарних операцій, є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Відповідно до положень цього стандарту, товари визнаються матеріальними активами, які придбані або отримані підприємством та утримуються з метою подальшої реалізації у процесі господарської діяльності [1].

Оскільки товари належать до складу запасів підприємства, організація їх обліку повинна здійснюватися з дотриманням вимог чинних нормативно-правових документів, що регламентують облік запасів. Сукупність основних законодавчих і нормативних актів, які визначають правила бухгалтерського та податкового обліку товарів і операцій з ними, охоплює як загальнодержавні нормативи, так і спеціалізовані стандарти бухгалтерського обліку.

До основних внутрішніх регламентів, що забезпечують організацію обліку товарів на підприємствах роздрібної торгівлі, належить:

- наказ про облікову політику підприємства, який визначає методи оцінки товарних запасів;
- форми первинних документів;
- порядок проведення інвентаризації;
- положення про товарний облік, яке деталізує класифікацію товарів, правила їх руху, відповідальність матеріально відповідальних осіб;
- графік документообігу, що регламентує порядок складання, передачі та зберігання первинних документів і звітності;
- робочий план рахунків, який забезпечує аналітичну деталізацію обліку товарних операцій [2, 6].

Важливим складником організації обліку товарів є формування робочого плану рахунків, який забезпечує систематизацію синтетичних і аналітичних рахунків для обліку товарів. Його метою є створення такої структури рахунків, яка дозволяє отримувати детальну та релевантну інформацію про рух і залишки товарних запасів відповідно до потреб управління.

Основними видами товарних операцій на підприємствах роздрібної торгівлі є надходження товарів, їх зберігання та контроль, а також вибуття у формі реалізації або списання.

Надходження товарів відображається в обліку на підставі первинних документів постачальників із включенням транспортно-заготівельних витрат до первісної вартості або їх окремим обліком. Для підприємств роздрібної торгівлі характерним є велика номенклатура товарів. Саме в цих умовах доцільним є включення до облікової політики методу обліку транспортно-заготівельних витрат на окремому рахунку з подальшим списання на собівартість реалізованих товарів.

Наступною складовою облікової політики є метод оцінки товарних запасів. Для підприємств роздрібної торгівлі доцільним є обрання методу оцінки вибуття запасів «за цінами продажу». Використання цього методу передбачає облік торгової націнки на окремому рахунку. Субрахунок 285 «Торгова націнка» призначено для обліку торгової націнки, особливістю якого є те, що він пасивний та використовується як регулюючий до рахунку 28. На цьому субрахунку узагальнюється інформація про суму торговельної націнки, при цьому її збільшення відображається за кредитом, а зменшення або списання - за дебетом. Такий підхід дозволяє забезпечити коректне визначення фактичної собівартості

реалізованих товарів та фінансового результату від продажів в умовах великої номенклатури товарів, що є характерним для підприємств роздрібної торгівлі [4].

Реалізація товарів супроводжується визнанням доходу, нарахуванням податкових зобов'язань з ПДВ та списанням собівартості реалізованих товарів. Для підприємств роздрібної торгівлі характерним є відсутність проміжку часу між відвантаження товарів покупцю та отриманням грошових коштів від покупця. Тому в обліковій політиці підприємств роздрібної торгівлі доцільним буде визначити, що дохід буде відображатися одночасно з отриманням грошей [5].

У підсумку зауважимо, що ефективне управління товарними запасами неможливе без налагодженої системи контролю, яка охоплює постійний моніторинг руху та стану товарів. Така система сприяє зниженню витрат на зберігання, запобіганню втратам і нестачам, а також забезпечує своєчасне поповнення запасів відповідно до потреб підприємства. Основними інструментами контролю товарів є інвентаризація, яка дозволяє зіставити фактичну наявність товарів з даними бухгалтерського обліку, та внутрішній аудит, спрямований на оцінку ефективності процесів закупівлі, зберігання, обліку й реалізації товарів. Застосування зазначених заходів забезпечує дотримання внутрішніх регламентів і вимог законодавства, підвищує достовірність облікової інформації та якість управлінських рішень.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» **:** затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246 (зі змін. і доп.).
2. Кудирко О. М. Обліково-аналітичне забезпечення в системі управління товарними операціями підприємства : монографія. London, United Kingdom : Agenda Publishing House Ltd, 2022. 136 с.
3. Полоз Д. В. Методичні аспекти формування облікової політики товарів у системі управління підприємством. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2024. № 3. С. 91-96.
4. Склярук І. П., Вовк Н. О. Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації. *Економіка і суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-69 дата звернення 29.11.2025
5. Скрипник С. В., Костенко Ю. О., Курей О. А. Управлінський облік на підприємствах України в умовах кризових явищ. *Економіка і суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-32 дата звернення 29.11.2025.
6. Чернін О.Я. Розвиток методичних підходів до облікового відображення товарів в оптовій торгівлі. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2014. № 1. С. 355-368.

УДК 658.15:[657.1:005]

Подмешальська Ю.В., к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Швайка Р.Л., магістрант 1 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ С ЧАСТИНІ ЗАПОБІГАННЯ КАСОВИМ РОЗРИВАМ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах господарювання управління грошовими потоками є одним із ключових завдань фінансового менеджменту підприємства. Навіть за наявності бухгалтерського прибутку підприємства можуть стикатися з тимчасовою нестачею грошових коштів, що проявляється у вигляді касових розривів. Касові розриви є наслідком не стільки збиткової діяльності, скільки неефективного планування та контролю руху грошових коштів.

Аналіз практичних прикладів дозволяє систематизувати найбільш поширені причини виникнення касових розривів. Передусім до них належить відсутність системного фінансового планування та платіжного календаря, що унеможливлює прогнозування майбутніх надходжень і виплат. Значну роль відіграє також нерівномірність грошових потоків, зумовлена відстрочками платежів з боку покупців та необхідністю своєчасних розрахунків із постачальниками.

На особливу увагу заслуговують приховані причини касових розривів, такі як: невраховані або неправильно класифіковані витрати, сезонні коливання обсягів продажу, а також відсутність стратегічного управлінського обліку грошових потоків. Як показує практика, фінансова «непрозорість» діяльності підприємства часто призводить до ситуацій, коли касовий розрив стає очевидним уже після виникнення критичної нестачі коштів.

Серед ефективних методів подолання касових розривів ключове місце займає впровадження платіжного календаря як інструменту оперативного управління грошовими потоками. Його використання дозволяє узгоджувати строки надходжень і виплат та завчасно виявляти потенційні дефіцити ліквідності. Важливим напрямом є також регулярне прогнозування руху грошових коштів та аналіз фактичних відхилень від планових показників.

На нашу думку обов'язковими елементами політики подолання касових розривів є:

- оптимізація оборотного капіталу шляхом контролю дебіторської заборгованості;
- перегляд умов розрахунків із контрагентами;

- формування резерву ліквідності для покриття тимчасових касових дефіцитів.

Для підвищення ефективності подолання касових розривів вважаємо доцільним поєднання традиційних методів управління касовими розривами з елементами цифрової аналітики, зокрема автоматизованими системами моніторингу грошових потоків у режимі реального часу. Поєднання практичних методів з сучасними цифровими рішеннями дозволить перейти від реактивного до проактивного управління касовими розривами.

Працювати на випередження – найефективніший спосіб боротьби з касовими розривами. Нами систематизовано основні методи щодо забезпечення фінансової стабільності підприємства, уникнення стресу, пов'язаного з нестачею коштів, та створення надійної основи для сталого розвитку, а саме:

- планування грошових потоків: регулярне планування грошових потоків є критичним для передбачення можливих касових розривів і запобігання їм;

- контроль витрат: наприклад, використання економніших матеріалів або оптимізація виробничих процесів може значно зменшити витрати;

- оптимізація кредиторської заборгованості: наприклад, узгодження триваліших термінів оплати з постачальниками, регулярний перегляд умов співпраці з постачальниками та пошук вигідніших варіантів;

- використання фінансових резервів: розгляд можливості інвестування частини прибутку в ліквідні активи, які можна швидко перевести у готівку у разі потреби, диверсифікація резервів та регулярний їх перегляд;

- підвищення доходів: використання маркетингових стратегій, диверсифікації партнерських програм [2].

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що касові розриви є комплексною фінансовою проблемою, подолання якої потребує системного підходу. Підвищення ефективності управління грошовими коштами неможливе без впровадження платіжного календаря, фінансового планування та стратегічного управлінського обліку. Водночас подальшого вирішення потребують питання автоматизації фінансових процесів, підвищення фінансової дисципліни та формування культури стратегічного управління грошовими потоками на підприємстві.

Література

1. Все про касові розриви: причини появи та методи подолання : вебінар / Finacademy.net. URL : https://share.google/XbvpDB1Pecl1cn5H4 (Дата звернення 03.12.2025).

2. Шевченко К. 5 порад, як назавжди позбутись касових розривів. URL : https://www.finmap.online/ua/blog/avoid-cash-gaps-tips?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaignid=21919673012&utm_campaign=dsa-ua-article&utm_term=&utm_adgroupid=170614486717&utm_adgroupname=&utm_conten

t=&utm_landingpage=&utm_device=c&utm_matchtype=&utm_placement=&utm_targetid=dsa-2377174933165&utm_loc_interest_ms=&utm_loc_physical_ms=9194182&utm_creative=721789834941&utm_adposition=&utm_feeditemid=&gad_source=1&gad_campaignid=21919673012&gbraid=0AAAAAoaPdxeLry7fE2zZD8dQL2zFiHIQZ&gclid=CjwKCAiA3fnJBhAgEiwAyqmY5T19DHgBDroEpC2JT5cUZFWiNzy4W1hwmmq7yqVB9toRSQTXjkLc_hoCI8gQAvD_BwEhttps://share.google/XbvpDB1Pecl1cn5H4 (Дата звернення 03.12.2025).

УДК 657.24:657.6]:336.764.1

Подмешальська Ю. В., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Нікішин Є. М.,магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Облік касових операцій є важливою складовою системи бухгалтерського обліку підприємства, оскільки забезпечує своєчасне, повне та достовірне відображення руху готівкових коштів, дотримання касової дисципліни й формування інформаційної бази для контролю та прийняття управлінських рішень.

Первинними документами обліку касових операцій є прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, касова книга. Рахунок 30 «Готівка» призначений для узагальнення інформації про наявність і рух готівкових коштів підприємства в касі та в дорозі. Сальдо рахунку 30 завжди є дебетовим і відображає фактичну наявність готівкових коштів у касі підприємства на відповідну дату.

Для деталізації обліку готівкових коштів до рахунку 30 відкриваються такі субрахунки:301 «Готівка в національній валюті» – облік готівкових коштів у гривнях;302 «Готівка в іноземній валюті» – облік готівкових коштів в іноземній валюті з відображенням курсових різниць відповідно до вимог бухгалтерського обліку. Характеристика рахунку 30 «Готівка» наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Характеристика рахунку 30 «Готівка»

Елемент характеристики	Зміст
Назва рахунку	30 «Готівка»
Тип рахунку	Активний
Призначення рахунку	Облік наявності та руху готівкових коштів у національній валюті, що знаходяться в касі підприємства
Що відображається за дебетом	Надходження готівки до каси: виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); повернення підзвітних сум; надходження коштів з банку; інші надходження готівки на підприємство.
Що відображається за кредитом	Видача готівки з каси:виплата заробітної плати та інших виплат працівникам; видача коштів під звіт; здача готівки до банку; інші витрати, що здійснюються готівкою.
Сальдо рахунку	Дебетове – показує фактичну наявність готівки в касі на кінець звітного періоду
Аналітичний облік	Ведеться за місцями зберігання (основна каса, каса відокремлених підрозділів), за касирами та за видами коштів
Нормативне регулювання	- План рахунків бухгалтерського обліку (Наказ МФУ № 291) - Положення про ведення касових операцій у національній валюті №148 - Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність»

Джерело: згруповано авторами

З метою узагальнення порядку бухгалтерського відображення операцій, пов’язаних із надходженням та вибуття готівкових коштів до каси підприємства, доцільно систематизувати типові господарські операції та відповідні бухгалтерські проведення. Надходження та вибуття готівкових коштів у касі підприємства наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Надходження та вибуття готівкових коштів у касі підприємства

№	Зміст господарської операції	Дт	Кт
1	Надходження готівки з поточного рахунку	30	311
2	Повернення підзвітною особою невикористаних авансів	30	372
3	Надходження виручки від реалізації продукції (послуг)	30	70
4	Отримання готівки від засновників як внеску в капітал	30	401
6	Повернення дебіторської заборгованості готівкою	30	36
7	Здача готівки до банку	311	30
8	Видача готівки на відрядження	372	30
9	Видача заробітної плати	661	30

Джерело: згруповано авторами

Метою контролю касових операцій є отримання об’єктивної та достовірної інформації щодо законності, доцільності, ефективності й результативності господарських операцій, а також підвищення якості управлінських рішень через виявлення порушень, ризиків та недоліків у функціонуванні системи внутрішнього контролю.

Основними завданнями контролю є:встановлення достовірності облікових даних та фінансової звітності;перевірка дотримання законодавчих, нормативних та внутрішніх вимог;виявлення фактів нераціонального використання ресурсів, помилок або зловживань;оцінка ефективності системи внутрішнього контролю;запобігання ризикам і формування рекомендацій щодо їх мінімізації;підтвердження реальності й правомірності господарських операцій.

Під час контролю касових операцій найчастіше виявляються типові порушення, пов’язані з неправильним або несвоєчасним оформленням первинних касових документів, а також відсутністю належного документального підтвердження окремих господарських операцій. Значна частина помилок зумовлена недотриманням установлених правил ведення бухгалтерського обліку та касових реєстрів, порушенням внутрішніх регламентів і затверджених лімітів готівки. Окрему групу становлять арифметичні помилки, що виникають під час розрахунків і обробки облікових даних, а також розбіжності між показниками синтетичного й аналітичного обліку. Крім того, контроль виявляє недоліки в організації системи внутрішнього контролю, зокрема відсутність належного розмежування обов’язків між відповідальними особами та недостатній рівень управлінського нагляду за здійсненням касових операцій.

Таким чином, правильне ведення обліку касових операцій, що базується на чинних нормативних вимогах і систематизованих методологічних підходах, є не лише технічною процедурою реєстрації фактів, але й ключовим інструментом забезпечення фінансової безпеки, контролю за ліквідністю, запобігання ризикам та формування достовірної фінансової звітності підприємства.

Література

1. Інструкція про застосуванняПлану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 28.09.2025).

2. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні № 148 від 29.12.2017 р. (в редакції від 01.01.2021 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17(дата звернення: 28.09.2025).

3. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : наказ Мінфіну № 88 від 24.05.1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text(дата звернення: 28.09.2025).

УДК 336.14:[336.221:334.78]

Роєва О.С., PhD, доцент кафедри маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

Гарган Ю.С., студентка 2-го курсу другого магістерського рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік та оподаткування» Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ДОСВІД КРАЇН ЄС

У сучасних умовах глобалізації, посилення конкуренції між юрисдикціями за інвестиції та стрімкого перетікання капіталів між країнами ефективність механізму оподаткування корпоративного сектору набуває особливої ваги. Різні держави адаптують свою податкову політику під власні стратегічні пріоритети: стимулювання інвестицій, підтримку промисловості, залучення транснаціональних корпорацій або розширення податкової бази. Саме тому, аналіз податку на прибуток у країнах Європи дає можливість зрозуміти взаємозв'язок між ставками податку, структурою економіки та обсягом податкових надходжень, а також визначити, які моделі оподаткування є найбільш ефективними.

У світовій практиці корпоративний податок залишається одним із ключових джерел формування державних бюджетів та важливим інструментом впливу на економічну активність бізнесу. За даними ОЕСР, у 27 європейських країнах у 2023 році частка податку на прибуток підприємств у загальних податкових надходженнях коливалася в дуже широкому діапазоні – від 4,2% у Латвії до 28,3% у Норвегії [3]. Висока частка корпоративного податку в Норвегії пояснюється значною питомою вагою нафтогазового сектору, що генерує великі обсяги оподатковуваного прибутку, тоді як низькі показники Естонії та Латвії пов'язані з особливостями їхніх податкових систем, де оподатковується лише розподілений прибуток, що дозволяє підприємствам відтерміновувати податкові зобов'язання за рахунок реінвестування доходів.

Суттєві відмінності між країнами в обсягах надходжень від корпоративного податку зумовлені низкою факторів. Найважливішими серед них є структура економіки, рівень прибутковості корпоративного сектору, податкова політика щодо надання пільг і звільнень, а також особливості формування податкової бази [2]. Наприклад, Ірландія, попри відносно помірну податкову ставку, отримує високу частку корпоративних надходжень завдяки концентрації на своїй території офісів транснаціональних ІТ- та фармацевтичних компаній. Натомість такі країни, як Франція чи Німеччина, мають значно меншу частку податку на прибуток у загальних доходах бюджету, що відображає диверсифікованість джерел оподаткування, де ключову роль відіграють ПДФО та податок на додану вартість.

На формування системи податкових надходжень впливають також механізми коригування фінансового результату, амортизаційна політика, надання інвестиційних стимулів і правила оподаткування доходів нерезидентів [1]. Багато європейських країн використовують податкові стимули для залучення іноземного капіталу, що приводить до зниження ефективної ставки корпоративного оподаткування. Це особливо характерно для Литви, Угорщини та Ірландії, де встановлені мінімальні ставки податку або застосовуються розширені можливості для прискореної амортизації.

Ще однією причиною відмінностей є різна роль корпоративного сектора в економіках. У країнах із потужними капіталомісткими галузями (наприклад, Норвегія, Нідерланди) податок на прибуток має вагоме фіскальне значення. Натомість у країнах, де домінують споживчі податки, частка корпоративного податку є відносно низькою. Тобто, податкова система будь-якої держави відображає її економічну модель та стратегічні пріоритети .

Корпоративні ставки податку в Європі варіюються від 9% в Угорщині до 35% на Мальті, але більшість країн застосовує стандартний діапазон 20–25%, що вважається оптимальним компромісом між потребами бюджету та стимулюванням бізнес-середовища [3]. Хоча номінальні ставки відіграють важливу роль, вирішальним є фактичне податкове навантаження, що залежить від можливості підприємств використовувати податкові пільги, інвестиційні відрахування та спеціальні режими.

Загалом високі частки корпоративного податку в структурі доходів свідчать або про ресурсозалежні економіки, або про високий рівень прибутковості бізнесу, тоді як низькі значення – про переорієнтацію фіскальної системи на інші джерела доходів, а також про активну податкову конкуренцію між країнами. Різноманіття підходів демонструє, що універсальної оптимальної моделі корпоративного оподаткування не існує, і кожна держава формує власну систему залежно від специфіки національної економіки.

Узагальнюючи отримані результати, можна зробити висновок, що корпоративне оподаткування в Європі є багатофакторною та динамічною системою, у якій ставки податку, податкова база та особливі режими взаємодіють з макроекономічними умовами та політикою держави щодо залучення інвестицій. Для України аналіз закордонного досвіду має важливе практичне значення у контексті дискусій щодо запровадження податку на виведений капітал, оптимізації податкового навантаження та формування конкурентоспроможної податкової системи. Ефективна політика у сфері корпоративного оподаткування здатна не лише забезпечити стабільні бюджетні надходження, а й створити сприятливе середовище для інновацій, зростання підприємництва та розвитку економіки.

Література

1. Податки у країнах Європи: як формуються та від чого залежать. Незалежний фінансовий портал «Finance.ua.» URL: https://finance.ua/ (дата звернення 20.11.2025).
2. Шкромида, Н., Мочернюк, Н. Оподаткування в Україні та країнах Європецького союзу: спільні риси та відмінності. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-146.
3. Центр економічної стратегії: Гармонізація податкової політики з ЄС. Рамки та можливості для України. URL: https://ces.org.ua/ (дата звернення 27.11.2023).

УДК 657:336.226.212.1:332.3

Руденко С.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету, м. Харків

Накісько О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету, м. Харків

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується глибокими трансформаціями у сфері земельних відносин, що безпосередньо впливають на систему обліку та оподаткування сільськогосподарських земель. Із запровадженням ринку землі сільськогосподарського призначення, який розпочав функціонування з 1 липня 2021 року, держава вступила у якісно нову фазу економічних відносин, де земля набула статусу повноцінного ринкового активу. Це зумовило потребу у вдосконаленні обліково-аналітичного забезпечення управління земельними ресурсами, перегляді підходів до визначення їх вартості, розрахунку податкових зобов’язань і забезпечення прозорості фінансових операцій у сфері землекористування.

Сільське господарство в умовах війни набуло особливого стратегічного значення для України, адже воно є не лише основою продовольчої безпеки, а й важливим чинником економічної стабільності держави, джерелом валютних надходжень і зайнятості сільського населення. Підтримання ефективності аграрного виробництва потребує належного управління земельним фондом, що передбачає системне ведення бухгалтерського обліку земельних активів, їх раціональне використання та справедливе оподаткування. Саме через облікові та фіскальні механізми формується фінансова дисципліна суб’єктів господарювання, забезпечується контроль за збереженням та відтворенням земельних ресурсів.

В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення країни питання ефективного землекористування набуває додаткового змісту: йдеться не лише про економічну віддачу, а й про стале відновлення територій, екологічну безпеку та соціальну стабільність громад. Тому удосконалення системи обліку і оподаткування сільськогосподарських земель розглядається як один із ключових інструментів підвищення ефективності використання землі, формування справедливого податкового навантаження та забезпечення балансу між приватними і публічними інтересами.

Одним з ключових викликів для обліку і оподаткування такого об'єкта, як землі сільськогосподарського призначення, на думку Ярмолюк О.Ф. та Суліменко Л.А., є те, що війна в Україні загострила розрив між нормативною грошовою оцінкою та реальною ринковою вартістю землі [1]. Також, на наш погляд, такими викликами є втрата доступу до кадастрових даних на окупованих територіях, знищення облікової документації, мінування та деградація земель, зупинка роботи контролюючих органів, нестача фахівців і ресурсів, що унеможливлює своєчасне оновлення облікових даних та справедливе податкове адміністрування.

Важливим напрямом адаптації систем обліку та оподаткування в умовах воєнного стану має стати перегляд підходів до оцінки земельних активів з урахуванням воєнних збитків, деградації ґрунтів та екологічних втрат. Доцільно запровадити тимчасові методики коригування нормативної грошової оцінки з урахуванням ступеня пошкодження земель і витрат на їх відновлення. Це дозволить уникнути перекосів у податковому навантаженні та забезпечить справедливість оподаткування для аграрних підприємств, що зазнали втрат. Паралельно слід розробити механізми компенсації податкових зобов'язань для територій, де неможливо вести господарську діяльність через мінування чи окупацію.

Необхідно також посилити аналітичну складову бухгалтерського обліку земельних ресурсів, розширивши його функцію від простого фіксування до моніторингу ефективності землекористування. Впровадження елементів управлінського обліку – зокрема, обліку витрат на рекультивацію, охорону ґрунтів, відновлення екосистем – дасть змогу формувати більш обґрунтовані управлінські рішення як на рівні підприємств, так і органів влади.

Окремої уваги потребує підвищення рівня підготовки кадрів, зокрема шляхом навчання бухгалтерів, землевпорядників та податкових інспекторів роботі з геоінформаційними системами, цифровими картами і стандартами прозорої звітності. В умовах воєнного стану й відновлення економіки це стане основою для побудови нової моделі земельного адміністрування – стійкої до ризиків, відкритої для громад і узгодженої з європейськими стандартами обліку та оподаткування.

Отже, ефективна адаптація системи обліку та оподаткування сільськогосподарських земель в умовах воєнного стану має базуватися на цифровізації кадастрових даних, удосконаленні методів оцінки земельних активів,

посиленні аналітичної складової обліку та підвищенні професійної спроможності фахівців, що забезпечить прозорість, справедливість і стійкість земельних відносин у післявоєнний період.

Література

1. Ярмолюк О., Суліменко Л. Оподаткування як інструмент регулювання ринку сільськогосподарських земель. *Економіка та суспільство*. 2025. № 78. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-133 (дата звернення: 03.11.2025).

2. Рясянська А.М., Руденко С.В. Інструментарій підвищення ефективності використання земельних ресурсів у менеджменті територіальних громад. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9. № 1. С. 322-326.

УДК 657.471:331.108

Селіванова Н.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса

ВИТРАТИ НА УПРАВЛІННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Витрати на управління та розвиток персоналу – це інвестиція підприємства в людський капітал для досягнення стратегічних цілей, в т.ч. економічних і соціальних вигід у майбутньому, з моменту створення трудових відносин і до їх припинення. Такі витрати мають грошову оцінку, належність до конкретного елементу витрат та періоду. Такими витратами є грошова винагорода за використання праці найманого працівника, навчання, медичне страхування тощо.

Відповідно НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [1] до таких виплат включають поточні виплати, виплати при звільненні, виплати по закінченні трудової діяльності, виплати інструментами власного капіталу підприємства, інші довгострокові виплати.

Для цілей бухгалтерського обліку витрати на персонал розподіляються за принципом «різні витрати для різних цілей». Так, Чабан Т.М. та Чабан Є.Е. за цим принципом розподілили витрати на персонал на три групи:

– витрати на формування персоналу;

– витрати на управління персоналу;

– витрати на розвиток персоналу [2].

Управління витратами на персонал дозволяє досягти стратегічні цілі підприємства за рахунок оптимізації витрат на персонал, підвищення продуктивності праці та ефективності використання робочої сили.В процесі управління витратами на персонал мають бути враховані не лише інтереси

роботодавців, а й інтереси найманих працівників, інтереси держави. Фактично, витрати на управління персоналом відносяться до адміністративних витрат підприємства, в т.ч. заробітна плата керівників, HR-менеджерів.

Федоряк Р.М., Качанович М.Б. до витрат на розвиток персоналу відносить ще й навчання персоналу. До таких витрат підприємства відносяться:

– витрати на навчання працівників на базі сторонніх організацій (навчання, курси підвищення кваліфікації, професійна підготовка, перепідготовка);

– витрати на навчання персоналу на базі підприємства;

– витрати на оплату праці працівників, що навчаються;

– мотиваційні витрати зі стимулюванням саморозвитку;

– витрати з планування та забезпечення кар'єрного зростання [3].

В сучасному розумінні облік витрат на управління та розвиток персоналу отримало назву HR-бюджетування. На рис. 1 представлено класифікацію витрат за цілями витрат відповідно бухгалтерських принципів та основ сучасних тенденцій HR-бюджетування.

В результаті планування витрат на управління та розвиток персоналу можна досягти оперативної ефективності HR, забезпечити реалізацію стратегічних цілей підприємства, розвинути корпоративну культуру і покращити імідж підприємства на ринку, а також оптимізувати витрати на персонал в цілому.

В умовах нестабільної економіки та численних форс-мажорних обставин внаслідок воєнних подій для українських підприємців персонал набув особливої цінності як носій інтелектуального та людського капіталу.

Інвестиції в персонал не тільки підвищують ефективність праці та прибутки підприємства, а й сприяють формуванню сильної корпоративної культури та позитивного іміджу компанії. Управління витратами на персонал вирішує питання неефективного використання коштів, що призводить до зниження продуктивності та фінансових втрат.

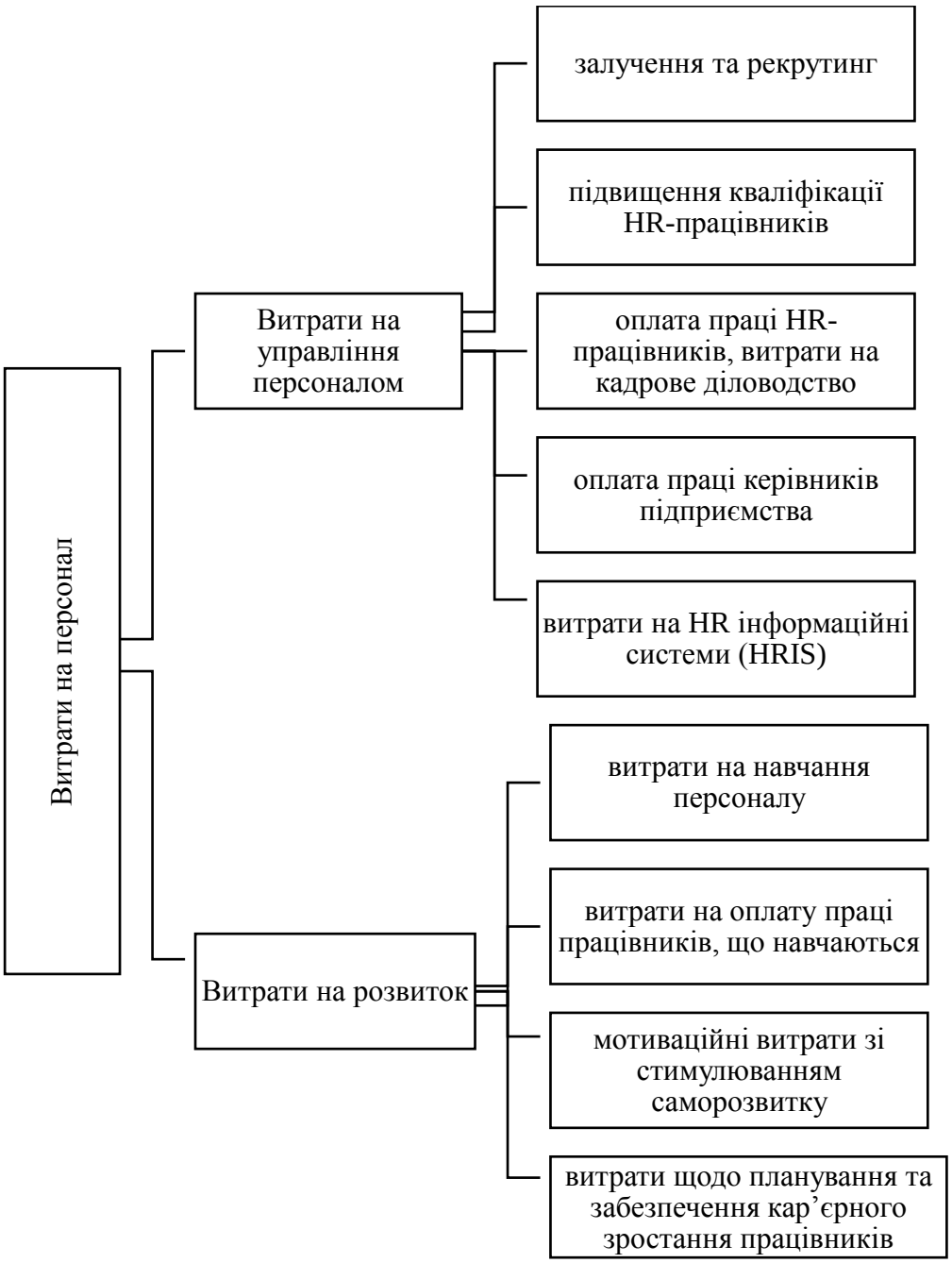

Рисунок 1 – Класифікація витрат на управління та розвиток персоналу
Джерело: зформовано автором

Аналіз наукових та нормативно-правових джерел підкреслює важливість розгляду витрат на персонал як стратегічних інвестицій у людський капітал. Ці інвестиції охоплюють широкий спектр напрямів, включаючи навчання, охорону здоров'я, соціальне забезпечення та створення належних умов праці. Сучасні підходи до управління персоналом, зокрема HR-бюджетування, спрямовані на оптимізацію цих витрат для досягнення як операційної ефективності, так і

довгострокових стратегічних цілей підприємства. Усвідомлення стратегічної важливості інвестицій у персонал та впровадження ефективних механізмів управління відповідними витратами є критично важливим для забезпечення стійкості, розвитку та конкурентоздатності українських підприємств в умовах сучасних викликів.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: затв. наказом М-ва. фінансів України від 28.10.2023 № 601. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text (дата звернення: 28.11.2025)

2. Чабан Т. М., Чабан Є. Е. Методика аналізу витрат на персонал в контексті HR-менеджменту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №3. С. 190–195. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/37-2.pdf (дата звернення: 28.11.2025).

3. Федоряк Р. М., Качанович М. Б. Вплив професійного розвитку на результати діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5685(дата звернення: 28.11.2025)

УДК 657.42:658.783]:631.1

Семенова К. Д., к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Топащенко А. А., студент другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D1 «Облік і оподаткування» Одеського національного економічного університету, м. Одеса

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

У структурі активів підприємств агропромислового комплексу запаси займають важливе місце, оскільки забезпечують безперервність виробничого циклу та виконання зобов’язань перед контрагентами. Особливість аграрної сфери полягає в сезонності виробничого процесу, що зумовлює різке коливання потреби в запасах та складність їх планування.

Відповідно до НП(с)БО 9 «Запаси», запаси – це активи, які: 1**)** утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; 2) перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; 3) утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг**,** а також для потреб управління підприємством чи установою [1].

Важливість управління запасами пояснюється тим, що вони становлять значну частку оборотних активів підприємства та безпосередньо впливають на: ліквідність і платоспроможність підприємства**;** рівень витрат та собівартість продукції**;** безперервність виробничого процесу**;** швидкість оборотності капіталу**.**

Проведемо аналіз складу та структури запасів підприємства ТОВ «АГРОПРОІНВЕСТ 08», яке спеціалізується на виробництві олії та тваринних жирів (табл.1).

Таблиця 1 – Динаміка складу та структури запасів підприємства

Показники	Сума, тис. грн		Відхилення (+, -)		Структура, %		Відхилення структури, в. п.
	2023 р.	2024 р.	тис. грн	%	2023 р.	2024 р.	
Виробничі запаси	267 228	116 276	-150 952	-56,5	90,43	41,72	-48,72
Незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-	-
Готова продукція	26 561	161 581	135 020	508,3	8,99	57,97	48,98
Товари	1 711	874	-837	-48,9	0,58	0,31	-0,27
Запаси усього	295 500	278 731	-16 769	-5,7	100,00	100,00	х

Джерело: складено авторами за матеріалами [2]

Аналізуючи дані таблиці, можна зробити висновок, що запаси підприємства за 2024 рік зменшилися на 16,8 млн. грн. або на 5,7% і на кінець року скали 278,7 млн. грн. Перш за все, спостерігається суттєве скорочення виробничих запасів на 150,9 млн. грн. або на 56,5%, а їх частка у структурі зменшилася майже навпіл і на кінець 2024 року склала 41,72%.

Водночас значно зросли залишки готової продукції на 135,0 млн. грн. або у понад 5 разів і на кінець року склали 161,6 млн. грн., а частка у структурі зросла майже на 49,0 в.п. і склала 58,0%.

Аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів дозволяє оцінити, наскільки раціонально підприємство перетворює матеріальні витрати у готову продукцію та прибуток (табл. 2).

Таблиця 2 – Аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів

Показники	2023 рік	2024 рік	Зміна (+,-)
1. Прибуток на 1 грн. матеріальних витрат, грн.	0,092	0,082	-0,010
2. Матеріаловіддача, грн.	1,485	1,154	-0,331
3. Матеріаломісткість, грн.	0,674	0,867	0,193
4. Коефіцієнт співвідношення матеріаловіддачі у звітному році в порівнянні з попереднім роком	х	0,777	х
5. Питома вага матеріальних витрат в операційних витратах, %	85,26	87,91	2,65

Джерело: складено авторами за матеріалами [2]

Аналізуючи дані таблиці можна відмітити, що підприємство знизило рівень ефективності використання матеріальних ресурсів, оскільки за звітний рік відбулося зменшення матеріаловіддачі на 33,1 коп. і збільшення матеріаломісткості на 19,3 коп. Слід також зазначити, що на підприємстві відбулося збільшення питомої ваги матеріальних витрат в операційних витратах на 2,65 в.п. і зменшення прибутку на 1 грн. матеріальних витрат на 1,0 коп., що є негативною тенденцією роботи підприємства. Підприємству рекомендовано оптимізувати технологічні процеси та норми витрат матеріалів; поліпшити контроль за використанням сировини на всіх етапах виробництва.

Таким чином, нераціональне формування запасів може негативно позначитися на фінансово-економічному стані підприємства. Зокрема: збільшуються витрати на зберігання, транспортування та обслуговування складської інфраструктури; зростає ризик псування, морального старіння та втрати якості запасів; можливе накопичення надлишкових залишків, що уповільнюють оборотність капіталу. Ефективне управління запасами є важливою складовою системи фінансового менеджменту та забезпечує оптимізацію оборотних активів, підвищення рентабельності діяльності та стабільність функціонування підприємства.

Література

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 20.10.1999 № 246 : станом на 1 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 24.11.2025).

2. Товариство з обмеженою відповідальністю «АГРОПРОІНВЕСТ 08». Фінансова звітність за 2024 рік. *youcontrol*. URL: https://youcontrol.com.ua/contractor/?type=last_year&id=11484967&tb=financial-statements (дата звернення: 25.11.2025).

УДК 657.42:338.51]:336.748.12

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бандурко Є. Є., студентка 2-го курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОЦІНКА АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ВИСОКОЇ ІНФЛЯЦІЇ ТА ВАЛЮТНИХ КУРСІВ

В умовах воєнного стану та пов'язаної з ним макроекономічної нестабільності, що супроводжується прискоренням інфляційних процесів і значними коливаннями валютних курсів, питання оцінки активів і зобов'язань набувають особливої актуальності. Існуючі ризики, порушення логістичних ланцюгів, зниження платоспроможності контрагентів суттєво ускладнюють формування достовірних показників фінансової звітності підприємств та істотно впливають на фінансові результати діяльності підприємств та якість управлінських рішень. Воєнний контекст загострює проблему знецінення активів, необхідності проведення переоцінки, створення резервів і коригування вартості запасів з урахуванням ризиків втрати, пошкодження або неможливості реалізації.

Інфляційні процеси призводять до знецінення грошових коштів і викривлення вартості активів, облік яких здійснюється за історичною собівартістю. Внаслідок цього балансова вартість активів може суттєво відрізнятися від їх поточної економічної цінності, що знижує об'єктивність фінансової звітності та ускладнює аналіз фінансового стану підприємства. Коливання валютних курсів мають безпосередній вплив на оцінку монетарних активів і зобов'язань, виражених в іноземній валюті. Курсові різниці, що виникають у процесі перерахунку валютних статей, істотно впливають на фінансові результати, рівень рентабельності, платоспроможність підприємства та суттєво підвищують фінансові ризики.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оцінка активів і зобов'язань має забезпечувати правдиве та неупереджене відображення фінансового стану підприємства. Водночас у періоди інфляційних процесів застосування історичної (первісної) вартості, передбаченої низкою стандартів, може призводити до суттєвого викривлення облікової інформації, зокрема щодо необоротних активів та запасів [1].

НП(С)БО 7 «Основні засоби» та НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» передбачають можливість проведення переоцінки активів з метою наближення їх балансової вартості до справедливої. В умовах високої інфляції переоцінка

набуває особливого значення, адже дозволяє частково зменшити вплив знецінення грошової одиниці [2, 3].

Оцінка запасів відповідно до НП(С)БО 9 «Запаси» в умовах інфляції також потребує особливої уваги, адже вибір методу їх оцінки при вибутті безпосередньо впливає на фінансовий результат підприємства. Зростання цін може призводити до завищення прибутку та збільшення податкових зобов'язань [4].

НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» відіграє ключову роль у формуванні достовірної оцінки активів і зобов'язань в умовах валютної нестабільності. Відповідно до стандарту, монетарні статті в іноземній валюті підлягають перерахунку за валютним курсом на дату балансу, а курсові різниці визнаються у складі фінансових результатів [5].

НП(С)БО 22 «Вплив інфляції» визначає особливості складання та подання фінансової звітності в умовах гіперінфляції та спрямований на забезпечення порівнянності й достовірності облікової інформації [6]. Застосування цього стандарту передбачає коригування показників фінансової звітності з урахуванням інфляційних процесів, що є особливо актуальним в умовах воєнної економіки, коли інфляційні ризики посилюються.

Отже, оцінка активів і зобов'язань в умовах високої інфляції та нестабільних валютних курсів є ключовим елементом забезпечення достовірності фінансової звітності підприємства. Використання переоцінки, індексації та коректного обліку курсових різниць відповідно до вимог НП(С)БО дає змогу об'єктивно відобразити фінансовий стан підприємства та підвищити ефективність управлінських рішень.

Література

1. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 27.11.2025).

2. НП(С)БО 7 «Основні засоби» : наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 27.11.2025).

3. НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» : наказ Міністерства фінансів України від 18.10.99 р. № 242. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text (дата звернення: 27.11.2025).

4. НП(С)БО 9 «Запаси» : наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 27.11.2025).

5. НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» : наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text (дата звернення: 27.11.2025).

6. НП(С)БО 22 «Вплив інфляції» : наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2002 р. № 147. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0269-02#Text (дата звернення: 27.11.2025).

УДК 657.478.2

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дук К.Т., студентка 2-го курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

КЛАСИЧНІ ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ Й ВПЛИВ НА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

У сучасних умовах господарювання калькулювання собівартості продукції посідає ключове місце в системі обліку, адже саме від точності визначення собівартості залежать ціноутворення, оцінка ефективності діяльності та прийняття управлінських рішень. Вибір методів калькулювання безпосередньо впливає на якість інформаційного забезпечення менеджменту та фінансові результати підприємства.

Залежно від цілей обліку та інформаційних потреб управління методи калькулювання собівартості поділяються на дві групи:

1) класичні або традиційні методи калькулювання, які є основою формування виробничої собівартості відповідно до вимог національних стандартів. Їх перевагами є відносна простота застосування та орієнтація на потреби фінансової звітності. Водночас зазначені методи спрямовані переважно на облік минулих витрат і не завжди забезпечують управлінський персонал інформацією для оперативного прийняття рішень.

Основними класичними методами калькулювання собівартості є:

- позамовний метод калькулювання (Job Order Costing) – це метод калькулювання, який передбачає облік і накопичення витрат за кожним окремим замовленням, виробом або партією продукції з метою визначення їх індивідуальної собівартості;
- попередільний метод калькулювання (Stage / Department Costing) – це метод калькулювання, за якого витрати групуються за переділами або виробничими підрозділами, а собівартість продукції формується послідовно на кожному етапі технологічного процесу;
- нормативний метод калькулювання (Standard Costing) – це метод калькулювання, що базується на попередньо встановлених нормах витрат ресурсів, а фактична собівартість визначається шляхом коригування нормативної собівартості на відхилення [1].

2) сучасні методи калькулювання, поява яких пов’язана з ускладненням виробничих процесів, диверсифікацією продукції та зростанням ролі непрямих

витрат. Використання цих методів дозволяє більш точно розподіляти накладні витрати, визначати рентабельність окремих продуктів, процесів або клієнтів, а також оцінювати вплив управлінських рішень на фінансові результати.

До сучасних методів калькулювання собівартості належать:

- директ-костинг (Direct Costing) – це метод калькулювання, за якого до собівартості продукції включаються лише змінні витрати, а постійні витрати списуються безпосередньо на фінансові результати звітного періоду;

- калькулювання за видами діяльності (ABC-костинг, Activity-Based Costing) – це метод калькулювання, що передбачає розподіл непрямих витрат залежно від видів діяльності та факторів витрат (cost drivers), що забезпечує більш точне визначення собівартості продукції, послуг або клієнтів.

- таргет-костинг (Target Costing) – це метод калькулювання, орієнтований на ринок, за якого цільова собівартість визначається на основі ринкової ціни та бажаного рівня прибутку ще на стадії проєктування продукції.

- кайзен-костинг (Kaizen Costing) – це метод калькулювання, спрямований на безперервне зниження витрат у процесі виробництва шляхом поступових удосконалень технологій, організації праці та управлінських процесів.

- стандарт-костинг (Standard Costing) – це метод калькулювання, що передбачає встановлення стандартів витрат і систематичний аналіз відхилень фактичних показників від установлених стандартів з метою контролю та управління витратами [2].

Сучасні методи калькулювання орієнтовані на підтримку стратегічного управління, бюджетування, контроль витрат і підвищення конкурентоздатності підприємства. Такі методи створюють інформаційну базу для прийняття рішень щодо оптимізації асортименту, ціноутворення, удосконалення виробництва та підвищення ефективності використання ресурсів. Разом із тим їх впровадження потребує відповідного рівня цифровізації обліку, наявності кваліфікованого персоналу та адаптації облікової політики підприємства [2, 3].

Отже, методи калькулювання собівартості відіграють важливу роль у системі управління підприємством. Вибір методів калькулювання має здійснюватися з урахуванням специфіки діяльності підприємства, складності виробництва, цілей управління та інформаційних потреб користувачів. Поєднання класичних і сучасних методів калькулювання дозволяє сформувати ефективну систему обліку, підвищити якість управлінських рішень і забезпечити сталий розвиток підприємства.

Література

1. Альошкіна Н., Вороная Н., Чернишова Н. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості. *Податки & бухоблік*. 2019. Вип 49. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/june/issue-49/article-45000.html (дата звернення: 26.11.25).

2. Гайдаржинська О. М., Коверга Д. О. Основні методи калькулювання собівартості продукції та різновиди систем обліку витрат. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 17. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-94.

3. Линник О. І. Сучасна вітчизняна та зарубіжна практика калькулювання собівартості продукції, обліку та управління виробничими витратами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 6. С. 373-378.

УДК 657.1/.4:004

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Піддубна Р. Р., студентка 4-го курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКУ

Цифровізація є одним із ключових напрямів трансформації сучасної системи бухгалтерського обліку. Використання цифрових технологій дозволяє зменшити трудомісткість рутинних операцій і підвищити оперативність формування облікової інформації. Розвиток цифрових технологій створює нові можливості для аналітичної підтримки управлінських рішень, оптимізації витрат і підвищення прозорості облікових процесів на підприємстві.

Перспективи розвитку цифровізації обліку можна представити у вигляді окремих напрямів (рис. 1).

Одним з важливих напрямів розвитку цифровізації є автоматизація обліку, яка передбачає використання сучасних програмних рішень для виконання типових облікових операцій та дозволяє скоротити витрати робочого часу, зменшити вплив людського фактору та підвищити точність облікових даних. Не менш цікавим є розвиток електронного документообігу, що забезпечує своєчасне оформлення первинних документів, прискорює обмін інформацією між учасниками господарських операцій та сприяє підвищенню прозорості й контрольованості облікового процесу. Окремої уваги заслуговує також використання хмарних технологій в обліку, які створюють умови для безперервного доступу до облікової інформації незалежно від місця знаходження користувачів, а також сприяють зниженню витрат на технічне обслуговування інформаційних систем [1].

Рисунок 1 – Перспективні напрями розвитку цифровізації обліку
Джерело: узагальнено авторами

Значним кроком уперед є інтеграція облікових систем із інформаційними ресурсами контролюючих органів та фінансових установ, що дозволяє автоматизувати податкові розрахунки, підвищити точність звітності та скоротити адміністративні витрати підприємств. Перспективним напрямом є застосування інструментів аналітики та обробки великих масивів даних, яке розширює функціональні можливості обліку, перетворюючи його на джерело аналітичної інформації для оцінки фінансового стану та прогнозування результатів діяльності підприємства. Не можна залишити поза увагою і використання штучного інтелекту в облікових системах, що дозволяє автоматично класифікувати господарські операції, виявляти нетипові відхилення та оцінювати фінансові й податкові ризики [2].

Особливе місце займає запровадження цифрових інструментів внутрішнього контролю і аудиту, які забезпечують безперервний моніторинг облікових процесів, своєчасне виявлення порушень і підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. Не менш важливим є посилення кіберзахисту облікової інформації, адже зростання обсягів електронних даних підвищує ризики несанкціонованого доступу та втрати інформації. Окремої уваги заслуговує і розвиток цифрових

навичок бухгалтерів, що забезпечує ефективне використання сучасних облікових технологій та сприяє адаптації облікової системи до умов цифрової економіки [3].

Таким чином, цифровізація обліку є важливим напрямом удосконалення системи управління підприємством, без якої неможливе забезпечення точності, оперативності та прозорості облікових даних, а також ефективний розвиток сучасного бізнесу.

Література

1. Соколенко Л. Ф. Розвиток процесів цифровізації як передумова трансформації організаційно-методологічних засад бухгалтерського обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. Вип. 4 (90). DOI: https://doi.org/10.26642/ema-2019-4(90)-167-175.

2. Коваль О. В., Лишак О. М. Цифровізація бухгалтерського обліку в Україні. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.67.

3. Талах Т., Голячук Н. Цифровізація обліку для забезпечення ефективного розвитку бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 71. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-12.

УДК 336.02

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Охлопкова Д. В., студентка 2-го курсу спеціальності D1 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Податкова політика посідає центральне місце у системі державного фінансового регулювання, оскільки саме через неї формується дохідна частина бюджету та забезпечується виконання державою своїх соціально-економічних функцій. Ефективність податкової політики безпосередньо впливає на рівень фінансової стабільності, платоспроможність держави та її здатність реагувати на внутрішні й зовнішні виклики. В умовах воєнного стану значення податкової політики суттєво зростає, адже вона виступає одним із ключових інструментів мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення обороноздатності країни та підтримки економічної стійкості.

Податкова політика є частиною загальної економічної політики держави. Для ефективного регулювання економіки уряд має застосовувати гнучкий механізм впливу на економічні процеси. Це зумовлює існування різних типів і варіацій економічної політики, що мають на меті максимізацію ефективності управління. Відповідно й податковій політиці притаманні варіативність і типологізація, що робить цей вид економічної політики гнучким і адаптованим до умов, які постійно змінюються. Побудова ефективної системи оподаткування на всіх рівнях є основним і пріоритетним завданням державного регулювання економіки [1].

Податкову політику можна розглядати як сукупність правових, економічних та організаційних заходів, що реалізуються державою для регулювання податкових відносин. Її завдання полягає у встановленні оптимальних умов оподаткування, забезпеченні надходжень до бюджету та стимулюванні економічного зростання. Основна мета податкової політики полягає у досягненні оптимального балансу між фінансовими потребами держави та витратами на її розвиток, враховуючи специфіку поточного стану справ в країні [2].

В стратегічній перспективі векторами реалізації податкової політики є множина цілей, серед яких: стійкий розвиток публічних інституцій, забезпечення макростабільності, здійснення структурних реформ, безпека економічних агентів, підвищення стандартів і якості життя, захист довкілля, розвиток освіти, науки і культури, захист громадського здоров'я, сприятливі умови для ведення господарської діяльності, захист соціально вразливих категорій населення, добробут для мешканців територіальних громад [3].

Збалансована податкова політика має поєднувати фіскальну спрямованість із регулюючою функцією, створюючи умови для збереження податкової бази та підтримки підприємницької діяльності навіть у кризових умовах. Важливим аспектом забезпечення фінансової стабільності є стабільність та передбачуваність податкового законодавства, що сприяє підвищенню рівня податкової дисципліни та довіри платників податків до держави. Окремої уваги потребує цифровізація податкового адміністрування, яка дозволяє підвищити прозорість податкових процесів, зменшити адміністративні витрати та мінімізувати податкові ризики. Ефективний податковий контроль у поєднанні з сучасними інформаційними технологіями сприяє забезпеченню повноти надходжень до бюджету та зміцненню фінансової безпеки держави. Важливу роль у реалізації податкової політики відіграє також система обліку, адже бухгалтерський облік формує інформаційну базу для податкових розрахунків і забезпечує прозорість податкових процесів. В свою чергу забезпечення фінансової стабільності держави значною мірою залежить від узгодженості бухгалтерського та податкового обліку, зокрема щодо визначення об'єкта оподаткування, формування податкових різниць і відображення податкових зобов'язань у фінансовій звітності. Недостатня узгодженість облікових і податкових процедур може призводити до викривлення

фінансових результатів і зростання фіскальних ризиків. Важливу роль у реалізації податкової політики відіграє також система внутрішнього контролю, яка забезпечує правильність обліку податкових операцій, дотримання вимог податкового законодавства та своєчасне виявлення порушень [2, 3].

Таким чином, податкова політика виступає не лише інструментом наповнення бюджету, а й важливим чинником забезпечення фінансової стабільності держави, від ефективності якого залежить стійкість фінансової системи, економічний розвиток і довгострокова фінансова безпека країни.

Література

1. Євтушевська О. О., Лагодієнко Н. В., Іванченкова Л. В. Податкова політика як складова державного податкового менеджменту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 4. С.32-37. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.4.32.

2. Податкова політика як інструмент дотримання фіскальних інтересів держави у контексті соціально-економічних процесів в Україні / А. Слободяник, О. Могилевська, С. Павловський та ін. *Розвиток міста.* 2024. Вип. 4 (04). С. 68–74. DOI: https://doi.org/10.32782/city-development.2024.4-10.

3. Кривонос Д. Податкова політика у системі державного регулювання економічного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 57. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-97.

УДК 657.47

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Сидоренков Я. І., студент 3-го курсу спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

РОЛЬ ОЦІНКИ Й КАЛЬКУЛЯЦІЇ У ФОРМУВАННІ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

У сучасній системі бухгалтерського обліку оцінка і калькуляція є ключовими інструментами формування достовірної інформації про собівартість продукції. Саме від правильності оцінки активів, витрат і зобов’язань, а також від обґрунтованості застосованих методів калькулювання залежить точність визначення собівартості та ефективність управлінських рішень.

Оцінка в бухгалтерському обліку забезпечує грошове вимірювання витрат, що формують собівартість, і здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства. Вибір виду оцінки (первісної, справедливої тощо) безпосередньо впливає на рівень витрат, відображених у собівартості, та на фінансові результати діяльності підприємства. В умовах інфляції, валютної нестабільності та воєнних ризиків значення оцінки істотно зростає, адже помилки в оцінці можуть призвести до викривлення собівартості. Калькуляція собівартості виступає логічним продовженням процесу оцінки та забезпечує систематизацію витрат за об'єктами калькулювання. Вибір методів калькулювання (попроцесного, позамовного, нормативного, директ-костингу, АВС-костингу тощо) визначає повноту інформації про собівартість, а також її цінність для потреб управління [1].

У бухгалтерському обліку формування собівартості продукції, робіт і послуг здійснюється відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО), що визначають підходи до оцінки витрат та порядок їх включення до собівартості.

Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», собівартість продукції формується шляхом включення до її складу прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці та інших прямих витрат, а також розподілу загальновиробничих витрат [6]. Оцінка зазначених витрат здійснюється на основі первісної вартості активів та фактично понесених витрат, що створює базу для калькулювання собівартості.

НП(С)БО 9 «Запаси» визначає порядок оцінки матеріальних ресурсів, які є складовою виробничих витрат, а також методи оцінки запасів при їх вибутті [5]. Обраний метод оцінки запасів безпосередньо впливає на рівень матеріальних витрат і, відповідно, на величину собівартості продукції. Оцінка необоротних активів відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби» та НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» впливає на величину амортизаційних відрахувань, які включаються до собівартості продукції [3, 4]. Проведення переоцінки активів або зміна строків корисного використання можуть істотно змінювати рівень витрат і показники собівартості.

Калькуляція собівартості здійснюється з урахуванням обраних методів калькулювання, які не регламентуються жорстко НП(С)БО, але мають відповідати принципам обачності, послідовності та повного висвітлення інформації, що визначені НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2].

Взаємозв'язок оцінки й калькуляції проявляється в тому, що результати оцінки витрат формують інформаційну базу для калькулювання собівартості, тоді як методи калькуляції впливають на структуру та рівень витрат, що включаються до собівартості. Узгоджене застосування цих інструментів дозволяє підвищити точність облікових даних, забезпечити контроль за витратами та виявити резерви для їх оптимізації.

Отже, оцінка і калькуляція відіграють визначальну роль у формуванні достовірної собівартості продукції, що є основою ефективного управління підприємством. Вони забезпечують об’єктивність облікових даних, дозволяють контролювати витрати, планувати діяльність та приймати управлінські рішення. У сучасних умовах глобальної конкуренції важливість точного розрахунку собівартості лише зростає, адже саме собівартість стає одним із головних чинників конкурентоспроможності продукції та стабільності бізнесу.

Література

1. Бурко К. В. Напрямки розвитку системи калькулювання собівартості продукції. *Економіка, облік, фінанси та право в умовах глобалізації: тенденції та перспективи :* матеріали Міжнарод наук-практ конф, м. Полтава, 12 верес 2019 р. Ч. 3. Полтава : ЦФЕНД, 2019. С. 49-50.

2. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 29.11.2025).

3. НП(С)БО 7 «Основні засоби» : наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 29.11.2025).

4. НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» : наказ Міністерства фінансів України від 18.10.99 р. № 242. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text (дата звернення: 29.11.2025).

5. НП(С)БО 9 «Запаси» : наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 29.11.2025).

6. НП(С)БО 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 29.11.2025).

УДК 336.22:352]:658.15

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Вітценко Л. Р., студент 4-го курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВПЛИВ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Місцеві податки є важливим інструментом формування доходів місцевих бюджетів і водночас суттєвим фактором впливу на фінансові результати підприємств. В умовах воєнного стану роль місцевого оподаткування посилюється, адже органи місцевої влади змушені балансувати між наповненням бюджету громади та збереженням економічної активності підприємств. Для промислових центрів, зокрема м. Запоріжжя, це питання набуває особливої актуальності через високу концентрацію великих платників податків.

Місцеві податки є вагомою складовою податкового навантаження суб'єктів господарювання та справляють безпосередній вплив на рівень витрат підприємств, що, своєю чергою, відображається на формуванні їх фінансових результатів. Особливістю місцевих податків є їх встановлення органами місцевого самоврядування в межах, визначених Податковим кодексом України, що зумовлює диференціацію податкових умов господарювання залежно від території здійснення діяльності. Місцеві органи влади мають можливість впливати на діяльність підприємств шляхом встановлення ставок місцевих податків, надання пільг або відстрочок зі сплати податкових зобов'язань, а також через рішення щодо землекористування та оренди комунального майна.

До основних місцевих податків, згідно чинного законодавства, належать податки на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; плата за землю; транспортний податок), єдиний податок та окремі місцеві збори (збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір) [1].

Податок на нерухоме майно та плата за землю впливають на фінансові результати через збільшення постійних витрат, незалежних від обсягів діяльності. У структурі витрат підприємства ці платежі можуть мати суттєву питому вагу, особливо для капіталомістких видів діяльності, що підвищує рівень фінансових ризиків у періоди скорочення доходів. В свою чергу, єдиний податок, як альтернативна форма оподаткування, впливає на фінансові результати підприємства через зміну механізму їх формування, адже об'єктом оподаткування виступає дохід, а не фінансовий результат, що зумовлює незалежність суми

податку від рівня понесених витрат. Це зумовлює необхідність коригування підходів до аналізу ефективності діяльності та оцінки рентабельності [2].

Рівень місцевих податків та наявність податкових пільг, встановлених рішеннями органів місцевого самоврядування, можуть виступати чинником підвищення або зниження фінансових результатів підприємств. Раціональне використання таких пільг сприяє оптимізації податкового навантаження та зростанню чистого прибутку. В умовах воєнного стану вплив місцевих податків на фінансові результати підприємств посилюється через нестабільність доходів, зростання витрат та обмеженість фінансових ресурсів. Запровадження тимчасових податкових послаблень з боку місцевих органів влади розглядається як важливий інструмент підтримки фінансової стійкості бізнесу та збереження економічної активності регіонів [3].

Запоріжжя є одним із найбільших промислових центрів України, а ПАТ «Запоріжсталь» – ключовим підприємством міста та бюджетоутворюючим платником податків. Для такого підприємства місцеві податки мають істотний вплив на фінансові результати, адже значна частка витрат пов’язана з використанням земельних ділянок, промислових об’єктів та інфраструктури. Фінансові результати ПАТ «Запоріжсталь» тісно пов’язані з податковою політикою місцевих органів влади, тому що зміни у місцевому оподаткуванні безпосередньо впливають на рівень рентабельності підприємства. При цьому, така політика має двосторонній характер: з одного боку вона забезпечує наповнення бюджету громади, з іншого – становить необхідність підтримки стабільної роботи підприємства та збереження робочих місць. Тому в умовах воєнного стану місцева військова адміністрація має застосовувати інструмент податкових канікул як форму підтримки бізнесу. Податкові канікули дозволять підприємству тимчасово зменшити податкове навантаження, зберегти ліквідність та спрямувати ресурси на підтримку виробничої діяльності. Для великого промислового підприємства це дає можливість уникнути різкого погіршення фінансових результатів, зберегти персонал і забезпечити стабільні податкові надходження до бюджету у довгостроковій перспективі.

Отже, місцеві податки мають значний вплив на фінансові результати підприємств, особливо у промислових регіонах. На прикладі м. Запоріжжя та ПАТ «Запоріжсталь» видно, що ефективна податкова політика місцевої влади повинна ґрунтуватися на балансі між фіскальними інтересами громади та економічними можливостями підприємств.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 26.11.2025).

2. Руденко В., Плець І. Вплив податків на фінансові результати діяльності підприємств в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 79. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-69.

3. Казюк Я., Венцель В. Адміністрування місцевих податків і зборів органами місцевого самоврядування: поточний стан та проблеми. URL: https://decentralization.gov.ua/news/18432 (дата звернення 26.11.2025).

УДК 336.225.66:656.07

Синчак В.П., д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ТЕНДЕНЦІЇ В БЮДЖЕТНОМУ ВІДШКОДУВАННІ ПДВ КОМПАНІЯМ-АВТОПЕРЕВІЗНИКАМ

Автомобільні компанії – перевізники в умовах викликів і загроз, що в умовах російсько-української війни постали перед основними сегментами транспорту (залізничним, авіаперевезеннями, водними сполученнями), зуміли у 2024 році (порівняно з 2020 роком) наростити обсяги експортних послуг із автоперевезень більше як у 1,6 рази. Саме тому вагомого значення для автоперевізників набуває бюджетне відшкодування ПДВ. По суті це одне з джерел поповнення обігових коштів. До того ж, вилучених під час закупівлі вантажу, який далі експортується й опосередковано оподатковується податком на додану вартість.

Причому зазначене оподаткування залежить від обраних автоперевізниками митних режимів, а відтак має свої особливості у використанні величини податкових ставок з ПДВ. Останні впливають на обсяги повернутих коштів автоперевізникам і змінюють тенденції у бюджетному відшкодуванні податку на додану вартість. Означене окреслює актуальність цієї публікації та визначає її мету.

Відразу слід наголосити на тому, що зміна динаміки та частки експортних послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо позначається на кількості платників, які декларують бюджетне відшкодування ПДВ. Однак така тенденція витримується не завжди. Багато що тут залежить від структури самих автоперевізників, їхнього досвіду роботи на міжнародному ринку автоперевезень тощо. Такі ознаки у структурі експортерів є важливими і з погляду формування величини обсягів експортних перевезень. По суті випадковість у здійсненні таких операцій є скоріше виключенням, а не сталою ознакою.

З огляду на зазначене, зауважимо, що подібна тенденція спостерігається і у декларуванні бюджетного відшкодування податку на додану вартість. По суті його

традиційно декларує майже незмінна кількість платників податку на додану вартість (рис. 1). Так, якщо у 2020 році за бюджетним відшкодуванням звернулося 35 осіб, то у наступних роках їхня чисельність практично залишилася на такому ж рівні (2021 рік – 36 осіб, 2022 рік – 27 осіб, 2023 рік – 34 особи і 2024 рік – 35 осіб).

Однак у структурі платників ПДВ, які декларували бюджетне відшкодування податку на додану вартість у досліджуваному періоді (2020 – 2024 рр.), частка автоперевізників – юридичних осіб є значно вищою. Загалом у зазначених роках вона мала тенденцію до зростання з 20 % у 2020 році до 28% у 2024 році. Та й в інших роках п'ятирічного періоду спостерігалося зростання вказано частки (2021 рік – 21,5%, 2022 рік – 27,0%, 2023 рік – 25,5% і у 2024 році – 28,0%).

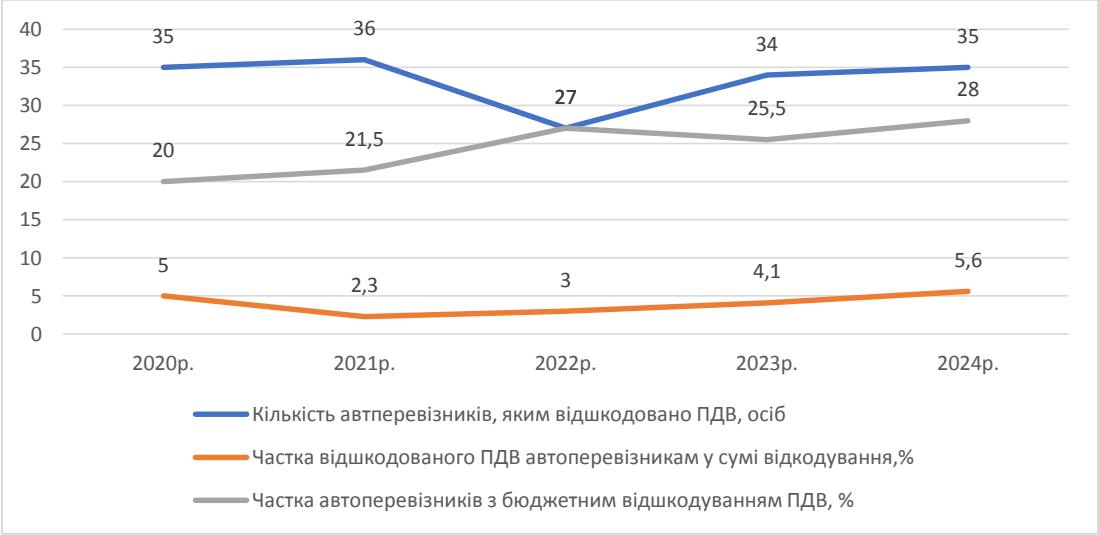

Рисунок 1 – Відшкодування ПДВ компаніям – автоперевізникам – юридичним особам Хмельницької області у 2020 – 2024 рр. (%, осіб)

Джерело:[1]

Означені вище тенденції характерні і для частки відшкодованого ПДВ компаніям – автоперевізникам у сумі здійсненого відшкодування податку на додану вартість по області загалом. Натомість у досліджуваних роках (2020 – 2024рр.) відсоток відшкодованих сум ПДВ компаніям – автоперевізникам у структурі всього бюджетного відшкодування платникам податку на додану вартість Хмельницької області залишався практично незмінним (2020 рік – 5,0%, 2021 рік – 2,3%, 2022 рік – 3,0%, 2023 рік – 4,1% і у 2024 році – 5,6%). При цьому слід враховувати загальне зменшення платників ПДВ, які декларували бюджетне відшкодування у Хмельницькій області.

Отже здійснений аналіз тенденцій бюджетного відшкодування податку на додану вартість компаніям – автоперевізникам дозволив узагальнити наступне.

Наявні тенденції у бюджетному відшкодуванні ПДВ в операціях з міжнародних автоперевезень залежать як від їх обсягів і спеціалізації автоперевізників, так і їхнього досвіду роботи на міжнародному ринку автотранспортних послуг, оскільки усі ці операції потребують глибокого аналізу у частині їх оподаткування ПДВ.

Література

1. Синчак В., Кульбачний В. Фінансовий механізм компаній-автоперевізників в системі управління фінансами: теоретичний аспект. *Облік і фінанси*. 2024. № 3. С. 103-111. URL: https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-3(105)-103-111.

2. Синчак В., Ярмоленко Ю. Ю. Бюджетне відшкодування ПДВ як податково-бюджетний інструмент фіскальної консолідації в публічних фінансах. *Облік і фінанси*. 2024. №3 (105). С. 103-111. URL: https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-3(105)-103-111.

УДК 657.6-047.74:657.421.3

Терновський О.Ю., здобувач ІІІ рівня вищої освіти (PhD)
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Одеського національного економічного університету, м.Одеса

ЗАВДАННЯ АУДИТУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПРИ ПЕРЕВІРЦІ ФІНАНСОВОЇ І НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У сучасній літературі і аудиторській практиці завдання обліку і аудиту нематеріальних активів достатньо глибоко опрацьовані [1], між тим, з урахуванням розширення вимог до фінансової і нефінансової звітності їх склад і зміст поглиблюється. Відповідно, чітке формулювання завдань аудиту нематеріальних активів в існуючих умовах представляється актуальним.

У роботі Дядюн О.О. упорядковані завдання аудиту нематеріальних активів, які розглянуті з двох позицій: з точки зору аудиту фінансової звітності та з позицій проведення аудиту в умовах сталого розвитку [2, с.83]. У цілому позитивно оцінюючи відповідний підхід і беручи його за основу, вважаємо за доречне звернути увагу на те, що ведучи мову про аудит в умовах сталого розвитку, фактично маємо справу з аудитом не лише фінансової, а й нефінансової звітності. Тобто справа не стільки в умовах, скільки в різних видах звітності, які, по-перше, вирішують трохи різні завдання самі по собі, а по-друге, містять різну інформацію відносно нематеріальних активів.

Завданнями аудиту нематеріальних активів при проведенні аудиту фінансової звітності традиційно є: підтвердження правильності визнання і

віднесення об’єктів до складу нематеріальних активів, підтвердження наявності прав (правоустановлюючих документів) на нематеріальні активи, перевірка правильності класифікації і оцінки нематеріальних активів при первісному визнанні, оцінка змісту вимог облікової політики щодо нематеріальних активів і послідовності її застосування, перевірка правильності нарахування амортизації нематеріальних активів з визначеним строком корисного використання, перевірка відповідності застосування обраної в обліковій політиці моделі (методу) обліку нематеріальних активів на дату балансу, перевірка відповідності проведення тесту зменшення корисності нематеріальних активів вимогам МСФЗ 36 «Зменшення корисності активів» або НП(С)БО28 «Зменшення корисності активів», перевірка своєчасності і повноти відображення операцій з руху нематеріальних активів в системі обліку, перевірка повноти розкриття інформації у Примітках до фінансової звітності і їх відповідності вимогам МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» або НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Відповідні завдання узгоджуються з твердженнями існування, прав та зобов’язань, повноти, точності, оцінки, представлення і розкриття.

Ми описали основні завдання аудиту нематеріальних активів при проведенні класичного аудиту фінансової звітності, водночас, під час аудиту нефінансової звітності, звітності зі сталого розвитку, склад завдань аудиту розширюється. Завдання аудиту нематеріальних активів при перевірці нефінансової звітності також можуть бути розглянуті крізь призму тверджень управлінського персоналу, що окреслені вище. Зокрема, в частині тверджень існування, прав та зобов’язань завдання аудиту нематеріальних активів у контексті сталого розвитку може стосуватися перевірки прав на екологічні інновації та інновації соціального спрямування (наприклад, права на технології в сфері «зеленої енергетики», ліцензії на використання розробок екологічного характеру); в частині твердження оцінки в контексті сталого розвитку завдання можуть стосуватись оцінки екологічної і соціальної корисності традиційних нематеріальних активів (придбаних торгових марок, придбаних товарних знаків, авторських та інших суміжних прав, прав користування ресурсами тощо); в частині твердження повноти в завдання аудиту, підтвердження нематеріальних активів, які безпосередньо мають відношення до сталого розвитку і його забезпечення (наприклад, технології екологічного спрямування); в контексті твердження точності завдання аудиту доповнюються оцінкою не лише правильності визначення фінансових показників, а й правильності нефінансових показників з точки зору екологічної ефективності, інноваційної ефективності, соціальних переваг, іміджевих показників тощо; відносно представлення, подання і розкриття завдання аудиту поповнюються перевіркою представлення і повноти розкриття інформації щодо впливу традиційних визнаних у фінансовій звітності нематеріальних активів, а також нематеріальних ресурсів, що не були визнані у фінансовій звітності та таке інше. Під час огляду завдань аудиту нематеріальних

активів в умовах сталого розвитку не можна не звернути увагу на необхідність підтвердження існування і класифікації активів ESG-спрямування, оцінки корпоративної репутації і репутаційних ризиків, перевірки інноваційних процесів і їх результатів в компанії, зокрема в частині відповідності технологій, що застосовуються, принципам сталого розвитку, відповідності фінансової і нефінансової інформації щодо нематеріальних активів, повноти розкриття інформації про визнані у фінансовій звітності нематеріальні активи і невизнані в ній, але наявні у суб'єкта господарювання нематеріальні ресурси.

На підставі проведеного дослідження було доведено, що склад завдань аудиту нематеріальних активів в умовах складання звітності зі сталого розвитку розширюється порівняно з завданнями аудиту фінансової звітності. При тому традиційно відомі твердження управлінського персоналу, що застосовуються в аудиті, також розширюються в контексті включення нових видів нематеріальних активів і оцінки економічної, екологічної та соціальної корисності активів суб'єкта господарювання.

Література

1. Musayeva N., Atakishiyeva N., Mammadova U. Intangible assets of an enterprise: Peculiarities of auditing and display in accounting. *Sci Herald Uzhhorod Univ Ser Phys*. 2024; Vol.55. P. 2847-2854. URL: 10.54919/physics/55.2024.284ep7 (дата звернення: 25.11.2025).

2. Дядюн О.О. Планування та етапи аудиту нематеріальних активів підприємства. *Держави та регіони. Серія Економіка та підприємництво*. 2021. № 2(119). С. 79-85. URL: https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-2-14 (дата звернення: 25.11.2025).

УДК 339.543.36]:629.331(477)

Фесенко О.С., старший судовий експерт сектору економічних досліджень, відділу товарознавчих, гемологічних та економічних досліджень
Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
МВС України, м. Запоріжжя

СПЛАТА МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ПРИ ВВЕЗЕННІ АВТОМОБІЛІВ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

Ввезення автомобілів на митну територію України є важливим економічним процесом, який має значний вплив на внутрішній ринок та бюджет держави. Одним із ключових етапів цього процесу є сплата митних платежів, яка регулюється чинним митним законодавством України.

Ввезення автомобілів на митну територію України включає декілька етапів.

1. Митна декларація та митне оформлення.

Митне оформлення є обов'язковою процедурою, що включає подачу митної декларації і надання необхідних документів для підтвердження законності ввезення транспортного засобу.

До основних документів належать: свідоцтво про реєстрацію автомобіля (технічний паспорт на автомобіль); договір купівлі-продажу (або інший документ, що підтверджує право власності); документи, що підтверджують вартість автомобіля (рахунок-фактура, платіжна інструкція або інший платіжний документ); інші документи, що можуть бути надані на вимогу митного органу.

Митна декларація – заява встановленої форми, в якій особою зазначено митну процедуру, що підлягає застосуванню до товарів, та передбачені законодавством відомості про товари, умови і способи їх переміщення через митний кордон України та щодо нарахування митних платежів, необхідних для застосування цієї процедури (пункт 20 частини першої статті 4 Митного кодексу України [1]).

2. Сплата основних митних платежів.

При ввезенні автомобіля на митну територію України та перш ніж автомобіль буде випущений з митного контролю, необхідно сплатити наступні основні митні платежі, до яких належить:

а) мито;

б) акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції);

в) податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) (пункт 27 частини першої статті 4 Митного кодексу України [1]).

2.1. Мито

Мито – це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України, який нараховується та сплачується відповідно до цього Кодексу, законів України та міжнародних договорів, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України (частина перша статті 271 Митного кодексу України [1]).

Митна ставка залежить від кількох факторів: типу автомобіля (легковий, вантажний); об'єму двигуна; вікової категорії автомобіля; країни виробництва та інших специфікацій.

Мито зазвичай розраховується як процент від митної вартості автомобіля.

Згідно Закону України «Про Митний тариф України», ставка ввізного мита у розмірі 10% встановлюється:

— для транспортних засобів тільки з поршневим двигуном внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням, що використовувалися понад 5 років, з об’ємом циліндрів двигуна понад 1 500 см^3, але не більш як 2 200 см^3);

— для транспортних засобів тільки з поршневим двигуном внутрішнього згоряння із запалюванням від стиснення (дизелем або напівдизелем), що

використовувалися понад 5 років, з робочим об’ємом циліндрів двигуна понад 1 500 см^3, але не більш як 2 500 см^3);

— для транспортних засобів тільки з поршневим двигуном внутрішнього згоряння із запалюванням від стиснення (дизелем або напівдизелем), що використовувалися понад 5 років, з робочим об’ємом циліндрів двигуна понад 2 500 см^3) [2].

2.2. Акцизний податок

Сума акцизного податку залежить від: об'єму двигуна, типу двигуна (дизель, бензин, гібрид) і віку (року випуску) автомобіля.

Згідно підпункту 215.3.5[1] пункту 215.3 статті 215 Податкового кодексу України, для розрахунку акцизу застосовується певна формула, яка включає: об'єм двигуна; рік випуску автомобіля; вартість автомобіля, а саме:

$$Ставка = Ставка\ базова \times К\ двигун \times К\ вік, \quad (1)$$

де:

Ставка базова – ставка податку в євро за 1 штуку транспортного засобу: з двигуном внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням та кривошипно-шатунним механізмом з об’ємом циліндрів до 3000 куб. сантиметрів (включно) – 50,0; з двигуном внутрішнього згоряння із запалюванням від стиснення (дизелем або напівдизелем) з об’ємом циліндрів до 3500 куб. сантиметрів (включно) – 75,0;

К двигун – коефіцієнт, що визначається діленням об’єму циліндрів двигуна внутрішнього згоряння відповідного транспортного засобу в куб. сантиметрах на 1000 куб. Сантиметрів;

К вік – коефіцієнт, що дорівнює кількості повних календарних років з року, наступного за роком виробництва відповідного транспортного засобу, до року визначення ставки податку (для нових транспортних засобів та транспортних засобів, що використовувалися до одного повного календарного року, коефіцієнт дорівнює 1, а для транспортних засобів, що використовувалися понад п’ятнадцять повних календарних років, коефіцієнт дорівнює 15) [3].

2.3. Податок на додану вартість (далі – ПДВ)

ПДВ у розмірі **20%** сплачується від суми митної вартості автомобіля, що включає: ціну покупки автомобіля, суму ввізного мита та суму акцизного податку (пункт 190.1 статті 190 розділу V Податкового кодексу України) [3].

Окрім основних митних платежів, можуть виникнути додаткові витрати, наприклад: сертифікація автомобіля, послуги митного брокера, транспортні витрати.

Сплата митних платежів здійснюється перед тим, як автомобіль буде випущений з митного контролю. Зазвичай платежі проводяться через банк або безпосередньо на митниці за допомогою спеціальних платіжних систем. Після сплати митних зборів та оформлення декларації автомобіль можна буде забрати.

Слід також звернути увагу, що при ввезенні (пересиланні) на митну територію України товари, визначені відповідно до Закону України «Про

гуманітарну допомогу» Комісією з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті Міністрів України як гуманітарна допомога, звільняються від оподаткування ввізним митом, акцизом та податком на додану вартість (стаття 287 Митного кодексу України [1]).

Розглянемо приклад нарахування митних платежів при ввезенні на митну територію України автомобіля: згідно свідоцтва іноземної держави про державну реєстрацію автомобіля та VIN-коду: NISSAN NP300 2011 року випуску, тип двигуна – дизель, об'єм двигуна 2488 см3, дата ввезення автомобіля на митну територію України на комерційній основі, згідно митної декларації 10.01.2025, ринкова вартість автомобіля становить 250 000,00 грн, офіційний курс гривні щодо євро на 10.01.2025 складає 43,5594 грн [4], розрахуємо митні платежі які підлягають сплаті, а саме:

Ввізне мито: 250 000,00 грн х 10% = 25 000,00 грн

Акциз: 75 EUR х 14 повних років використання = 1 050 EUR х 2,4880 х 43,5594 = 113 794,58 грн

ПДВ: 388 794,58 грн (250 000,00 + 25 000,00 + 113 794,58) х 20% = 77 758,92 грн

Разом митних платежів: 25 000,00 грн + 113 794,58 грн + 77 758,92 грн = 216 553,50 грн.

Отже, щоб на комерційній основі придбати автомобіль та ввести на митну територію України, необхідно подати митну декларацію і пройти процедуру митного оформлення, що передбачає надання всіх документів, які підтверджують законність ввезення авто. Сплата митних платежів при ввезенні автомобіля на територію України – це складний і багатогранний процес, який потребує уважності та знань митних норм і правил. Правильне розуміння структури митних платежів, вибір оптимальних умов ввезення та можливих пільг дозволяють значно знизити фінансові витрати.

Література

1. Митний кодекс України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення: 24.11.2025).

2. Про Митний тариф України : Закон України від 01.01.2023 р. № 2697-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text (дата звернення: 24.11.2025).

3. Податковий кодекс України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 24.11.2025).

4. Національний Банк України. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют/ Електронний ресурс URL: https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates?date=10.01.2025&period=daily (дата звернення: 24.11.2025).

УДК 658.15:615(477.411)

Чернишова Л. В., к. е. н, доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Зікул В. А., студентка 1 курсу спеціальності D1 «Облік та оподаткування» Одеського національного економічного університету, м. Одеса

ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «КИЇВСЬКИЙ ВІТАМІННИЙ ЗАВОД»)

Розроблена Р. Капланом і Д. Нортоном, збалансована система показників (Balanced Scorecard, BSC) є ефективним інструментом стратегічного управління, що спрямована на узгодження стратегічних цілей із ключовими показниками ефективності, враховуючи нематеріальні чинники успіху, що включає знання, інноваційність, клієнтські відносини та корпоративну культуру [1, с. 74]. У свою чергу, для фармацевтичних підприємств, які працюють в умовах високої конкуренції та швидких змін ринку, BSC є дієвим інструментом забезпечення стратегічної гнучкості, підвищення ефективності використання ресурсів і посилення конкурентних позицій.

Саме такий підхід є надзвичайно актуальним для ПрАТ «Київський вітамінний завод» – одного з найстаріших і водночас найдинамічніших фармацевтичних підприємств України, яке стабільно входить до десятки провідних вітчизняних виробників галузі та успішно поєднує традиції фармацевтичного виробництва з інноваційними підходами до управління [2]. З огляду на це, побудова збалансованої системи показників для ПрАТ «Київський вітамінний завод» спрямована на узгодження місії, бачення та стратегічних пріоритетів підприємства з конкретними показниками ефективності за чотирма класичними перспективами BSC: фінансовою, клієнтською, внутрішніх бізнес-процесів та навчання і розвитку [1, с. 77].

Реалізація фінансової перспективи в межах цієї моделі має ключове значення, адже саме вона визначає здатність підприємства забезпечувати стабільне зростання вартості бізнесу, прибутковість та ефективне використання активів. У 2024 році ПрАТ «Київський вітамінний завод» продемонструвало високі фінансові результати: чистий прибуток становив 219,6 млн грн, а чисті активи зросли до 2,38 млрд грн, що на 8% більше, ніж у 2023 році [3, с. 6-7]. Такі показники підтверджують ефективність стратегічного управління та формують довіру акціонерів до фінансової стійкості підприємства. Подальша мета фінансової перспективи полягає у підтриманні позитивної динаміки прибутковості, підвищенні рентабельності активів і розширенні інвестиційних можливостей для сталого розвитку.

З точки зору клієнтів, ПрАТ «Київський вітамінний завод» прагне формувати імідж надійного виробника якісних і безпечних лікарських засобів, орієнтованого на потреби споживачів. Протягом 2024 року підприємство завершило розробку та зареєструвало 8 нових препаратів, розширило присутність на зовнішніх ринках, зокрема, у Казахстані, Молдові, Узбекистані, Латвії, Литві та Грузії, де зареєстровано понад 20 нових продуктів [3, с. 6]. Така активна експансія підвищує довіру споживачів до бренду, зміцнює його репутацію на міжнародному ринку та формує позитивну думку про підприємство як про інноваційного і стабільного партнера, здатного задовольняти потреби клієнтів навіть у складних економічних умовах.

При цьому, ПрАТ «Київський вітамінний завод» також зорієнтований на вдосконаленні виробничих процесів, підвищенні ефективності операційної діяльності та дотриманні високих стандартів якості. У 2024 році підприємство інвестувало 14,9 млн. грн. у дослідження і розробки, що на 55% більше, ніж у 2023 році, що дозволило розширити продуктовий портфель і скоротити час виведення нових лікарських засобів на ринок із 12 до 9 місяців [3, с. 12]. Виробничі потужності працюють із рівнем використання 97%, а ступінь зносу основних засобів складає 63%, що свідчить про активну експлуатацію й водночас потребу у модернізації. Досконалість бізнес-процесів досягається через постійне оновлення технологічного обладнання, оптимізацію логістики, зменшення браку до рівня не вище 0,05% і вдосконалення системи контролю якості.

Що стосується людського капіталу, то він є ключовим ресурсом стратегічного розвитку АТ «Київський вітамінний завод». Станом на кінець 2024 року на підприємстві працювало 948 осіб, половина з яких відноситься до виробничого персоналу. Порівняно з попереднім роком фонд оплати праці зріс на 41%, що підвищує рівень мотивації та соціальної стабільності колективу. Кадрова політика спрямована на розвиток професійних компетенцій, участь у програмах підвищення кваліфікації, семінарах і тренінгах [3, с. 9-10]. У межах цієї перспективи стратегічною метою є збільшення середньої кількості годин навчання до рівня, що становитиме не менше 40 годин на рік для кожного працівника, формування корпоративної культури безперервного розвитку та зниження плинності кадрів у ключових підрозділах до 5%.

Таким чином, впровадження збалансованої системи показників (BSC) на ПрАТ «Київський вітамінний завод» створює основу для комплексного стратегічного управління, що ефективно поєднує фінансові та нефінансові аспекти діяльності та при постійному контролі забезпечує підприємству стійкий розвиток, високий рівень конкурентоспроможності і успішне реагування на виклики сучасного фармацевтичного ринку.

Література

1. Гринь В. П. Збалансована система показників та система стратегічного управлінського обліку: напрями взаємодії. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2021. № 42. С. 72-79. URL: https://salo.li/632f160 (дата звернення: 13.11.2025).

2. Київський вітамінний завод – шлях у понад 75 років у фармації України. Аптека online. URL: https://salo.li/D5F8452 (дата звернення: 13.11.2025).

3. Звіт з управління за 2024 рік. ПрАТ «Київський вітамінний завод». URL: https://salo.li/1a908A0 (дата звернення: 13.11.2025).

УДК 657.1/.4+005.52:33]:004

Чернишова Л.В. к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Крючкова О.Є., студентка 3 курсу спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», Одеського національного економічного університету, м. Одеса

USING DIGITAL TOOLS IN MODERN ACCOUNTING AND ECONOMIC ANALYSIS

In recent years, accounting and economic analysis have been moving towards the implementation of digital technologies in the everyday procedures. Traditional paper data is being converted into digital form for further processing by electronic means. This ensures that financial information becomes more accurate, accessible and easier to work with. Moreover, digital tools help accountants and analysts reduce risks, save time and automate routine tasks. Therefore, digitalization has become an essential part in the development of modern accounting and economic analysis.

Microsoft Excel is one of the most commonly used tools in accounting because it helps to organize financial information in a simple and understandable manner. Accountants often use Excel to record daily transactions, do basic calculations using built-in formulas and prepare tables that summarize financial data. Excel saves time and helps avoid human mistakes which makes accounting more efficient. [1]

Cloud accounting is becoming a significantly popular tool. Unlike traditional programs, these systems are hosted online and accessible from any device connected to the Internet. This allows accountants to easily work remotely and exchange data with colleagues in real time. Cloud services automatically update, synchronize information, and provide a high level of security through encryption and regular backups. Many platforms also automate tasks such as invoicing, reconciliation and expense tracking, reducing manual work and increasing accuracy. [2]

QuickBooks helps companies automate their daily financial operations. The system automatically tracks income and expenses, organizes financial information and reduces the need for manual data entry. QuickBooks performs tasks such as invoicing, bookkeeping, expense tracking, inventory management and bank account reconciliation. Users can access data from any device and easily collaborate with accountants or employees. It also provides ready-made financial reports, integrates with popular business applications, and ensures a high level of data security. [3]

Microsoft Excel is utilized in economic analysis as well, as it is useful for processing and presenting data. Excel works with large data, visualizes it, builds models and performs statistical calculations. Pivot tables, functions and charts of the program help to identify trends and make analytical conclusions. [1]

Tableau is a visual analytics platform that helps to understand and present data better. Visualizations and dashboards allow to quickly identify trends and analytical insights. Tableau simplifies working with various data sources and makes economic analysis easier. [4]

Power BI is a cloud-based analytics tool from Microsoft that aims to visualize data and make it more interactive. The platform includes features like: data preparation, customizable visualizations, report creation, data discovery and organization of information. Power BI allows to work with big and complex data, make forecasts and identify trends, create interactive charts and dashboards. [5]

Table 1- Advantages and disadvantages of digital tools

Advantages	**Disadvantages**
Higher accuracy	Dependence on technology
Time-saving	Data security risk
Better data visualization	Cost of the programs
Automation of routine tasks	Requirement of additional skills
Reduce human mistakes	Over-reliance on technology
Real time access to data	Compatibility of different tools

Source: made by author based on [1], [2], [3], [4], [5].

Digital tools have become an essential part of modern accounting and economic analysis, transforming traditional financial processing. Their implementation increases accuracy, improves data systematization and speeds up the fulfillment of regular operations. Instruments such as Excel, cloud accounting, QuickBooks, Tableau and Power BI allow to work with large volumes of data, automate calculations, visualize results and make more reasonable analytical conclusions. Although the application of the digital tools might require additional skills and carry certain risks, the potential benefits clearly outweigh possible drawbacks. Therefore, digitalization increases efficiency, transparency and analytical capabilities of financial processes, making it a crucial factor for development of accounting and economic analysis.

Література
1. Meagher P. Mastering the Numbers: Why MS Excel is an Accountant's Best Friend. Learnsignal. URL: https://www.learnsignal.com/blog/mastering-the-numbers-why-ms-excel-is-an-accountants-best-friend/ (дата звернення: 18.11.2025).
2. Cloud Based Accounting: What is It and Why You Need It. Certinia. URL: https://www.certinia.com/resources/industry-101/what-is-cloud-accounting/ (дата звернення: 18.11.2025).
3. Accounting Software for Small and Growing Businesses. Intuit Quickbooks. URL: https://quickbooks.intuit.com/global/accounting-software/ (дата звернення:18.11.2025).
4. What is Tableau? Tableau. URL : https://www.tableau.com/why-tableau/what-is-tableau (дата звернення:18.11.2025).
5. CFI Team. Power BI – Uses in Finance. CFI. URL: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/business-intelligence/power-bi-uses-in-finance/ (дата звернення:18.11.2025).

УДК 657.446:336.225.621.11«364»

Шепелюк В.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг, Україна

Данильченко Ю.В., здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня освіти, спеціальність 071 Облік і оподаткування Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг, Україна

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДФО ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) посідає провідне місце в системі формування доходів місцевих бюджетів та виконує вагому фіскальну й соціальну функції. В умовах воєнного стану його значення зростає, оскільки стабільність надходжень ПДФО істотно впливає на здатність органів місцевого самоврядування фінансувати критичні видатки. Разом із тим, трансформація економічного та нормативного середовища, значні зміни у функціонуванні суб'єктів господарювання, цифровізаційні виклики та ризики, зумовлені воєнними діями, призвели до ускладнення механізмів адміністрування ПДФО і загострення низки системних проблем.

Правові засади адміністрування ПДФО закріплені в Податковому кодексі України (далі – ПКУ), який визначає порядок нарахування, утримання, сплати податку та подання звітності податковими агентами. Відповідно до пп. 14.1.180

ПКУ, податковий агент – це особа, на яку покладено обов’язки щодо утримання та сплати податку до бюджету від імені платника. Однак у чинному законодавстві відсутня комплексна регламентація цифрових процедур адміністрування, що гальмує формування уніфікованої практики електронного документообігу та інформаційної взаємодії між підприємствами й органами ДПС. У період воєнного стану ці прогалини проявляються особливо гостро, що підтверджують результати аналітичних досліджень І. Демко та І. Вагнер, які відзначають нестабільність нормативного середовища, технічні обмеження у доступі до електронних сервісів, порушення кадрової структури підприємств та ускладнення виконання функцій податкових агентів.

Комплекс проблем, що впливають на ефективність адміністрування ПДФО в Україні в умовах воєнного стану, має системний характер і охоплює п’ять ключових напрямів.

По-перше, це нормативно-правова фрагментарність. Регуляторне середовище характеризується частими змінами, зумовленими необхідністю швидкого реагування на воєнні та економічні ризики. Тимчасові режими оподаткування, оновлення порядків подання звітності та неповна узгодженість підзаконних актів призводять до невизначеності у трактуванні норм та ускладнюють формування стабільного алгоритму дій податкових агентів. Особливо важливим є те, що нормативна база не забезпечує цілісного регламенту електронного документообігу та цифрових процедур адміністрування, що збільшує ризики порушення податкової дисципліни та знижує ефективність облікових процесів.

Організаційні вразливості системи обліку та контролю пов’язані з автоматизацією бухгалтерських процесів. На сьогоднішній день відсутність централізованого реєстру доходів громадян і значна залежність від людського чинника формують високі організаційні ризики. Облік доходів фізичних осіб залишається фрагментованим, що ускладнює його узагальнення. Особливо проблемною є зона адміністрування доходів самозайнятих осіб, які часто декларують доходи нерегулярно або залишаються поза реальними механізмами контролю. Це призводить до зниження точності податкових даних і нерівномірності виконання податкових обов’язків у різних секторах економіки.

Попри впровадження електронної форми звітності, цифрова інфраструктура адміністрування ПДФО не відповідає сучасним потребам воєнного часу. Відсутність системи попередньо заповнених декларацій, аналогічної до моделей ELSTER чи Twój e-PIT, знижує рівень добровільності декларування доходів та підвищує навантаження на бухгалтерів. Нестабільність енергопостачання, кібератаки, обмеження доступу до Інтернету в окремих регіонах та недостатній рівень цифрової компетентності платників формують додаткові технологічні бар’єри. Це унеможливлює повноцінну цифровізацію адміністрування ПДФО,

знижує оперативність обробки даних та стримує запровадження автоматизованих механізмів контролю.

Соціально-економічні диспропорції та обмежений потенціал податкових стимулів впливає на податкову культуру населення. Пропорційна ставка ПДФО у розмірі 18 % не враховує реального рівня доходів населення та створює підвищене податкове навантаження на низькодохідні групи. За умов воєнного стану, коли купівельна спроможність домогосподарств знижується, це породжує ризики зростання тінізації доходів. Система податкових пільг та знижок також не функціонує належним чином через складність процедур, відсутність автоматизованих сервісів їх отримання та обмежений рівень інформованості платників. Унаслідок цього податкові стимули втрачають соціальну спрямованість і не забезпечують очікуваного фіскального ефекту.

З огляду на зазначені проблеми, важливим напрямом удосконалення є оптимізація процедур адміністрування ПДФО шляхом уніфікації форм звітності, відмови від дублюючих паперових документів, удосконалення електронних сервісів ДПС, продовження розвитку концепції «єдиного вікна», впровадження системи попередньо заповнених декларацій та цифрових моделей перевірки доходів. Окремої уваги потребує адаптація механізмів адміністрування до галузевої специфіки підприємств, оскільки моделі оподаткування доходів персоналу у промисловості, в бюджетних установах, аграрному секторі та ІТ-сфері суттєво різняться. Комплексне впровадження цих заходів сприятиме зниженню трудомісткості облікових процедур, підвищенню рівня податкової дисципліни та забезпеченню стабільності бюджетних надходжень в умовах воєнної економіки.

Література

1. Демко І., Вагнер І. Адміністрування податків із заробітної плати: проблеми та перспективи оптимізації. *Via Economica*. 2025. С. 41–49. DOI: 10.32782/2786-8559/2025-10-6.

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 21.11.2025).

УДК 657.1:006]:351.72(477)

Шепелюк В.А, к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

Максимкіна І.В, здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня освіти, спеціальність 071 Облік і оподаткування, Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НП(С)БО, МСФЗ І ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ У РЕГУЛЮВАННІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

Нормативно-правове регулювання розрахунків з постачальниками та підрядниками є ключовим елементом системи бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств, адже воно визначає методологічні засади визнання, оцінки, класифікації та відображення зобов'язань у фінансовій звітності. У сучасних умовах розвитку економіки, інтеграції у міжнародний фінансовий простір та гармонізації стандартів звітності зросла потреба дослідження порівняльних аспектів регулювання кредиторської заборгованості у вітчизняній та міжнародній практиці. Особливої актуальності це питання набуває в контексті посилення уваги до якості фінансової інформації та її відповідності вимогам Податкового кодексу України (далі – ПКУ), Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ). Саме тому аналіз нормативних засад регулювання обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками є важливим як у науковому, так і в практичному вимірі.

Нормативна база, що регулює облік розрахунків з постачальниками та підрядниками, включає положення Податкового кодексу України, НП(С)БО та МСФЗ Ці документи визначають зміст поняття «зобов'язання», критерії їх визнання, порядок оцінки та відображення у фінансовій звітності підприємств. Відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання», кредиторська заборгованість – це заборгованість, що виникла внаслідок минулих подій, погашення якої зумовить вибуття ресурсів підприємства у майбутньому [1]. У свою чергу НП(С)БО 16 «Витрати» установлює, що суми таких зобов'язань визнаються у складі витрат того звітного періоду, у якому вони виникли [2].

Податковий аспект розрахунків ґрунтується на положеннях Податкового кодексу України. Згідно з п. 187.1 ПКУ, податкові зобов'язання з ПДВ виникають за правилом «першої події» – або на дату оплати, або на дату фактичного постачання товарів чи послуг [3]. Це зумовлює розбіжності між бухгалтерським і податковим обліком, що потребує від підприємств підвищеної точності у

відображенні господарських операцій та звірці їхнього податкового і бухгалтерського трактування.

Особливої уваги потребує порівняння методологічних підходів НП(С)БО та МСФЗ. Національні стандарти орієнтовані переважно на документальне підтвердження зобов'язань, у той час як міжнародні стандарти (IAS 37, IFRS 7, IFRS 9)[4] ґрунтуються на принципі переваги економічної сутності над юридичною формою. Згідно з МСФЗ, зобов'язання повинні визнаватися тоді, коли існує ймовірність вибуття ресурсів та можливість їх достовірної оцінки, навіть якщо формальне документальне підтвердження відсутнє. У НП(С)БО таке визнання прив'язане до первинного документа, що зменшує гнучкість облікової системи, але забезпечує вищу юридичну визначеність.

Суттєві відмінності спостерігаються і в підходах до оцінки зобов'язань. У НП(С)БО кредиторська заборгованість оцінюється за номінальною вартістю, натомість МСФЗ передбачають оцінку за справедливою вартістю, з урахуванням теперішньої вартості майбутніх платежів та можливих фінансових ризиків. Це підвищує інформативність звітності, але вимагає застосування професійного судження та використання складніших оціночних моделей.

У сфері практичного застосування національних та міжнародних стандартів існують істотні розбіжності. Вітчизняні підприємства, орієнтуючись переважно на положення податкового законодавства, формують облік з високим рівнем формалізації та фіскальної спрямованості, що не завжди дає змогу повністю відобразити економічну сутність господарських операцій. У країнах ЄС, США, Канаді та Австралії, де застосовуються МСФЗ та GAAP, облік є більш гнучким і зорієнтованим на потреби зовнішніх користувачів фінансової звітності. Зокрема, у міжнародній практиці кредиторська заборгованість може визнаватися фінансовим інструментом, що підлягає дисконтуванню, а умови розрахунків та ризики неплатежів розкриваються у примітках до звітності відповідно до IFRS 7.

Таким чином, порівняльний аналіз свідчить про суттєві методологічні відмінності між українською та міжнародною моделями обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Національна система є більш регламентованою та прив'язаною до податкових норм, тоді як міжнародна – гнучкою, аналітичною та зорієнтованою на достовірність фінансової інформації.

Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками в Україні базується на поєднанні вимог НП(С)БО, Податкового кодексу України та міжнародних стандартів фінансової звітності. Аналіз показав, що вітчизняні стандарти орієнтовані на документальне підтвердження операцій і високий ступінь регламентації, у той час як МСФЗ забезпечують гнучкість та відображення реальної економічної сутності зобов'язань. Порівняння підходів засвідчило необхідність поступової адаптації національної системи обліку до міжнародних вимог з метою підвищення інформативності фінансової звітності, її прозорості та відповідності глобальним практикам. Гармонізація стандартів сприятиме формуванню достовірної та корисної інформації для користувачів

звітності, підвищенню якості управлінських рішень і зміцненню довіри до фінансової інформації українських підприємств.

Література

1.НП(С)БО 11 «Зобов'язання» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text(дата звернення: 20.11.2025).

2.НП(С)БО 16 «Витрати» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text(дата звернення: 20.11.2025).

3.Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text(дата звернення: 20.11.2025).

4.Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ)URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text(дата звернення: 20.11.2025).

УДК 657.6:004.056.5

Nataliia Trushkina, PhD in Economics, Senior Researcher, Senior Research Officer of the Sector of Industrial Policy and Innovative Development of the Department of Industrial Policy and Energy Security, Research Center for Industrial Problems of Development of the NAS of Ukraine, Kharkiv

Oksana Prokopyshyn, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Accounting and Taxation, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Lviv

AUDITING INFORMATION SYSTEMS AS A KEY TOOL FOR CYBERSECURITY MANAGEMENT

Modern enterprises operate in a digital environment where information systems are becoming a key component of their operational, financial, and management activities. Concurrently, cyber threats are intensifying, resulting in heightened demands for reliable control over digital infrastructure. This necessitates the development of information systems and cybersecurity auditing as essential tools for ensuring data reliability, business process stability, and risk management, making them crucial elements of corporate governance [1, 3]. As a result, digital systems auditing is evolving from a supportive function into a strategic asset for ensuring enterprise sustainability.

Information systems auditing is a comprehensive assessment of the effectiveness, security, and compliance of IT infrastructure concerning regulatory requirements, international standards, and internal company policies [2, 4, 6]. The increasing digitalization of business processes and the adoption of corporate platforms have led to a significant rise in data volumes and greater complexity in technological architectures.

This evolution requires enhanced attention to the accuracy, integrity, and immutability of the information processed within these systems. In such an environment, audits emphasize the use of big data analysis tools, automated control procedures, and real-time IT process monitoring [5]. This approach enables early detection of deviations and evaluation of the impact of violations on business processes.

Simultaneously, the variety of cyber threats is expanding, including phishing and social engineering attacks, malware, account hacking, and DDoS attacks. This underscores the importance of cybersecurity audits, which systematically identify vulnerabilities, evaluate the effectiveness of protective measures, and assess compliance with existing security policies in relation to current risks. The international standards such as ISO/IEC 27001, NIST Cybersecurity Framework, and ISACA recommendations form the methodological foundation for harmonizing audit procedures, ensuring the integrity of control approaches, and enhancing the comparability of audit results [2].

The rapid proliferation of cloud services further complicates the audit process. Decentralized data storage, reliance on external data centers, multi-cloud architectures, and a wide array of services (IaaS, PaaS, SaaS) necessitate new approaches to control. Companies must evaluate not only their own systems but also the reliability of their service providers, their access policies, backup procedures, and incident response strategies [2, 4, 6]. In this context, auditing cloud infrastructure is critical for ensuring the security of digital services and preserving data confidentiality.

Another important area of advancement is the intellectualization of audit procedures. The application of machine learning algorithms and automated analytics tools facilitates the development of a continuous and comprehensive audit process. This innovation ensures the detection of anomalies, prediction of incidents, and prompt responses to security breaches, significantly improving risk assessment accuracy, reducing the subjectivity of audit conclusions, and enabling proactive control.

The increasing importance of information systems and cybersecurity audits reflects the digitalization of the economy and the complexity of the risk landscape. Audits provide vital assessments of IT infrastructure reliability, identify vulnerabilities, and help prevent security breaches. Future growth in this field is tied to the integration of artificial intelligence, automation of control processes, and the implementation of real-time comprehensive audit models. These advancements will promote greater transparency, accountability, and risk resilience within digital systems.

References

1. Mulyk Y., Pirniak A., Sheiko K. Status and development of it audit in the conditions of the digital economy. *Economic scope*. 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-9 (last accessed: November 11, 2025).

2. The NIST Cybersecurity Framework (CSF) 2.0. *NIST Technical Series Publications*. URL: https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/CSWP/NIST.CSWP.29.pdf (last accessed: November 11, 2025).

3. Halitsyn V., Halitsyna O., Halitsyn V. Information risk management as a factor in improving enterprise efficiency. *Economy and Society*. 2024. No. 62. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-10 (land accessed: November 11, 2025).

4. Some issues of conducting an independent information security audit at critical infrastructure facilities. *Official web portal of the Parliament of Ukraine*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/257-2023-п (last accessed: November 11, 2025).

5. Krot Yu. M., Brazilii N. M., Pasternak Ya. P. Information technologies in the field of auditing: problems and prospects. *Bulletin of Kherson National Technical University*. 2023. No. 4(83). P. 62–66. URL: https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.4.8 (last accessed: November 11, 2025).

6. On the adoption of national standards, amendments to national standards, and the repeal of national standards. *Official web portal of the Parliament of Ukraine*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0210774-23 (last accessed: November 11, 2025).

УДК 336.226.12:338.47(477)]:339.56

Chernishova L. V., Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Analysis Odesa National Economic University, Odesa

Goloborodko T.R., 3rd-year student, specialty «International Economic Relations», Odesa National Economic University, Odesa

ANALYSIS OF THE STRUCTURE AND DYNAMICS OF JSC «UKRPOSHTA'S» REVENUE FROM INTERNATIONAL OPERATIONS

In the context of rapid globalization and the growing volume of global e-commerce, the role of national postal operators in securing international logistics chains is becoming crucial. For JSC «Ukrposhta», as a strategic infrastructure enterprise, the effective development of international operations is not only a factor of competitiveness but also an important element in supporting Ukrainian exports and integrating the domestic market into the global economic space. The purpose of this study is to analyze the dynamics, structure, and key growth factors of JSC «Ukrposhta's» revenue from international postal exchange during 2023-2024.

Table 1- Analysis of the Dynamics and Structure of JSC «Ukrposhta's» Revenue from International Postal Exchange in 2023-2024, [1, pp. 39-40]

Indicator	2023	2024	Absolute Growth (+/-)	Growth Rate (%)
Revenue from international postal exchange, UAH ths.	919,587	1,333,897	+414,310	+45.05%
Total revenue from sales, UAH ths.	11,581,111	12,978,008	+1,396,897	+12.06%
Share of international exchange in total revenue, %	7.94%	10.28%	+2.34 p.p.	-

The data in Table 1 indicate that revenue from «International postal exchange» increased from UAH 919.6 million in 2023 to UAH 1,333.9 million in 2024 [1, p. 39], demonstrating a relative growth of 45.05%. This figure was almost four times higher than the company's overall revenue growth rate, which was 12.06% for the same period [1, p. 39]. As a result, there was a significant improvement in the revenue structure: the share of international operations in the total service portfolio increased by 2.34 percentage points, reaching 10.28% in 2024. This clearly indicates that the international segment has transformed into a key growth driver for the entire enterprise.

This positive dynamic is the result of a deliberate and multi-vector company strategy focused on the global e-commerce market. Firstly, the company has strengthened its focus on supporting Ukrainian exports, particularly goods from small and medium-sized enterprises (SMEs). «Ukrposhta» is actively developing educational and partnership programs for Ukrainian producers, stimulating their entry and sales on global marketplaces such as Etsy [2]. Secondly, a key factor in the growth of the import component was the signing of a strategic partnership agreement with the global Chinese marketplace Temu in early 2024 [3]. The direct impact of this partnership is reflected in the geographical analysis of revenues: revenues from clients in the PRC showed explosive growth from UAH 9.1 million to UAH 44.2 million, an increase of 385% [1, p. 40]. Thirdly, an important non-financial factor enhancing competitiveness is service quality: in 2024, «Ukrposhta» was ranked 4th in the world for the quality of EMS express delivery, which increases trust from international partners and clients [4].

Thus, international operations represent the most dynamic and strategically important segment in JSC «Ukrposhta's» revenue structure. To further strengthen its position and mitigate risks, it is advisable for the company to focus on several recommended measures. First, it is necessary to analyze in detail the reasons for the significant drop in revenues from clients in Poland, which decreased by 22% in 2024 [1, p. 40], and may have been caused by aggressive price competition. Based on this analysis, competitive package tariffs for business shippers or a loyalty program for individual clients who frequently send parcels to Poland should be developed. At the same time, the successful experience of partnering with Temu [3] should be scaled by continuing a proactive policy of integration with other major marketplaces in Southeast Asia, such as AliExpress or Shopee, as well as European and American platforms like

Allegro or Walmart Marketplace. Furthermore, the significant revenue growth from the Baltic countries indicates the formation of a new logistics corridor. The company should explore the possibility of using these countries as potential logistics hubs to optimize deliveries within the European Union.

References

1. Financial statements as of and for the year ended 31 December 2024 / JSC «Ukrposhta». 2025. URL: https://www.ukrposhta.ua/doc/annual-reports/ukrposhta_FS_2024_ukr.pdf (accessed: 09.11.2025).
2. Pavliuchenko, A. «Ukrposhta» increased the number of international shipments by 41% in 2024. Mind.ua. 2024, Dec 25. URL: https://salo.li/3017972 (accessed: 09.11.2025).
3. Temu and Ukrposhta announce partnership to accelerate and improve delivery of shipments to Ukrainian consumers / JSC «Ukrposhta». 2025, Jan 9. URL: https://salo.li/00aC9fC (accessed: 09.11.2025).
4. Ukrposhta ranked 4th in the world for the quality of international EMS express delivery / JSC «Ukrposhta». 2024, Apr 22. URL: https://salo.li/64F914e (accessed: 09.11.2025).
5. Chernyshova, L. V. Economic analysis of business entities: development prospects. *Scientific Bulletin of Odesa National Economic University*. 2022, No. 8 (297), pp. 40–47. URL: https://salo.li/1c53c8F (accessed: 09.11.2025).

Секція 2
Інноваційні підходи у фінансах, банківській діяльності, страхуванні та на фондовому ринку

УДК: 330.131.7:005.334:005.21

Воронкова В.Г., д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

АНТИКРИХКІСТЬ ЯК УМОВА ВИХОДУ З КРИЗИ І ДОСЯГНЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ (ЗА НАССІМОМ НІКОЛАСОМ ТАЛЕБОМ)

Антикрихкість як концепт, запропонований Нассімом Ніколасом Талебом, набуває особливої актуальності в умовах сучасної глобальної нестабільності, коли економічні, фінансові та управлінські системи дедалі частіше стикаються з непередбачуваними подіями, кризами та «чорними лебедями». Пандемія, війна в Україні, енергетичні та інфляційні шоки, руйнування традиційних економічних моделей підтвердили недостатність класичних підходів до забезпечення стійкості. У цих реаліях виникає потреба не просто зберегти працездатність системи, а сформувати такі механізми, які здатні отримувати користь від криз, відновлюватися на більш високому рівні та перетворювати невизначеність на ресурс розвитку [1]. Саме такою є логіка антикрихкості. Талеб розглядає антикрихкість як третій стан системи поряд з крихкістю та резильєнтністю: крихке руйнується під впливом стресорів; стійке здатне витримати удар і повернутися до початкового стану; антикрихке – стає сильнішим, зростає, оновлюється. Ця ідея виходить за межі економічної теорії та перетворюється на методологію сучасного управління. Антикрихкість передбачає здатність системи використовувати випадковість, варіативність і хаос як умову не виживання, а розвитку. У цьому контексті важливими стають такі принципи, як диверсифікація ризиків, децентралізація управління, гнучкість внутрішніх структур, спроможність швидко переходити до нових можливостей, використовуючи «нерівномірність впливів», коли позитивні зміни стають більшими, ніж потенційні втрати. У фінансово-економічній сфері антикрихкість постає як стратегія побудови такої архітектури системи, яка не тільки витримує удари, а й здатна вигравати від них: через інновації, швидку адаптацію, ефект нелінійних покращень, використання стресів як каталізаторів росту. Антикрихкість – це властивість системи отримувати вигоду від невизначеності, хаосу та стресів. Антикрихкість дозволяє системі еволюціонувати та зміцнюватися. Ключові поняття досягнення фінансово-економічної стійкості (за Нассімом Ніколасом Талебом): 1) Антикрихкість (Antifragility) – центральне поняття, що описує властивість систем посилюватися

під впливом стресів, волатильності та непередбачуваних подій. Антикрихке відрізняється від стійкого тим, що не просто витримує шок, а виграє від нього. 2) Стійкість (Robustness) – властивість витримувати навантаження без значних втрат функціональності. Стійка система не погіршується від стресів, але і не покращується. 3) Крихкість (Fragility) – протилежність антикрихкості. Крихкі системи руйнуються під тиском стресів, волатильності або екстремальних подій. 4) Рандомність і невизначеність (Randomness, Uncertainty) – фундаментальні характеристики середовища, у якому опиняється система. Талеб підкреслює, що традиційні моделі, що ігнорують невизначеність, створюють ілюзію контролю. 5) «Чорний лебідь» (Black Swan) – рідкісна, непередбачувана подія з величезним впливом, яка зазвичай раціоналізується заднім числом. Категорія «чорного лебедя» пов'язана з антикрихкістю: антикрихка система отримує вигоду навіть від таких подій. 6) Опціональність (Optionality) – здатність системи отримувати вигоду від позитивної невизначеності без суттєвого ризику від негативної. Є практичною реалізацією антикрихкості (Taleb, 2012). Подія «Чорного лебедя» не може бути передбачена за допомогою звичних моделей прогнозування або на основі минулого досвіду. Її поява виходить за межі стандартних очікувань. Приклад: Фінансова криза 2008 року, пандемія COVID-19 у 2020 році – ніхто заздалегідь не очікував такого масштабу. Пандемія COVID-19 змінила глобальні ланцюги постачання, ринок праці, цифровізацію освіти та бізнес-процеси. Коли така подія трапляється, її ефект є масштабним та значущим для суспільства, економіки або окремих сфер життя. Вона може змінити існуючі системи та структури. Приклад: Атака 11 вересня 2001 року вплинула не тільки на США, а й на глобальну політику, економіку та безпеку. Події «Чорного лебедя» трапляються дуже рідко, і саме тому їх важко врахувати у стандартних прогнозах. Їхня ймовірність часто здається надзвичайно низькою, але коли вони відбуваються, наслідки є надзвичайними. Події «Чорного лебедя» зачіпають великі системи – економічні, соціальні, політичні чи екологічні – і можуть призвести до структурних змін у суспільстві. Організації, які впроваджують принципи антикрихкості, здатні адаптуватися до кризових умов і зміцнювати свої внутрішні процеси. Це підвищує ефективність управління та зменшує ризики колапсу системи. Концепт антикрихкості Талеба є інноваційним підходом до аналізу ризиків та невизначеності у сучасному світі. Він застосовний у економіці, управлінні та соціальних системах, дозволяючи не лише виживати у стресових умовах, а й отримувати вигоду від них [2]. Антикрихкість формує нове бачення ризику, змінюючи підходи до планування та стратегії розвитку. Антикрихкий підхід може стати основою для формування нової моделі економічної стійкості, яка поєднує інноваційний розвиток, структурну модернізацію, децентралізацію, гнучкі механізми управління та технологічні рішення, здатні забезпечити зростання навіть під впливом зовнішніх кризових факторів. Концептуалізація антикрихкості як умови виходу з криз свідчить про її високий евристичний

потенціал: вона пропонує інструменти не лише для аналізу сучасних економічних процесів, а й для формування ефективних стратегій у відповідь на виклики глобальної невизначеності. Таким чином, антикрихкість є не просто теоретичним поняттям, а практичною парадигмою фінансово-економічної стійкості, яка дозволяє системам не тільки переживати кризи, а й формувати нові вектори розвитку.

Література

1. Taleb N. N. Antifragile: Things that gain from disorder. New York : Random House, 2012. 544 p.

2. Taleb N. The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable. New York : Random House, 2007. 480 p.

УДК 658.15:336.71

Дятлова Ю.В., д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Баришніков А.Г., магістр спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Важливість фінансової системи та банківського сектору зокрема підтверджує той факт, що їх кризовий стан став витоками світової економічної кризи [1]. Міжнародні регулятори фінансової системи почали діяти в ракурсі більш жорстких показників діяльності комерційних банків як підприємницького сектору економіки країн. Перш за все, це стосувалося їх фінансової стійкості.

У 2000 році Міжнародним валютним фондом були розроблені макропруденційні індикатори, які у 2001 році було перейменовано на показники фінансової стійкості [2]. МВФ запропонував проводити оцінювання стійкості банків через їх відкритість та постійний вплив зовнішніх чинників. Внаслідок існування внутрішніх проблем банки стають уразливими до дії зовнішніх чинників та неспроможні протидіяти таким явищам, як світова фінансова криза та нестабільність в економіці країни.

Негативні чинники викликають складність у фінансовому становищі банків і вони стають проблемними через недостатній розмір капіталу, неякісну структуру активів, низький рівень платоспроможності і прибутковості, наявність проблем з ліквідністю, невиваженість кредитної політики та надто ризиковою діяльністю [3]. Саме наявність зазначених недоліків визначаються за індикаторами (достатність

капіталу, якість структури активів, прибутковість та рентабельність, ліквідність, чутливість до ринкового ризику) і широко використовуються для визначення інтегральної оцінки рівня фінансової стабільності окремих банків та рейтингових оцінок банків і банківських систем у цілому [4].

У забезпеченні фінансової стійкості капітал банку відіграє основну роль і як перша лінія захисту є найважливішим резервом для покриття можливих претензій кредиторів у разі його банкрутства. Отже, посилення контролю за покриттям ризиків банків капіталом належної якості є одним із головних чинників забезпечення фінансової стійкості банку. Недостатній рівень капіталізації є на сьогодні однією з основних причин переведення банків до проблемних [5].

Варто зазначити, що на сьогодні для банків особливого значення набуває дотримання рівня ліквідності – спроможність відповідати за своїми зобов'язаннями при мінімумі витрат, тобто своєчасно і без збитків для себе погашати борги. Ліквідність банку є підґрунтям його платоспроможності. Для зменшення ризику ліквідності необхідно завчасно прогнозувати її на підставі очікуваних змін обсягу і структури кредитних вкладень та залучених ресурсів. Комплексна оцінка ліквідності та її ефективний менеджмент передбачають оптимальне поєднання різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників. На нашу думку, кожен банк у структурі власної концепції має розробити систему оперативного управління ліквідністю, яка б давала змогу постійно оцінювати ризик її втрати.

Фінансова стійкість як елемент стабільності банку відповідає такому стану розподілу та використання фінансових ресурсів, який забезпечує розвиток банку на підставі зростання норми нагромадження та раціоналізації структури капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Кризовий фінансовий стан може призвести до неспроможності банку фінансувати поточну діяльність, здійснювати платежі та виконувати свої зобов'язання, а в кінцевому рахунку – до банкрутства.

Національний банк України (далі – НБУ) затвердив вітчизняну систему нормативів, які за своїм змістом об'єднані у чотири групи: нормативи капіталу, ліквідності, кредитного ризику та інвестування. Ці показники підлягають моніторингу з боку НБУ.

Затверджені НБУ нормативи відрізняються від запропонованих МВФ. На практиці комерційні банки використовують і показники НБУ, і МВФ.

Література

1. Метеленко Н. Г., Хацер М. В. Криза національної банківської системи: причини, тенденції та шляхи подолання. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2016. № 4-5. С. 69-73.

2. Diatlova Yu., Yeletskykh S., Bykhovchenko V., Balabukha K., Ovcharenko Ie., Tyshchenko V. Banking Security Monitoring: Development of a Methodical Support to

Valuation. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. 43(2). P. 206-216.

3. Дятлова Ю. В. Економічний та фінансовий аспекти стійкості та безпеки банківської системи: понятійно-категоріальний апарат. *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку: зб. наукових праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка»*. 2016. Т. XVII. Вип. 299. С. 57-64.

4. Дятлова Ю. В. Методологічне підґрунтя дослідження розвитку банківського сектору національної економіки. *Менеджер: Вісник Донецького державного університету управління. Серія «Економіка»*. 2020. № 4(89). С. 21-30.

5. Diatlova Yu. Sustainable development of the banking sector: trends, factors and enforcement mechanisms. *Journal SEPIKE*. 2019. Edition 23. P. 37-42.

УДК 336.77:338.3]:669.013(477)

Дятлова Ю.В., д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки підприємництва та фінансівІнженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Карпелянський А.Р., аспірант 3 курсу Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Аскольдов В.І., аспірант Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СУЧАСНІ УМОВИ КРЕДИТУВАННЯ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЇ В УКРАЇНІ

Металургійна промисловість є стратегічною складовою промислового потенціалу України, що формує значну частку експорту та забезпечує зайнятість у промислових регіонах. В умовах воєнних дій, руйнування інфраструктури та обмеженого доступу до інвестиційних ресурсів важливим завданням стає відновлення та інноваційний розвиток металургії.

Одним із ключових інструментів фінансування модернізації підприємств є кредитування. Проте нинішні умови на внутрішньому фінансовому ринку залишаються складними. Високі процентні ставки (понад 20 % річних), скорочення ліквідності банків та підвищені ризики обмежують доступ металургійних підприємств до кредитних ресурсів [1].

Великі корпорації, такі як «Метінвест», «АрселорМіттал Кривий Ріг», «Інтерпайп», мають змогу залучати фінансування через міжнародні кредитні лінії, зокрема Європейського банку реконструкції та розвитку (далі – ЄБРР), Європейського інвестиційного банку (далі – ЄІБ), Міжнародної фінансової

корпорації (далі – IFC). Ці інституції підтримують проєкти, спрямовані на підвищення енергоефективності, екологічної безпеки та цифровізації виробництва [2].

Водночас для середніх і малих підприємств галузі залишається актуальною проблема обмеженого доступу до довгострокових кредитів та державних гарантій. Серед чинників, що стримують розвиток кредитування, виділяють такі:низький кредитний рейтинг України, воєнні ризики,нестача якісних бізнес-планів, відсутність спеціалізованих галузевих фінансових програм.

Перспективними напрямами вдосконалення системи кредитування металургійної галузі є: запровадження державних гарантій для кредитів на інноваційні та екологічні проєкти; створення фондів відновлення промисловості за участю держави та міжнародних партнерів; активніше використання пільгових кредитних програм ЄБРР, ЄІБ, Світового банку; розвиток державно-приватного партнерства та стимулювання банків до фінансування промислових інновацій.Розширення доступу до кредитних ресурсів сприятиме відновленню металургії, підвищенню її конкурентоспроможності та інтеграції України до європейського економічного простору [3].

Розглядаючи загальну динаміка кредитування металургійної галузі України за період 2022-2024 рр.,можна зробити висновок, що у 2022 році, після повномасштабного вторгнення, спостерігалося різке скорочення інвестиційної активності та значне звуження доступу до банківського кредитування через зростання ризиків і невизначеність. У 2023-2024 роках поступове відновлення доступу до фінансових ресурсів відбувалося за рахунок активнішого залучення міжнародних фінансових організацій, а також завдяки пожвавленню внутрішнього ринку та політиці підтримки банківського сектору. У 2024 році ЄБРР інвестував рекордні 2,4 млрд. євро в Україну, значна частина яких була спрямована на проєкти, що підтримують приватний сектор та модернізацію промисловості. Така підтримка стала важливим джерелом кредитування капітальних проєктів у металургії. А ось великі гравці ринку у 2023 році продовжували реалізовувати інвестиційні програми за рахунок комбінованого фінансування – внутрішніх коштів, кредитних ліній від іноземних банків та підтримки міжнародних інституцій [4].

Отже, за три роки відбулася зміна структури фінансування: частка міжнародних інвестицій і кредитів у капіталовкладеннях металургії зросла, тоді як традиційне короткострокове банківське кредитування залишалося обмеженим. Водночас ризики, пов'язані з воєнними діями, інфраструктурою та макрофінансовою невизначеністю, продовжують стримувати повне відновлення обсягів кредитування.Сучасні умови кредитування розвитку металургії в Україні потребують глибокої реформи фінансової політики. Поєднання державної підтримки, міжнародного співробітництва та банківських інструментів створить основу для сталого розвитку галузі.

Література

1. Міністерство економіки України. Аналітична довідка про стан промисловості України у 2024 році. URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail /4d39c3e2-f410-4cdb-9e80-2a3f95146c3c?lang=uk (дата звернення: 12.11.2025)

2. Герасименко В. І. Фінансові механізми розвитку промисловості України: сучасний стан і перспективи. Київ : Наукова думка, 2023. URL: https://www.nubip.edu.ua/sites/default/files/u346/zbirnik (дата звернення: 12.11.2025).

3. Digital Banking in the Marketing Mix: Improving the Approach to Evaluation as an Innovative Component / L. Zherdetska, Yu. Diatlova, V. Diatlova et al. *International JournalofEconomicsandManagementSystems.* 2023. Vol. 6. P. 611-61. URL: https://www.iaras.org/iaras/filedownloads/ijems/ 2021/007-0060(2021).pdf (дата звернення: 12.11.2025).

4. ЄБРР. AnnualReport 2024: InvestmentsinUkraine'sIndustrialSector. URL: https://eu4business.org.ua/en/news/ebrd-deploys-record/ (дата звернення: 12.11.2025)

УДК: 336.1:330.341.1]:338.246.8(477)

Макаренко Ю.П. , д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Повоєнна відбудова України є складним багаторівневим процесом, що охоплює економічну, соціальну та інституційну трансформацію держави. В умовах значних фінансових втрат, зруйнованої інфраструктури та обмежених бюджетних ресурсів особливої актуальності набуває впровадження інновацій у фінансову сферу як ключового чинника забезпечення сталого розвитку та економічної стабільності [1].

Фінансові інновації дозволяють оптимізувати розподіл фінансових ресурсів, зменшити рівень тінізації економіки, підвищити прозорість державних фінансів та створити умови для активного залучення міжнародної фінансової допомоги. У цьому контексті цифровізація фінансових процесів розглядається як необхідна умова ефективної реалізації програм повоєнного відновлення [3].

Фінансові інновації охоплюють сукупність нових технологічних, організаційних і управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності функціонування фінансової системи. До них належать фінтех-рішення, цифрові платіжні системи, автоматизовані механізми фінансового контролю, а також нові форми взаємодії між державою, бізнесом і населенням [1].

У науковій літературі підкреслюється, що для економік, які перебувають у стані постконфліктного відновлення, фінансові інновації виконують не лише економічну, а й соціальну функцію, сприяючи підвищенню рівня довіри до фінансових інститутів та державних органів [2].

У процесі повоєнної відбудови України ключову роль відіграють такі інноваційні фінансові інструменти:

- *Цифрові платіжні системи та безготівкові розрахунки*, які забезпечують швидкість фінансових операцій, зменшують транзакційні витрати та сприяють фінансовій інклюзії населення [1];
- *Фінтех-платформи*, що надають доступ до альтернативних джерел фінансування, включаючи краудфандинг, peer-to-peer кредитування та цифрове мікрофінансування [2];
- *Цифрові державні фінанси*, зокрема електронні системи публічних закупівель, автоматизоване адміністрування податків і бюджетний моніторинг [3];
- *Блокчейн-технології та цифрові валюти центрального банку*, які можуть бути використані для підвищення прозорості фінансових потоків та ефективності контролю за використанням міжнародної допомоги [2].

Застосування зазначених інструментів створює передумови для формування сучасної фінансової інфраструктури, орієнтованої на довгостроковий розвиток.

Незважаючи на значний потенціал фінансових інновацій, процес їх упровадження в Україні супроводжується низкою проблем. Серед основних слід виокремити недостатню нормативно-правову базу, дефіцит висококваліфікованих кадрів у сфері цифрових фінансів, а також підвищені ризики кібербезпеки [1; 3].

Особливої уваги потребує питання захисту персональних даних та фінансової інформації в умовах зростання кіберзагроз, що є характерними для періоду гібридних конфліктів.

Для забезпечення ефективного впровадження фінансових інновацій у процесі повоєнної відбудови доцільно:

- удосконалити нормативно-правове регулювання фінансових технологій відповідно до міжнародних стандартів [3];
- розвивати механізми державно-приватного партнерства у фінансовій сфері [2];
- стимулювати розвиток фінтех-стартапів, орієнтованих на потреби відновлення економіки;
- інвестувати в освітні програми та підготовку фахівців з цифрових фінансів.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності фінансової системи та її адаптації до викликів повоєнного періоду.

Отже, впровадження інновацій у фінансову сферу є необхідною умовою успішної повоєнної відбудови України. Фінансові інновації забезпечують прозорість, ефективність та стійкість фінансової системи, сприяють залученню інвестицій і формують основу для довгострокового соціально-економічного розвитку держави [1; 3].

Література

1. Борисова О. В. Інноваційні фінансові технології у цифровій економіці України : монографія. Київ : КНЕУ, 2023. 256 с.
2. Дмитрук І. М. Фінтех та цифрові валюти: виклики та можливості для постконфліктних економік : монографія. Харків : Фінанси і кредит, 2024. 198 с.
3. OECD. Digital Finance and Post-Conflict Recovery: Lessons for Ukraine. Paris : OECD Publishing, 2025. 112 p.

УДК 336.14:352(477.64)

Метеленко Н.Г., д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Сілін А. І., здобувач PhD спеціальності D3 Менеджмент Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ м. ЗАПОРІЖЖЯ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України з 24 лютого 2022 року спричинила докорінну трансформацію системи публічних фінансів. Запровадження правового режиму воєнного стану визначило спеціальні правила функціонування органів влади та місцевого самоврядування, зокрема щодо управління ресурсами й пріоритетів фінансування [1]. Паралельно була оновлена державна регіональна політика і політика відновлення територій, в межах яких сформовано нову архітектуру взаємодії держави, громад та міжнародних партнерів для концентрації ресурсів на відновленні критичної інфраструктури та забезпеченні оборонних потреб. [2,3].

Для місцевих бюджетів ключовим інституційним фактором стали зміни до бюджетного законодавства у 2022 році, які спростили перерозподіл коштів між фондами, зменшили регуляторні вимоги до планування та звітності, а також дозволили оперативніше реагувати на кризові потреби [4]. Водночас особливий режим роботи Державної казначейської служби встановив жорстку черговість платежів: першочергово – оборона, безпека та інші «захищені» видатки, що істотно звузило дискрецію громад у фінансуванні розвитку [5].

Запоріжжя – прифронтовий адміністративний і промисловий центр, який не був окупований, але зазнав системних ракетних ударів і різкого демографічного перерозподілу через внутрішнє переміщення населення. Це сформувало «подвійний бюджетний тиск»: скорочення доходів від традиційних платників і зростання видатків на соціальний захист, гуманітарні потреби, безпеку та утримання інфраструктури [6].

Попри високі ризики 2022–2024 роки засвідчили адаптивність фінансового управління громади. У 2022 році доходи бюджету становили 8 897,9 млн грн, план виконано на 92% (недонадходження 647,7 млн грн) через падіння плати за землю, єдиного та акцизного податків [7]. Домінуючим джерелом став ПДФО – 5 212,8 млн грн (69,7%), приріст якого значною мірою зумовлений збільшенням виплат військовослужбовцям [8]. Це, з одного боку, підтримало ліквідність бюджету, а з іншого – посилило залежність від військової складової економіки.

У 2023 році доходи зросли до 9 504,5 млн грн (+6,8%), що свідчило про часткову стабілізацію [7]. Однак з жовтня 2023 року централізація «військового» ПДФО до державного бюджету зменшила ресурсну базу громад, що актуалізувало потребу в нарощенні місцевих податків і диверсифікації доходів. У структурі надходжень зросла роль єдиного податку та акцизу, що відображало відновлення частини підприємницької активності [7].

У 2024 році доходи бюджету досягли 10 912,8 млн грн (+7,7%), план перевиконано (102,6%), а склад доходів демонструв посилення ролі місцевих податків: плата за землю – 962,7 млн грн, єдиний податок – 1 408,2 млн грн, акциз – 571,1 млн грн [8]. Вперше зафіксовано прямі надходження міжнародної допомоги до бюджету (зокрема від WFP) [8].

Видаткова політика у воєнний період була зосереджена на збереженні базової життєдіяльності міста. У 2022 році видатки становили 8 448,5 млн грн, найбільша частка – соціально-культурна сфера (54,9%), при цьому видатки на оплату праці виконано на 99,7% кошторису, що підтвердило безумовний пріоритет «захищених» статей [6]. У 2023 році видатки зросли до 9 793,2 млн грн; важливою стала поміркована боргова політика – залучення 200 млн грн кредитів за одночасного погашення 469,9 млн грн зобов’язань [7]. У 2024 році видатки досягли 10 537,0 млн грн, а видатки розвитку зросли до 1 024,1 млн грн, що означало перехід від режиму «виживання» до «керованого відновлення» [8].

Критичним стабілізатором для бюджету стала міжбюджетна підтримка. Обсяг трансфертів зріс з 1 296,2 млн грн у 2022 році до 2 413,2 млн грн у 2024 році, насамперед за рахунок освітньої субвенції, дотацій для прифронтових територій та субвенцій на ліквідацію наслідків агресії [6]. В умовах звуження податкової бази це перетворило державний бюджет на ключовий інструмент підтримання вертикального фіскального балансу громади.

Окремий ресурсний контур сформувала співпраця з міжнародними донорами (UNICEF, UNDP, UNHCR, IOM, GIZ, THW, USAID, KfW, WFP, Український Червоний Хрест, TransparencyInternationalUkraine тощо) через виконавчі органи міської ради та Інститут розвитку міста Запоріжжя [9]. Донорські проєкти забезпечують гуманітарну підтримку ВПО, психосоціальні та освітні програми, постачання обладнання, енергоефективність і раннє відновлення інфраструктури, зменшуючи навантаження на місцевий бюджет та підсилюючи спроможність міста інвестувати у безпекові й критично важливі об’єкти.

З позицій принципів місцевих фінансів війна суттєво обмежила фінансову автономію громади через централізацію частини доходів та зростання частки трансфертів, але водночас підвищила значення фіскальної еквівалентності: збільшення місцевих податків (земля, єдиний податок) стало внутрішнім «якорем» стійкості [10]. Ефективність управління проявилась у близькому до повного виконанні планів, концентрації на «захищених» видатках, посиленні адміністрування місцевих надходжень і розбудові партнерств для залучення грантових та технічних ресурсів.

Отже, фінансове управління м. Запоріжжя у 2022–2024 роках характеризується переходом до кризового бюджетування з домінуванням безпекових та соціальних пріоритетів, посиленням ролі міжбюджетних трансфертів і донорської підтримки, а також поступовим відновленням інвестиційної складової бюджету. Подальша стійкість залежатиме від збереження прозорості та підзвітності, диверсифікації доходів, обережної боргової політики й здатності інтегрувати державні та міжнародні ресурси в довгострокові програми відновлення та модернізації прифронтового міста.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 28.11.2025).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій : Закон України від 09 лип. 2022 р. № 2389-IX.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20 (дата звернення: 01.12.2025).
3. Деякі питання здійснення повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 09 черв. 2021 р. № 590.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-п (дата звернення: 01.12.2025).
4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України щодо бюджетних повноважень в умовах воєнного стану : Закон України від 15 берез. 2022 р. № 2134-IX.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20 (дата звернення: 01.12.2025).
5. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім’ям під час дії воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 28 лют. 2022 р. № 168.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-п (дата звернення: 01.12.2025).
6. Довідка про виконання бюджету Запорізької міської територіальної громади за 2022 рік. Запоріжжя : Запорізька міська рада, 2023.URL: https://zp.gov.ua/uk/page/byudzhet (дата звернення: 01.12.2025).

7. Довідка про виконання бюджету Запорізької міської територіальної громади за 2023 рік. Запоріжжя : Запорізька міська рада, 2024.URL: https://zp.gov.ua/uk/page/byudzhet (дата звернення: 01.12.2025).
8. Довідка про виконання бюджету Запорізької міської територіальної громади за 2024 рік. Запоріжжя : Запорізька міська рада, 2025.URL: https://zp.gov.ua/uk/page/byudzhet (дата звернення: 01.12.2025).
9. UnbreakableZaporizhzhia : аналітичний звіт / TransparencyInternationalUkraine. Київ, 2023.URL: https://ti-ukraine.org/research/unbreakable-zaporizhzhia/ (дата звернення: 01.12.2025).
10. Огляд соціально-економічного стану м. Запоріжжя в умовах війни. Запоріжжя, 2023.URL: https://zp.gov.ua (дата звернення: 01.12.2025).

УДК 339.7:330.341.1

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Мирошник С.О., студентка 3 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ВСП Економіко-правничого фахового коледжу ЗНУ, м. Запоріжжя

Селезньов К.О., студент 1 курсу магістратури спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТРЕНДІВ НА СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Сучасний світовий фінансовий ринок є одним із найбільш динамічних секторів глобальної економіки, де зміни відбуваються з безпрецедентною швидкістю. Ключову роль у цьому процесі відіграють інновації, які відкривають нові можливості, породжують виклики та сприяють трансформації традиційних моделей фінансової діяльності. Інновації можна розглядати як процес розробки та впровадження нових ідей, технологій або методів, що змінюють існуючі системи та сприяють їхньому вдосконаленню. У фінансовому секторі вони є критично важливими для адаптації ринку до сучасних викликів та створення нових можливостей для його учасників. Такі зміни охоплюють не лише фінансові продукти та сервіси, але й механізми їх надання, організаційні моделі та регуляторні підходи.

Найбільш популярні інноваційні тренди на сучасному фінансовому ринку:

1) цифрові валюти, зокрема криптовалюти (біткоїн, ефіріум), які змінили традиційне уявлення про гроші, створивши нові можливості для здійснення транзакцій без необхідності у фінансових посередниках;

2) FinTech включає інноваційні рішення для онлайн-платежів, мобільного банкінгу, кредитування, управління активами тощо;

3) робо-адвайзери – це автоматизовані платформи для надання фінансових консультацій та управління активами, які використовують алгоритми для створення та управління інвестиційними портфелями;

4) краудфандингові платформи, які дозволяють зібрати фінансування від великої кількості інвесторів для певного проєкту або стартапу, минаючи традиційні фінансові установи;

5) P2P-кредитування (peer-to-peer lending) – це платформи, де позичальники можуть отримувати кредити безпосередньо від інвесторів без участі банків;

6) блокчейн, що забезпечує дистрибуцію та збереження даних без потреби в центральному органі управління, смартконтракти дозволяють автоматизувати виконання контрактних умов без необхідності у посередниках;

7) інноваційні фінансові продукти – нові види фінансових інструментів, таких як деривативи на базі криптовалют, зелені облігації для фінансування екологічно сталих проєктів, а також структуровані продукти, які поєднують різні активи та ризики для інвесторів;

8) інтегровані платформи фінансових послуг, які об’єднують різноманітні фінансові сервіси в єдину систему.

Серед позитивних наслідків впливу глобалізації на світові фінансові ринки виділяють:

- збільшення кількості надходження в країни інвестиційного і кредитного капіталів на вигідних умовах та за низькими відсотковими ставками;
- реалізацію Світовим банком кредитної програми з реабілітації фінансового сектору;
- зниження трансакційних витрат та підвищенні ефективності конкуренції між суб’єктами фінансового ринку;
- підвищення рівня прибутковості фінансових ринків для їхніх агентів;
- стимулювання макроекономічного зростання;
- зростання обсягів ринкових операцій за рахунок максимізації торгів, іншими словами, економія на масштабі та зростання ринкової активності;
- прискорення міждержавного трансферу технологій, інновацій та ноу-хау;
- доступність фінансових продуктів для споживачів;
- ефективну співпрацю з міжнародними інститутами у сфері фінансового сектору.

До негативних наслідків впливу глобалізації на міжнародні фінансові ринки належать:

- вплив фінансових ринків на політичні та економічні події в країнах світу, що впливає на загальну ситуацію на планеті;
- виникнення розбіжностей між глобальними та орієнтованими на внутрішній ринок учасниками;
- ризики нецільового використання фінансових інструментів, фінансових махінації з боку глобальних учасників;
- зниження рейтинговим агентством Moody's рейтингу вітчизняних банків та фінансових компаній.

Отже, швидкий розвиток нових інноваційних трендів значно змінює структуру й функціонування фінансових систем, а також впливає на поведінку учасників ринку.

Література

1. Strategy for the Development of the Investment Potential of the Tourism Industry of Ukraine in the International Economic System / S. M. Tsvilvy, D. P. Mykhailyk, D. D. Gurova et al. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields* 2024. Vol. 15 № 3. TPREF, Vol. XV. Issue 3(31). P. 601-619.
2. Оглобліна В. О., Попова А. О., АфоновР. П., Сілін А. І. Цифровий інструментарій фінансового управління: інформаційно-аналітичне забезпечення. *Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика* : монографія / за ред. В. Г. Воронкової, Н. Г. Метеленко. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2023. С. 221-304.

УДК 368.013.6:336.71

Стецюк Т.І., к.е.н. доцент, професор кафедри банківської справи та страхування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ЕКО СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У BANCASSURANCE: ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ КРОС-ПРОДАЖІВ У «СМАРТФОНІ»

Глобальна цифрова трансформація стирає межі між фінансовими установами та технологічними компаніями. Традиційна модель Bancassurance, заснована на продажі страхових продуктів у банківських відділеннях, поступово втрачає актуальність через високі операційні витрати та зміну споживчої поведінки. Сучасний клієнт очікує не просто набір фінансових послуг, а цілісний, інтуїтивно зрозумілий сервіс у форматі єдиного цифрового вікна. Відповіддю на цей виклик стало формування фінансових еко систем та SuperApp, інтегрованих платформ, де страхування перетворюється з окремої послуги на невід'ємну частину клієнтського шляху (Customer Journey). Яскравим прикладом такої інтеграції в Україні є розвиток мобільних додатків провідних банків (наприклад,

Приват24 чи Monobank), які вже інтегрують елементи мікро страхування та туристичних послуг, тестуючи SuperApp-модель на практиці.

Особливої актуальності цей підхід набуває в Україні, де високий рівень проникнення мобільного банкінгу та потреба у швидкому відновленні економіки після військових викликів вимагають максимальної цифровізації та мінімізації фізичного контакту. Еко системний підхід передбачає перехід від продуктоцентричної моделі (де банк і страховик продають свої продукти окремо) до клієнтоцентричної (де клієнту пропонується комплексне рішення його життєвої ситуації). Тому ключовим елементом інтеграції став мобільний додаток, який перетворився на основний канал комунікації та дистрибуції.

Саме в такому цифровому середовищі реалізується еко система як платформа для крос-продажів. За суттю, SuperApp (який часто формується банком) є «архітектурою вибору», що дозволяє вбудовувати (embed) страхові пропозиції в контекст банківських операцій. На відміну від традиційного Bancassurance, де клієнта лише інформують, тут пропозиція створюється на основі даних, що генеруються в екосистемі. Таким є *транзакційний аналіз* (Big Data). Банк фіксує операції клієнта (купівлю авіаквитків, іпотечний платіж, придбання нового автомобіля). Ці дані миттєво стають тригером для контекстуальної пропозиції страхування (туристичне страхування, страхування житла, страхування автомобіля). *Зниження когнітивного навантаження.* Страхова пропозиція відбувається в один клік, без необхідності заповнення довгих анкет, що долає бар'єр складності (один із ключових бар’єрів поведінкової економіки). *Гейміфікація та UX.* Екосистеми використовують елементи гри та привабливий дизайн, щоб зробити процес купівлі страховки приємним та швидким. *Інноваційні моделі Embedded Insurance.* Ключовою інновацією в крос-продажах у смартфоні є модель Embedded Insurance (інтегроване страхування).

Як зазначає Б. Кінг [1], майбутнє фінансів – це Bank 4.0, де послуги стають невидимими. У контексті Bancassurance це означає: пропозиція в момент потреби. Страхування виникає не як окрема послуга, а як опція захисту під час основної транзакції (наприклад, страхування придбаного товару від поломки в момент списання коштів із картки). Можливість продажу полісів на короткий термін (наприклад, страхування велосипеда лише на час поїздки) із ціною, динамічно розрахованою на основі даних геолокації. Еко система, маючи доступ до профілю клієнта, може запропонувати унікальні умови, недоступні в традиційних каналах. Це підвищує цінність пропозиції та лояльність.

Перехід до еко системної моделі дозволяє досягти синергії [2], значно знижуючи вартість залучення клієнта (CAC) та збільшуючи його життєву цінність (LTV). Для страхових компаній це прямий вихід на велику клієнтську базу банку без витрат на створення власної дистрибуційної мережі.

Водночас, існують виклики: забезпечення кібер безпеки, дотримання регуляторних норм (особливо в частині захисту персональних даних) та

необхідність управління якістю обслуговування, оскільки відповідальність за досвід клієнта лягає на всю еко систему. Особливим викликом є відновлення довіри до фінансових інститутів на етапі економічної відбудови. У зв'язку з цим, управління якістю обслуговування має включати прозорість використання персональних даних (Big Data), оскільки порушення цієї довіри може повністю нівелювати переваги гіпер персоналізації.

Підсумовуючи, слід зазначити, що еко системний підхід у Bancassurance, реалізований через мобільні платформи, є визначальним трендом фінансового ринку. Він дозволяє замінити традиційні, високозатратні канали на автоматизовані, гіперперсоналізовані моделі крос-продажів. Впровадження цієї інноваційної стратегії є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності фінансових установ в умовах цифрової економіки та необхідною умовою для забезпечення стійкості ринку фінансових послуг України. Саме через інтегровані цифрові еко системи фінансовий сектор України отримає необхідний інструментарій для прискорення економічної відбудови та успішної інтеграції у світовий FinTech-простір, перетворюючи фінансовий захист на невід’ємну і зрозумілу частину повсякденного цифрового життя клієнта.

Література

1. King B. Bank 4.0: Banking Everywhere, Never at a Bank / Brett King. New Jersey : Wiley, 2018. 320 p. https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0058808.pdf (дата звернення: 21.11.2025).

2. Van Der Weide F. L. C. W. Bancassurance: An Analysis of the Strategic and Financial Performance of European Bancassurance Operators The Netherlands : Springer, 2017. 232 p.

УДК 336.763

Синчак В. П., д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Садовець І. М., здобувач вищої освіти першого бакалаврського рівня за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

Цінні папери є одним із найбільш ефективних інструментів мобілізації вільних грошових ресурсів. У сучасних умовах економічної нестабільності держави стикаються з потребою у додаткових фінансових ресурсах для забезпечення виконання бюджетних зобов'язань, фінансування соціальних програм, державних інвестицій та покриття дефіциту бюджету. В Україні роль державних цінних паперів суттєво зросла в умовах воєнного стану, оскільки вони стали ключовим джерелом фінансування оборонних та бюджетних потреб. Це зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження природи, механізмів та особливостей використання цінних паперів як інструменту державних запозичень.

Результати досліджень у сфері використання державних цінних паперів як інструменту державних запозичень були частково викладені у працях Л. Синявської, О. Гриciної та О. Рубай [1], В. Кравченка [2]. У своїх публікаціях зазначені дослідники зосередили увагу на аналізі структури ринку державних облігацій, динаміки їх розміщення, дохідності та впливу макроекономічних факторів на ефективність внутрішніх державних запозичень. Водночас використання державою позик, оформлених через цінні папери, зумовлене нестачею власних фінансових ресурсів. У разі ефективного використання, залучені таким чином боргові ресурси мають потенціал стати позитивним чинником економічного зростання. По своїй суті запозичення є важливим інструментом у механізмі забезпечення фінансової стійкості держави. Натомість Міністерство фінансів України емітує цінні папери, які є борговими інструментами і відомі як державні облігації України, що підтверджують зобов'язання держави щодо відшкодування їхньої номінальної вартості з виплатою доходу.

Варто зазначити, що державні облігації України існують виключно в електронній формі. Тож ринок облігацій вважається важливим сегментом фондового ринку та є потужним джерелом боргового фінансування. Наразі облігації внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) залишаються одним із найбільш надійних інструментів для інвесторів в Україні. Ключові особливості та

переваги ОВДП полягають у надійності та гарантії (ОВДП є одним із найменш ризикованих фінансових інструментів в Україні, оскільки 100% гарантовані державою), отриманні податкових пільг і вищої дохідності (ОВДП мають високу дохідність, що дозволяє інвесторам відшкодувати інфляційні втрати та отримати прибуток). Так станом на кінець 2024 року/початок 2025 року, гривневі ОВДП можуть пропонувати дохідність у діапазоні від 16,92% до 18,87% річних і одночасно гарантувати їх ліквідність [3].

З початком повномасштабної війни основним видом внутрішніх запозичень стали військові облігації (табл. 1). Кошти від них спрямовуються на забезпечення державних фінансових потреб, соціальні й оборонні видатки, що важливо в умовах незбалансованого бюджету.

Таблиця 1 – Динаміка залучення коштів Урядом України від розміщення ОВДП (2022–2024 рр.)

Роки	Гривня (млн грн)	Долар США (млн дол)	Євро (млн євро)
2022	152 390,6	1 959,1	977,3
2023	401 785,1	3 658,2	735,8
2024	497 806,9	2 728,1	754,9
2024р./2022р.,%	326,7	139,3	77,2

Джерело: розраховано на основі [4].

У 2022–2024 роках спостерігається стабільне та суттєве зростання обсягів залучення коштів Урядом України майже за всіма валютами. Проте дані табл. 1. свідчать про підвищення попиту саме на гривневі інструменти. При цьому НБУ вживає заходів для підтримки ринку ОВДП, зокрема через механізм обов’язкових резервів.

Національний банк України розширює перелік бенчмарк-ОВДП, які банки мають змогу зараховувати у покриття частини обсягу обов’язкових резервів (до 60%). Це сприяє активності банків на аукціонах Мінфіну і забезпечує фінансування державного бюджету виключно на беземісійній основі [5].

В умовах зростання державного боргу внаслідок військової агресії, одним із найбільш оптимальних варіантів управління боргом для України є реструктуризація державного боргу. Ідеться про продовження обслуговування боргу за рахунок нових позик від партнерів, реструктуризація боргу за облігаційними позиками із застосуванням знижок до номінальної вартості тощо.

Отже, державні цінні папери відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості України, особливо в умовах воєнного стану, коли вони стали основним джерелом беземісійного фінансування бюджету. Аналіз динаміки за 2022–2024 рр. свідчить про суттєве зростання обсягів залучених коштів, насамперед за гривневими ОВДП. У таких умовах важливим завданням залишається ефективне управління державним боргом, насамперед, завдяки його реструктуризації, що окреслює наступні напрями досліджень.

Література

1. Синявська Л., Грицина О., Рубай О. Оцінка облігацій внутрішніх державних позик на ринку цінних паперів. *Львівський національний університет природокористування.*
URL:https://visnyk.lnup.edu.ua/index.php/economics/article/view/176/159.
2. Кравченко В. П. Факторний аналіз на ринку облігацій внутрішньої державної позики. *Менеджмент*. 2023. Вип. 4 (41). DOI: https://doi.org/10.37406/2706-9052-2023-4.10
3. Скільки принесуть 100 тисяч гривень, вкладені в облігації. URL: https://dou.ua/lenta/articles/all-about-government-bonds/ (дата звернення: 27.11.2025).
4. У 2024 році уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах майже 640 млрд грн в еквіваленті. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2024-rotsi-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auktsionah-mayje-640-mlrd-grn-v-ekvivalenti-a-zagalom-uprodovj-voyennogo-stanu--mayje-1-458-mlrd-grn-v-ekvivalenti (дата звернення: 27.11.2025).
5. Національний банк розширює перелік бенчмарк-ОВДП. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-rozshiryuye-perelik-benchmark-ovdp-yaki-banki-mojut-vklyuchati-v-pokrittya-obovyazkovih-rezerviv (дата звернення: 27.11.2025).

УДК 336.27:336.763.3(477)

Сьомченко В.В. к.е.н., доцент, професор кафедри обліку та оподаткування Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Стасик Б.М., студент 3 курсу спеціальності 071 Облік і оподаткування ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ», м. Запоріжжя

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНІХ ДЕРЖАВНИХ ПОЗИК В УКРАЇНІ

Повномасштабна війна поставила перед фінансовою системою України серйозні виклики, змусивши державу оперативно шукати джерела покриття зростаючих бюджетних потреб. Одним із головних інструментів стали облігації внутрішніх державних позик (далі – ОВДП), які забезпечують залучення коштів від банків, юридичних і фізичних осіб для фінансування дефіциту бюджету. «Облігації внутрішніх державних позик України – державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов’язання України щодо відшкодування пред’явникам цих облігацій їх

номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення» [1]. Водночас надмірна залежність від цього інструменту створює ризики для фінансової стабільності та потребує вдосконалення управління внутрішнім боргом. ОВДП є борговими цінними паперами, що випускаються Міністерством фінансів для залучення ресурсів у державний бюджет. Їх популярність у 2022–2024 рр. суттєво зросла через обмежені зовнішні запозичення і зниження податкових надходжень. За даними Міністерства фінансів України, у 2021 р. обсяг розміщення ОВДП становив близько 410 млрд грн, у 2022 р. – понад 1 трлн грн, а у 2023 р. через внутрішній ринок близько 497,8 млрд грн [3]. Така динаміка свідчить про зростання ролі внутрішніх позик у системі державних фінансів. Попри користь цього інструменту, надмірна залежність державного бюджету від ОВДП залишається актуальною. Висока частка внутрішніх запозичень призводить до збільшення державного боргу та створює ризик «боргової спіралі», коли нові позики спрямовуються на погашення старих. У 2023 р. виплати за внутрішнім боргом досягли 369,8 млрд грн [2], що становило понад 15 % усіх видатків бюджету, що знижує фіскальну гнучкість уряду і збільшує навантаження на майбутні періоди.

Ще однією проблемою є відсутність довгострокової стратегії управління внутрішнім боргом. Більшість розміщень ОВДП здійснюється на короткі терміни – від шести місяців до двох років, що створює ризик концентрації виплат у короткому часовому проміжку. Така структура ускладнює планування бюджетних видатків і підвищує ризик дефолту в разі скорочення попиту на нові облігації. Короткостроковість боргових інструментів також формує додатковий тиск на процентні ставки. У 2023 р. середня дохідність за гривневими облігаціями становила 18,6 % [5], що підвищує вартість обслуговування державного боргу. Високі ставки приваблюють інституційних інвесторів, але знижують мотивацію банків до кредитування реального бізнесу. Як наслідок, капітал спрямовується переважно на фінансування дефіциту бюджету, а не розвиток економіки, що формує ефект «витіснення» приватних інвестицій.

Надмірна концентрація внутрішнього боргу в банківській системі створює системні ризики. Станом на кінець 2023 р. понад 80 % ОВДП перебували у власності банків та Національного банку України. Така структура робить ринок вразливим до змін монетарної політики. Зокрема, у 2022 р. НБУ викупив облігації на суму понад 400 млрд грн [5], що частково фінансувалося емісією грошей. Це допомогло уникнути дефіциту ліквідності, але посилило інфляційні процеси. Відсутність узгодженої довгострокової стратегії управління внутрішнім боргом зумовлює низку викликів: немає системи прогнозування потреб у запозиченнях, механізму узгодження боргової політики з монетарними цілями НБУ, а також ринок ОВДП залишається обмеженим за колом учасників. Станом на серпень 2025 року обсяг придбаних фізичними особами облігацій становив 100,2 млрд грн, що є незначною часткою в загальному портфелі ОВДП 1,7 трлн грн [6]. Це свідчить про

недостатню довіру населення до державних інструментів і низьку фінансову грамотність громадян.

Подолання цих проблем потребує комплексного підходу. Необхідно розробити довгострокову боргову стратегію, що визначатиме оптимальне співвідношення між внутрішніми та зовнішніми позиками, а також допустимі межі боргового навантаження. Важливо поступово збільшувати частку довгострокових облігацій із терміном погашення понад п’ять років, що дозволить зменшити ризики рефінансування. Крім того, слід стимулювати участь роздрібних інвесторів через цифрові платформи, зокрема інтеграцію ринку ОВДП у «Дію». Це підвищить фінансову залученість населення та зменшить залежність від банківського сектору.

Збалансована політика у сфері внутрішніх державних запозичень здатна зміцнити фінансову стійкість держави та зменшити боргові ризики у післявоєнний період. Розвиток ринку ОВДП має ґрунтуватися на принципах передбачуваності, прозорості та диверсифікації. Лише за таких умов цей інструмент залишатиметься ефективним джерелом фінансування бюджету без загрози для макроекономічної стабільності України.

Література

1. ОВДП. URL: https://mof.gov.ua/uk/ovdp (дата звернення: 07.11.2025).

2. Мінфін презентує головні результати та досягнення 2023 року. URL: https://surl.li/lueqin (дата звернення: 07.11.2025).

3. 500 млрд грн залучено до держбюджету через випуск ОВДП за 10 місяців 2024 року. URL: https://surl.lu/sactmz (дата звернення: 07.11.2025).

4. У 2023 році уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах 566 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану – майже 818 млрд грн в еквіваленті. URL: https://surl.li/qxxwax (дата звернення: 07.11.2025).

5. Емісія на 400 мільярдів: НБУ викупив держоблігацій на всю погоджену цього року суму. URL: https://surl.lu/aicohp (дата звернення: 07.11.2025).

6. Інвестиції громадян України в ОВДП перевищили рекордні 100 млрд грн. URL: https://surl.li/vcrqsq (дата звернення: 07.11.2025).

Секція 3
Сучасні моделі розвитку економіки, організації виробництва та управління підприємствами

УДК 005.95/.96:005.963.2

Арзянцева Д.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Клімова І.А., студентка 2 курсу магістратури спеціальності 073 «Менеджмент», факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ НАСТАВНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ОНБОРДИНГУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Дослідження сучасних підходів до розвитку персоналу у провідних українських компаніях демонструють, що програми наставництва розглядаються як один із ключових стратегічних інструментів управління людськими ресурсами. Успішні підприємства, включаючи промислові виробництва, акцентують увагу на формуванні у працівників унікальних професійних знань, розвитку їх практичних навичок, розбудові критично важливих компетентностей та зміцненні потенціалу співробітників. Наставництво виступає засобом формування поведінкових моделей, що узгоджуються зі стратегічними орієнтирами організації, підвищення рівня залученості персоналу та стимулювання інноваційної активності трудового колективу [1]. Саме тому у багатьох організаціях наставництво перетворилося на базову управлінську стратегію, без якої неможливий сталий розвиток персоналу та підтримання конкурентоспроможності підприємства.

У промислових компаніях, недооцінка можливостей наставництва часто призводить до зведення цього інструменту виключно до навчання нових працівників, хоча світова практика доводить значно ширший спектр його застосування. На наш погляд, така ситуація зумовлена, передусім, браком обізнаності щодо сучасних моделей наставництва, які активно впроваджуються у закордонних корпораціях. Аналіз профільних досліджень [2; 3] та аналітичних оглядів дає підстави виділити низку інноваційних підходів до організації наставницьких програм, орієнтованих на розвиток різних категорій персоналу – від молодих фахівців до висококваліфікованих працівників і управлінців.

Ці моделі успішно поєднують технологічні рішення, персоніфіковані навчальні траєкторії, коучингові інструменти та групові форми підтримки [49]. Вони вже довели свою результативність у зарубіжних компаніях і можуть бути адаптовані для впровадження на промислових підприємствах. Їх застосування

сприятиме підвищенню продуктивності праці, скороченню термінів онбордингу, закріпленню працівників на підприємстві та формуванню сталих професійних спільнот. Наставницька роль не може бути доручена випадковій особі – її може виконувати лише працівник, який відповідає чітко окресленим професійним та особистісним компетентностям і має достатній досвід роботи у відповідній сфері. У зв'язку з цим постає необхідність визначення системи критеріїв, на основі яких здійснюватиметься відбір наставників на підприємстві. Тому наведемо структурований перелік вимог до кандидатів на роль наставника (табл. 1).

Таблиця 1 – Узагальнені вимоги до кандидата у наставники

№ з/п	Критерій	Вимога	Конкретні показники / індикатори
1	Результати роботи	Високий рівень продуктивності та якості виконання операцій	– Виконання норм виробітку не нижче середнього по підрозділу – Відсутність повторних браків з вини працівника – Позитивні результати атестації (не нижче «добре», KPI ≥ 80%)
2	Кваліфікація	Достатній професійний досвід і володіння технологічними процесами	– Стаж роботи на підприємстві ≥ 12 місяців – Загальний стаж у професії ≥ 2 років – Володіння повним циклом операцій своєї ділянки
3	Організація роботи	Дисциплінованість, відповідальність та здатність планувати процес навчання	– Відсутність дисциплінарних стягнень – Раціональне планування навчального процесу – Пунктуальність, дотримання правил ОП і ПБ
4	Особисті якості та становище в колективі	Позитивний авторитет, емоційна стабільність, комунікативність	– Повага з боку колег – Низька конфліктність – Стресостійкість та самоконтроль – Здатність будувати конструктивний діалог
5	Мотивація	Усвідомлене бажання виконувати роль наставника та орієнтація на розвиток інших	– Добровільна згода – Готовність витрачати час на навчання підопічного – Зацікавленість у розвитку команди та підвищенні продуктивності підрозділу
6	Організаторські та педагогічні здібності	Здатність до навчання інших, надання зворотного зв'язку та адаптації матеріалу	– Уміння пояснювати просто та доступно – Терпіння і послідовність – Здатність коректно вказувати на помилки – Базові знання педагогіки та психології дорослих
7	Знання продукції	Ґрунтовна обізнаність із продукцією та вимогами до якості	– Знання маркування продукції – Розуміння технологій виготовлення – Знання вимог замовників і стандартів якості

Джерело: запропоновано авторами

Представлені в таблиці узагальнені вимоги до кандидата у наставники відображають комплексний підхід до формування інституту наставництва на підприємстві, орієнтований на забезпечення високих стандартів професійної підготовки персоналу. Передусім акцент зроблено на результативності роботи працівника, адже високий рівень продуктивності, стабільність у виконанні норм виробітку та відсутність повторних браків є свідченням його професійної надійності та здатності передавати якісні практики новачкам. Наявність позитивних результатів атестації та високого рівня виконання ключових показників ефективності (не нижче 80%) є індикатором системної професійної стабільності. Другим важливим блоком вимог є кваліфікація, що включає достатній стаж роботи як на підприємстві, так і у професії загалом, а також володіння повним циклом операцій певної виробничої ділянки. Це підкреслює потребу у наставнику як носієві глибоких технологічних знань.

Окреме місце займає організація роботи майбутнього наставника, де ключовими критеріями виступають дисциплінованість, відповідальність, уміння планувати навчальний процес та суворе дотримання правил охорони праці і безпеки. Відсутність дисциплінарних стягнень та пунктуальність формують довіру до наставника як до зразка професійної поведінки. Особистісний блок критеріїв охоплює такі характеристики, як позитивний авторитет у колективі, емоційна стабільність, комунікативність та здатність будувати конструктивний діалог, що є критично важливим для ефективної взаємодії з підопічними. Низький рівень конфліктності та стресостійкість гарантують безпечне та підтримувальне навчальне середовище.

Важливою складовою є мотиваційний критерій, який передбачає наявність усвідомленого бажання виконувати функції наставника, добровільну згоду на їх виконання, готовність інвестувати власний час і сили у розвиток новачка та орієнтацію на підвищення ефективності колективу. Наставництво розглядається не лише як додаткова робота, а як особиста управлінська відповідальність. Особливо значущими є організаторські та педагогічні здібності, що включають уміння зрозуміло пояснювати матеріал, послідовність у поданні інформації, терпіння, здатність делікатно вказувати на помилки та базове знання принципів навчання дорослих. Цей блок формує основу якісної адаптації працівників і забезпечення їх професійного зростання.

Завершальним елементом є знання продукції та вимог до якості, що передбачає ґрунтовну обізнаність із маркуванням, технологічними циклами та стандартами, визначеними як внутрішніми нормативами підприємства, так і вимогами замовників. Сукупність цих критеріїв формує портрет компетентного наставника, здатного забезпечити безперервність професійних знань, високу якість підготовки персоналу та сталий розвиток виробничої команди.

Таким чином, встановлено, що результативність діяльності наставника має базуватися на високих показниках продуктивності, стабільній якості виконання

операцій та підтверджених результатах атестації, що гарантує здатність такого працівника транслювати ефективні виробничі практики. Доведено, що належний рівень кваліфікації, професійний досвід та володіння повним циклом технологічних операцій є критично важливими для забезпечення достовірності й повноти навчального процесу. Організованість, дисциплінованість та відповідальність необхідно розглядати як ключові індикатори готовності працівника до виконання наставницьких функцій, оскільки вони формують основу безпечної та передбачуваної взаємодії з підопічними. Також значну роль відіграють особистісні якості наставника, зокрема авторитет у колективі, комунікативність та емоційна стабільність, які забезпечують конструктивну взаємодію й позитивний психологічний клімат. У цілому, сформульовані критерії відображають комплексну модель професійної відповідності наставника, спрямовану на стабільний розвиток компетентностей персоналу та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Література

1. Захаркевич Н.П., Остапчук І.А. Соціалізація працівників як умова успішної адаптації персоналу організації. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку:* матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Херсон, 28 квітня 2020 р. Херсон: Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2020. с.408-411

2. Василик А., Мурза К. Сучасні підходи до адаптації та організаційної соціалізації персоналу. *Галицький економічний вісник.* 2020. Т. 64, № 3. С. 137–146. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.03.137

3. Dovhan Valeriy, Arziantseva Daria, Zakharkevych Nataliia Modern Onboarding Tools As A Means Of Stabilizing Organizational Staff. *Journal of Geography, Politics and Society*. 2025, №15(1), P. 57–65.

УДК 338.486:004

Арзянцева Д.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Миронюк В.В., студентка 2 курсу спеціальності 242 «Туризм та рекреація» Хмельницького університету управління та права ім. Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИЗМІ

Туризм є однією з найдинамічніших галузей світової економіки, яка активно інтегрує цифрові інновації на всіх етапах туристичного циклу. У 2024 році міжнародний туризм повністю відновився після пандемії: зафіксовано 1,4 млрд міжнародних туристичних прибуттів, що становить 99% допандемічного рівня [1]. Загальний внесок сектору у глобальну економіку досяг 10,9 трлн дол. США (10% світового ВВП), забезпечуючи 357 млн робочих місць – кожне десяте робоче місце у світі [2]. Цифрова трансформація є ключовим драйвером цього зростання, змінюючи весь життєвий цикл подорожі.

Ринок ШІ в туризмі оцінюється у 2,95 млрд дол. США (2024) з прогнозом зростання до 13,38 млрд дол. до 2030 року при середньорічному темпі зростання 28,7% [3]. ШІ-системи використовуються для персоналізації рекомендацій, динамічного ціноутворення, автоматизації клієнтського сервісу та прогнозної аналітики. Близько 48% мандрівників довіряють ШІ-планувальникам для організації подорожей, а ШІ-чатботи обробляють до 80% клієнтських запитів[4].

Рисунок 1 – Прогноз ринку ШІ в туризмі
Джерело: [3].

Північна Америка утримує найбільшу частку ринку (38,7%, ~1 млрд дол. у 2024 р.), тоді як Азійсько-Тихоокеанський регіон демонструє найвищі темпи зростання (~29% CAGR) [3]. У Китаї, Японії та Південній Кореї активно впроваджуються розумні туристичні системи: від ШІ-таксі Tabo для іноземців у Сеулі до систем миттєвого перекладу в метрополітені. Сінгапур запустив систему автоматичного сканування злітних смуг iFerret на базі ШІ. Європейські країни (Іспанія, Італія, Франція) лідирують у впровадженні VR/AR-технологій для культурного туризму.

Глобальний обсяг онлайн-бронювань досяг 1,61 трлн дол. у 2024 році (+8,8% до попереднього року) [4]. Онлайн-канали генерують близько 70% загального доходу туристичної галузі. 80% мандрівників вважають важливою можливість повністю бронювати подорожі онлайн; серед міленіалів цей показник сягає 86%, серед покоління Z – 83% [4]. Дохід туристичних мобільних додатків перевищив 2 млрд дол. у 2024 році.

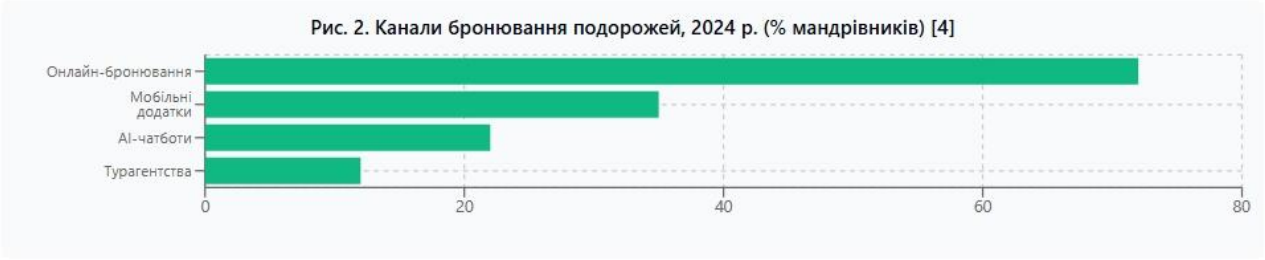

Рисунок 2 – Канали бронювання подорожей
Джерело: [4].

UN Tourism визначає «розумну дестинацію» як місце зі стратегією технологій, інновацій, сталості та інклюзивності на всіх етапах туристичного циклу. Технології IoT, великі дані та хмарні сервіси створюють автоматизовану туристичну екосистему: від розумного багажу з GPS-трекінгом до готельних номерів із голосовим керуванням. Цифровізація очікувано продовжить трансформувати подорожі, роблячи їх більш безшовними та персоналізованими.

Цифрова трансформація суттєво впливає на ринок праці в туризмі, який безпосередньо та опосередковано охоплює кожне десяте робоче місце у світі. Як і в інших секторах економіки, інтелектуальна автоматизація змінює характер деяких туристичних професій, водночас створюючи попит на нові компетенції у сфері технологій та управління даними [5].

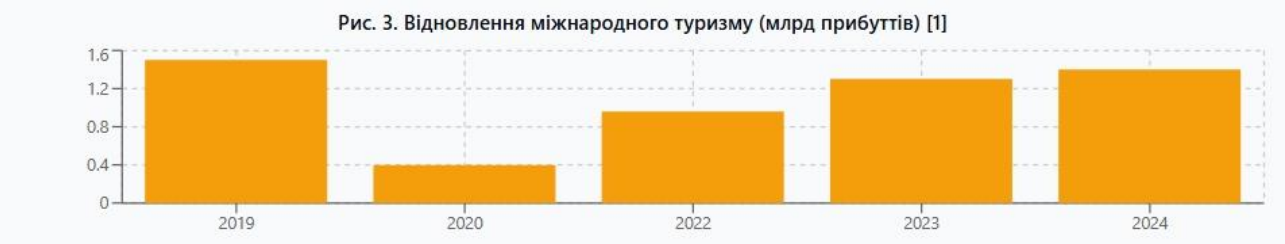

Рисунок 3 – Відновлення міжнародного туризму
Джерело: [5].

Близький Схід залишається найуспішнішим регіоном за темпами відновлення туризму (+32% порівняно з 2019 р.), що частково пояснюється активним впровадженням цифрових візових систем та єдиної туристичної візи GCC (на кшталт Шенгенської) [1]. Європа, найбільший туристичний регіон світу, прийняла 747 млн міжнародних туристів у 2024 році завдяки сильному внутрішньорегіональному попиту та цифровій інфраструктурі. США, попри статус

провідного туристичного ринку, відчувають повільніше відновлення міжнародних витрат туристів, що підкреслює важливість диверсифікації цифрових каналів залучення [2].

Отже, цифровізація туризму є незворотним глобальним трендом: прогнозується, що до 2029 року 76% доходів галузі генеруватимуться через онлайн-канали [4]. ШІ стає технологічним фундаментом індустрії: від персоналізованих рекомендацій до предиктивної аналітики та автоматизації клієнтського сервісу. Ринок у туризмі зросте майже в 4,5 рази до 2030 року [3]. Існує цифровий розрив між великими корпораціями та малим і середнім бізнесом, який становить більшість туристичного сектору. Високі витрати на впровадження та брак кваліфікованих кадрів залишаються основними бар'єрами. Азійсько-Тихоокеанський регіон та Близький Схід демонструють найвищі темпи цифрової трансформації туризму завдяки державній підтримці, інвестиціям в інфраструктуру та високому рівню технологічної готовності населення [1, 3].

Література

1. UN Tourism. International Tourism Recovers Pre-pandemic Levels in 2024. *World Tourism Barometer*. URL: https://www.untourism.int/news/international-tourism-recovers-pre-pandemic-levels-in-2024 (дата звернення: 21.11.2025).

2. World Travel & Tourism Council. Economic Impact Research 2024. URL: https://wttc.org/research/economic-impact (дата звернення: 21.11.2025)

3. MarketsandMarkets. Artificial Intelligence in Tourism Market – Global Forecast to 2030. URL: https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/ai-in-tourism-market-114969018.html(дата звернення: 21.11.2025)

4. Statista. Online Travel Market: Statistics and Facts 2024–2029. URL: https://www.statista.com/topics/2704/online-travel-market/ (дата звернення: 21.11.2025)

5. UN Tourism. Digital Transformation in Tourism. URL: https://www.untourism.int/digital-transformation (дата звернення: 21.11.2025)

УДК 330.15:334.012.64(477)

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу,
Таврійського державного агротехнологічного університету
ім. Дмитра Моторного**,** м. Запоріжжя

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИРОБНИКІВ

Трансформація глобальної економіки вимагає від України, особливо в контексті євроінтеграційних процесів та повоєнної відбудови, рішучого переходу від лінійної моделі «видобуток—виробництво—утилізація» до засад циркулярної економіки (далі – ЦЕ). Актуальність переходу зумовлена необхідністю подолання критичної ресурсомісткості та високої енергозалежності вітчизняного виробництва, що є основними детермінантами його низької конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Неефективне використання первинних ресурсів та значні обсяги відходів не лише знижують маржинальність продукції, але й ускладнюють її вихід на регульовані ринки ЄС, де екологічна відповідність та прозорість ланцюгів постачання є ключовими нетарифними бар'єрами.

Циркулярна економіка являє собою регенеративну систему, побудова якої спрямована на максимальне збереження вартості продукції та матеріалів протягом тривалого періоду. Ключові принципи ЦЕ – це мінімізація споживання первинних ресурсів, пріоритет еко-дизайну, розвиток реманufактурингу та високоякісна переробка.

Впровадження моделей ЦЕ забезпечує значний позитивний ефект на економічні показники підприємства. По-перше, використання вторинної сировини та регенерованих компонентів дозволяє суттєво знизити собівартість кінцевої продукції. Заміна дорогих імпортованих первинних ресурсів на внутрішні вторинні матеріали підвищує фінансову стійкість виробника та знижує валютні ризики. По-друге, впровадження замкнених циклів мінімізує обсяги утворення відходів, що скорочує витрати на їх утилізацію та знижує розміри екологічних платежів. Додатково, ЦЕ стимулює розвиток нових, більш рентабельних сервісно-орієнтованих бізнес-моделей, які забезпечують стабільний грошовий потік і створюють довгострокові відносини з клієнтами.

Перехід до циркулярної моделі вимагає від підприємств інноваційного прориву. Необхідність розробки продукції, придатної для легкого розбирання та переробки, стимулює критичні інвестиції у дослідження та розробки. Це веде до впровадження чистих та ресурсоефективних технологій, розробки нових матеріалів та модернізації виробничих процесів. Інноваційна перевага, отримана внаслідок системного впровадження ЦЕ, стає потужним нецiновим фактором конкурентоспроможності, оскільки дозволяє українським виробникам створювати

унікальну та екологічно відповідальну пропозицію. Це є стратегічним кроком до підвищення технологічної незалежності та адаптації до міжнародних технічних регламентів.

Екологічна та соціальна відповідальність є значущою перевагою. Дотримання принципів ЦЕ підвищує інвестиційну привабливість українських виробників для міжнародних партнерів, які керуються критеріями ESG – економічні, соціальні та управлінські. Для кінцевого споживача, особливо на експортних ринках, «циркулярна» продукція асоціюється з високою якістю, довговічністю та соціальною відповідальністю, що створює преміальну вартість бренду. Екологічна прозорість та отримання відповідних сертифікатів циклічності є ключовими для подолання нетарифних бар'єрів і забезпечення стійкої присутності на найбільш вимогливих міжнародних ринках.

Систематичне впровадження принципів циркулярної економіки є стратегічним імперативом для забезпечення стійкої конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Інтеграція ЦЕ забезпечує мультиплікативний ефект, одночасно знижуючи операційну собівартість, стимулюючи технологічні інновації через еко-дизайн та зміцнюючи ринкову репутацію. Для реалізації цього потенціалу необхідна комплексна підтримка з боку держави, що має включати створення сприятливої законодавчої бази (щодо управління відходами), стимулювання інвестицій у сучасну переробну інфраструктуру, а також впровадження механізмів фінансової підтримки для підприємств, які переходять на циркулярні бізнес-моделі та сприяють створенню «зелених» робочих місць. Це дозволить українській економіці інтегруватися у європейський «Зелений курс».

Література

1. Сиротюк Г. В., Янковська К. С., Болтянська Л. О. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент адаптації до викликів зеленої економіки. *Аграрна економіка. Науковий журнал Львівського НУП*. 2025. Т. 18. № 1-2. С. 113-118 DOI: https://doi.org/10.31734/agrarecon2025.01-02.113 (дата звернення: 10.11.2025)

2. Болтянська Л. О., Сиротюк Г. В. Роль циркулярної економіки в досягненні цілей сталого розвитку. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2024. № 4(53). С. 8-15. DOI: https://doi.org/10.32782/2519-884X-2024-53-1 (дата звернення: 10.11.2025).

3. Олійник, О. В., Легенчук, С. Ф., Юрківська, О. Д. Циркулярна економіка як основа сталого розвитку підприємства: обліковий аспект. *Економіка, управління та адміністрування.* 2025. № 4(110). С. 54–62. DOI: https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-54-62 (дата звернення: 10.11.2025).

УДК [330.101.54:330.56.03](477)

Васильченко О.О., старший викладач кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ЗАСТОСУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасна економічна наука має в своєму арсеналі моделі, що описують стан економіки чи окремих напрямків її функціонування. Перша потужна макроекономічна модель розроблена відомим англійським економістом Джоном Мейнардом Кейнсом, який у центр свого дослідження поставив теорію ефективного попиту як основної умови, що визначає рівень національного прибутку та зайнятості, обґрунтовуючи застосування двох інструментів регулювання попиту: грошово-кредитної та бюджетної політики. Уряди майже усіх провідних країн світу прийняли рекомендації Кейнса в кінці 30-х років XX століття та у період повоєнної відбудови. Проте, економічний розвиток постійно відбувався під впливом політичних та економічних потрясінь, що обумовило появу нових макроекономічних моделей, які намагались врахувати виклики свого часу.

Наразі Україна зазнає серйозних труднощів, які спричинили як зовнішні, так й внутрішні фактори: пандемія COVID-19, повномасштабна військова агресія, енергетична криза, геополітичні ризики. В умовах постійної мінливості та непередбачуваності економічних та політичних змін виникає потреба в перегляді методології макроекономічного моделювання.

Першочергово макроекономіка будувала моделі, що спирались на фіксовані параметри та припущення рівноваги. При їх побудові використовувався набір інструментів, який комплексно відображали взаємозв'язки, що виникають між економічними суб'єктами в процесі макроекономічного кругообігу Розробниками моделей загальної рівноваги, відомих як CGE (Computable General Equilibrium models) моделі, вважаються Леон Вальрас (французький економіст, засновник теорії загальної економічної рівноваги) та Василь Леонтьєв (американський економіст лауреат Нобелівської премії з економіки 1973 року), які мали своїх послідовників в побудові моделей даного напрямку[1].

В кінці XX століття було створено гібридну модель CGE, яка спиралась на теоретико-ігровий та економетричний підходи до моделювання, та розглядала взаємозв'язок трьох ринків одного соціально важливого продукту: ринку вільних цін, ринку, що регулюється державою, та ринку тіньової економіки [1]

Такі моделі описували стабільну економіку, однак виявилися малочутливими до шоків та політичних ризиків.

В кінці XX століття сформувалася нова кейнсіанська школа, яка впровадила нові вихідні параметри. Так, DSGE-моделі (динамічні стохастичні моделі загальної рівноваги) засновані на мікроекономічних принципах, моделюють поведінку економічних агентів, враховують раціональні очікування та випадкові шоки. Вони успішно використовуються для пояснення та прогнозування економічних циклів та наслідків макроекономічної політики. DSGE-моделі стали основою макрополітичного аналізу центральних банків, включно з Національним банком України, дозволяючи формувати прогнози та оцінювати ефективність політики у помірно стабільних умовах [2].

Умови стрибкоподібної різноспрямованої динаміки спричинили появу ряду моделей, які здатні враховувати адаптацію агентів та непередбачувані шоки, що робить їх особливо релевантними для сучасної України. До них слід віднести моделі режимного перемикання (Markov-switching), сценарні моделі, агент-орієнтовані моделі (ABM) та системну динаміку [2].

За умов нестабільності відбувається модифікація макромоделей.

Моделі DSGE орієнтуються на включення шоків пропозиції, фінансових фрикцій та змінних політичного ризику. Це допомагає Національному банку України адаптувати свої моделі для складання прогнозів у період воєнного стану, які відкидають припущення про сталість економічних умов.

Сценарні моделі розглядають альтернативні траєкторії розвитку. Вони вже не базуються на фіксованій рівновазі, що надає можливість активного їх використання для прогнозів післявоєнного економічного відновлення України.

Агент-орієнтовані та системно-динамічні моделі спрямовуються на симулювання поведінки різних типів агентів та взаємодії між ними під час кризових шоків. Це робить моделювання більш реалістичним і підсилює їх значущість для практичного застосування.

Великого значення набуває побудова стабілізаційної моделі з урахуванням соціального компонента – моделі, яка поєднує соціальну складову з макроекономічними цілями [3].

Таким чином, робимо висновки щодо нових викликів для макроекономічного моделювання за умов нестабільності політичного та економічного розвитку України:

1) Значна волатильність макроекономічних індикаторів**.**

Постійні різкі коливання валового внутрішнього продукту, інфляції, зайнятості та інвестицій сильно ускладнюють складання прогнозів. Тому виникає потреба в розробці моделей, що враховуватимуть факт нестабільності.

2) Зміни у поведінці економічних суб’єктів.

У кризові періоди переважають короткострокові очікування та непередбачувані рішення. Це знижує точність класичних моделей.

3) Політичні чинники та фактори забезпечення економічної безпеки.

Війна, логістичні обмеження та масова міграція бізнесу і населення стають важливими змінними, які необхідно враховувати при розробці моделей.

Література

1. Прокопенко М. В., Деділова Т. В., Головні методологічні аспекти моделювання соціальних систем національної економіки. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва* : зб. наук. пр. Харків. нац. автомобіл.-дорож. ун-ту. 2023. № 2(31) С. 170-180. DOI: https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2023.31.170 (дата звернення: 10.11.2025).

2. Талавиря М. П., Дорош Б. Й., Пінцак С. Перспективи подальшого розвитку макроекономічного моделювання на основі історичного досвіду його еволюції. *Геополітика України: Історія і сучасність*. 2023. Вип. 1(30) С. 96-106. DOI: https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.1(30).96-106 (дата звернення: 10.11.2025).

3. Красота О. Модель стратегії макроекономічної стабілізації національної економіки на засадах соціальної інклюзії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2024. №1(224). С. 45-54.

DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2667.2024/224-1/6 (дата звернення: 10.11.2025).

УДК 316:330.35:502.131.1

Горбуля М.А., пошукач кафедри управління та адміністрування
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М.Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ЧИННИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

У сучасну епоху глобальної турбулентності, геополітичних трансформацій та цифрово-технологічних зрушень питання фінансово-економічної стійкості держави набуває не лише практичного, а й фундаментального філософського значення. Стійкість постає не просто як набір економічних параметрів, а як багатовимірний соціокультурний феномен, що визначає здатність держави зберігати цілісність, керованість та розвитковий потенціал в умовах постійних викликів. У світлі сучасних криз – економічних, безпекових, екологічних та інформаційних – фінансова й економічна рівновага постають як ключові умови виживання політичних систем, соціальних інститутів і суспільства загалом. Актуальність досліджуваної проблеми посилюється переходом до нової парадигми сталого розвитку, в якій економічна ефективність має бути інтегрована з екологічними та соціальними цінностями [1]. У цьому контексті фінансово-

економічна стійкість потребує нового філософського осмислення – через призму відповідальності, справедливості, міжпоколінної рівноваги та етичних орієнтирів. Оптимізація стійкості вже не може зводитися до технократичного коригування економічних показників; вона потребує глибокого аналізу ціннісних підстав економічної політики, розуміння природи ризиків, формування довіри та суспільної кооперації. Філософське осмислення фінансово-економічної стійкості стає необхідним для розроблення стратегій сталого розвитку держави, які враховують не лише економічну раціональність, а й культурні, аксіологічні та цивілізаційні виміри функціонування сучасного суспільства. Концептуалізація фінансово-економічної стійкості в філософському вимірі ґрунтується на кількох ключових положеннях: 1) Онтологічний вимір, у контексті якого стійкість розглядається як фундаментальна властивість соціально-економічної системи, що забезпечує її здатність зберігати структуру та функції за умов невизначеності. У цьому сенсі фінансова й економічна стійкість є проявом глибинної онтології державності та її соціального буття. 2) Гносеологічний вимір, у контексті якого оптимізація стійкості потребує переосмислення способів пізнання економічної реальності. Сучасні економічні процеси дедалі більше характеризуються нелінійністю, складністю та інформаційною асиметрією, що вимагає міждисциплінарних методів аналізу – від системного мислення до синергетики та теорії складних адаптивних систем. 3) Аксіологічний вимір, так як фінансово-економічна стійкість не може бути нейтральною щодо цінностей. Вона ґрунтується на принципах соціальної справедливості, довіри, солідарності, економічної свободи та відповідальності держави перед громадянами. Аксіологія стійкості задає етичні межі й орієнтири для економічної політики. 4) Етико-політичний вимір, у контексті якого оптимізація стійкості пов’язана з питаннями влади, розподілу ресурсів, соціальних контрактів та легітимності державних рішень. Вона передбачає формування політичної культури відповідальності та стратегічного бачення. 5) Цивілізаційний та глобальний вимір, пов'язаний з тим, що у глобалізованому світі фінансово-економічна стійкість окремої держави залежить від світових тенденцій – цифровізації, екологічних змін, фінансової інтеграції, транснаціональних ризиків. Тому її оптимізація має спиратися на філософію сталого розвитку як глобальну рамку. Філософська інтерпретація фінансово-економічної стійкості дозволяє розглядати її як ключовий структурний принцип сталого розвитку, який інтегрує економічну раціональність, етичні цінності та соціально-політичну відповідальність. Оптимізація стійкості постає не лише як технічне завдання, а як метатеоретичний процес, що формує нову модель взаємодії держави, економіки та суспільства. Фінансово-економічна стійкість виступає ключовою передумовою стабільності національної економіки, здатності держави протистояти кризовим явищам, забезпечувати належний рівень соціальної безпеки, стимулювати розвиток інновацій та підтримувати конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Оптимізація фінансово-

економічної стійкості має розглядатися не лише як технічний процес збалансування бюджетних, боргових і валютних параметрів, а як цілісний інструмент стратегічного управління, спрямований на забезпечення довготривалого зростання, мінімізацію соціальних ризиків та поступову інтеграцію у глобальні економічні структури. В умовах відновлення економіки, подолання наслідків війни та формування «зеленої» і цифрової економіки набуває значення розроблення комплексної концепції фінансової стійкості, яка синтезує принципи сталості, інноваційності та соціальної орієнтації державної політики. Таким чином, оптимізація фінансово-економічної стійкості стає необхідним інтелектуальним ресурсом для формування нової траєкторії розвитку держави, що поєднує економічну ефективність, соціальну відповідальність та екологічну збалансованість [2].

Література

1. Синергія цифровізації та екологічної стійкості: моделі впровадження зелених технологій у регіональний розвиток / Н. Г. Метеленко, В. Г. Воронкова В. О. Нікітенко та ін. Education and science: theory&praxis : collective monograph / Compiled by V. Shpak ; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2025. С. 50-68.

2. Череп А. В., Воронкова В. Г., Череп О. Г. Роль штучного інтелекту у забезпеченні соціально-економічної стабільності України в умовах війни і повоєнного відновлення. A comprehensive study of current problems of our time : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2025. С.23-36.

УДК 005.21:005.53]:330.131.7(477)«364»

Захаркевич Н.П., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Маланчій Є.М., студентка 2 курсу магістратури спеціальності 073 «Менеджмент», факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнні дії на території України, різке ускладнення зовнішнього середовища та зростання потреби у стійких механізмах управління. спричиняють високий рівень турбулентності, що проявляється у порушенні логістичних ланцюгів,

коливаннях ринкової кон’юнктури та постійному перегляді операційних пріоритетів, що вимагає швидкого ухвалення обґрунтованих рішень. У таких умовах підприємства стикаються з критичною необхідністю застосування аналітичних, фінансових та організаційних інструментів, здатних мінімізувати ризики і забезпечити безперервність діяльності. Значної ваги набуває використання систем моніторингу зовнішнього середовища, прогнозування сценаріїв розвитку та цифрових платформ підтримки рішень. Підприємствам доводиться адаптувати механізми стратегічного та оперативного планування, інтегруючи ризик-орієнтований підхід та методи оперативної реакції на загрози.

Особливого значення набувають інструменти антикризового менеджменту, що дозволяють своєчасно виявляти проблеми та коригувати управлінські дії в режимі реального часу. Паралельно зростає роль механізмів комунікації та лідерства, оскільки у період нестабільності ефективність рішень залежить від злагодженої внутрішньої взаємодії та довіри між учасниками управлінського процесу. Інструменти цифрової та бізнес-аналітики забезпечують підвищення точності управлінських оцінок у ситуаціях браку інформації [1]. Таким чином, системне застосування сучасних управлінських інструментів стає ключовою умовою збереження конкурентоспроможності та життєздатності підприємств у воєнний період. Усе це підтверджує необхідність глибоких наукових досліджень щодо удосконалення інструментарію прийняття рішень в умовах підвищених ризиків та стратегічної невизначеності.

Інструменти забезпечення ефективності управлінських рішень на підприємстві в умовах невизначеності та ризиків воєнного стану – це сукупність методів, технологій, процедур і управлінських механізмів, спрямованих на підвищення обґрунтованості, оперативності та стійкості рішень за умов нестабільного та небезпечного зовнішнього середовища. Вони охоплюють аналітичні, інформаційні, організаційні та ризик-орієнтовані засоби, що дозволяють ідентифікувати загрози, моделювати можливі сценарії розвитку подій, мінімізувати наслідки невизначеності та забезпечити адаптивність діяльності підприємства. Зазначені інструменти забезпечують своєчасний збір критично важливої інформації, її інтерпретацію та трансформацію в управлінські рішення, здатні підтримувати безперервність операційних процесів у воєнний період. Вони також передбачають використання цифрових платформ, систем бізнес-аналітики, механізмів антикризового менеджменту та комунікаційних технологій, які сприяють формуванню стійких управлінських стратегій навіть за умов дефіциту інформації та постійних ризиків.

Інструменти забезпечення ефективності управлінських рішень на підприємстві доцільно розглядати як комплекс взаємопов’язаних аналітичних, організаційних, цифрових та ризик-орієнтованих механізмів, що забезпечують адаптивність і стійкість управлінського процесу. Аналітичний блок інструментів охоплює методи стратегічного аналізу, зокрема SWOT-, PESTLE-, GAP-аналіз, а

також сценарне моделювання, що дозволяє оцінювати можливі траєкторії розвитку подій та формувати альтернативні управлінські рішення в умовах браку достовірної інформації. До цієї групи також належать інструменти моніторингу зовнішнього середовища, включаючи регулярний аналіз безпекових загроз, динаміки ринку та нормативно-правових змін, що визначають рівень оперативності управлінської реакції [2].

Організаційні інструменти зосереджені на побудові ефективних внутрішніх процесів, які забезпечують узгодженість дій персоналу в умовах кризової ситуації. До них належать механізми антикризового менеджменту, створення команд швидкого реагування, регламентація процедур прийняття рішень, а також розроблення внутрішніх планів безперервності діяльності. Важливою складовою виступають інструменти управління персоналом, спрямовані на підтримання психологічної стійкості, підвищення мотивації та забезпечення якісних комунікацій між структурними підрозділами.

Цифрові інструменти включають системи бізнес-аналітики (BI), інтелектуальний аналіз даних, платформи для моделювання ризиків та системи підтримки управлінських рішень, що забезпечують оперативний доступ до даних та підвищення точності прогнозів. В умовах воєнного стану особливої ваги набувають засоби кіберзахисту та цифрової безпеки, що мінімізують інформаційні ризики [3].

Ризик-орієнтовані інструменти охоплюють методи оцінювання, ранжування та мінімізації ризиків, зокрема FMEA-аналіз, матрицю ризиків, методи stress-testing та побудову ризикових карт, що дають змогу ідентифікувати критичні зони діяльності. До цієї групи належать також фінансові інструменти, які забезпечують стабільність підприємства, включно з формуванням резервних фондів, диверсифікацією постачань і використанням страхових механізмів.

Застосування інструментів забезпечення ефективності управлінських рішень у воєнних умовах надає підприємствам суттєві переваги, оскільки дає змогу підвищити адаптивність, оперативність і точність управлінських дій у середовищі з високим рівнем ризиків. Використання аналітичних методів дозволяє формувати більш глибоке розуміння зовнішніх загроз і внутрішніх можливостей, що сприяє обґрунтованому вибору стратегічних альтернатив та зниженню ймовірності помилкових рішень. Інтеграція цифрових інструментів забезпечує доступ до актуальних даних у реальному часі, підвищує швидкість обробки інформації та дозволяє керівникам реагувати на зміни з мінімальними затримками. Організаційні механізми, зокрема антикризові команди та плани безперервності діяльності, підтримують злагодженість дій персоналу та зменшують ризик хаотичних управлінських реакцій. Ризик-орієнтовані інструменти, у свою чергу, сприяють ранньому виявленню критичних проблем, структуризації можливих загроз та підвищенню рівня фінансової й операційної стійкості підприємства.

Водночас використання зазначених інструментів має низку обмежень, пов’язаних з природою воєнної невизначеності та ресурсними можливостями організацій. По-перше, надмірна динамічність зовнішнього середовища може знижувати точність аналітичних прогнозів і обмежувати застосовність класичних моделей планування. По-друге, впровадження цифрових систем вимагає значних фінансових та кадрових ресурсів, а також достатнього рівня цифрової компетентності персоналу, що не завжди доступно в умовах кризових бюджетних обмежень. Організаційні механізми також можуть бути менш ефективними за умов високої плинності кадрів або психологічного виснаження працівників. Крім того, ризик-орієнтовані інструменти не завжди здатні передбачити надзвичайні події, характерні для воєнного стану, що обмежує їх прогностичну цінність. Таким чином, хоча використання сучасних управлінських інструментів значно підвищує стійкість і ефективність підприємства, їх застосування потребує збалансованого підходу, гнучкості та постійної адаптації до змінного середовища.

Література

1. Арзянцева Д. А., Захаркевич Н. П., Іжевський П. Г., Крушинська А. В. Використання штучного інтелекту в процесі ухвалення управлінських рішень на підприємстві. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2024. № 6(34) С. 1674.

2. Гаврилко І. М. Механізм прийняття та реалізації управлінських рішень на засадах моніторингу та контролю в менеджменті аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 1. С. 57-63.

3. Батюк Б. Б., Вороний І. В. Теорія прийняття управлінських рішень в менеджменті підприємства та їх класифікація. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького. Серія: Економічні науки.* 2016. Т. 18. № 2. С. 3–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/smlnues_2016_18_2_3.

УДК 005.336.3:334.7]:330.34

Корюгін А. В., к.е.н, доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Бевзюк Ю. О., студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю D3 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛІ ДІЛОВОЇ ДОСКОНАЛОСТІ

Модель ділової досконалості Європейського фонду менеджменту якості (EFQM) – це комплексний інструмент, розроблений для оцінки та підвищення ефективності бізнесу, незалежно від його розміру чи форми власності. Ця модель характеризується високою гнучкістю та універсальністю й може використовуватися як у державному, так і в приватному секторах. Вона пропонує системний підхід до управління організацією. Фундаментальна концепція базується на принципі, що успіх бізнесу досягається завдяки поєднанню двох елементів: факторів сприяння та результатів. Хоча модель EFQM не є обов'язковою для впровадження, вона встановлює чіткі критерії для самооцінювання організацій та подання заявок на Європейську премію якості. Також вона дозволяє підприємствам систематично оцінювати свою діяльність та визначати напрямки для покращення.

Модель складається з дев'яти критеріїв, структурованих у дві групи: «Сприятливі фактори», які становлять 50% від загальної оцінки (500 балів), та «Результати», які також оцінюються на 50% (500 балів). Максимальний загальний бал становить 1000. [1, с. 467]

1). Лідерство (10%, 100 балів) – оцінює здатність керівників організації встановити чітку систему цінностей, подавати приклад, демонструвати комплексні знання та навички в галузі управління якістю, активно навчатися та навчати працівників, підтримувати відкритий діалог зі співробітниками та керувати впровадженням ініціатив з покращення. Керівники організації встановлюють пріоритети, забезпечують фінансування та організаційну підтримку для постійного вдосконалення, оцінюють ефективність співробітників та команд, а також активно взаємодіють з клієнтами, постачальниками та іншими стейкхолдерами для просування найкращих практик з вдосконалення.

2). Стратегія та планування (8%, 80 балів) – передбачає розробку та вдосконалення стратегії на основі повної та достовірної інформації. Організація повинна збирати та аналізувати дані від клієнтів, постачальників, співробітників та конкурентів, враховуючи соціальні, економічні, правові тенденції. Стратегія повинна бути доведена до відома всіх рівнів організації, забезпечуючи розуміння

співробітниками та участь у реалізації конкретних планів. Організація повинна постійно здійснювати моніторинг ефективності стратегії та планів, оновлювати їх відповідно до змін у бізнес-середовищі та забезпечувати залучення ключових зацікавлених сторін до цього процесу.

3). Управління колективом (9%, 90 балів) – зосереджене на кадровій політиці та розвитку працівників. Організація розробляє план щодо розвитку персоналу, відбирає та навчає працівників на основі стратегічних цілей, оцінює ефективність роботи персоналу та потреби в розвитку кар'єри, заохочує ініціативу співробітників та залучає їх до процесу прийняття рішень. Важливою складовою є сприяння ефективному обміну інформацією на всіх рівнях та інтеграцію працівників у процеси постійного вдосконалення.

4). Ресурси (9%, 90 балів) – охоплює управління фінансовими, інформаційними, матеріальними та іншими видами ресурсів. Зокрема, організації повинні ефективно управляти грошовими потоками, інвестиціями та ризиками; надавати співробітникам необхідну інформацію; оптимізувати ланцюг поставок; раціонально використовувати обладнання й технології; впроваджувати інновації; захищати права інтелектуальної власності тощо.

5). Система якості та процеси (14%, 140 балів) – оцінює управління всіма видами діяльності та включає зосередження на потребах споживачів, забезпечення ефективності процесів виробництва товарів та послуг, управління розробкою нових продуктів, постійне вдосконалення процесів та впровадження змін через управління проектами, навчання та моніторинг результатів. Організації повинні забезпечувати дотримання стандартів якості, безперервне постачання та покращення співпраці з постачальниками.

6). Задоволення потреб споживачів (20%, 200 балів) – оцінює сприйняття продукції, підтримку та лояльність клієнтів за допомогою опитувань, аналітичних даних та інших засобів.

7). Задоволення потреб колективу (9%, 90 балів) – зосереджене на розумінні поглядів співробітників на організацію, робоче середовище, можливості кар'єрного зростання, критерії найму та ефективність внутрішніх процесів за допомогою опитувань, інтерв’ю та аналізу допоміжних показників, таких як прогули.

8). Вплив на суспільство (15%, 60 балів) – оцінює ефективність організації щодо її соціальної та екологічної відповідальності, зокрема, мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище, підвищення умов безпеки, повторне використання ресурсів та співпраця з громадськими організаціями.

9). Ділові результати (15%, 150 балів) – відображає фінансові та нефінансові показники, такі як прибуток, баланс, грошовий потік, частка ринку, якість продуктів та послуг, дефекти та ефективність процесів.

Отже, модель ділової досконалості – це комплексний інструмент, який дозволяє оцінювати, аналізувати та покращувати діяльність організації за

допомогою інтегрованого поєднання факторів сприяння та результатів. Разом ці критерії демонструють, що успішне лідерство, стратегія, управління ресурсами та процесами безпосередньо впливають на прибутковість організації та забезпечують її стійкість та конкурентоспроможність.

Література

1. Шаповал М. І. Менеджмент якості : навч. посіб. Київ, 2007. 471 с.

УДК 658.5:005.21

Корюгін А. В., к.е.н, доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифровихтехнологійХмельницькогоуніверситетууправління та права іменіЛеонідаЮзькова, м. Хмельницький

Бевзюк Ю. О., студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю D3 «Менеджмент» Хмельницькогоуніверситетууправління та права іменіЛеонідаЮзькова, м. Хмельницький

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Організація процесу стратегічного управління на підприємстві є складним, але дуже важливим елементом сучасного менеджменту. У сучасному мінливому, нестабільному та конкурентному середовищі ефективне стратегічне управління дозволяє організаціям адаптуватися до нових обставин, передбачати майбутні виклики та ефективно використовувати свої ресурси.

Стратегічне управління – це безперервний процес, що включає формування стратегічного бачення, визначення місії та цілей компанії, розробку та впровадження стратегій, а також моніторинг та коригування дій у разі відхилень. Топ-менеджмент відіграє тут ключову роль, відповідаючи за прийняття стратегічних рішень, встановлення пріоритетів, оцінку можливостей та ризиків, а також визначення шляхів досягнення конкурентної переваги. Метою стратегічного управління є досягнення сталої конкурентоспроможності компанії, що означає здатність не лише виживати на ринку, а й процвітати, створюючи унікальнуцінність для клієнтів та партнерів. [1]

Організація стратегічного управління складається з кількох етапів [2]:

1) аналіз та оцінка зовнішнього та внутрішнього середовища компанії – цей етап є фундаментальним, оскільки його результати визначають подальші управлінські дії та стратегічні рішення. Для його реалізації рекомендується використовувати інструменти стратегічного аналізу, такі як PEST та SWOT-аналіз, які допомагають створити комплексну картину умов функціонування компанії.

Також використовується система збалансованих показників, як один із провідних інструментів стратегічного управління, що комплексно оцінює ефективність компанії за чотирма ключовими напрямками: фінансові результати, ефективність внутрішніх бізнес-процесів, стан маркетингової діяльності та рівеньуправління персоналом;

2) визначення місії та цілей підприємства – на основі результатів аналізу визначаються стратегічні орієнтири: місія, яка формулює основну мету підприємства та цілі, які конкретизують напрямки його розвитку. Цілі повинні бути конкретними, вимірюваними, досяжними, релевантними та обмеженими в часі (відповідно до методу SMART);

3) вибір відповідної стратегії розвитку – на цьому етапі вище керівництво, враховуючи внутрішні можливості та зовнішні загрози, обирає найбільш доцільну стратегію для досягнення поставлених цілей. Для цього використовуються різні методи стратегічногоаналізу: модель конкурентнихпереваг М. Портера, матриця BCG, матрицяАнсоффа, метод McKinsey, метод LOTS, аналіз SPACE та метод PIMS тощо. Вибірстратегіївизначаєнапрямокмайбутньогорозвиткупідприємства;

4) розробка комплексу заходів для досягнення місії та цілей – після визначення стратегії розробляється детальний план дій, який окреслює необхідні дії для досягнення місії та цілей. Зокрема, серед таких заходів може бути: запуск нового продукту, розширення штату працівників, відкриття нових філій, розробка веб-сайту, покращення логістики тощо. Цей етап перетворює стратегічні наміри на практичний план дій;

5) реалізація обраної стратегії розвитку підприємства – на цьому етапі стратегічний план вступає у стадію практичного впровадження. Завдання та обов'язки розподіляються між працівниками, формуються команди, а також розподіляються бюджет та ресурси. Ефективна комунікація між усіма рівнями управління тут має вирішальне значення, оскільки впровадження стратегії вимагає скоординованих дій усіх відділів підприємства. Головним завданням є створення умов, за яких стратегічні плани інтегруються в повсякденну діяльність підприємства;

6) оцінка та контроль реалізації обраної стратегії – завершальний етап включає в себе моніторинг результатів, виявлення відхилень від запланованих показників та своєчасне внесення коригувань, що дозволяє стратегії залишатися гнучкою та адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Контроль передбачає аналіз ефективності використання ресурсів, досягнення цілей та оцінку прибутковості обраного стратегічного напрямку. Постійний моніторинг та швидке реагування на зміни стійкість та конкурентоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі.

Отже, організація процесу стратегічного управління на підприємстві є фундаментальною передумовою сталого розвитку та конкурентоспроможності в сучасних умовахдинамічного ринку. Вона забезпечує цілісне бачення майбутнього

компанії через формулювання місії, визначеннядовгострокових цілей та розробку системи заходів для їх досягнення. Завдяки стратегічному управлінню компанія може оперативно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньомусередовищах, мінімізувати ризики та невизначеність, а також приймати обґрунтовані управлінські рішення. Крім того, стратегічне управління забезпечує основу для ефективного використання ресурсів, підвищення прибутковості, створення гнучкої системи мотивації співробітників та встановлення ефективних зовнішніх зв'язків.

Література

1. Таран-Лала О. М., Сухорук К. В. Особливості стратегічного управління підприємством. *Економіка та суспільство.* 2021. № 25. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/296 (дата звернення: 15.11.2025).

2. Федірець О. В., Ткач І. В., Мазур Є. І. Теоретико-методичні аспекти формування системи стратегічного управління підприємством. *Економіка та суспільство.* 2021. № 33. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/907/870.(дата звернення: 15.11.2025).

УДК 005.95/.96:005.336.3

Корюгін А. В., доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Молякевич В. О., студентка першого курсу спеціальності D3 «Менеджмент» факультету управління та економіки Хмельницького є університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ: РОЛЬ МОТИВАЦІЇ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Людський фактор є центральною ланкою у функціонуванні системи управління якістю (далі – СУЯ), адже саме від професійної компетентності, мотивації та залученості персоналу залежить ефективність реалізації політики якості на підприємстві. На відміну від технічних чи процедурних елементів СУЯ, людський фактор визначає здатність організації до постійного вдосконалення, адаптації та інновацій [1, с. 102].

Основними складовими людського фактору у системі управління якістю є мотивація, компетентність, корпоративна культура та відповідальність

працівників за результати своєї діяльності. Відповідно до принципів ISO 9001, залучення працівників всіх рівнів сприяє формуванню середовища, у якому вони відчувають себе частиною спільної мети – підвищення якості продукції та задоволення потреб споживачів [2, с. 73].

Мотивація працівників виступає одним із ключових факторів підтримки якості. Поєднання матеріальних стимулів (премії, бонуси) та нематеріальних (визнання, розвиток, кар'єрні можливості) формує культуру відповідальності за результати праці. Дослідження показують, що на підприємствах із високим рівнем залученості персоналу рівень браку знижується на 25–30%, а продуктивність зростає майже на 20% [3, с. 60].

Не менш важливою є професійна компетентність персоналу, яка формується через систему навчання, атестації та підвищення кваліфікації. Постійний розвиток знань і навичок забезпечує не лише якісне виконання поточних завдань, а й сприяє інноваційності, гнучкості та здатності адаптуватися до технологічних змін.

Формування корпоративної культури якості вимагає від керівництва створення умов для обміну досвідом, ефективної комунікації та зворотного зв'язку. Працівники, які розуміють значення своєї ролі в загальній системі якості, схильні проявляти ініціативу, пропонувати шляхи вдосконалення процесів та підтримувати політику організації щодо поліпшення якості.

Таким чином, людський фактор є фундаментом ефективного функціонування системи управління якістю. Компетентний, мотивований та залучений персонал забезпечує сталість якості, сприяє розвитку інновацій і формує позитивну репутацію підприємства. Інвестиції у розвиток людського капіталу – це стратегічний шлях до довгострокового успіху організації.

Література

1. Демченко І. Мотивація персоналу як елемент системи управління якістю підприємства. *Менеджмент та підприємництво в Україні*. 2023. № 4. С. 100–105.
2. Сєрікова Н. Людський капітал у контексті забезпечення якості продукції. *Економіка і організація управління*. 2022. № 3. С. 70–78.
3. Орлов В. Формування компетентностей працівників у системі менеджменту якості. *Ефективна економіка*. 2024. № 5. С. 60–65.

УДК 658.56:005

Корюгін А. В., доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Молякевич В. О., студентка першого курсу спеціальності D3 «Менеджмент» факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ВПЛИВ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ISO 9001 НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах високої динаміки ринку та глобалізації саме якість стає визначальним чинником стійкості й успіху будь-якого підприємства. Одним із найбільш поширених міжнародних інструментів управління якістю є система менеджменту якості (далі – СМЯ), побудована відповідно до вимог стандарту ISO 9001:2015, який визначає універсальні принципи управління процесами, орієнтованими на потреби споживача [1, с. 43].

Система менеджменту якості виступає не лише технічним стандартом, а стратегічним елементом управління, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства через підвищення прозорості процесів, мінімізацію ризиків і вдосконалення внутрішніх комунікацій. Компанії, які впровадили ISO 9001, зазвичай демонструють зростання рівня клієнтської задоволеності, стабільність якості продукції та зниження кількості рекламацій [2, с. 86].

Для українських підприємств сертифікація ISO 9001 є важливим кроком до інтеграції у міжнародні ринки, адже вона підвищує довіру партнерів і підтверджує відповідність світовим вимогам. Особливої актуальності набуває впровадження цього стандарту у виробничих галузях, де якість продукції безпосередньо визначає конкурентні позиції на ринку. Наприклад, підприємства машинобудування, харчової та фармацевтичної промисловості використовують вимоги ISO 9001 для стандартизації процесів контролю якості, логістики, постачання та управління персоналом [3, с. 58].

Важливим аспектом є орієнтація оновленої версії стандарту ISO 9001:2015 на ризик-орієнтоване мислення, що дозволяє передбачати можливі відхилення та запобігати виникненню дефектів. Завдяки цьому підприємства отримують можливість не лише реагувати на проблеми, а й формувати проактивну стратегію управління якістю.

Крім того, впровадження СМЯ позитивно впливає на внутрішню організаційну культуру, сприяючи підвищенню залученості персоналу, розвитку міжфункціональної взаємодії та зростанню відповідальності працівників за

результати власної діяльності. Підприємства з розвиненою системою менеджменту якості зазвичай демонструють вищу ефективність використання ресурсів і більшу стійкість до зовнішніх викликів.

Отже, сертифікація за стандартом ISO 9001 – це не лише формальна вимога, а стратегічний інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. Її впровадження забезпечує оптимізацію бізнес-процесів, підвищує довіру з боку клієнтів і партнерів та створює умови для довгострокового розвитку на основі принципів якості та постійного вдосконалення.

Література

1. Сухоруков А. В. Впровадження системи управління якістю за стандартом ISO 9001 на підприємствах. *Економіка і держава.* 2023. № 6. С. 41–45.

2. Кравченко О. Роль стандартів ISO у формуванні конкурентних переваг підприємства. *Вісник економічних досліджень*. 2022. № 3. С. 85–90.

3. Лозинський Р. Інноваційні підходи до розвитку систем менеджменту якості в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 55–60.

УДК 658.56:005.591.4(477:4)

Корюгін А.В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Умерова К.А., студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю D3 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ: ПРОБЛЕМИ СПАДКОВОСТІ РАДЯНСЬКИХ ПІДХОДІВ ТА ВИКЛИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗІ СТАНДАРТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Трансформація систем управління якістю (далі – СУЯ) в Україні є стратегічно важливим елементом модернізації національної економіки та умовою інтеграції до єдиного європейського економічного простору. Її сутність полягає не лише у технічному оновленні виробництв чи впровадженні стандартів ISO, а у глибокій зміні управлінської філософії, яка досі значною мірою залишається під впливом радянської спадщини. Період 2020–2025 рр. характеризується посиленням зовнішніх та внутрішніх викликів, що визначають темпи та особливості цього процесу: пандемія COVID-19, повномасштабна війна та здобуття Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі.

Одним із головних бар'єрів на шляху трансформації систем управління якістю в Україні є інерція старих управлінських моделей, що формувалися в умовах централізованої планової економіки. Радянська система якості була зорієнтована не на задоволення потреб споживача, а на виконання державного плану виробництва та дотримання формальних вимог стандартів.

У радянський період система якості ґрунтувалася на принципі контролю, а не управління. Відділ технічного контролю діяв як каральний орган, що перевіряв готову продукцію після виробництва, замість запобігання дефектам. Це призводило до значних втрат ресурсів. Натомість сучасні системи (наприклад, ISO 9001) орієнтовані на процесний підхід, управління ризиками та спільну відповідальність за результат. Іншою проблемою, успадкованою з минулого, є формалізм і бюрократизм. На багатьох підприємствах стандарти впроваджуються лише для отримання сертифікату, тому система якості існує окремо від реальних процесів, створюючи так звану «паперову якість». Крім того, більшість підприємств використовує застаріле обладнання, що ускладнює впровадження сучасних стандартів, які потребують стабільності, точності й цифровізації. Без інвестицій у модернізацію ефективна система управління якістю неможлива. Також залишається вплив командно-адміністративного стилю управління, який пригнічує ініціативу та суперечить принципам клієнтоорієнтованості, інноваційності та залучення персоналу. Подолання цієї управлінської ментальності є ключовою умовою модернізації систем якості [4].

Отримання Україною статусу кандидата в Європейський Союз у 2022 році радикально змінило характер і темпи реформ у сфері технічного регулювання та стандартизації. Якщо раніше гармонізація з європейськими вимогами була добровільною, то тепер вона стала обов'язковою умовою інтеграції до спільного ринку ЄС.

Основним викликом для України є адаптація законодавства та стандартів до вимог ЄС. Потрібно імплементувати тисячі європейських норм і відмовитися від застарілих, узгодивши правила у сферах митного регулювання, споживчого захисту, простежуваності та логістики. Другим напрямом є розширення поняття якості відповідно до принципів сталого розвитку та ESG. Європейська модель вимагає відповідальності бізнесу перед суспільством і довкіллям, а також звітності за стандартами CSRD, що потребує створення цифрових систем обліку та перевірки даних. Третій виклик – створення національної інфраструктури якості: метрологічних центрів, лабораторій і сертифікаційних органів, які визнаватимуться в ЄС. Без цього неможливий повноцінний «промисловий безвіз» [2]. Четвертий чинник – нестача ресурсів через війну та кризу. Впровадження сучасних систем якості вимагає інвестицій, тому важливо розвивати державні гранти, програми ЄС і навчальні ініціативи. П'ятий виклик – дефіцит компетентних кадрів у сфері управління ризиками, аудиту та екологічного

менеджменту. Недостатня підготовка фахівців уповільнює впровадження сучасних систем управління якістю [3].

Трансформація вітчизняних систем управління якістю у 2020–2025 роках є складним, багатовимірним і тривалим процесом, який поєднує два взаємопов'язані вектори – подолання радянської управлінської спадщини та гармонізацію з нормами Європейського Союзу. Успішність цієї трансформації залежить не лише від формального прийняття стандартів ISO чи ДСТУ EN, а передусім від зміни управлінського мислення, побудови нової культури відповідальності, прозорості та клієнтоорієнтованості.

Війна, попри руйнівний вплив, водночас виступає каталізатором оновлення – стимулює підприємства шукати ефективні моделі управління, підвищувати конкурентоспроможність і зміцнювати довіру європейських партнерів. Отже, гармонізація систем управління якістю з європейськими стандартами має розглядатися як довгостроковий чинник економічної стійкості, підвищення рівня довіри до української продукції та інтеграції України у єдиний ринок ЄС [1].

Ключовими умовами успішної реалізації цього процесу є:

– модернізація технічної та організаційної інфраструктури якості;

– розвиток системи професійної підготовки кадрів у сфері СУЯ та сталого розвитку;

– підтримка інноваційних і освітніх проєктів у малому та середньому бізнесі;

– формування нової управлінської культури, орієнтованої на відповідальність, прозорість і постійне вдосконалення.

Таким чином, трансформація систем управління якістю в Україні є не лише технічним чи нормативним завданням, а цивілізаційним вибором, що визначає напрям подальшого розвитку держави у європейському вимірі.

Література

1. Від 5% штрафу від обороту. Що варто знати про нову директиву ЄС про корпоративну стійкість. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2024/10/15/720593/ (дата звернення: 09.11.2025).

2. Зроблено ще один крок в напрямку підписання Угоди АСАА з ЄС про так-званий «промисловий безвіз». URL: https://eba.com.ua/ua/zrobleno-shhe-odyn-krok-v-napryamku-pidpysannya-ugody-asaa-z-yes-pro-tak-zvanyj-promyslovyj-bezviz/ (дата звернення: 09.11.2025).

3. Три чверті роботодавців відчувають дефіцит кадрів в Україні – дослідження EBA. URL: https://eba.com.ua/try-chverti-robotodavtsiv-vidchuvayut-defitsyt-kadriv-v-ukrayini/ (дата звернення: 09.11.2025).

4. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення: 09.11.2025).

УДК 005.93:330.131.7

Корюгін А.В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Умерова К.А., студентка 1 курсу магістратури за спеціальністю D3 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

«РИЗИК-ОРІЄНТОВАНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВА ВИМОГА ISO 9001:2015: МЕТОДОЛОГІЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ»

Ризик-орієнтоване мислення є однією з найбільш суттєвих концептуальних трансформацій у стандарті ISO 9001:2015. Якщо в попередній версії стандарту ризики розглядалися лише через призму «запобіжних дій», то нова редакція інтегрує їх у всі елементи СУЯ, перетворюючи ризик-орієнтоване мислення на філософію управління якістю.

Ризик-орієнтоване мислення передбачає проактивний підхід, спрямований не лише на усунення відхилень, а й на попередження потенційних проблем та використання можливостей. У термінах ISO 9001:2015 поняття «ризик» має двоїстий характер: він може бути як загрозою, так і можливістю, що сприяє досягненню кращих результатів [2;3].

Впровадження ризик-орієнтованого мислення не вимагає створення окремої системи управління ризиками (як у ISO 31000), однак передбачає систематичність у всіх процесах СУЯ.

Концепція ризик-орієнтованого мислення реалізується поетапно. Перший етап – аналіз контексту, під час якого визначаються внутрішні й зовнішні чинники діяльності підприємства та вимоги зацікавлених сторін. Для цього застосовують SWOT- і PEST-аналіз. Другий етап – лідерство, що передбачає участь керівництва у впровадженні ризик-орієнтованого підходу через формування політики у сфері якості та розподіл відповідальності. На етапі планування проводять ідентифікацію, оцінку та ранжування ризиків і можливостей за допомогою матриці «Ймовірність × наслідки» або методу FMEA. Далі, під час операційної діяльності, здійснюється контроль ризиків у процесах постачання, виробництва й проєктування із використанням контрольних точок і карт процесів. Завершальний етап – оцінка та поліпшення, що включає аудит, моніторинг результатів і аналіз керівництва для вдосконалення системи управління ризиками [3].

Ключовим завданням ризик-орієнтованого мислення є не створення формальних документів, а його глибока інтеграція у процесне управління підприємства. Ризики повинні розглядатися не як формальна вимога стандарту, а

як невід'ємний елемент прийняття управлінських рішень. Так, ризики, пов'язані з постачальниками, мають аналізуватися під час вибору контрагентів, а ризики, пов'язані з якістю, – у межах виробничого контролю та операційної діяльності.

Для підтвердження результативності ризик-орієнтованого підходу доцільно застосовувати як кількісні, так і якісні показники. До кількісних індикаторів ефективності належать зниження кількості невідповідностей і скарг споживачів, скорочення часу на усунення дефектів, підвищення частки вчасних поставок, а також збільшення відсотка досягнення цілей у сфері якості. Ці показники відображають реальний вплив ризик-орієнтованих дій на стабільність та ефективність процесів.

Якісні показники зрілості системи характеризують ступінь розвитку корпоративної культури управління ризиками. Вони проявляються у спрямованості внутрішніх аудитів не лише на перевірку відповідності, а й на оцінку рівня управління ризиками, у зростанні активності персоналу щодо виявлення ризиків і можливостей, у регулярному проведенні аналізів з боку керівництва з урахуванням випереджальних індикаторів, а також у прийнятті управлінських рішень на основі результатів оцінки ризиків. Такий підхід забезпечує системність і послідовність управлінських дій на всіх рівнях організації.

Попри очевидні переваги, на практиці впровадження ризик-орієнтованого мислення часто супроводжується низкою типових помилок. До них належить надмірна формалізація, коли створюються громіздкі реєстри ризиків без подальшого практичного використання; ізольоване трактування ризик-орієнтованого мислення як окремої системи, а не складової процесного управління; ігнорування позитивних ризиків, що могли б стати джерелом можливостей для розвитку; а також формальне виконання вимог стандарту лише перед сертифікаційним аудитом без реальної орієнтації на вдосконалення. Подібні підходи знижують довіру до системи управління якістю та нівелюють потенціал ризик-орієнтованої філософії [1].

Отже, ризик-орієнтоване мислення є не лише новою вимогою стандарту ISO 9001:2015, а фундаментальним управлінським підходом, який забезпечує гнучкість, надійність і здатність системи управління якістю до постійного вдосконалення. Його ефективна імплементація базується на інтеграції у всі рівні управління, залученні персоналу до процесу ідентифікації та мінімізації ризиків, а також на системному аналізі результативності управлінських рішень. Застосування ризик-орієнтованого мислення сприяє переходу підприємства від реактивного до проактивного типу управління, що формує підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого розвитку організації в умовах динамічного ринкового середовища.

Література

1. Віткін Л. М., Сінгаївська І. В. Ризик-орієнтоване мислення в системі менеджменту якості підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 3(55). С. 147–155.
2. ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT). Системи управління якістю. Вимоги. [Чинний від 2016-07-01]. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 32 с.
3. Ризик-орієнтований підхід. Управління ризиками та управління якістю. URL: https://tms.ua/blog/rizik-oriientovanij-pidhid-upravlinnya-rizikami-ta-upravlinnya-yakistju (дата звернення: 09.11.2025).

УДК 338.246:658.821

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Полицьковой П.Д., студент 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Конкуренція як економічна категорія виступає базовим механізмом ринкової економіки, яка регулює взаємодію суб'єктів господарювання, сприяє ефективному розподілу обмежених ресурсів та забезпечує умови для сталого економічного розвитку. За сутністю це об'єктивно існуючий економічний процес суперництва між товаровиробниками за найвигідніші умови виробництва й збуту товарів та послуг**,** що прямо впливає на розподіл прибутків та ринкові структури. Таке визначення відображає ключову роль конкуренції як закону товарного господарства, де взаємодія виробництва і реалізації продуктів є причино-наслідковою економічною закономірністю (лат. *concurrentia* – змагання) [1].

Функціонування конкуренції в ринковому середовищі виявляється через низку взаємопов'язаних функцій, які забезпечують її комплексний вплив на економічні процеси. Регулююча функція конкуренції проявляється у формуванні ринкових цін та підтриманні рівноваги між попитом і пропозицією, де ціна виступає сигналом для координації економічної діяльності агентів ринку, що відповідає класичній теорії ринкового ціноутворення [2]. Стимулююча функція конкуренції полягає у мотивації підприємств до підвищення ефективності виробництва та впровадження технологічних інновацій, що є необхідним адаптаційним механізмом у відповідь на динамічні зміни ринкової кон'юнктури

[3]. Відбіркова функція забезпечує витіснення менш ефективних суб'єктів господарювання, що сприяє оптимальному розподілу ресурсів і підсилює здорову мобільність капіталу та праці [4].

Інноваційний аспект конкуренції стимулює науково-технічний прогрес та створення нових продуктів, послуг і виробничих процесів, що узгоджується з теоріями динамічної конкуренції в економіці, зокрема процесом «творчого руйнування», описаним у працях Й. Шумпетера [5]. Соціальна функція конкуренції виявляється в підвищенні добробуту населення через розширення споживчого вибору, зниження цін і підвищення якості товарів і послуг, а також стимулювання розвитку ринку праці за рахунок зростання попиту на кваліфіковану робочу силу.

Одним із ключових проявів конкуренції є цінова боротьба, що полягає у прагненні підприємств здобути ринкову перевагу шляхом зниження цін на товари та послуги відповідно до співвідношення попиту і пропозиції. При цьому в умовах недосконалої конкуренції – за наявності монополій чи олігополій – ціни можуть відображати не лише ринкові сигнали, а й ринкову владу окремих учасників, що впливає на рівень конкуренції в економіці [6]. Нецінова конкуренція реалізується через маркетингові стратегії, диференціацію продукції, розширення асортименту, підвищення якості та впровадження нових технологій, що дозволяє суб'єктам господарювання посилювати конкурентні переваги без прямого зниження цін [7].

Важливо також зазначити, що конкуренція не обмежується економічними аспектами, а має суттєвий соціальний вплив. Вона сприяє розширенню можливостей для споживачів у доступі до різноманітних товарів і послуг, стимулює професійний розвиток робочої сили та підвищує стандарти обслуговування [4]. Такий комплексний вплив конкуренції на соціально-економічну сферу підкреслює її універсальність та значущість у контексті сучасної ринкової моделі.

Конкуренцію в економічній науці класифікують за кількома критеріями. За учасниками ринку виділяють конкуренцію товаровиробників, споживачів та взаємну конкуренцію продавців і покупців [8]. За ступенем досконалості розрізняють досконалу (чисту) конкуренцію як теоретичну модель, де жоден учасник ринку не має влади над ціною, і недосконалу конкуренцію, яка включає монополістичну конкуренцію, олігополію та монополію [8]. Галузеві критерії виокремлюють внутрішньогалузеву та міжгалузеву конкуренцію, а за методами конкуренції – цінову та нецінову [7].

Таким чином, конкуренція виступає найефективнішим механізмом саморегулювання ринкової економіки, що забезпечує адаптивність та підвищує конкурентоспроможність економічних систем без необхідності прямого державного втручання. Вона сприяє зниженню витрат виробництва, оптимізації цінової політики, збільшенню обсягів реалізації продукції та підвищенню її якості,

одночасно стимулюючи інноваційний розвиток і формуючи соціально сприятливі умови для всіх учасників ринку

Література

1. Енциклопедія сучасної України. Конкуренція. URL: https://esu.com.ua/article-4856 (дата звернення 25.11.2025).
2. Грішенко М. Економічна теорія та аналіз ринку URL: https://kpksynergia.com/wp-content/uploads/2024/08/ekonomichna-teoriya-ta-analizurok-34-35-grupa-m-1-grishhenko-%D1%94.k.pdf (дата звернення 25.11.2025)
3. Близнюк С. Стимулювання економічного розвитку в умовах конкуренції. URL: https://bses.in.ua/journals/2024/86_2024/5.pdf (дата звернення 25.11.2025).
4. Освітній портал України. Теорія конкуренції. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22239/ (дата звернення 25.11.2025)
5. . Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ : Вид. дім «Києво-могилянська академія», 2011. 242 с.
6. Конкуренція (економіка) URL: https://en.wikipedia.org/wiki/ Competition_%28economics%29 (дата звернення 25.11.2025)
7. Підручники.com. Економічна конкуренція: значення, види, методи. URL: https://pidru4niki.com/1384081262887/politekonomiya/ekonomichna_ konkurentsiya_znachennya_vidi_metodi (дата звернення 25.11.2025)
8. Історія України та економіка. Конкуренція та ринок. URL: https://uahistory.co/pidruchniki/gisem-civil-education-10-class-2018/30.php (дата звернення 25.11.2025)

УДК 330.341.1+330.322]:338.246.8(477)

Макаренко П.М., д.е.н.,професор, професор кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава

Бєлов О. В., к.е.н., докторант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава

ІННОВАЦІЙНО-КЛАСТЕРНИЙ РОЗВИТОК ЯК НАПРЯМ ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний етап розвитку глобальної економіки характеризується турбулентністю та кризовими процесами, протистоянням національних інтересів різних країн світу. На сьогодні співвідношення сил між державами, їх міжнародна вага визначаються порівнянням інноваційних можливостей, умінням ефективно використовувати національний та світовий науково-технічний потенціал.

Негативний вплив російської агресії проти України суттєво посилив енергетичні, продовольчі, соціальні та безпекові проблеми вітчизняної економічної динаміки. Звідси підвищується актуальність питань визначення інноваційно-інвестиційного напряму відродження та ефективного розвитку національної економіки в умовах вже поствоєнного стану.

У сучасному світі спроможність суспільства використовувати знання, нові технології є основним фактором виживання, розвитку і добробуту країни [1; 2]. Науково-технічний прогрес та ефективне інноваційно-інвестиційне застосування його результатів мають стратегічне значення для економіки, зайнятості, безпеки та якості життя. Реальну незалежність і безпеку мають лише країни, які здатні забезпечувати оволодіння новими знаннями та ефективне їх використання. Держави, які своєчасно розуміють, що саме інноваційно-інвестиційна стратегія є одним з головних чинників сталого розвитку, неодмінно досягають високих соціально-економічних результатів. Яскравими прикладами є Японія, США, Південна Корея, Сінгапур, Китай та ін.

Післявоєнний етап розвитку в Україні ринкової моделі господарювання постіндустріального типу висуває перед економічною наукою і практикою проблеми принципово нового характеру. Однією з таких проблем є розробка інноваційно-інвестиційної стратегії держави і реалізація сучасних інноваційних технологій у підприємницькій діяльності як стрижньового напряму відродження й утвердження національної економіки України у глобальному просторі. На сьогодні стає все більш очевидним, що гідне позиціонування України у глобальному світовому просторі знаходиться в прямій залежності від спроможності суспільства й економіки здійснювати інноваційно-інвестиційний прорив. Загальний тренд сучасної глобальної економічної системи полягає у здійснені стратегічного структурно-інвестиційного маневру на основі нагромадженого світового науково-технологічного потенціалу і переходу до нових технологічних укладів (шостого і сьомого рівнів). Стратегічні рішення в області інноваційної політики багато в чому визначають науково-технічний розвиток суспільства на довгі роки [2].

Важливим напрямом реалізації інноваційно-інвестиційної політики є використання можливостей інноваційних кластерів у національній економіці. На сьогодні інноваційні кластери володіють низкою конкурентних переваг порівняно з іншими економічними об’єднаннями: отримання позитивного синергетичного ефекту; динамічність, гнучкість та висока адаптивність до зовнішніх змін; наявність як вертикальних так і горизонтальних зв’язків між учасниками; володіння потужним науково-дослідним потенціалом; стимулювання інноваційної діяльності; налагодженість системи комерціалізації результатів нововведень; ефективне використання залучених інвестицій, у тому числі зовнішніх; тісна співпраця бізнесу, науки та влади («модель потрійної спіралі»); взаємодія освіти, наукових досліджень та інновацій («трикутник знань»); налагодженість

комунікаційних взаємозв'язків між учасниками; сприяння створенню нових підприємств та робочих місць; зростання продуктивності підприємств та організацій; скорочення обсягів різних видів витрат, у тому числі інноваційних; комплексний розвиток інфраструктури, включаючи інноваційну; сприяння розвитку малих і середніх інноваційних підприємств [3]. Виходячи з цього, інноваційні кластери сприяють формуванню нового, інноваційно-кластерного напряму розвитку економіки, яка характеризується високою конкурентоспроможністю. Тому можна стверджувати, що власне інноваційно-кластерний тип розширеного відтворення у перспективі має стати провідним варіантом економічного зростання.

Отже, інноваційно-кластерний розвиток відіграє вирішальну роль у сучасних досягненнях провідних країн світу, тому він повинен стати провідним напрямом повоєнного відновлення української економіки. За відсутністю такої стратегії, що є основною силою, яка створює вирішальні фактори підвищення конкурентоздатності бізнесу та загалом національного виробництва, неможливо відродити й відновити продуктивні сили суспільства, стимулювати прогресивну повоєнну соціально-економічну динаміку України в цілому. Тому необхідне цілеспрямоване формування державної політики інноваційно-кластерного відродження й розвитку вітчизняної економіки.

Література

1. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін : навч. посіб. Київ : Заповіт, 1996. 257 с.

2. Стратегічні виклики XXI століття у суспільстві та економіці України : монографія : у 3 т. Т.3 : Конкурентоспроможність української економіки / за ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка. Київ : Фенікс, 2007. 556 с.

3. Варналій З. С., Гармашова О. П. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення : монографія Гармашова Київ : Знання, 2013. 387 с.

УДК 338.24(477)

Моложан К.В., судовий експерт сектору економічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних та економічних досліджень Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Запоріжжя

СУЧАСНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Наша економіка змінюється – усе більше підприємств замислюються не просто про гроші, а про довгострокову стабільність, прозорість і відповідальність перед суспільством. Для України це особливо актуально: державні компанії, які правильно керуються, викликають більше довіри у інвесторів і стають більш конкурентоспроможними на міжнародній арені.

У березні 2024 року вступив у силу закон № 3587-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління» , який серйозно змінює правила гри для державних підприємств [1].

Підприємства отримали можливість обирати між дво- та однорівневою моделлю управління. У дворівневій структурі є наглядова рада, яка відповідає за стратегію, і виконавча команда, яка займається поточними справами. В однорівневій – рада директорів яка ухвалює рішення, і контролює ризики.

Обов’язкова наявність наглядових рад на державних підприємствах – при цьому більшість у складі ради повинні складати незалежні представники.

Вводяться нові системи внутрішнього аудиту, управління ризиками та комплаєнсу – замість старих ревізійних комісій.

Розробляється лист очікувань – документ, на основі якого наглядова рада плануватиме фінанси, стратегію та інвестиції.

Передбачено регулярну оцінку роботи наглядових рад і систему винагород для членів рад.

Уряд розробляє Політику державної власності, яка визначатиме стратегічні цілі держпідприємств.

Ці нововведення мають зробити державні компанії прозорішими, менш залежними від політики та відкритими для інвесторів.

Окрім закону, дуже важливим є Кодекс корпоративного управління, затверджений Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі за текстом – НКЦПФР) [2]. Це не закон, а рекомендації, але дуже корисні.

У Кодексі прописані принципи внутрішнього контролю, аудиту, етики, управління ризиками та розкриття інформації.

Особлива увага – ролі корпоративного секретаря, який допомагає координувати роботу ради директорів та інших органів.

Кодекс уже застосовується в деяких великих державних компаніях – наприклад, «Укренерго», яка використовує ці стандарти для внутрішнього контролю та стратегічного розвитку.

Ці рекомендації допомагають компаніям стати більш передбачуваними, відкритими і чесними щодо акціонерів і зацікавлених сторін.

Сьогодні керування бізнесом – це вже не тільки фінанси. Все більше компаній враховує екологічні (E), соціальні (S) та управлінські (G) аспекти – тобто ESG-парадигму. Це означає, що підприємства турбуються про довкілля, працівників, соціальну відповідальність.

Також істотно зростає роль технологій: штучний інтелект, системи аналітики, автоматизація – все це допомагає ухвалювати рішення швидше та точніше.

Системи аудиту, комплаєнсу й управління ризиками стають невід'ємною частиною наглядових рад – вони допомагають оцінити ризики та підготуватися до них заздалегідь.

Переваги:

Інвестори більше довіряють компаніям, які працюють прозоро.

Незалежні наглядові ради зменшують ризик зловживань і політичного тиску.

Бізнес стає стратегічнішим: націлений не лише на короткостроковий прибуток, а на стабільне зростання.

Українські державні підприємства наближаються до міжнародних стандартів – це може залучити більше іноземного капіталу.

Складнощі:

Не всі компанії мають досвід щодо створення незалежних рад або введення нових систем контролю.

Впровадження аудиту, комплаєнсу та управління ризиками – це додаткові витрати.

Частина людей може опиратися змінам, якщо звикла до старих схем.

Нові інструменти, як-от листи очікувань або стратегічні плани, вимагають багато часу на підготовку й оцінку.

Як приклад – деякі державні компанії вже почали застосовувати кодекс НКЦПФР. Це означає, що практика реформ не лишається на папері, а реально імплементується в бізнес.

Також Міністерство економіки працює над політикою державної власності, яка допоможе чітко визначити, які компанії можуть залишатися у власності держави, а які – бути приватизовані або реформовані.

Але щоб реформа спрацювала, потрібно: чітка підтримка з боку держави – щоб гарантувати стабільні правила і контроль за їх виконанням; професіоналізм у компаніях – щоб наглядові ради дійсно були незалежними; культура змін – люди мають приймати нові підходи, а не опиратися їм; громадське залучення – інвестори, громадськість, фахівці повинні брати участь у трансформаціях, контролювати і підтримувати реформу.

Отже, реформа корпоративного управління в Україні – це не просто закон. Це реальний рух до прозорості, відповідальності та сучасного підходу. Якщо

підприємства правильно реалізують нові правила, це підвищить їхню ефективність, привабливість для інвесторів та вплив у світовому бізнесі.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління : Закон України від 22.02.2024 № 3587-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3587-20 (дата звернення: 25.11.2025).

2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації. – Київ: НКЦПФР, 2020. – 47 с. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/03/ corporate-governance-code_final_ukr.pdf (дата звернення: 25.11.2025)

УДК 331.2:338.47(477)"364"

Мордвінова І.О., викладач вищої категорії, голова циклової комісії економічних дисциплін та менеджменту ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ, м. Запоріжжя

Корольова А. В., студентка 3 курсу спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ», м. Запоріжжя

ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ АТ «УКРПОШТА»)

Організація оплати праці в умовах воєнного стану набуває підвищеного соціально-економічного значення: вона не лише забезпечує відтворення трудового потенціалу, а й виступає інструментом забезпечення безперервності критично важливих сервісів, соціальної стабільності та економічної безпеки в громадах. Дослідження оплати праці на прикладі АТ «Укрпошта» дозволяє поєднати теоретичні засади оплати праці з практичними викликами мережевих операторів у періоди підвищеної нестабільності.

Актуальність теми зумовлена поєднанням двох факторів: соціальної місії «Укрпошти» щодо доставки поштових та соціальних виплат у всіх громадах країни та потреби операційної стійкості великої мережі за умов воєнних ризиків, дефіциту ресурсів і змін у попиті на логістичні послуги. У 2024 р. чистий дохід «Укрпошти» від реалізації склав близько 12,98 млрд грн (зростання на 9,4% порівняно з 2023 р.) [1], однак компанія зберігає виклики щодо ліквідності й структури зобов’язань, які впливають на політику фонду оплати праці.

Під час воєнного стану законодавство дозволяє підприємствам застосовувати тимчасові режими (переведення, простої, відтермінування виплат у визначених законом випадках) з одночасним збереженням базових державних гарантій [2]. Для роботодавця це означає необхідність коректного документування рішень та прозорих локальних положень про оплату праці.

На підприємстві реалізовано комбіновану модель: гарантована (посадові оклади/тарифні ставки), компенсаційна (доплати за складні/небезпечні умови, територіальні коефіцієнти) та стимулююча частини (премії, KPI-орієнтовані виплати). Локальні положення визначають правила нарахувань, критерії преміювання за операційними показниками (SLA, точність маршрутизації, зменшення рекламацій) та механізми адресних виплат для прифронтових і мобільних команд.

Аналіз фінансових показників та внутрішніх звітів показує: хоч виручка зростає, частина зобов'язань залишається високою, а співвідношення «зарплата + соцвнески / виручка» скоригувалося на користь підвищення операційної віддачі (на 3,1% у 2024 р. порівняно з 2023 р.) [3], але існує ризик нерівномірності преміювання та недостатньої диференціації змінної частини, що знижує гнучкість мотивації в локальних умовах.

Рекомендовані напрями вдосконалення:

1. Грейдинг і прозора зарплатна сітка. Впровадження грейдових рівнів з чіткими критеріями переходу і «вилками» окладів для зменшення суб'єктивізму й підвищення внутрішньої справедливості.
2. KPI-орієнтовані премії з алгоритмами розрахунку. Стандартизовані формули преміювання (окремо за фронт-офіс, логістику, кур'єрську доставку) та цифрові модулі контролю метрик для запобігання нерівномірному нарахуванню.
3. Адресні компенсації та «ретеншн»-пакети. Тимчасові підвищення/ретеншн-виплати для критичних майданчиків та дефіцитних професій; компенсації релокації для переміщених працівників.
4. Цифровізація нарахувань та прозорий електронний розрахунковий листок. Інтеграція HR-та бухгалтерських модулів, автоматичне відображення робочого часу, простоїв та змінних виплат, щоб скоротити помилки і пришвидшити виплати.
5. Нематеріальні стимули та розвиток кар'єри. Програми навчання, внутрішні кар'єрні треки, визнання кращих працівників – для тривалого утримання персоналу без значного зростання ФОП [4].

Поєднання грейдингу, KPI-підходів і адресних компенсацій дозволить поліпшити мотивацію, знизити плинність, підвищити продуктивність і забезпечити кращий контроль за фондом оплати праці при збереженні соціальної функції «Укрпошти» у громадах. Аналіз 2023–2024 рр. свідчить, що такі кроки можуть сприяти подальшому поліпшенню співвідношення «зарплата/виручка» та фінансової стійкості оператора.

Отже, організація оплати праці на прикладі АТ «Укрпошта» демонструє, що за умов воєнного стану потрібна збалансована політика: законодавчі гарантії мають поєднуватися з гнучкими, прозорими корпоративними механізмами мотивації та ефективною цифровою інфраструктурою обліку. Запропоновані заходи забезпечать стійкість сервісу і збереження трудового потенціалу без непропорційного нарощування витрат.

Література

1. АТ «Укрпошта». Фінансова звітність (МСФЗ) станом на 31.12.2024. URL: https://www.ukrposhta.ua/doc/annual-reports/ukrposhta_FS_2024_ukr.pdf (дата звернення: 10.11.2025).

2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2136-20 (дата звернення: 10.11.2025).

3. Звіт виконавчого органу АТ «Укрпошта» про результати роботи фінансово-господарської діяльності Товариства за 2024 рік. URL: https://www.

ukrposhta.ua/doc/issuer-reporting/zvit_vykonavchoho_orhanu_za_2024_rik.pdf (дата звернення: 10.11.2025)

4. Гавловська Н., Рудніченко Є. Стимулювання і мотивація працівників у контексті інноваційного розвитку управлінських систем. *Development Service Industry Management*. 2023. № 2. С. 30–36. URL: https://doi.org/10.31891/dsim-2023-2(3).

УДК 338.43:339.5(477)

Нужна О.А., к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту
Луцького національного технічного університету, м. Луцьк

ПРОДОВОЛЬЧА Й АГРАРНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: МОЖЛИВОСТІ МІНІМІЗАЦІЇ ІМПОРТОЗАЛЕЖНОСТІ

Продовольча й аграрна безпека є одним із ключових компонентів економічної незалежності України, оскільки саме ця сфера забезпечує стабільність внутрішнього ринку, соціальний захист населення та конкурентоспроможність аграрного сектору на світових ринках. Незважаючи на те, що Україна є одним з провідних світових експортерів сільськогосподарської продукції, вона залишається залежною від імпорту окремих категорій товарів, ресурсів та технологій, що створює ризики для продовольчої стабільності. Ця залежність зумовлена структурними дисбалансами в аграрному виробництві, недостатнім рівнем розвитку переробної промисловості, дефіцитом інновацій та технологій, а також геополітичними чинниками.

Науковці значну уваги приділяють дослідженню експортно-імпортних операцій та торговельного балансу. Зокрема, автори Лопатовський В.Г. і Новіцький О.В. визначають «стратегічні орієнтири підвищення ефективності експортно-імпортних операцій в системі забезпечення економічної безпеки підприємств» [2].

Оліховський В.С., здійснюючи аналіз стану зовнішньоекономічної діяльності України, зазначає, що «в структурі експорту значну питому вагу займають сировина і напівфабрикати, а в структурі імпорту – готова продукція, що негативно відображається на економічному стані нашої країни» [3].

Науковці Гаврись О.М., Гаврись О.О., Гаврись П.О. наголошують, що «агропромисловий сектор у тій формі, в якій він існує у нашій країні не виконує ключових функцій, покладених на нього державою, а саме наповнення держбюджету та забезпечення зайнятості населення» [1].

Наше дослідження має на меті порівняти обсяги експорту та імпорту в зовнішній торгівлі продуктами тваринного походження в Україні.

Проаналізуємо товарну структуру зовнішньої торгівлі продуктами тваринного походження в Україні у січні-серпні 2025 року (таблиця 1).

За даними таблиці, експорт живих тварин і продуктів тваринного походження в цілому переважає імпорт, за досліджуваний період позитивне сальдо 258334,1 тис. дол. США.

Це стосується також таких груп товарів, як м’ясо та їстівні субпродукти (позитивне сальдо 677546,6 тис. дол. США) і молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед (позитивне сальдо становить 194949,1 тис. дол. США).

Однак за іншими групами товарів спостерігається значне переважання імпорту на експортом і, відповідно, негативне сальдо в розрізі груп товарів: живі тварини (44137,0 тис. дол. США), риба та ракоподібні (556365,0 тис. дол. США), інші продукти тваринного походження (13659,5 тис. дол. США).

Таблиця 1 – Аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі продуктами тваринного походження в Україні у січні-серпні 2025 року

Назва товару згідно з УКТ ЗЕД	Експорт, тис. дол. США	Імпорт, тис. дол. США	Сальдо, тис. дол. США
Живі тварини; продукти тваринного походження, всього В т. ч:	1280835,7	1022501,6	258334,1
живі тварини	29822,6	73959,6	-44137,0
м’ясо та їстівні субпродукти	778334,8	100788,2	677546,6
риба та ракоподібні	32022,9	588388,0	-556365,0
молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	431599,8	236650,8	194949,1
інші продукти тваринного походження	9055,6	22715,1	-13659,5

Джерело: розрахунки за даними [4].

Таким чином, аналіз показав значні розбіжності щодо товарної структури експорту та імпорту продуктів тваринного походження в Україні.

На нашу думку, для подолання імпортозалежності в торгівлі продуктами тваринного походження слід системно розвивати власне тваринництво, модернізувати виробничі потужності і посилити державну підтримку фермерських господарств.

Важливим кроком є розширення внутрішньої переробки та впровадження високих стандартів якості, що підвищують конкурентоспроможність української продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Ефективне поєднання інвестицій, інновацій та належної державної політики дозволить створити стійкий національний ринок продукції тваринного походження й суттєво зменшити залежність України від імпорту такої продукції.

Література

1. Гаврись О. М., Гаврись О. О., Гаврись П. О. Структура та динаміка торговельного балансу України. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2018. № 48(1324). С. 27-31. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/2c2306f2-4e59-4768-a004-1dc8c68b2397/content (дата звернення 20.11.2025).

2. Лопатовський В. Г., Новіцький О. В. Стратегічні орієнтири підвищення ефективності експортно-імпортних операцій в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 139–146.

3. Оліховський В. С. Аналізування стану зовнішньоекономічної діяльності України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. С. 27-31. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2377/2298 (дата звернення 20.11.2025).

4. Товарна структура зовнішньої торгівлі в січні–серпні 2025 року. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/tsztt/tsztt0825_ue.xls (дата звернення 20.11.2025).

УДК 658.7:330.341.1
Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Загородній С.А., аспірант 3 курсу спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Плиска О.В., аспірант 3 курсу спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційну логістику саме за рахунок впровадження новітніх технологій необхідно розглядати як найактуальніший складник логістичної діяльності. Застосування прогресивних інновацій зможе забезпечити зростання ефективності потокових процесів, зниження сукупних витрат на їх реалізацію та підвищення якості обслуговування споживачів у цілому. Питання можливостей та перспектив розвитку новітніх технологій в Україні є надзвичайно актуальними, а впровадження таких технологій у логістику є важливим та перспективним.

Інновації в логістичній діяльності підприємств охоплюють:

- інформаційні технології (AI, IoT, Big Data)**;**
- технологічні інновації (автоматизація, робототехніка, дрони);
- екологічні рішення («зелені» коридори, скорочення викидів);
- інструменти для відстеження та управління (GPS, RFID, SCM, ERP).

Майбутнє логістики формують не тільки нові технології: не менш важлива роль нових бізнес-моделей і нових гравців в галузі. Часто стартапи створюють нові системи, що включають елементи економіки спільного використання (шерінгу), які швидко завойовують популярність. Не маючи великого досвіду роботи з логістичними активами, стартапи прагнуть зосередитися на «легких» частинах ланцюжка поставок, перетворюючись, наприклад, в цифрових експедиторів. Завдяки більш гнучким операціями вони можуть пропонувати більш привабливі ціни, забезпечуючи при цьому прозорість логістичного процесу. Це відноситься до Uber, який запустив свою функцію Uber Freight в США і в подальшому розширився до Європи і Канади, прагнучи до більш ефективного глобального ринку вантажоперевезень.

Інновація роботизація складської діяльності передбачає те, що всі складські операції повністю або частково виконуються автономними роботами і системами без участі (або з мінімальною участю) людини. За функціоналом такі роботи

діляться на: самохідні візки – з їх допомогою можна швидко переміщувати й укладати вантажі, перевозити товари з одного місця в інше, в більшості випадків моделі оснащені підіймальним механізмом; буксирувальники – призначені для транспортування важких роботів-візків; палетайзери – така техніка використовується для укладання вантажів на палети; сортувальники – їх застосовують для ідентифікації та упаковування товарів; дрони – обладнання стане в пригоді в процесі інвентаризації тощо. Лідерами у сфері роботизації складів можна виділити Amazon, IKEA, Tesla.

Концепція 3D-друку дає змогу практично будь-якому підприємству без особливих витрат створювати пристрої або частини пристроїв із металів, змішаних матеріалів, пластмас та навіть із людських тканин. Адитивне виробництво, або 3D-друк, значно розширює виробничий процес, робить його незалежним від спеціалізованих виробництв та підприємств, даючи змогу виробникам «друкувати» необхідні вироби та різного роду компоненти на вимогу. Це призведе до скорочення шляхів постачання, позбавлення від необхідності зберігання на складах великого обсягу готової продукції.

Використання 3D-друку дасть змогу впровадити кардинальні зміни у логістичній сфері. Ця технологія здатна змінити модель існуючих ланцюгів поставок, а саме налагодити: друк запасних частин під замовлення; індивідуальне виробництво товарів або запчастин; відстрочку виробничих операцій; «послуги на злітно-посадковій смузі»; магазини 3D-друку.

Від моменту своєї появи в 2008 р., поняття «блокчейн» стало одним із найгучніших у будь-якій галузі. Блокчейн – це розподілена цифрова книга транзакцій, інформацію в якій неможливо змінити через використання криптографії. Це пояснення поєднує у собі три важливих властивості блокчейна: децентралізація, незмінність і надійність. Децентралізація технології пояснюється тим, що система повністю керується її користувачами. Блокчейн являє собою впорядкований ланцюг записів (так званих блоків), що постійно зростає. У кожен блок додається тимчасова відмітка (хеш-сума), яку найпростіше уявити як унікальний відбиток пальця. Відомо, що такі блоки строго в певному порядку складаються в ланцюги blockchain. Якщо, наприклад, спробувати переставити дану послідовність блоків, система одразу ж відкидає ланцюг за рахунок невідповідності структури і хеш-суми. Це підтверджує безпеку та прозорість інформації в таких системах. Тому можемо сказати, що однією з ключових функцій, що може виконувати блокчейн-технологія, є ідентифікація особистості та реєстрація транзакції швидше і точніше. Схеми відстеження товару, засновані на блокчейні, забезпечать повну прозорість і простежуваність продуктів на всьому маршруті проходження товару.

Отже, сьогодні логістика стрімко змінюється, у ній з’являється безліч нових технологій. Застосування зазначених новітніх технологій є перспективним рішенням у сфері логістики, адже вони дають змогу реалізувати логістичний

потенціал підприємств та забезпечити високий рівень їхньої конкурентоспроможності.

Література

1. Голомб В. В., Оглобліна В. О, Голомб В. В. Цифрова система підвищення ефективності управління бізнес-процесами (BPM) і логістикою. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 4 (19). С.85-93.
2. Metelenko N. H., Voronkova V. H., Silina I. V., Ogloblina V. O. Evolution from traditional to intelligent logistics models in digitalization conditions (using international experience). *Socio-humanitarian and technicaltechnological explorations of modern science* : collectivemonograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. ShermanOaks, California : GS Publishing Services, 2023. P. 64-78.
3. Оглобліна В. О., Плиска О. В., Сідлєр С. М. Сучасні напрямки управління ризиками логістичного циклу виробничої сфери. *Сучасні перспективи розвитку обліку, фінансів, економіки, управління, права та інженерії* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (5-6 груд. 2024 р., м. Запоріжжя) / за ред. А. П. Макаренка, Т. О. Меліхової. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. С. 211-213.

УДК 502.131.1:330.34(477):061.1ЄС

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

Метеленко Н.Г., д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

Воронкова В.Г., д.філос.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

ІНТЕГРАЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

У сучасних надзвичайно складних умовах процес європейської інтеграції України набув нової динаміки, що виявляється в прискоренні та поглибленні цільових реформ після набуття статусу кандидата на вступ до ЄС. У цьому контексті особливої уваги вимагає розробка та поетапна реалізація інноваційної стратегії сталого післявоєнного відновлення України, в основі якої лежить екологічна складова. Такий підхід дасть змогу ефективно поєднати поетапну

відбудову з модернізацією держави відповідно до принципів сталого розвитку та підготуватися до набуття членства в Європейському Союзі.

До початку повномасштабного вторгнення російської федерації наша держава узгодила національні інтереси з глобальними цілями сталого розвитку (далі – ЦСР), досягла помітного прогресу в імплементації положень Угоди про асоціацію з ЄС, виконуючи низку міжнародно-правових зобов'язань у сфері довкілля. Однак війна поглибила кризові явища, спричинені пандемією COVID-19, знівелювала результати успішних ініціатив у окремих регіонах та істотно вплинула на динаміку вищезгаданих процесів. У результаті держава опинилася в новій реальності – системі зростаючих ризиків, що потребують термінового перегляду і зміни традиційних підходів до розвитку.

Катастрофічні руйнування промислових підприємств та об'єктів критичної інфраструктури, цілеспрямоване використання ворогом заборонених міжнародними конвенціями видів озброєння, застосування тактики навмисного виснаження природно-ресурсного потенціалу з метою досягнення воєнних цілей, призводить до масштабного екоциду [1]. Його наслідками є деградація унікальних природних екосистем, загрозлива втрата біорізноманіття, виникнення зон екологічного лиха та інші негативні зміни. Це значно ускладнює повне відновлення компонентів навколишнього природного середовища, посилює безпекові ризики та матиме довготривалі негативні й важкопрогнозовані наслідки у майбутньому. Таким чином, збройна агресія держави-терориста створила серйозні загрози для міжнародної екологічної безпеки та породила нові глобальні виклики, які вимагають від світової спільноти своєчасного реагування й невідкладних дій.

У перші місяці повномасштабного вторгнення росії Україна за підтримки міжнародних партнерів розпочала активний пошук концепцій, шляхів і механізмів відбудови руйнувань у воєнний і післявоєнний періоди. Для цього 21 квітня 2022 р. була утворена Національна рада з відновлення України від наслідків війни – консультативно-дорадчий орган при Президентові України, яка працює над підготовкою стратегічних ініціатив, плану заходів з відновлення та розвитку держави, залучаючи уряд, громадськість, бізнесові й наукові кола, а також міжнародні інституції до підтримки й фінансування сталої відбудови, зеленого переходу, кліматичної нейтральності.

Зелене відновлення – екологічно орієнтований, стратегічний процес послідовної відбудови та реконструкції України, що базується на принципах сталого розвитку, кліматичної нейтральності та екологічної безпеки, узгоджений із міжнародними зобов'язаннями та стандартами, правилами й політиками Європейського Союзу. Цей процес доцільно розглядати як багаторівневий і поетапний. Беручи до уваги руйнівні наслідки війни, безпекові ризики та потреби їх усунення в різні часові періоди, можна виокремити чотири етапи відновлення, зокрема: 1) початковий (під час воєнного стану), 2) перехідний (після завершення

бойових дій), 3) середньостроковий, 4) довгостроковий. На першому етапі метою зеленого відновлення України є оперативне реагування на кризові ситуації, екологічно відповідальне та безпечне відновлення зруйнованої інфраструктури й екосистем, відповідно до потреби впровадження європейських стандартів, адаптацію до кліматичних змін та реалізацію ЦСР. Мета спрямована на середньо- та довготривалу перспективу на перетворення України на сталу, кліматично нейтральну, екологічно безпечну й економічно розвинену державу, яка інтегрована в ЄС та здатна протистояти майбутнім викликам і загрозам. Зелене відновлення охоплює низку ключових цілей, зокрема: інтеграцію кліматичних і екологічних пріоритетів у всі сфери суспільного життя та державної політики; мінімізацію ризиків для екологічної, хімічної та радіаційної безпеки; зменшення промислового забруднення та запровадження принципу «забруднювач платить»; ефективне управління відходами; збалансоване використання природних ресурсів; відновлення та розвиток природоохоронних територій з метою збереження біорізноманіття, збільшення площ природних екосистем; досягнення європейських стандартів державного управління у галузі охорони навколишнього природного середовища; посилення екологічного контролю та налагодження ефективної системи моніторингу довкілля відповідно до вимог ЄС [2]. Для ухвалення аргументованих управлінських рішень у галузі охорони НПС вагоме значення має збір, систематизація та надання достовірної екологічної інформації про стан довкілля в результаті моніторингу на різних рівнях.

Отже, незважаючи на катастрофічні наслідки збройної агресії росії, наша держава не згорнула курс на сталий розвиток і євроінтеграцію – навпаки, прискорила виконання міжнародних зобов’язань у ключових сферах, досягла конкретних результатів у проведенні реформ і приєднанні до Європейського зеленого курсу.

Література.

1. EcoZagroza. (2025) Official resource of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine, URL: https://ecozagroza.gov.ua/ en (accessed 23 october 2025).

2. Ukraine’s National Recovery Plan 2022. National Recovery Council. July 2022. URL: https://www.ger3.org/ukraine?gad_source=1&gad_campaignid=20622866056&gbraid=0AAAAAqQrzsRIOunIqA3dHOYyRko87MRQG&gclid=CjwKCAiAj8LLBhAkEiwAJjbY76uazc7Q8SnopTFdq3VHrh2jCUwkWJD7dLKZAPg_hZZqqXd0yjslVBoCaNUQAvD_BwE (accessed 12 October 2025).

УДК 338.3:502.171]:330.34

Піхняк Т.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Гудзь В.В., студент 2 курсу магістратури спеціальності 073 «Менеджмент», факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПАРАДИГМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Цифровізація виробничих процесів стала одним із ключових факторів трансформації промислового сектору, визначаючи нові можливості для підвищення ефективності, екологічної стійкості та конкурентоспроможності підприємств. У контексті глобальних викликів, пов'язаних із зростанням ресурсного дефіциту, кліматичними змінами та вимогами до декарбонізації економіки, здатність підприємств упроваджувати ресурсозберігаючі моделі розвитку перетворюється на критичний елемент довгострокової стратегії. Сучасні цифрові рішення – від систем промислової аналітики та IoT-платформ до цифрових двійників, систем еко моніторингу й автоматизованого контролінгу ресурсних потоків – створюють основу для формування нової логіки управління ресурсозбереженням, заснованої на даних, прозорості та гнучкості.

У межах парадигми сталого розвитку цифрова трансформація дає змогу переосмислити підходи до управління матеріальними, енергетичними та технологічними ресурсами, переходячи від реактивного до проактивного управління. Це забезпечує оптимізацію виробничих процесів, зниження втрат, мінімізацію впливу на довкілля та покращення ресурсної ефективності на всіх етапах виробничого циклу. Водночас, цифрові інструменти актуалізують можливості інтеграції принципів ESG, циркулярної економіки та екологічного контролінгу, створюючи умови для підвищення прозорості, відповідальності та стратегічної стійкості промислових підприємств [1].

Цифрові інструменти ресурсозбереження формують основу сучасної моделі управління промисловими підприємствами, дозволяючи істотно підвищити прозорість, точність і швидкість ухвалення управлінських рішень. Системи збору даних, аналітичні платформи, інтелектуальні датчики та цифрові моделі процесів забезпечують комплексне бачення ресурсних потоків і дають змогу впроваджувати проактивні механізми оптимізації. З огляду на це, важливо систематизувати ключові цифрові рішення, що формують цифрову інфраструктуру ресурсозбереження в умовах переходу до сталого розвитку (табл.1).

Таблиця 1 – Цифрові інструменти для управління ресурсозбереженням промислових підприємств

Цифровий інструмент	Зміст та функціонал	Можливості для ресурсозбереження	Значення для сталого розвитку
IoT-датчики та системи моніторингу	Безперервний збір даних про споживання енергії, води, матеріалів; контроль стану обладнання	Виявлення відхилень, втрат і нераціонального використання ресурсів у реальному часі	Підвищення енергоефективності; зниження екологічного навантаження
SCADA-системи	Контроль та диспетчеризація технологічних процесів; автоматизація	Оптимізація витрат ресурсів шляхом автоматизованого регулювання процесів	Зменшення обсягів викидів та промислових втрат
Цифрові двійники (Digital Twins)	Віртуальні моделі обладнання чи процесів, що відображають реальний стан	Моделювання сценаріїв оптимізації; прогнозування зношення та втрат	Формування стійких виробничих систем з мінімальним впливом на довкілля
Системи енергоменеджменту (EMS)	Аналіз, планування та контроль енергоспоживання	Раціоналізація енергопотоків; зменшення пікових навантажень	Зниження енергетичного сліду підприємства
ERP-системи з модулями ресурсного контролінгу	Комплексне управління виробництвом, запасами та логістикою	Оптимізація матеріальних потоків; зменшення надлишкових запасів	Підвищення ефективності ланцюгів постачання
Big Data та аналітика	Глибинна аналітика даних щодо витрат, споживання й ефективності	Бізнес-аналітика для виявлення закономірностей нераціонального використання ресурсів	Підтримка обґрунтованих рішень у сфері сталого розвитку
AI-системи та машинне навчання	Прогнозування ресурсних потреб, зношення обладнання, оптимізація планування	Зниження непродуктивних втрат; оптимізація виробничих режимів	Удосконалення екологічно орієнтованих управлінських рішень
Платформи циркулярної економіки	Цифрові майданчики для обміну ресурсами, відходами, вторинною сировиною	Зменшення відходів, повторне використання матеріалів	Формування циркулярних виробничих циклів
Системи екологічного моніторингу (Eco-Monitoring)	Вимірювання викидів, якості повітря, шуму, забруднення	Контроль екологічної відповідності та мінімізація негативного впливу	Підтримка екологічної стійкості та відповідності ESG
Блокчейн для ресурсної простежуваності	Неможливе змінити цифрове відстеження руху матеріалів	Прозорість життєвого циклу ресурсів; контроль ланцюгів постачання	Підвищення довіри, екологічної та соціальної відповідальності

Джерело: складено за даними [2-4].

Застосування цифрових інструментів у системі управління ресурсозбереженням формує нову модель промислової результативності, основану на даних, автоматизації та проактивному плануванні. Їх інтеграція дає змогу мінімізувати втрати ресурсів, забезпечити стабільність виробничих процесів, покращити прогнозування та підвищити гнучкість підприємства. Особливої ваги ці інструменти набувають у контексті реалізації цілей сталого розвитку, оскільки сприяють зменшенню екологічного навантаження, підвищенню енергоефективності, розвитку циркулярних моделей виробництва та формуванню ESG-орієнтованих підходів до управління. Сукупний ефект цифрової трансформації полягає не лише у технологічному оновленні, а й у зміні управлінської парадигми, що переводить підприємства на траєкторію стійкого, екологічно відповідального зростання.

Водночас, упровадження цифрових інструментів ресурсозбереження супроводжується низкою системних викликів, що стримують їх ширше застосування. Однією з основних проблем є недостатній рівень цифрової готовності промислових підприємств, який проявляється у морально застарілій технічній базі, низькій інтегрованості виробничого обладнання з цифровими платформами та обмежених можливостях збору й обробки даних. Значні бар'єри також створюють фінансові обмеження, адже впровадження IoT-систем, цифрових двійників чи аналітичних платформ потребує суттєвих інвестицій, що не завжди доступні підприємствам у післявоєнний період. Важливим викликом виступає дефіцит цифрових компетентностей персоналу, який ускладнює ефективне використання цифрових інструментів і потребує масштабної програми навчання. Додаткові ризики пов'язані з кібербезпекою, адже підвищення відкритості технологічних процесів та інтегрованості даних створює нові вразливості для виробничих систем. Сукупність цих факторів зумовлює необхідність цілісної політики цифрової трансформації, що поєднує модернізацію інфраструктури, розвиток компетентностей, підтримку інновацій і забезпечення технологічної безпеки.

У підсумку, попри наявні виклики, цифрова трансформація управління ресурсозбереженням залишається одним із ключових напрямів підвищення ефективності та стратегічної стійкості промислових підприємств. Для України цей процес набуває особливої ваги у контексті повоєнного відновлення, коли модернізація інфраструктури, відбудова виробничих потужностей та переорієнтація на ресурсоефективні технології визначатимуть динаміку економічного зростання і рівень конкурентоспроможності на світових ринках. Інтеграція цифрових рішень у систему управління ресурсами дає можливість формувати сучасну промислову екосистему, орієнтовану на енергоефективність, мінімізацію втрат, розвиток циркулярних виробничих практик та посилення екологічної відповідальності. У результаті цифрова трансформація перетворюється на важливий чинник, що забезпечує не лише підвищення

оперативної ефективності підприємств, а й створює підґрунтя для сталого, інноваційного та стійкого розвитку української промисловості у післявоєнний період.

Література

1. Industry 4.0 and sustainability implications: A scenario-based analysis of the impacts and challenges/ S. H. Bonilla, H. R. O. Silva, M. Terra da Silva et al. *Sustainability.*2018. Vol. 10(10). Article 3740. DOI: https://doi.org/10.3390/su10103740 (дата звернення: 24.11.2025).

2. Алієв Р., Камчатна В. Дигіталізація світу. Індустрія 4.0. URL: https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/23565/1/Дигіталізація (дата звернення: 24.11.2025).

3. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика : монографія / за ред. В. Г. Воронкової, Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 816 с.

4. Lopes de Sousa Jabbour A. B., Jabbour C. J. C., Godinho Filho M., Roubaud D. Industry 4.0 and the circular economy: A proposed research agenda and original roadmap for sustainable operations. *Annals of Operations Research*. 2018. Vol. 270(1–2), P. 273–286. DOI: https://doi.org/10.1007/s10479-018-2772-8 (дата звернення: 24.11.2025).

УДК 338.45:669.013]:330.34(477)«366»

Сіліна І. В., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Федотов С. О., здобувач PhD спеціальності D3 Менеджмент Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІНСТИТУЦІЙНО-ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТИВНОГО РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У ПОВОЄННОМУ ПЕРІОДІ

Адаптивний розвиток металургійних підприємств у поствоєнний період формується під впливом сукупності інституційних та державних чинників, що визначають регуляторні, фінансові та організаційні умови їх функціонування. В умовах структурної трансформації економіки та посилення зовнішніх викликів роль інституційно-державних механізмів суттєво зростає, оскільки саме через них реалізуються стратегічні пріоритети промислової політики, спрямовані на відновлення виробничого потенціалу, підвищення стійкості підприємств і забезпечення їх здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища [1, с. 42].

Аналіз чинних стратегічних документів державної політики свідчить, що базові орієнтири розвитку промисловості закріплено в Економічній стратегії України до 2030 року, яка визначає переробну промисловість одним із ключових драйверів економічного зростання. У межах зазначеної стратегії металургійна галузь розглядається як системоутворюючий елемент промислового комплексу, розвиток якого має ґрунтуватися на підвищенні доданої вартості, технологічній модернізації та інтеграції у європейські виробничі ланцюги [2].

Подальший розвиток інституційно-державних механізмів підтримки промисловості відображено в Національному плані відновлення України, який визначає пріоритети післявоєнного відновлення та модернізації економіки, зокрема відновлення критичної промислової інфраструктури та стимулювання інвестиційної активності [3, с. 118].

Суттєвим елементом чинної системи інституційно-державного регулювання є інвестиційні механізми підтримки підприємств, зокрема інструменти державної підтримки інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями, що створюють умови для реалізації капіталомістких проєктів у металургійній галузі [4].

Водночас аналіз чинних інституційно-державних механізмів виявляє зростаючу роль екологічного та кліматичного регулювання у формуванні умов діяльності металургійних підприємств. Запровадження Механізму вуглецевого коригування імпорту (CBAM) у Європейському Союзі посилює регуляторний тиск на експортерів металопродукції [5].

Узагальнення результатів аналізу дає підстави стверджувати, що чинні інституційно-державні механізми забезпечення адаптивного розвитку металургійних підприємств характеризуються наявністю стратегічних орієнтирів і окремих інструментів підтримки, однак не утворюють узгодженої системи впливу. Це зумовлює необхідність їх подальшого вдосконалення з урахуванням принципів адаптивності, сталого розвитку та поствоєнної трансформації економіки.

З огляду на зазначене, доцільно виокремити такі пріоритетні напрями удосконалення інституційно-державних механізмів забезпечення адаптивного розвитку металургійних підприємств.

По-перше, необхідним є формування цілісної державної промислової політики повоєнного відновлення, орієнтованої на адаптивний розвиток базових галузей, що передбачає поєднання короткострокових стабілізаційних заходів із довгостроковими цілями структурної модернізації металургійної галузі.

По-друге, важливим напрямом є розвиток інституційних механізмів стимулювання технологічної модернізації та декарбонізації металургійного виробництва шляхом поєднання податкових стимулів, державних гарантій і цільових програм фінансування.

По-третє, доцільним є вдосконалення інституційних умов залучення інвестицій у металургійну галузь, зокрема через розвиток механізмів державно-приватного партнерства та спеціальних режимів інвестування.

По-четверте, актуальним є посилення інституційної підтримки інтеграції металургійних підприємств у європейські виробничі та логістичні ланцюги.

По-п’яте, необхідним є розвиток інституційних механізмів кадрової та соціальної адаптації металургійних підприємств.

Таким чином, запропоновані напрями удосконалення інституційно-державних механізмів формують науково обґрунтовану основу для підвищення адаптивності металургійних підприємств та забезпечення їх сталого розвитку в умовах повоєнної трансформації економіки.

Література

1. Амоша О. І., Кіндзерський Ю. В. Промислова політика України: сучасні виклики та інструменти реалізації. Київ : Ін-т економіки промисловості НАН України, 2022. 312 с.

2. Про затвердження Економічної стратегії України до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179.

3. Національний план відновлення України. Київ, 2022. 850 с.

4. Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями : Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX.

5. Regulation (EU) 2023/956 of the European Parliament and of the Council establishing a carbon border adjustment mechanism.

УДК 311.3:330.1

Сьомченко В.В., к.е.н., доцент, професор кафедри обліку та оподаткування, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Тонких Т. В., студентка 3 курсу спеціальності 071 Облік і оподаткування, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ТА ВЕРИФІКАЦІЯ ЯКОСТІ ДАНИХ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В ОФІЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СТАТИСТИЦІ

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства та зростання ролі доказової економічної політики статистична оцінка та верифікація якості даних в системі офіційної економічної статистики є ключовими чинниками формування надійної інформаційної основи для аналізу соціально-економічних процесів і прогнозування розвитку національної економіки. Офіційні статистичні дані використовуються для розрахунку таких базових макроекономічних показників, як валовий внутрішній продукт, індекси споживчих цін, рівень зайнятості та безробіття, обсяги інвестицій і державних фінансів, тому будь-які спотворення або помилки на етапах збору чи обробки інформації можуть істотно впливати на

інтерпретацію економічної ситуації та ефективність управлінських рішень. У цьому контексті якість статистичних даних розглядається як багатовимірна категорія, що включає точність, повноту, надійність, своєчасність, узгодженість, порівнянність і доступність інформації для різних груп користувачів.

Статистична оцінка якості даних передбачає застосування формалізованих методів кількісного аналізу, спрямованих на вимірювання рівня похибок і стабільності статистичних показників. Зокрема, при вибіркових обстеженнях домогосподарств або підприємств активно використовується аналіз вибіркової помилки, який дозволяє оцінити довірчі інтервали для показників доходів населення, структури витрат або зайнятості. Наприклад, при визначенні середнього рівня заробітної плати похибка вибірки може становити кілька відсотків, що потребує оприлюднення інтервалів надійності та регулярної перевірки репрезентативності вибіркової сукупності. У процесі статистичної оцінки якості також застосовується аналіз варіації показників у динаміці: різкі структурні злами або нестандартні коливання індексів промислового виробництва можуть свідчити як про реальні економічні зміни, так і про проблеми зі збором первинних даних.

Важливе місце займає оцінювання повноти статистичної інформації, зокрема аналіз частки невідповідей або пропусків у звітності респондентів. Наприклад, при статистичних спостереженнях за малим та середнім бізнесом відсутність частини фінансових показників може призводити до заниження обсягів валової доданої вартості окремих видів економічної діяльності. Для мінімізації такого впливу використовуються методи статистичного дооцінювання, імітації відсутніх значень та калібрування ваг, ефективність яких також підлягає окремій оцінці з позицій якості даних. Аналіз аномальних значень є ще одним напрямом статистичної оцінки: надмірно високі або низькі значення витрат, обсягів виробництва чи експорту можуть суттєво зміщувати середні показники, що потребує застосування робастних методів оцінювання та додаткової перевірки первинних джерел.

Верифікація якості статистичних даних здійснюється шляхом багаторівневого контролю та порівняння інформації з альтернативними джерелами. Наприклад, показники роздрібного товарообороту можуть зіставлятися з даними податкової звітності, а оцінки зайнятості – з інформацією пенсійного страхування. Подібне зіставлення дозволяє виявляти систематичні відхилення. У процесі формування національних рахунків широко застосовується міжгалузевий контроль балансових співвідношень; виявлені розбіжності сигналізують про потенційні проблеми якості вихідних даних. Важливою практикою є також ретроспективна перевірка, коли уточнені дані порівнюються з попередніми оцінками.

У сучасній офіційній статистиці зростає роль метаданих як інструменту верифікації та підвищення прозорості. Документування методологічних змін і джерел даних дає змогу правильно інтерпретувати статистичні ряди та

враховувати обмеження їх використання. Окрему увагу приділено впровадженню міжнародних стандартів якості, таких як рекомендації Євростату та МВФ.

Використання великих масивів даних та автоматизованих методів посилює потребу в нових інструментах. Методи машинного навчання застосовуються для ідентифікації нетипових закономірностей, що можуть свідчити про помилки. Результати таких алгоритмів також повинні проходити статистичну верифікацію. Таким чином, поєднання традиційних методів з інноваційними підходами формує сучасну систему управління якістю.

Загалом статистична оцінка та верифікація якості даних є безперервним процесом, що охоплює всі етапи статистичного виробництва. Запровадження комплексних підходів дозволяє підвищити аналітичну цінність економічної статистики та створити надійну основу для ухвалення обґрунтованих рішень у сфері економічної політики.

Література

1. Бірюкова О. В. Методи статистичної оцінки якості даних в умовах цифровізації економіки. *Економіка і прогнозування*. 2023. № 1. С. 60–73. URL: https://econ-forecast.org/index.php/journal/article/view/1745 (Дата звернення: 24.11.2025).
2. Горбаченко В. І. Якість адміністративних даних як основа для формування офіційної економічної статистики. *Статистика України*. 2022. № 4. С. 3–11. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ojs/index.php/statukr/article/view/5801 (Дата звернення: 24.11.2025).
3. Кузнецова В. В. Управління якістю статистичної інформації в системі національних рахунків України. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Серія: Економічні науки. 2023. № 1. С. 23–31. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/22026/1/2023_1_Kuznetsova.pdf (Дата звернення: 24.11.2025).

УДК 331.2(477+061.1ЄС)

Федоришина Л.М., д.е.н., професор, професорка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Олійник С.С., здобувачка освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ЯК ІНДИКАТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ДЕМОКРАТІЇ: ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Рівень доходів є важливим індикатором економічного розвитку та стану демократичних інститутів у державі. Він відображає не лише ефективність ринку праці, а й здатність держави забезпечувати соціальну справедливість, дотримання трудових норм та належні умови праці для громадян. В Україні, особливо в умовах війни, середній рівень оплати праці залишається відчутно нижчим у порівнянні з країнами Європейського Союзу, що негативно впливає на добробут населення.

За три роки повномасштабної війни середня заробітна плата українців зросла на 26 % (≈95 євро) [1]. Якщо аналізувати останній рік, то, за даними Держстату, середня заробітна плата в Україні у 2024 році становила 21473 грн/міс. (≈494 євро за середньорічним курсом НБУ), тобто середньорічний дохід складав близько 5,9 тис. євро [2]. Натомість середня заробітна плата у країнах Євросоюзу у 2024 році становила ≈39,8 тис. євро з найвищими показниками у країнах Західної Європи (Люксембурзі, Данії та Ірландії) – 60–80 тис. євро. Найнижчі середні зарплати зафіксовано у Болгарії, Греції, Угорщині – річний дохід складає менше як 20 тис. євро.

Аби наглядно продемонструвати різницю в доходах найманих працівників в Україні та закордоном, розглянемо приклад роботи на складі – однієї з найбільш популярних вакансій серед українців, яка не потребує високого рівня володіння мовою чи фахових умінь. Особливою «популярністю» користується така робота серед українців в Польщі, причому через низку причин: близьке розташування, вищий рівень оплати праці та відносна схожість польської й української мов, що дає змогу навіть людям із мінімальним знанням мови швидко адаптуватися. В Україні, за відомостями Work.ua, середня заробітна плата працівника складу – ≈25 тис. грн/міс. [3]. В Польщі ж оплата роботи на складі варіюється в межах від 4660 до 10 тис. злотих брутто/міс. (≈ від 45668 грн до 98 тис. грн) [4]. Таким чином, навіть найменша зарплата на складах у Польщі майже вдвічі перевищує українську, а в окремих випадках – у три-чотири рази вища. До того ж, робітники

часто отримують надбавки за нічні зміни, понаднормову роботу, працю у вихідні та бонуси, що додатково збільшує загальний дохід.

Ситуацію із розмірами зарплат погіршує війна. В Україні діє військовий збір: у розмірі 5 % до 01 грудня 2024 р. та 5 %, починаючи з 01 грудня 2024 р., який сплачують фізичні особи-резиденти, що отримують доходи як в Україні, так і за її межами; фізичні особи-нерезиденти, які отримують доходи в Україні, а також податкові агенти. У ІІ-ій пол. ХХ ст. та на поч. ХХІ ст. багато держав, що перебували у стані збройних конфліктів, також вводили спеціальні військові податки. Так, у Колумбії та Шрі-Ланці ставка військового податку становить 4 %, у Боснії й Герцеговині – 3 %, а в Анголі, Бурунді, Гвінеї-Бісау, Еритреї, Єгипті та Ізраїлі – 2 % [5]. Безперечно, збільшення військового збору в Україні пояснюється особливо складною військовою та геополітичною ситуацією, що вимагає великих фінансових ресурсів для забезпечення захисту держави; в поєднанні із надто низькими заробітними платами відносно інших європейських країн, це тільки посилює наявну диференціацію в доходах українців та європейців.

Підсумовуючи зауважимо, що низький рівень заробітних плат суттєво впливає на якість життя населення. Багато громадян змушені віддавати перевагу задоволенню лише основних фізіологічних потреб, витрачаючи мінімальні кошти на особисті потреби, навіть незважаючи на поступове зростання номінальної заробітної плати протягом останніх років. Країни ЄС демонструють вищі рівні заробітних плат, що є результатом розвинених інститутів демократії: незалежних профспілок, колективно-договірних відносин, ефективних систем соціального страхування та контролю за дотриманням трудових прав. В Україні заробітні плати значно нижчі, що пов’язано з незавершеністю процесу формування демократичних інститутів, слабкістю соціального діалогу, поширеністю тіньової зайнятості, недостатнім рівнем економічного розвитку та триваючою війною. Слід зауважити, що в такому контексті розрив у заробітних платах стає не лише економічною, а й політичною проблемою, впливаючи на посилення трудової міграції, зниження соціальної стабільності і довіри до державних інституцій.

Література

1. Ткачук Я. Зарплати і ціни в Україні та Європі: порівняємо, як все змінилося за час війни. *Главком*. 5 лютого 2025. URL: https://glavcom.ua/amp/economics/finances/zarplati-i-tsini-v-ukrajini-ta-jevropi-porivnjujemo-jak-vse-zminilosja-za-chas-vijni-1043669.html (дата звернення: 15.11.25).

2. Середня зарплата у ЄС перевищує українську майже у 7 разів. *Financial club*. URL: https://finclub.net/news/serednia-zarplata-u-krainakh-yes-perevyshchyla-ukrainsku-maizhe-u-7-raziv.html (дата звернення: 15.11.2025).

3. Середня зарплата за категорією «Логістика, склад, ЗЕД» в Україні. *WORK.ua*. URL: https://www.work.ua/salary-logistic-supply-chain/?count=by-resumes&utm_source (дата звернення: 20.11.2025).

4. Робота на складі в Польщі для іноземців: зарплата та умови. *KONO HR Outsourcing*. URL: https://kono.jobs/en/warehouse-jobs-poland-foreigners/?utm_source (дата звернення: 20.11.2025).

5. Військовий податок: досвід країн світу. *Слово і діло*. URL: https://www.slovoidilo.ua/2024/05/31/infografika/ekonomika/vijskovyj-podatok-dosvid-krayin-svitu (дата звернення: 15.11.2025).

УДК 614.2:005.57

Фурман Д.Г., к.е.н., доцентка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Радомська Т.Д., студентка 2 курсу магістратури спеціальності 073 «Менеджмент», Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЙ В ЗАКЛАДІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У сучасних організаціях ключовим ресурсом, що забезпечує ефективність управління, є комунікація – процес обміну інформацією, значенням, рішеннями між усіма учасниками управлінської системи. Комунікації виступають не просто технічним каналом передачі повідомлень, а інтегральною складовою управлінської системи, що охоплює стратегічний, тактичний й операційний рівні.

У широкому розумінні, комунікація в організації – це сукупність процесів, що забезпечують: інформаційну синхронізацію, координацію дій, формування культури, підтримку змін та розвиток довіри. Згідно з науковими дослідженнями, без належно організованої системи комунікації функціонування організації значною мірою ускладнюється, що веде до зниження ефективності, втрати синергії між підрозділами та загального зменшення продуктивності [2].

Сутність комунікацій полягає у забезпеченні циркуляції інформації, що дозволяє організації виконувати свої функції – планування, організацію, мотивацію та контроль [3]. Без якісного обміну інформацією система управління втрачає цілісність, а управлінські рішення – актуальність.

Таблиця 1. – Наукові підходи до трактування системи комунікацій

Технічний підхід	Діловий підхід	Семантичний підхід
Набір взаємозалежних компонентів, які збирають, зберігають, опрацьовують і розподіляють інформацію з метою забезпечення управління організацією та підтримки прийняття управлінських рішень	Сукупність інформації, апаратно-програмних і технологічних засобів, засобів комунікації, методів і процедур опрацювання даних та персоналу, які організовують збирання, зберігання, опрацювання і розподіл інформації для підготовки і прийняття управлінських рішень	Сукупність різноманітних взаємопов'язаних або взаємозалежних відомостей про стан об'єкта управління та процеси, які відбуваються в ньому. Ці відомості виражені в показниках та інших інформаційних сукупностях, зібраних і опрацьованих за допомогою комунікаційних технологій за визначеною методикою та за заданим алгоритмом

Джерело: [4, С.8].

Спираючись на аналіз наукових підходів до визначення сутності системи комунікацій (табл. 1.), можна зробити висновок, що вона постає як система управління, у межах якої процес створення, обробки та передачі інформації виступає об'єктом управлінського впливу. Комунікації в організації є багаторівневим, складним й, водночас, динамічним явище, що проявляється як дія, взаємодія та безперервний процес обміну інформацією між усіма учасниками діяльності.

Зауважимо, що система комунікацій має певний функціонал, що дозволяє забезпечувати цілісність управлінського процесу [1]. Зокрема, комунікації виконують такі функції як інформаційна, мотиваційна, координаційна, контрольна та культурно-ціннісна. Зі свого боку, важливо відмітити, що як у будь-якій системі управління, в системі комунікацій наявні органи управління (рис. 1).

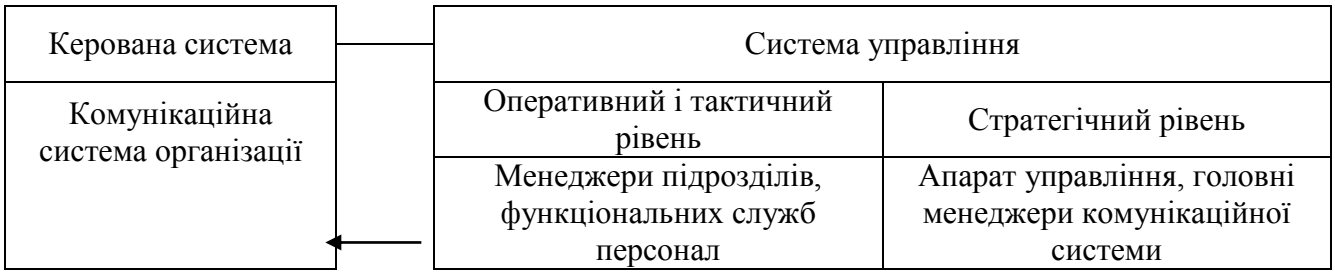

Рисунок 1 – Комунікаційна система організації

Джерело: [4, С.23-24].

У сучасному управлінні закладами охорони здоров'я комунікації виступають не лише допоміжним інструментом, а фундаментальним компонентом системи менеджменту, який забезпечує згуртовану діяльність усіх учасників

процесу – керівників, медичного персоналу, пацієнтів і громадськості. У своїй суті комунікація в закладі охорони здоров'я є комплексом соціально-психологічних, організаційних та технологічних процесів, що створюють умови для ефективного функціонування, адекватного реагування на виклики і формування довіри.

Роль комунікацій у системі управління охорони здоров'я проявляється в декількох ключових аспектах. По-перше, вони сприяють координації діяльності персоналу і підрозділів, що особливо важливо у багатопрофільних закладах, де взаємозалежність функцій висока. По-друге, ефективна комунікація забезпечує прозорість і відкритість діяльності закладу, що підвищує довіру пацієнтів і громадськості, а також формує позитивний імідж. По-третє, через комунікації реалізується зворотний зв'язок з користувачами послуг – пацієнтами й їхніми родинами, що дозволяє коригувати процеси, підвищувати якість медичної допомоги і адаптуватись до мінливих очікувань. Нарешті, комунікації стають важливим елементом кризового менеджменту: у ситуаціях надзвичайної медицини, коли оперативність, чіткість і достовірність інформації життєво необхідні, наявність відпрацьованих каналів комунікацій забезпечує стійкість закладу.

Система комунікацій закладу охорони здоров'я має базуватися на кількох основних принципах: достовірність, актуальність, простота сприйняття та наявність зворотного зв'язку. У межах закладу охорони здоров'я це може бути досягнуто шляхом створення локальної мережі управління комунікаціями, що об'єднає внутрішні й зовнішні інформаційні потоки. Така мережа передбачає централізовану координацію комунікацій через єдиний відділ або призначену особу, відповідальну за PR і публічні зв'язки. Вона має забезпечити усунення дублювання інформаційних потоків між структурними підрозділами, уникнення затримок у передачі повідомлень і своєчасне реагування на запити пацієнтів.

Важливою умовою ефективної реалізації стратегії є гармонізація внутрішніх комунікацій між підрозділами закладу. Це означає налагодження вертикальних, горизонтальних і діагональних зв'язків між адміністрацією, медичним персоналом і допоміжними службами. Наприклад, створення внутрішніх чатів, корпоративної пошти та регулярних інформаційних бюлетенів дозволить обмінюватися новинами, інструкціями, рішеннями й досягненнями в реальному часі.

Особливе значення має також управління зовнішніми комунікаціями. Доцільним є використання кількох каналів одночасно – офіційного сайту закладу, сторінки у Facebook, системи Helsi (або іншої) для запису, місцевих ЗМІ, радіо та інформаційних партнерів. Така багатоканальна модель дозволяє ефективно доносити інформацію до різних цільових груп: молоді, людей похилого віку, працівників освіти, бізнесу, органів місцевого самоврядування тощо.

Для зниження рівня «інформаційних перешкод» – затримок, непорозумінь, неточностей – необхідно передбачити механізм діагностики комунікаційного середовища. Це може бути щоквартальний моніторинг звернень пацієнтів, аналіз

відгуків у соціальних мережах, опитування задоволеності якістю інформаційних послуг. На основі таких даних заклад охорони здоров'я може оперативно виявляти проблемні ділянки комунікаційних потоків і коригувати політику взаємодії.

Суттєву роль відіграє і технічне оснащення закладів охорони здоров'я. Для забезпечення якісної комунікації важливо мати сучасне обладнання – комп'ютери, мобільні пристрої, мережеву інфраструктуру, інтернет-з'єднання, систему резервного збереження даних. Це дозволить не лише прискорити обмін інформацією, а й підвищити інформаційну безпеку пацієнтів і персоналу.

Удосконалення функціонування закладів охорони здоров'я передбачає формування цілісної системи комунікацій, здатної забезпечити швидку, точну та двосторонню передачу інформації; з урахуванням необхідності інтеграції управлінських, технічних, інформаційних і соціальних чинників. Її реалізація сприятиме зміцненню іміджу закладу, підвищенню довіри населення та оптимізації управлінських процесів.

Література

1. Hargie O. The Importance of Communication for Organisational Effectiveness. NACMnet. 2016. URL: https://nacmnet.org/wp-content/uploads/HargieChapter2016.pdf (дата звернення: 09.11.2025).

2. Mukelabai M. Musheke, Jackson Phiri. The Effects of Effective Communication on Organizational Performance Based on the Systems Theory. *Open Journal of Business and Management.* 2021. Vol.9 № 2. P. 659-671. URL: https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=107818&utm (дата звернення: 17.11.2025).

3. Zorlu K., Korkmaz F. Organizational Communication as an Effective Communication Strategy in Organizations and the Role of the Leader. *Contributions to Management Science*. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/ 351128825 (дата звернення: 09.11.2025).

4. Гудзь О. Є., Маковецька І. М. Управління комунікаціями в підприємствах : монографія. Львів : Галицька видавнича спілк». 2021. 216 с.

УДК 338.246.8:005.521(477)«364»

Хилько І. І., старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв

Кирток Д. В., студентка 4 курсу спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв

ПРОГНОСТИЧНІ СЦЕНАРІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ КРИЗОВИХ ПЕРІОДІВ

Сучасний стан української промисловості визначається тривалим впливом кризових подій, серед яких наймасштабнішими стали економічні потрясіння 2014 року та повномасштабне російське вторгнення 2022 року. Ці процеси призвели до значних втрат виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, зниження інвестиційної активності та трансформації структури національної економіки. За оцінками Світового банку, лише за перший рік повномасштабної агресії прямі збитки промислової інфраструктури перевищили 13 млрд доларів, а сумарні економічні втрати – понад 60 млрд доларів [1]. Водночас саме кризові періоди актуалізують потребу в стратегічному прогнозуванні та формуванні реалістичних сценаріїв відновлення промислового потенціалу держави.

Повномасштабне вторгнення Росії спричинило масштабні руйнування інфраструктури та промислових потужностей України, що загострило потребу у формуванні нових підходів до відновлення та модернізації економіки. Зміна транспортних шляхів, втрата виробничих об'єктів і порушення логістичних ланцюгів стали ключовими чинниками, які визначають прогностичні сценарії відбудови промисловості. Блокада морських портів та пошкодження залізничної мережі ускладнили торговельні потоки, а валютні коливання та зменшення ділової активності формують додаткові ризики для промислового сектору. За оцінками Мінекономіки України, у 2022 році промислове виробництво скоротилося на 36,9%, що є найбільшим падінням за час незалежності [2]. Особливо постраждали металургія, машинобудування, хімічна промисловість та енергетика.

Ще до початку воєнних дій процес переорієнтації глобальних ланцюгів постачання вже відбувався під впливом пандемії COVID-19. Порушення звичних логістичних маршрутів у 2019–2020 роках продемонструвало вразливість промисловості до зовнішніх шоків. В умовах війни ці ризики лише посилилися, особливо через втрату доступу до морських портів та тимчасове припинення авіасполучення. За даними аналізу Prozorro, у 2022 році 85% підприємств скоротили обсяги замовлень, а частина змінила вид діяльності чи стратегію розвитку, намагаючись адаптуватися до воєнної економіки [3]. Криза висвітила слабкі місця промисловості – недостатню диверсифікацію постачань та надмірну залежність від окремих логістичних напрямів.

Саме через це у прогнозах щодо відновлення промислового сектору важливе місце приділяється інтеграції цифрових мереж постачання (Digital Supply Networks – DSN), які забезпечують значно більшу гнучкість, стійкість і прозорість порівняно з класичними лінійними ланцюгами. Згідно з дослідженнями Deloitte, компанії, що запроваджують DSN, зменшують ризики перебоїв у постачанні на 40%, а їхня здатність адаптуватися до кризових ситуацій зростає у 2–3 рази. Для української промисловості цифровізація поступово стає не лише ключовим фактором відновлення, а й важливою складовою довгострокової конкурентоспроможності.

Втрата транспортної інфраструктури, зокрема тисяч кілометрів автошляхів, залізничних колій і понад 350 мостів, істотно обмежила промислову діяльність і ускладнила експорт української продукції. За інформацією «Укравтодору» та «Укрзалізниці», у період 2022–2023 років було зруйновано понад 25 тисяч кілометрів доріг, а також постраждали десятки логістичних центрів. Оскільки морські порти залишаються частково недоступними, експорт відбувається переважно через сухопутні кордони, однак їхня пропускна здатність не відповідає потребам промисловості, а різниця у ширині залізничної колії між Україною та ЄС створює додаткові технічні бар'єри [4]. До прикладу, за оцінками Європейської комісії, через відмінність ширини колій при перевезенні товарів виникає втрата приблизно 15-20% часу через необхідність перевалки.

Відновлення промисловості після кризових періодів потребує врахування ключових ризиків: зниження доступності товарів і ресурсів, зростання витрат на логістику, підвищення загроз безпеці виробництва та затримок у постачанні. Важливим аспектом планування відновлення є оновлення енергетичної інфраструктури, оскільки промисловість суттєво залежить від надійного енергопостачання. Значні пошкодження енергетичної системи призвели до скорочення генерації електроенергії, що негативно впливає на діяльність підприємств і збільшує їхні витрати. Тому плани відновлення включають впровадження відновлюваних джерел енергії, створення інтелектуальних енергомереж та покращення енергоефективності на підприємствах.

Література

1. World Bank. Ukraine Damage and Needs Assessment 2023. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf (дата звернення: 23.11.2025)

2. Мінекономіки України. Звіт про стан промислового виробництва 2022 р. URL: https://me.gov.ua/download/971b9318-af58-4cc5-9769-2729df2b4290/file.pdf (дата звернення: 23.11.2025)

3. Становище бізнесу в період воєнного стану. ДП «ПРОЗОРРО». 2022. URL: https://infobox.prozorro.org/articles/stanovishche-biznesu-v-period-voyennogo-stanu. (дата звернення: 23.11.2025)

4. Логістика в умовах бойових дій: зміна ланцюгів постачання. URL: https://www.oschadbank.ua/blog/logistyka-v-umovah-boyovyh-diy-zmina-lancyugiv-postachannya (дата звернення: 23.11.2025)

УДК 339.138:658.821

Чаплінський Ю.Б., к.е.н., доцент кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, м. Чернівці

Гудзь В.С., студентка 2 курсу спеціальності 075 «Маркетинг» Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, м. Чернівці

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ У ФОРМУВАННІ КОКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному світі кожному підприємству для того, щоб бути успішним у своїй сфері необхідно встигати за розвитком інновацій та вміти швидко адаптуватись до зміни потреб споживача, тобто бути конкурентоспроможним у виробництві власних продуктів чи послуг.

Для розуміння рівня власної конкурентоспроможності, підприємство спостерігає за поведінкою споживача, аналізує обсяги діяльності, витрати, ефективність застосування тих чи інших методів та прийняття управлінських рішень. Однак для досягнення і підтримки високого рівня конкурентоспроможності недостатньо лише спостереження та аналізу. Важливим інструментом, що дозволяє підприємству адаптуватися до змін ринку та забезпечувати стабільне зростання, є ефективна маркетингова стратегія, яка займає особливе місце серед стратегій підприємства, визначаючи головний напрямок всієї виробничої та збутової діяльності. Вона дозволяє підприємству не тільки задовольняти існуючі потреби клієнтів, а й передбачати майбутні тренди, впливаючи на ринок і закріплюючи свої позиції.

Маркетингову стратегію можна визначити, як сформований наперед план дій, з конкретно визначеними цілями, завданнями, що спрямований на досягнення очікуваного результату [1, с.15].

Головною перевагою маркетингової стратегії в управлінні конкурентоспроможністю є її гнучкість і здатність, що передбачає швидку реакцію підприємства на зміни ринкових умов, уподобань споживачів та дій конкурентів. Вона включає не лише вибір ефективних каналів просування, а й управління брендом, аналіз конкурентного середовища та визначення можливих напрямів розвитку.

Формування маркетингової стратегії є послідовним процесом, що включає п’ять взаємопов’язаних етапів [2, с.19]: аналіз ринкової ситуації, визначення маркетингових цілей, вибір оптимальної стратегії, розробку детального плану її реалізації, подальший контроль ефективності.

Завдяки маркетинговій стратегії компанія може оптимізувати свої ресурси, розробляти унікальні пропозиції для клієнтів і створювати стійку конкурентну

перевагу. Це не просто набір інструментів для реклами та продажів, а комплексний підхід, що формує довгострокову стратегію розвитку підприємства, сприяє підвищенню лояльності споживачів і забезпечує стабільне зростання бізнесу.

До прикладу, маркетингова стратегія Apple базується на диференціації, створюючи унікальні продукти з високою якістю, преміальним дизайном і власною екосистемою, що забезпечує зручність користування та утримує клієнтів у межах бренду. Компанія акцентує увагу на емоційному маркетингу, підкреслюючи інноваційність і статусність своїх пристроїв, а також формує лояльну спільноту споживачів, які самі просувають бренд. Маркетингова стратегія Red Bull базується на емоційному брендингу та контент-маркетингу, спрямованих на створення асоціації бренду з екстримом, адреналіном і активним способом життя. Компанія не просто продає енергетичний напій, а формує навколо нього цілу культуру, спонсоруючи екстремальні види спорту, організовуючи унікальні події (наприклад, Red Bull Stratos) та створюючи видовищний контент, який привертає увагу аудиторії.

Якщо розглянути саме український ринок, то можна виділити маркетингову стратегію Nova Poshta, яка базується на диференціації через швидкість, зручність і технологічність, створюючи найширшу мережу відділень (понад 10 000), мобільні додатки, смарт-бокси, доставку 24/7. Варто зазначити, що навіть у воєнний час, Nova Poshta має логістичну екосистему, що забезпечує безперебійну доставку. Підприємство транслює своє цінності у кожному русі – надійність («доставимо всюди»), соціальну відповідальність (допомога ЗСУ), патріотизм, а також формує лояльну спільноту споживачів через інтерактивні кампанії, персоналізовані пропозиції та UGC/EGC-контент в соцмережах. Або ж маркетингова стратегія «Моршинської», що базується на позиціонуванні бренду, як еталону природної якості та чистоти мінеральної води з заповідника. Компанія постійно наголошує, що вода – це невід’ємна частина здорового способу життя, чим підтверджують свої емоційно-насичені рекламні ролики на природі з спортивними та підтягнутими акторами.

Отже, маркетингова стратегія відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Вона допомагає компанії чітко визначити свою нішу, ефективно позиціонувати продукт або послугу, знаходити та залучати цільову аудиторію, адаптуватися до змін ринку та випереджати конкурентів. Без продуманої маркетингової стратегії підприємство ризикує втратити свою унікальність, неефективно витрачати ресурси та не відповідати очікуванням споживачів. Саме грамотний підхід до маркетингу дозволяє компанії не лише виживати в умовах конкуренції, а й активно розвиватися, завойовуючи довіру клієнтів і збільшуючи прибутки.

Література

1. Пронько Л. М., Токар К. С. Маркетингова стратегія у формуванні конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2022, № 4. URL: http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/36695.pdf (дата звернення: 17.11.2025)
2. Процишин Ю. Т. Стратегічний маркетинг : навч. посіб. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 146 с.

УДК 339.138:338.487

Шквиря Н.О., к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Ткачук В.М., здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури спеціальності 075 «Маркетинг», Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВИХ СТРАТЕГІЙ У ТУРИЗМІ

Найважливішим аспектом маркетингової діяльності підприємств є формування ціни на туристичні послуги. Туристична галузь має характерні особливості, які впливають на процес ціноутворення у цій сфері: висока еластичність цін у різних сегментах залежно від співвідношення попиту й пропозиції; розрив у часі між моментом встановлення ціни та моментом купівлі-продажу туристичного продукту; неможливість зберігання послуг, унаслідок чого роздрібні продавці не поділяють із виробниками ризик, пов’язаний із формуванням нереалізованих запасів; висока ймовірність того, що ціна може бути знижена конкурентами, а також проведення «цінових війн», результатом яких може стати втрата прибутковості бізнесу.

Зазначені особливості зумовлюють формування ціни на туристичні послуги на двох рівнях. Перший рівень відповідає стратегії ціноутворення і охоплює глобальні питання визначення позиціонування продукту на ринку, його грошової вартості, довгострокового прибутку на інвестований капітал, а також такі загальні цілі, як розвиток галузі, ринкової сфери та тенденцій рівня прибутковості для фінансових операцій. На другому рівні, який загалом відповідає тактиці ціноутворення, рішення щодо встановлення ціни зосереджуються на управлінні короткостроковим попитом і приймаються у межах загальної стратегії, а також під впливом низки факторів.

Одним із ключових факторів є стратегічне управлінське рішення щодо «іміджу» та позиціонування певного продукту на ринку. Оскільки послуга не може бути видимою або легко оціненою до її придбання, ціна в такому випадку

виступає радше символом, що вказує на якісні характеристики продукту (наприклад, орієнтація на сегмент «економ» чи «люкс») [3].

У процесі встановлення цін переслідуються конкретні цілі: максимізація обсягу продажів, максимізація прибутку, врахування актуального ринкового становища. Кожне рішення щодо формування ціни має враховувати реальні очікування та потреби різних груп споживачів (сегментів), а також їхню готовність і здатність платити.

За стратегії, що базується на витратах, ціни визначаються шляхом розрахунку витрат виробництва, обслуговування, накладних витрат і бажаного прибутку. Важливо враховувати етап життєвого циклу туристичного продукту.

Для організацій, які працюють у туризмі, характерним є ціноутворення, засноване на врахуванні конкуренції. Туристична індустрія загалом характеризується високою подібністю продуктів і майже повною їх взаємозамінністю, що підсилює залежність туристичних ринків від цінової тактики. Існують певні методи, які дають змогу частково обмежити вплив цінової конкуренції, основним завданням яких є зменшення ефекту взаємозамінності продуктів [1].

Більшість таких методів передбачає додавання до наявних послуг додаткової цінності, на основі якої, а не завдяки нижчій ціні на аналогічні послуги, споживач робить свій вибір. Існують також способи, що маскують зниження ціни під виглядом переваг для споживачів.

Формування ціни на туристичні послуги є ключовим елементом маркетингу та відображає позиціонування продукту, стратегічні цілі підприємства та очікування споживачів. Особливості галузі, такі як висока еластичність цін, розрив між встановленням ціни та продажем, неможливість зберігання послуг та високий ризик «цінових війн», зумовлюють ціноутворення на стратегічному та тактичному рівнях. Стратегічно важливими є імідж продукту та ринкове позиціонування, тоді як тактичні рішення враховують короткостроковий попит та готовність споживачів платити. Конкуренція підсилює значення додаткової цінності послуг, що дозволяє обмежити вплив взаємозамінності продуктів та підвищити конкурентоспроможність.

Література

1. Кукіна Н. В., Васильченко О. О. Кон’юнктурний аналіз стратегії ціноутворення: мікроекономічний аспект. *Збірник наукових праць ТДАТУ(економічні науки)*. 2018. № 1(36). С. 53-59.

2. Кукіна Н. В., Тараненко Г. Г. Інвестиційна привабливість туристичної інфраструктури України: аналітичний аспект. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки*). № 1(46), 2022. С. 59−65.

3. Шквиря Н. О. Формування маркетингової стратегії туристичних підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. № 4(28). 2014. С. 169–173.

4. Шквиря Н. О. Розробка товарної стратегії підприємства. *Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості*: зб. матеріалів Міжнарод. наук.-практ. конф., 19 квіт. 2019 р. Київ : КНЕУ, 2019. С. 67-71.

5. Шквиря Н. О. Сутність та особливості маркетингового планування конкурентоспроможності продукції. *Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки)*. 2016. № 3(32). С.164–170.

6. Шквиря Н. О., Арестенко Т. В. Маркетингові дослідження поведінки споживачів готельних послуг. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2021. № 1(43). С. 169-175.

Секція 4
Шляхи вдосконалення бюджетної та податкової політики держави

УДК 331.101.1:336.2:331.5

Бондаревська К.В., д.е.н., професор, професор кафедри
соціального забезпечення та податкової політики
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

РИЗИКИ НЕЗАДЕКЛАРОВАНОЇ ПРАЦІ: ВПЛИВ НА ПОДАТКОВУ СИСТЕМУ ТА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Незадекларована праця є однією з ключових проблем функціонування ринку праці, економічної та соціальної сфер, що здійснює безпосередній вплив на стабільність податкової системи та стан захищеності соціальних інтересів населення України. В умовах економічної нестабільності та військових ризиків масштаби тінізації економіки є високими, що, у свою чергу, створює системні виклики для наповнення бюджету та забезпечення соціальних гарантій. Саме тому вкрай важливо здійснювати оцінку ризиків незадекларованої праці з метою розуміння їх впливу на соціально-економічну сферу держави та розробки перспективних напрямів їх подолання.

Згідно Комюніке Європейської Комісії «Про незадекларовану працю» від 7 квітня 1998 р., незадекларована праця являє собою «оплачувані види діяльності, які є законними за їхнім характером, але незадекларовані в органах державної влади, враховуючи при цьому різноманіття регуляторних систем держав-членів ЄС» [1]. Таким чином, незадекларована праця є складовою тіньової економіки та відзначається відсутністю офіційного оформлення трудових відносин, а також несплатою податків і соціальних внесків. Зростання масштабів незадекларованої праці призводить до суттєвих втрат державних коштів через несплату податків та внесків до соціальних фондів. У свою чергу співробітники, праця яких не є задекларованою, втрачають можливість забезпечення захищеності власних соціальних інтересів з боку держави та отримання соціальних гарантій від роботодавця у процесі здійснення трудової діяльності. Наявність суттєвих обсягів незадекларованої праці є зоною ризиків у контексті забезпечення соціальної безпеки, що якраз і являє собою стан захищеності соціальних інтересів населення. Відповідні ризики, що здійснюють негативний вплив як на функціонування держави та суспільства, так і на діяльність суб'єктів господарювання та громадян, стосуються значного недофінансування дохідної частини бюджету та державних соціальних фондів, деструктивного впливу на економічний розвиток через тінізацію економіки, проблем державного регулювання зайнятості та функціонування інститутів соціальної сфери. Згідно оцінок експертів, через поширення тіньового сегмента ринку праці від 30 до 50 % виплат з фонду

заробітної плати є неофіційними, що дорівнює близько 200 млрд грн., та означає скорочення щорічних бюджетних надходжень орієнтовано на 30 млрд грн. При цьому фонди соціального страхування недоотримують від 70 до 90 млрд грн. (у тому числі пенсійний фонд – близько 70 млрд грн.) [2].

Основними причинами розповсюдження незадекларованої праці в Україні є: високий рівень податкового навантаження на фонд оплати праці (це провокує спроби ухилення від сплати податків та соціальних внесків); дефіцит робочих місць у формальному секторі (це явище особливо посилюється в умовах війни в Україні); невідповідність потреб працівників та вимог роботодавців у контексті узгодження кваліфікаційних вимог та умов праці (заробітної плати, графіків роботи тощо); відносна привабливість «неофіційних» умов соціально-трудових відносин для працівників (стосовно гнучкого режиму роботи тощо); недосконаліть механізмів контролю з боку органів державного регулювання та недостатність рівня фінансових санкцій за порушення як податкового, так і трудового законодавства [3].

Результати оцінки впливу різних форм незадекларованої праці на податкову систему та соціальну безпеку населення наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Форми незадекларованої праці у контексті впливу на податкову систему та соціальну безпеку населення

Класифікаційна ознака	Форма незадекларованої праці	Вплив на податкову систему	Вплив на соціальну безпеку населення
1	2	3	4
За способом оформлення	Трудова діяльність без оформлення трудового договору	Повне ухилення від сплати податків та соціальних внесків	Відсутність державних соціаль них гарантій та захищеності на робочому місті, проблеми пенсійного забезпечення
	Тінізація заробітної плати (у т.ч. часткова офіційна зарплата+виплати «в конверті»)	Скорочення податкових надходжень та рівня сплати соціальних внесків	Часткове отримання соціальних гарантій, проблеми пенсійного забезпечення
За характером трудових відносин	Повна тіньова зайнятість (діяльність без реєстрації, тінізація оплати праці)	Повне ухилення від сплати податків та соціальних внесків	Відсутність державних соціальних гарантій та захищеності на робочому місті, проблеми пенсійного забезпечення

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
	заробітної плати (може мати місце і при офіційному працевлаштуванні)	сплати соціальних внесків	забезпечення
	Самозайнятість без реєстрації (фріланс тощо)	Несплата податків та соціальних внесків	Втрата соціальних гарантій і пенсійного стажу
	Неформальні трудові угоди (усні домовленості)	Втрата податкових надходжень, складність контролю	Відсутність будь-яких соціальних гарантій

Джерело: розроблено автором

Серед перспективних напрямів подолання незадекларованої праці варто відзначити наступні:

1. Посилення контролю за процесом адміністрування податків та соціальних внесків, а також дотримання трудового законодавства у частині офіційного працевлаштування з боку контролюючих органів – Державної податкової служби України та Державної служби України з питань праці (у тому числі підвищення розмірів штрафних санкцій за несплату або часткову сплату податків та соціальних внесків, а також за відсутність факту офіційного працевлаштування).

2. Впровадження цифрових інструментів з метою зниження ризиків незадекларованої праці: продовження процесу цифровізації трудових книжок та забезпечення інтеграції даних Державної податкової служби та Пенсійного фонду України, масове впровадження електронних касових апаратів, застосування аналітичних інструментів для моніторингу відповідних ризиків.

3. Реформування пенсійної системи у напрямі практичної реалізації накопичувального пенсійного забезпечення у перспективі післявоєнної відбудови України з метою підвищення привабливості формального сектору для громадян.

4. Державна підтримка підприємництва у напрямі фінансової (зокрема, грантової) підтримки, пільгового кредитування, правової та інформаційно-консультаційної підтримки.

5. Особлива підтримка у працевлаштуванні та започаткуванні власного бізнесу соціально вразливим категоріям громадян, які стикаються з труднощами у процесі пошуку роботи та через це схильні до тіньової зайнятості. Це особи з інвалідністю, молодь, особи старшого віку, ветерани війни та внутрішньо переміщені особи.

6. Інформаційна кампанія щодо ризиків незадекларованої праці, моніторинг ринку праці на предмет показників тіньової зайнятості, проведення досліджень тінізації оплати праці, прогнозування перспектив функціонування формального та неформального ринку праці.

Література

1. Комюніке Європейської Комісії 98/219 про незадекларовану працю від 7 квітня 1998 р., http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ TXT/?uri=URISERV% 3Ac11710 (дата звернення: 11.11.2025)
2. Яценко Л. Д., Якушенко Л. М. Ризики поширення та шляхи мінімізації тіньової зайнятості в Україні. № 23. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/ files/tinyova_zaynatist-71558.pdf (дата звернення: 11.11.2025)
3. Бондаревська К.В. Неформальна зайнятість як загроза соціальній безпеці на ринку праці України в умовах економічної трансформації. *Проблеми економіки.* № 3. 2020. С. 190-196. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/ problems-of-economy-2020-3_0-pages-190_196.pdf (дата звернення: 11.11.2025).

УДК 332.14:352.07

Іжевський П. Г., доктор економічних наук, професор, професор кафедри, голова комісії з етики, доктор економічних наук. Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Марусик Ю. О., студентка 4 курсу спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ТА УЧАСТЬ НАСЕЛЕННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ.

У сучасних умовах системної трансформації публічного управління та впровадження децентралізаційної реформи питання громадського контролю та участі населення у реалізації регіональних і місцевих проєктів набуває вининаткового стратегічного значення. Саме проєктний підхід, заснований на принципах відкритості та співучасті, дозволяє поєднати стратегічне планування з реальними механізмами фінансування, моніторингу й оцінки результатів за участі громади. Він забезпечує підзвітність органів влади перед населенням, підвищує прозорість прийняття управлінських рішень і сприяє інтеграції державних, приватних та громадських ресурсів у єдину систему розвитку територій. У цьому контексті ефективність управління проєктами визначається не лише якістю стратегічного планування, а й рівнем залучення громадян до контролю, оцінювання й коригування управлінських рішень [2].

Як зазначає С. Назаренко, проєктне управління у регіональному вимірі є не лише технологічним, а й управлінсько-організаційним інструментом, що формує нову культуру публічного адміністрування, орієнтовану на діалог влади і громади [2]. Автор підкреслює, що успіх регіональних проєктів залежить від узгодженої системи стратегічного планування та спільної відповідальності центральних і

місцевих органів влади разом із населенням. Реалізація таких проєктів можлива лише за умов налагодженої міжсекторальної взаємодії, коли державні інституції, бізнес і громадські організації діють у форматі партнерства. Саме такий підхід забезпечує громадський моніторинг використання ресурсів, знижує ризики дублювання функцій і сприяє ефективному розподілу коштів.

Результати досліджень, проведених такими науковцями як: О. Агрес, Р. Содома, І. Ільчишин, О. Ковальчук та Т. Шматковська, підтверджують, що фінансова складова є «ядром» управління проєктами регіонального розвитку, однак відкритість фінансування та громадський контроль за його використанням є не менш важливими чинниками ефективності [1]. Проєкти, реалізовані за участю громадськості, демонструють вищий рівень соціальної підтримки та результативності. Наприклад, у 2024 р. за програмою *Regional Development Fund,* понад 35 % проєктів із компонентом громадського партнерства досягли кращих показників прозорості та ефективності, підвищивши коефіцієнт результативності на 17 % [1]. Фінансова децентралізація надала громадам можливість не лише самостійно визначати напрями використання коштів, а й здійснювати громадський нагляд за їхнім розподілом через публічні платформи звітності, що формує довіру між владою та населенням

Важливою умовою успішної реалізації регіональних проєктів є поєднання економічної доцільності та соціальної орієнтації, коли кінцевим бенефіціаром стає місцева громада. До прикладів ефективних ініціатив можна віднести створення індустріальних парків у Хмельницькій, Рівненській і Львівській областях, реалізованих із громадським супроводом і публічними консультаціями. У подібних випадках участь населення на етапах планування, реалізації та оцінювання перетворює довгострокові стратегії розвитку на конкретні, вимірювані результати.

У 2023-2025 рр. особливої ваги набуває питання інституційної спроможності місцевих органів влади забезпечити якісну комунікацію з населенням. Лише 42 % громад мають кваліфікованих менеджерів проєктів і фахівців із громадської участі [2]. Важливо створити центри компетенцій, які поєднуватимуть підготовку кадрів у сфері управління проєктами з навчанням інструментів громадського моніторингу, публічних консультацій і відкритих бюджетів. Водночас цифровізація процедур комунікації має гарантувати прозорість, відкритість і можливість зворотного зв’язку громадян, що є ключовою передумовою ефективного контролю за реалізацією регіональних проєктів.

Ключовою проблемою у сфері реалізації регіональних проєктів залишається нестабільність джерел фінансування та обмежений громадський контроль за їх використанням. Як зазначається в джерелах [1; 3], понад 60% проєктів місцевого розвитку реалізуються із затримками через нерівномірність надходження коштів, а близько 40% не проходять повний цикл публічного оцінювання результативності. Відсутність системної участі громадськості у контролі за фінансовими потоками

призводить до фрагментарності управлінських процесів і знижує довіру населення до органів влади. Це підтверджує необхідність створення єдиної Національної системи управління проєктами розвитку (National Project Management System), оскільки наявні механізми, зокрема Державний фонд регіонального розвитку, не забезпечують повного циклу прозорого моніторингу та участі громадськості у прийнятті рішень. Така структура має функціонувати не лише як технічний інструмент обліку, а як платформа громадського моніторингу і зворотного зв'язку, що дає змогу жителям територіальних громад впливати на пріоритети проєктів і контролювати їх виконання. Участь населення у наглядових комітетах, громадських радах та публічних звітах сприятиме формуванню культури спільної відповідальності за розвиток регіонів і підвищить рівень прозорості бюджетних процесів.

Отже, управління проєктами регіонального та місцевого розвитку – це багатофакторний процес, який інтегрує фінансову, організаційну, інституційну, соціальну та громадську складові. Його ефективність визначається не лише якістю стратегічного планування, а й рівнем залучення населення до контролю та оцінювання результатів. У контексті повоєнної відбудови саме проєктне управління з активною участю громадян стає ключовим інструментом реалізації політики відновлення територій, формування стійких економічних кластерів, підвищення довіри до влади й конкурентоспроможності України на європейському рівні [1–3].

Узагальнюючи наведене, можна стверджувати, що формування ефективної системи громадського контролю у сфері реалізації регіональних проєктів є не лише питанням підзвітності, а й ключовим чинником сталого розвитку територій. Активна участь населення у плануванні, моніторингу та оцінюванні проєктів створює умови для підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів і запобігає корупційним ризикам. У перспективі важливо забезпечити інституційне закріплення механізмів громадського контролю на всіх рівнях публічного управління, поєднавши їх із цифровими інструментами відкритості та прозорості. Лише за таких умов проєктне управління зможе перетворитися на реальний інструмент демократичного розвитку та соціальної єдності громад.

Література

1. Regional development project management: financial aspect / O. Agres, R. Sodoma, I. Ilchyshyn et al. *Technology Audit and Production Reserves.* 2025. Vol. 3. No. 4(83). P. 87–92. DOI: 10.15587/2706-5448.2025.330027. URL: https://journals.uran.ua/tarp/article/view/ 330027 (дата звернення: 05.10.2025).

2. Nazarenko S. Theoretical Principles of Regional Development Project Management. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Economic Sciences.* 2017. No. 1. URL: https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1964 (дата звернення: 05.10.2025).

3. Zvarych I., Zvarych O. Organizational and Financial Support of Investment Project Management in the Economic Development of the Regions of Ukraine. *Economics and Culture / Econstor Papers.* 2024. Vol. 1. P. 3–13. URL: https://ideas.repec.org/a/bas/econst/y2024i1p3-13.html (дата звернення: 05.10.2025).

УДК 658.14/.17:336.225.611

Цап В.Д., к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Ходаба Л.В., студентка магістерського рівня спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ФІНАНСОВА ПРОЗОРІСТЬ ТА ПОДАТКОВА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Фінансова прозорість і податкова доброчесність є ключовими для стабільності економіки в умовах воєнного часу, адже вони впливають на наповнення бюджету, довіру до держави та інвестиційну привабливість. Фінансова прозорість полягає у відкритості фінансових показників підприємства (сплата податків, заробітна плата, чисельність працівників, доходи й витрати), а податкова доброчесність визначається дотриманням загальних і спеціальних критеріїв, таких як відсутність податкового боргу, своєчасна звітність і рівень податкових платежів. Її забезпечення надає підприємствам переваги у вигляді зменшення перевірок, спрощення процедур та участі у програмах податкового комплаєнсу [1,2].

За даними ДПС України, у 2024 році кількість платників податків за видами економічної діяльності коливалася в межах 7,1–9,7 тис. суб’єктів. Значну частку стабільно формували підприємства сільського, лісового та рибного господарства, однак у період липень 2024 – червень 2025 рр. спостерігалося скорочення їх кількості до 952 одиниць, що може бути обумовлено сезонними та зовнішньоекономічними чинниками. Переробна промисловість демонструвала тенденцію до зростання, тоді як оптова та роздрібна торгівля разом із ремонтом автотранспортних засобів залишалася найбільшим сектором за кількістю платників, досягаючи пікового значення у 2291 суб’єкт [3].

Отримані дані підтверджують тісний взаємозв’язок між фінансовою прозорістю та податковою доброчесністю, що сприяє формуванню стабільних

бюджетних надходжень, зміцненню довіри бізнесу до держави та забезпеченню сталого розвитку економіки України.

Окрім кількості платників, важливим показником фінансової дисципліни є середнє податкове навантаження за основними видами діяльності у розрізі галузей економіки за 2024 рік. Таблиця 1 демонструє, які галузі сплачують найбільші обсяги податку на прибуток, ПДВ, ПДФО, а також частку платників на спрощеній системі (ЄП ІІІ група) [4,5].

Таблиця 1 – Середнє податкове навантаження за основними видами діяльності у розрізі галузей економіки за 2024 рік, %

Галузі економіки України	Період			
	Жовтень 2023 – вересень 2024	**Січень 2024 –грудень 2024**	**Квітень 2024 – березень 2025**	**Квітень 2024 – березень 2025**
Податок на прибуток				
01.11. Вирощування зернових та технічних культур	2,34	2,17	2,33	2,49
02.10 Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	2,75	0,66	0,64	0,65
ПДВ				
01.11. Вирощування зернових та технічних культур	1,95	2,16	2,21	2,26
02.10 Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	13,78	13,78	13,81	14,42
Платники ЄП (ІІІ група)				
01.11. Вирощування зернових та технічних культур	9,38	10,51	13,08	13,72
02.10 Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	6,39	7,78	8,68	9,09
ПДФО				
01.11. Вирощування зернових та технічних культур	1,33	1,38	1,19	1,24
02.10 Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	2,48	2,46	4,93	4,92

Джерело: складено авторами на підставі [3,4,5]

Аналіз таблиці середнього податкового навантаження за основними видами діяльності у розрізі галузей економіки за 2024 рік показує цікаві тенденції. Спостерігається зростання частки платників єдиного податку з 9,38% до 13,72% при відносно стабільних показниках податку на прибуток і ПДФО. Водночас лісівництво характеризується значно вищим податковим навантаженням із ПДВ

(13,78–14,42%) та зростанням ПДФО до 4,92%, що свідчить про галузеву специфіку оподаткування та відмінності у структурі витрат і доходів підприємств.

Таким чином, поєднання даних про кількість платників та рівень податкового навантаження дозволяє комплексно оцінити фінансову прозорість і податкову доброчесність підприємств у різних секторах економіки, що є ключовим для забезпечення сталого розвитку України.

Аналіз цих показників свідчить про необхідність підтримки сумлінних платників, стимулювання прозорості та вдосконалення адміністрування податків, а також впровадження індикативних показників і спеціальних податкових режимів, що створює умови для фінансової дисципліни, покращення інвестиційного клімату та сталого економічного зростання країни.

Література

1. Мельник Л. Ю., Словик М. І. Індекси прозорості підприємств як інструмент антикризового управління. *Бізнес Інформ*. 2023. № 4. С. 87–93.
2. Титаренко І. Є. Фінансова прозорість як детермінанта довіри до звітності підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 78. С. 109–115.
3. Для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства. *Державна податкова служба України*. ULR: https://tpd.tax.gov.ua (дата звернення: 24.11.2025)
4. Цап В. Д. Нормативно–правові засади податкової доброчесності в Україні: механізм селективного адміністрування та його практична імплементація. *Сталий розвиток економіки.* 2025. № 4(55). URL: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1390 (дата звернення: 24.11.2025).
5. Яцух О. О. Індикативна система фінансової прозорості у контексті стратегічного управління. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/639 (дата звернення: 24.11.2025).

УДК 336.7:330.34-026.16

Щебликіна І.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Вахненко А.О., студентка 3 курсу спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ», м. Запоріжжя

РОЛЬ ГРОШОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності, посилення зовнішніх та внутрішніх шоків питання забезпечення фінансової стабільності набуває особливої актуальності. Ефективна грошово-кредитна політика виступає ключовим механізмом регулювання економічних процесів, забезпечуючи керованість інфляційних та валютних ризиків, стійкість банківської системи й передбачуваність макроекономічного розвитку.

Грошово-кредитні інструменти, які застосовує центральний банк, відіграють фундаментальну роль у формуванні умов для збалансованого функціонування економіки, впливаючи на обсяг грошової маси, доступність кредитних ресурсів та рівень ділової активності.

Процентні ставки – основний важіль впливу центрального банку на економічну поведінку підприємств і населення. Зміни в процентній політиці дозволяють оперативно реагувати на економічні виклики й забезпечувати баланс між економічною динамікою та стабільністю. У 2022 році ставка обліку Національного банку України раптово зросла до 25%. Це сталося відповідно до серйозної ситуації, яка виникла через повномасштабне вторгнення росії в Україну та загрозу для економічної безпеки країни. Таким чином, Національний банк вживав кроки для збереження економічної стійкості та захисту фінансового сектору України в умовах складної геополітичної ситуації. З 2023 по 2024 роки спостерігалося поступове зниження ставки до 14,5%. Це було спрямовано на підтримку економічного зростання та стабілізації фінансової ситуації в країні [1, с. 344].

Операції на відкритому ринку дозволяють центральному банку оперативно впливати на рівень ліквідності банківської системи. Збільшення пропозиції цінних паперів вилучає надлишкові гроші з обігу, знижуючи інфляційний тиск, тоді як скупівля активів підтримує банківську ліквідність і стимулює кредитування. Цей інструмент є важливим для стабілізації фінансових ринків, особливо під час кризових явищ.

Нормативи обов’язкового резервування є гарантією стійкості банківської системи. Регулювання рівня резервних вимог забезпечує контроль над можливостями банків у створенні грошей через кредитування. Резервні вимоги є запобіжником, що забезпечує стабільність банківського сектору та захищає його від надмірних ризиків.

Стабільний курс національної валюти знижує інфляційні ризики, сприяє передбачуваності зовнішньоторговельних операцій та підвищує інвестиційну привабливість країни. Залежно від ситуації центральний банк може підтримувати курс або згладжувати надмірні коливання для уникнення панічних настроїв.

Значний вплив на рівень грошово-кредитної безпеки має «доларизація» економіки України. Сутність цього економічного явища полягає у витісненні національної грошової одиниці більш стабільною іноземною валютою [2, с. 132].

Стабільна банківська система є фундаментом фінансової стабільності країни. Грошово-кредитні інструменти спрямовані на запобігання банкрутству банків, підвищення рівня капіталізації, зменшення ризиків ліквідності. Удосконалення банківського нагляду, стрес-тестування, контроль ризиків і прозорість регуляторної політики зміцнюють довіру до фінансового сектору, що є необхідною умовою стійкого економічного розвитку.

На початок 2024 року борги банків за кредитами рефінансування зменшилися на 35,7 млрд грн, що менше на 93,5%, у порівнянні з аналогічним періодом 2023 року, коли 21 банк мав загалом майже 38,2 млрд грн рефінансування від Національного банку [1, с. 346].

Отже, фінансова стабільність залежить не лише від ефективності монетарних інструментів, а й від узгодженості дій з фіскальною політикою. Збалансований бюджет, контроль державного боргу, ефективність податкової системи – фактори, що значною мірою визначають дієвість грошово-кредитних заходів. Узгодженість двох політик створює синергетичний ефект, який сприяє зниженню макроекономічних ризиків.

Література

1. Роль інструментів грошово-кредитної політики у регулюванні економіки України / Н. В .Бондаренко, І. О. Мігур, В. В .Лиманюк та ін. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2024. Вип. 104(2). С. 338-352. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhpumus_2024_104%282%29__34 (дата звернення: 24.11.2025).

2. Ситник Н. С., Баськова Ю. С. Місце грошово-кредитної політики у забезпеченні фінансової безпеки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 42. С. 130-134. DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-42-23 (дата звернення: 24.11.2025).

Секція 5
Практичні аспекти формування ефективного менеджменту та публічного адміністрування

УДК 005.3:004

Агєєва І.В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Большакова А.Е., студентка 4 курсу спеціальності 073 «Менеджмент», Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах динамічного розвитку економіки, цифровізації бізнес-процесів та посилення конкуренції на ринку ефективна організація управлінської праці стає одним із ключових чинників успішного функціонування підприємства. Раціональне управління дозволяє забезпечити оптимальне використання ресурсів, підвищити продуктивність праці, якість управлінських рішень та адаптивність організації до змін зовнішнього середовища.

Сучасні підприємства стикаються з такими викликами, як:

- необхідність швидкого прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності;
- цифрова трансформація управлінських процесів;
- підвищення вимог до комунікацій та координації між структурними підрозділами;
- потреба у мотивації та розвитку персоналу управління;
- впровадження інноваційних підходів до організації праці (гнучкі графіки, дистанційна робота, автоматизація документообігу тощо).

Організація управлінської праці є важливим елементом системи менеджменту, що забезпечує ефективне використання трудових, інформаційних і матеріальних ресурсів підприємства. Як зазначає О. М. Лігоненко [1], раціональна організація управлінської праці сприяє підвищенню результативності управлінських рішень і зменшенню витрат часу на їх реалізацію.

За П. Друкером [2], управлінська праця полягає в «перетворенні інформації на дії» – тобто у здатності менеджера оцінювати ситуацію, приймати рішення та організовувати виконання завдань. Отже, ефективність управлінської праці безпосередньо залежить від рівня організації процесів планування, обліку, комунікації та контролю на підприємстві.

Система організації управлінської праці являє собою сукупність

взаємопов’язаних елементів, що забезпечують оптимальне функціонування управлінського апарату. Її структура включає такі основні компоненти [3]:

- розподіл і кооперацію управлінських функцій. Передбачає чітке закріплення обов’язків і повноважень між керівниками та спеціалістами;
- нормування управлінської праці. Визначення витрат часу на виконання управлінських операцій і процесів;
- регламентацію трудових процесів. Розроблення посадових інструкцій, положень, процедур прийняття рішень;
- організацію робочих місць управлінців. Створення оптимальних умов для роботи (ергономіка, технічне забезпечення, доступ до інформаційних ресурсів);
- використання сучасних інформаційних технологій. Автоматизація документообігу, управління персоналом і комунікацій.

Як наголошує С. В. Мочерний [4], ефективна система управлінської праці повинна ґрунтуватися на принципах наукової обґрунтованості, системності, економічності, гнучкості та мотивації персоналу.

У сучасних умовах цифровізації відбувається суттєва трансформація управлінських процесів. Активно впроваджуються електронні системи управління (ERP, CRM, HRM), інструменти бізнес-аналітики та штучного інтелекту. Це змінює структуру управлінської праці, підвищує вимоги до цифрової компетентності керівників та спеціалістів.

Як зазначає Т. Девенпорт [5], використання інтелектуальних технологій у менеджменті дозволяє підприємствам підвищити швидкість прийняття рішень, знизити рівень суб’єктивізму та підвищити ефективність управління знаннями.

Для підвищення результативності управлінської праці на підприємстві доцільно реалізувати такі напрями:

- оптимізація організаційної структури управління. Усунення дублювання функцій, підвищення рівня децентралізації рішень;
- автоматизація управлінських процесів. Впровадження інформаційних систем підтримки прийняття рішень;
- підвищення кваліфікації управлінського персоналу. Розвиток компетентностей у сфері цифрових технологій, лідерства та комунікацій;
- розвиток корпоративної культури. Формування командної взаємодії, відкритості, орієнтації на результат;
- впровадження системи оцінювання ефективності управлінської праці. Використання KPI, balanced scorecard, методів самооцінки.

Система організації управлінської праці є ключовим елементом ефективного функціонування підприємства. Її раціональна побудова забезпечує підвищення продуктивності управлінської діяльності, скорочення витрат часу, поліпшення якості рішень і зростання конкурентоспроможності підприємства. В умовах цифрової трансформації підприємствам необхідно адаптувати традиційні підходи

до організації управлінської праці, впроваджувати сучасні технології управління, забезпечувати розвиток компетентностей управлінського персоналу та формувати культуру інноваційного мислення.

Література

1. Лігоненко О. М. Організація управлінської праці на підприємстві. Київ : КНЕУ, 2019. 214 с.
2. Drucker P. Management: Tasks, Responsibilities, Practices. New York : Harper & Row, 1973. 839 p.
3. Мескон М., Альберт М., Хедоурі Ф. Основи менеджменту. Київ: Діалектика, 2018. 704 с.
4. Мочерний С. В. Основи економічної теорії. Львів : Світ, 2017. 480 с.
5. Davenport T. H. The AI Advantage: How to Put the Artificial Intelligence Revolution to Work. MIT Press, 2018. 230 p.

УДК 005:004.9(4–6ЄС)

Андрюкайтене Регіна, доктор соціальних наук (управління), доцент, професор кафедри спортивного та туристичного менеджменту, Литовський університет спорту, м.Каунас, Литва.

Воронкова В.Г., д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Нікітенко В.О., д.ф.н., професор, професор кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В КРАЇНАХ ЄС

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки та суспільства формування ефективного менеджменту набуває особливої актуальності, оскільки цифровізація змінює логіку організаційних процесів, моделі прийняття рішень та вимоги до компетентності управлінських кадрів. Актуальність проблеми полягає в тому, що цифровізація водночас створює нові можливості та генерує значні виклики. З одного боку, вона підвищує ефективність бізнес-процесів, оптимізує витрати, забезпечує прозорість управлінських рішень, сприяє автоматизації рутинних операцій і формує підґрунтя для розвитку інновацій. З іншого боку,

цифрова трансформація вимагає адаптації корпоративної культури, розвитку цифрової грамотності персоналу, інтеграції нових цифрових платформ та забезпечення кібербезпеки. Концептуалізація ефективного менеджменту в умовах цифровізації передбачає розроблення нової системи принципів, методів і практик управління. Ключовим підґрунтям має стати: пріоритетність даних як основного джерела формування управлінських рішень; гнучкі моделі управління(AGILE, LEAN, холакратія), які забезпечують швидку адаптацію до динамічних змін; цифрова компетентність керівників, включно з умінням працювати з аналітикою, платформеними рішеннями та ШІ; інтеграція цифрових інструментів у всі рівні управлінського циклу – планування, організацію, мотивацію, контроль; розвиток цифрової культури як фундаменту для інновацій і безперервного вдосконалення; управління ризиками цифровізації, включно з кібербезпекою, етичними аспектами використання технологій та захистом даних. Основні проблеми та виклики в країнах ЄС: у багатьох країнах ЄС (особливо в Східній та Південній Європі) спостерігається «цифровий розрив» – недостатній рівень цифрових навичок серед працівників, управлінців і населення загалом, що гальмує ефективне впровадження цифрових рішень. Більшість компаній – особливо МСП – не мають внутрішніх ІТ-спеціалістів або кадрів, здатних планувати, впроваджувати й підтримувати цифрові трансформації. Компанії, зокрема МСП, часто не мають достатнього капіталу, щоб інвестувати в ІТ-інфраструктуру, цифрові платформи або дослідження та розвиток (R&D). У багатьох країнах підтримка держави або ЄС існує, але механізми отримання цієї підтримки надто складні, бюрократичні – і саме тому малим і середнім підприємствам часто не вдається отримати цю підтримку в повному обсязі. В деяких регіонах зони з поганим інтернет-покриттям або недостатньою телекомінфраструктурою – це суттєва перепона для впровадження онлайн-сервісів, хмарних систем, віддаленої роботи тощо. Навіть в країнах з розвиненою інфраструктурою іноді існує «вузьке місце» – недолік потужних мереж, широкосмугового доступу або високошвидкісного інтернету для підприємств. У деяких країнах малий і середній бізнес просто не знає про національні стратегічні документи або програми підтримки цифровізації – відтак не використовує доступні можливості. Регуляторні бар’єри: надто складні процедури публічних закупівель, заплутані нормативи, відсутність стимулів для інновацій чи недостатня правова підтримка – це зменшує ініціативу для розвитку цифрових рішень. Крім того, у суспільстві та на ринку праці не завжди є готовність до змін: усталені управлінські традиції, інерційні бізнес-процеси та опір змінам значною мірою гальмують темпи цифрової трансформації. Є напруга між розвитком цифрових технологій і захистом прав, зокрема у випадку із відкритими технологіями, блокчейн-рішеннями, де можуть виникати суперечності з нормами захисту даних та приватності. Частина країн (переважно Північна і Західна Європа) вже значно просунулися у цифровізації, інвестиціях, компетенціях та інноваціях; натомість країни Східної й Південної Європи часто

відстають. Така нерівність може призвести до розриву у конкурентоспроможності, інвестиціях, соціальному розвитку. У межах ЄС діє різноманітність країн з різним рівнем розвитку: економічним, соціальним, інфраструктурним, культурним. Це створює неоднорідність у сприйнятті і впровадженні цифрових змін. Цифровізація – багатовимірний процес, що включає не лише технічні рішення, а й людський фактор, правові, організаційні, фінансові, культурні аспекти. Інновації потребують масштабних інвестицій, координації між державою, бізнесом, науковими центрами – без такого синтезу цифрова трансформація стає хаотичною або неповною. Цифрова трансформація повинна бути соціально стійкою – оскільки технологічні зміни без належного урахування правових та соціальних факторів здатні спричинити нерівний доступ до можливостей, посилити соціальну напругу та конфлікти між інноваціями й правами людини.

Таким чином, формування ефективного менеджменту в умовах цифровізації – це не лише технологічне оновлення, а комплексна трансформація управлінської парадигми. Це забезпечує підприємствам і організаціям можливість зміцнювати свою стійкість, підвищувати ефективність та успішно функціонувати в умовах глобальної цифрової конкуренції.

Література

1.Екологічний менеджмент у системі цифрових інновацій сталого розвитку: стратегії для зеленої економіки, металургії та бізнесу / за ред. В .Г. Воронкової, Н. Г. Метеленко. Львів Торунь : Liha-Pres, 2025. 742 с. URL: https://doi.org/ 10.36059/978-966-397-542-9.

УДК 005.336.3:[338.46:614.2]

Корюгін А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Бортник Х.Д., студентка 2 курсу магістратури спеціальності 073 «Менеджмент» факультету управління та економіки, Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКОСТІ ПОСЛУГ ЗАКЛАДУ ЕКСТРЕННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

В сучасних умовах перед кожним лікувальним закладом стоїть завдання надання якісних послуг на взаємовигідній основі, що обумовлює перед керівництвом необхідність формувати реалістичні стратегічні цілі та будувати виважену стратегію свого розвитку[1, с. 95].

Враховуючи специфіку діяльності КНП «Хмельницький обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Хмельницької обласної ради) було виділено наступні ключові аспекти системи управління якістю послуг.

1. Відповідальність керівництва. Керівництво підприємства несе повну відповідальність за формування, впровадження та підтримання системи управління якістю, відповідно до вимог чинного законодавства та стандартів надання екстреної медичної допомоги [2, с. 27]. Підпорядковується директору Департаменту охорони здоров'я Хмельницької обласної державної адміністрації та Хмельницькій обласній раді. Основні напрями діяльності керівництва: формування політики та цілей, орієнтованих на потреби пацієнтів і підвищення рівня довіри населення; забезпечення ресурсами (матеріальними, кадровими, технічними), проведення аналізу ефективності діяльності закладу; забезпечення комунікації між структурними підрозділами для узгодження дій у наданні медичної допомоги.

2. Робота з персоналом, що включає три важливі аспекти. Перший – добір та набір персоналу відповідно до кваліфікаційних вимог, визначених Міністерством охорони здоров’я України та визначення керівництвом закладу організаційної структури та чисельність штату. Другий – практична підготовка персоналу, спрямована на постійне підвищення кваліфікації медичних працівників та вдосконалення практичних навичок. Медичні працівники установи мають постійно проходити навчання, згідно наказу МОЗ від 16.04.2025 № 650 про безперервний професійний розвиток працівників сфери охорони здоров’я. Третій – підготовка персоналу, який безпосередньо надає послуги споживачам. В центрі працює навчально-тренувальний відділ, де працівники відпрацьовують практичні навички на манекенах. В установі проводяться регулярні тренінги та симуляційні навчання, моделювання надзвичайних ситуацій, надання допомоги при ДТП, травмах, гострих станах. Проводиться теоретична підготовка працівників, що включає опанування сучасних клінічних протоколів, стандартів надання екстреної медичної допомоги, правил інфекційного контролю та безпеки пацієнтів. Працівники беруть участь у навчальних програмах МОЗ, сертифікаційних курсах, конференціях, спрямованих на впровадження сучасних методів надання екстреної допомоги. Четвертий – методи ділового спілкування. Комунікації між працівниками, пацієнтами та іншими учасниками процесу надання екстреної допомоги відбувається з дотриманням правил етики та деонтології. Командна комунікація – чітка взаємодія між диспетчерською службою, бригадами екстреної допомоги та приймальними відділеннями медичних закладів. Інформаційно-комунікаційна культура – ведення медичної документації, звітів, передача інформації в електронній системі охорони здоров’я (далі – ЕСОЗ). Внутрішня комунікація – щотижневі наради, обмін досвідом, інструктажі з питань якості та безпеки медичних послуг. Зворотний зв’язок із пацієнтами – спілкування з

громадськістю через гарячу лінію, анкетування та аналіз відгуків споживачів послуг.

3. Матеріальне забезпечення надання послуг включає в себе: автопарк екстреної медичної допомоги – сучасні автомобілі класів В та С, обладнані апаратами ШВЛ, дефібриляторами, моніторами життєвих показників, ношами, кисневими системами; медичне обладнання та інструментарій для надання невідкладної допомоги, діагностики, моніторингу стану пацієнтів; засоби зв'язку та навігації – радіозв'язок, телефонний зв'язок, GPS-системи для оперативного реагування на виклики, автоматизовані диспетчерські системи; вироби медичного призначення – перев'язувальні засоби, медикаменти, витратні матеріали, набори для реанімації та інфузійної терапії; систему охорони праці та безпеки – дотримання санітарно-гігієнічних норм, протипожежних вимог, наявність засобів індивідуального захисту.

Наявна система управління повинна постійно удосконалювати ключові аспекти за рахунок удосконалення таких процесів, як:

1. Визначення потреби в послузі та її практичне надання за допомогою статистичних даних кількості звернень громадян. Практичне надання послуги здійснюється цілодобово бригадами екстреної медичної допомоги відповідно до затверджених клінічних протоколів, стандартів та алгоритмів дій.

2. Технічні умови на послугу, процес її надання та управління якістю – Надання допомоги базуються на державних стандартах, наказах МОЗ України(зокрема № 370, № 500, № 1254), затверджених протоколах (Наказ МОЗ України від 05.06.2019 № 1269) і внутрішніх інструкціях. Процес надання послуг регламентовано стандартами роботи диспетчерської служби, виїзних бригад і структурних підрозділів.

3. Управління якістю здійснюється на основі щоденного аналізу викликів, перевірки дотримання медичних протоколів та ведення документації, перевірки технічного стану транспортних засобів і медичного обладнання. Відповідальність за якість несе керівництво та кожен працівник відповідно до своїх посадових інструкцій.

4. Оцінювання послуги споживачем здійснюється на основі аналізу скарг, подяк, відгуків громадян.

5. Аналіз рівня виконання послуги та його підвищення за рахунок проведення періодичних внутрішніх аудитів показників (час реагування, летальність, повторні виклики, ефективність реанімацій) та розробки коригувальних дій.

Завдяки таким удосконаленням система управління якості послуг закладу екстреної медичної допомоги буде сприяти підвищенню ефективності діяльності закладу та збереженню життя та здоров'я пацієнтів.

Література

1. Гуржий П. Управління якістю медичних послуг закладів охорони здоров'я. *Підприємництво та інновації*. 2024. № 33. С. 95-99.

2. Шкільняк М. М., Кривокульська Н. М. Розвиток концептуальних підходів до управління якістю медичних послуг закладів охорони здоров'я. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України.* 2020. № 2. С. 22-30.

УДК 005.57:614.2

Корюгін А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Васильєва Я.О., студентка 2 курсу магістратури спеціальності 073 «Менеджмент», Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЙ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У сучасних умовах реформування системи охорони здоров'я ефективність роботи медичного закладу значною мірою визначається наявною системою комунікацій та якістю його комунікаційної політики. Для КНП «Хмельницький обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Хмельницької обласної ради це особливо актуально, оскільки саме від прозорості, відкритості та інтерактивності інформаційних каналів залежить рівень довіри населення, своєчасність отримання послуг і позитивне сприйняття лікарні в громаді. Формування комунікаційної стратегії має відбуватися не стихійно, а як системний управлінський процес, спрямований на побудову єдиного комунікаційного середовища лікарні.

Система комунікацій лікарні має базуватися на кількох основних принципах: достовірність, актуальність, простота сприйняття та наявність зворотного зв'язку. У межах лікарні це може бути досягнуто шляхом створення локальної мережі управління комунікаціями, що об'єднає внутрішні й зовнішні інформаційні потоки. Така мережа передбачає централізовану координацію комунікацій через єдиний відділ або призначену особу, відповідальну за PR і публічні зв'язки [1]. Вона має забезпечити усунення дублювання інформаційних потоків між структурними підрозділами, уникнення затримок у передачі повідомлень і своєчасне реагування на запити пацієнтів.

Важливою умовою ефективної реалізації стратегії є гармонізація внутрішніх комунікацій між підрозділами лікарні. Це означає налагодження

вертикальних, горизонтальних і діагональних зв'язків між адміністрацією, медичним персоналом і допоміжними службами. Наприклад, створення внутрішніх чатів, корпоративної пошти та регулярних інформаційних бюлетенів дозволить обмінюватися новинами, інструкціями, рішеннями й досягненнями в реальному часі.

Покращення професійних комунікацій є одним з пріоритетів Центру. Для цього застосовуються такі методи:

1. Навчальні тренінги з комунікацій. Регулярні навчання для співробітників з тем:
   - Стресостійкість та спілкування з пацієнтами у кризових ситуаціях;
   - Ефективна взаємодія в команді;
   - Конфліктологія та етика спілкування.
2. Використання сучасних цифрових інструментів. Впровадження внутрішніх чатів, оновлення програмного забезпечення диспетчерських служб сприяє оперативності та прозорості обміну інформацією.
3. Зворотний зв'язок та оцінювання ефективності комунікацій. Проводяться внутрішні аудити комунікацій, опитування персоналу щодо покращень, аналіз дій у складних випадках для виявлення недоліків.
4. Стимулювання командної роботи. Організовуються спільні тренування, навчання та неформальні заходи, що зміцнюють командну взаємодію.
5. Психологічна підтримка персоналу. У Центрі функціонує служба психологічної допомоги, що підтримує працівників у складних професійних ситуаціях.

Суттєву роль відіграє і технічне оснащення лікарні. Для забезпечення якісної комунікації важливо мати сучасне обладнання – комп'ютери, мобільні пристрої, мережеву інфраструктуру, інтернет-з'єднання, систему резервного збереження даних. Це дозволить не лише прискорити обмін інформацією, а й підвищити інформаційну безпеку пацієнтів і персоналу.

Удосконалення внутрішніх комунікацій у КНП «ХОЦЕМД та МК» ХОР передбачає створення ефективного інформаційного середовища, яке забезпечить прозорий і швидкий обмін даними між підрозділами [2]. Доцільно запровадити єдину корпоративну мережу, яка об'єднає адміністрацію, медичні служби, лабораторії, бухгалтерію та реєстратуру. Важливо налагодити систему електронного документообігу для скорочення часу на погодження внутрішніх розпоряджень і звітів. Для підвищення ефективності внутрішніх комунікацій варто також запровадити зворотний зв'язок між адміністрацією та персоналом (анонімні опитування, пропозиції), що дозволить враховувати думку працівників у процесі ухвалення управлінських рішень.

Зовнішні комунікації є ключовим чинником формування позитивного іміджу лікарні серед пацієнтів і громади. Першочерговим завданням є регулярне оновлення офіційного сайту з публікацією актуальних даних про послуги,

контакти, графік прийому, інструкції для пацієнтів. Важливо також розвивати офіційну сторінку у Facebook, наповнюючи її не лише новинами, а й історіями успіху, фотозвітами, подяками пацієнтів, освітніми матеріалами. Співпраця з місцевими медіа (газетами, телеканалами, інтернет-виданнями) дозволить поширювати достовірну інформацію про діяльність лікарні, що особливо важливо в умовах інформаційних ризиків. Окремим напрямом є участь у соціальних і громадських ініціативах, що підвищує впізнаваність закладу та зміцнює довіру громади. Запровадження єдиного візуального стилю комунікації (логотип, кольори, оформлення публікацій) сприятиме формуванню сучасного бренду лікарні. Завдяки цьому заклад зможе позиціонувати себе як відкриту, прозору та соціально відповідальну медичну установу.

Отже, формування ефективної комунікаційної стратегії в КНП «Хмельницький обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Хмельницької обласної ради передбачає інтеграцію управлінських, технічних, інформаційних і соціальних чинників. Її реалізація сприятиме зміцненню іміджу закладу, підвищенню довіри населення та оптимізації управлінських процесів.

Література

1. Гусаковська Т. О., Войт Б. Р. Система комунікацій підприємств та організацій. *Бізнес-інформ*. 2024. № 3. С. 323–328. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-3_0-pages-323_328.pdf.
2. Назаренко С. А., Матюшенко Н. Р. Вплив внутрішніх комунікацій на ефективність діяльності підприємств. *Економіка та суспільство.* 2023. № 56. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/ 3041/2962 (дата звернення: 15.11.2025).

УДК 339.138:659.126-026.195

Корюгін А.В, к.е.н., доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Вархоєва В.О., студентка 3 курсу спеціальності 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РЕБРЕНДИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОНОВЛЕННЯ РИНКОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ

Ребрендинг як інструмент оновлення ринкового позиціонування доцільно розглядати в контексті загальної еволюції брендингу та ринкової конкуренції. В умовах насичених ринків, цифровізації, війни та трансформації споживчих практик бренд уже не є «раз і назавжди» заданою ідентичністю, а радше динамічною системою смислів, вражень та обіцянок, які компанія постійно коригує у відповідь на зміни середовища. Бренд виступає ключовим інструментом маркетингової диференціації та формування тривалих відносин із споживачами, а його цінність визначається тим, наскільки успішно він закріплює у свідомості цільових аудиторій певну ринкову позицію компанії.

Ринкове позиціонування, за підходом вітчизняних науковців, розуміється як система цілеспрямованих заходів, спрямованих на формування та закріплення у свідомості учасників ринку, а саме: споживачів, посередників, конкурентів, регуляторів чіткого образу продукту та бренду, їхніх характеристик і переваг порівняно з альтернативами [1, с. 89].

Ребрендинг доцільно вважати інструментом підвищення лояльності, розширення цільової аудиторії, отримання нових конкурентних переваг та посилення ринкових позицій підприємства; при цьому він пов’язаний із диференціацією, позиціонуванням, брендингом та репозиціонуванням [2]. Важливим є те, що ребрендинг реалізують за поетапним алгоритмом, який дозволяє побачити його як послідовний процес зміни ринкової позиції, а не разову PR-акцію.

Досить показовим є трактування процесу ребрендингу в роботі О. Кононенко, де запропоновано чотири ключові етапи: маркетинговий аудит, репозиціонування бренду, рестайлінг його візуальних атрибутів та зміна принципів комунікації. Така послідовність демонструє, що реальне оновлення ринкового позиціонування починається саме з усвідомлення проблеми невідповідності між усталеною позицією бренду та новими вимогами середовища. Маркетинговий аудит дозволяє виявити зміни в очікуваннях споживачів, появу сильніших конкурентів, трансформації в категорії чи каналах збуту. На основі цих

даних формується нова цільова позиція бренду, тобто визначається, як саме він має сприйматися у порівнянні з конкурентами. Візуальна айдентика та комунікація лише «підтягуються» під цю нову позицію, а не навпаки [3, с. 253].

Ребрендинг може виконувати як коригуючу, так і трансформаційну функцію. Коригуючий ребрендинг пов'язаний із уточненням окремих елементів позиціонування, наприклад, із переходом до більш сучасної візуальної мови, адаптацією до цифрових каналів комунікації, зміною тону звернення до споживача. Розглядають ребрендинг як інструмент ринкового позиціонування крізь призму графічного дизайну: редизайн логотипу, оновлення айдентики, застосування сучасних тенденцій графічного дизайну розглядаються як засоби посилення візуальної виразності бренду і підвищення його конкурентоспроможності в цифровому середовищі[4].

Трансформаційний ребрендинг, навпаки, означає глибшу зміну позиціонування, коли переглядається місія, цінності, цільові аудиторії, бізнес-модель. Ребрендинг трактується як засіб тривалого існування компанії на ринку: підкреслюється, що стратегічний ребрендинг дає переорієнтувати його на нові сегменти, узгодити з довгостроковою стратегією розвитку, змінити баланс між функціональними та емоційними вигодами. З цієї точки зору ребрендинг стає інструментом стратегічного управління життєвим циклом бренду: він дозволяє уникнути стагнації, коли бренд продовжує формально існувати, але вже не відповідає актуальним очікуванням ринку.

Важливим контекстом для розуміння ролі ребрендингу в оновленні позиціонування є кейси територіального та інституційного брендингу. Дослідження ребрендингу міста Дніпра, виконане Є. Карасьовим та О. Матвеєвою, демонструє, як ребрендинг території може стати багатофункціональним інструментом повоєнного відновлення, посилення конкурентоспроможності та формування стійкої ідентичності [5, с. 24]. Автори акцентують, що для прифронтового міста ребрендинг – це не стільки про «новий логотип», скільки про перегляд місії, формування образу міста як простору стійкості, інновацій та співпраці. Таким чином, ребрендинг стає інструментом не лише маркетингу, а й публічного управління, який трансформує уявлення різних стейкхолдерів про роль міста в національному та глобальному контексті.

Як інструмент оновлення ринкового позиціонування, ребрендинг передбачає зміну низки взаємопов'язаних компонентів. На рівні сутнісного позиціонування компанія уточнює, яку цінність вона створює, для кого і чим відрізняється від конкурентів. На рівні візуальної та вербальної айдентики ребрендинг оновлює набір знаків, через які бренд комунікує нову позицію. Зміна логотипу, кольорової гами, типографіки, стилю зображень, тону комунікацій у соціальних мережах, структури сайту: все це має працювати як єдина система, що підсилює обране позиціонування.

Ребрендинг як інструмент оновлення ринкового позиціонування виконує низку взаємопов'язаних функцій. По-перше, він дозволяє узгодити ідентичність бренду з новими стратегічними пріоритетами компанії та змінами в зовнішньому середовищі. По-друге, через репозиціонування, рестайлінг та оновлення комунікацій ребрендинг створює нову конфігурацію асоціацій у свідомості цільових аудиторій, зміщуючи бренд у більш вигідну ринкову «нішу». По-третє, за умов комплексного підходу він слугує каталізатором внутрішніх змін, стимулюючи перегляд процесів, цінностей, стандартів сервісу. Український науковий досвід, від аналізу ребрендингу торгових марок до кейсів міст і університетів, переконливо показує, що успішний ребрендинг завжди виходить за межі візуальної оболонки й стає інструментом глибшої трансформації бренду, спрямованої на зміцнення та оновлення його ринкового позиціонування в умовах нестабільного середовища.

Література

1. Ковальчук С. В., Лопатовська О. В. Маркетингове позиціонування як об'єкт наукового дослідження. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. Т. 3. № 5.

1. 2. Гнідіна О., Зозульов О. Ребрединг торгової марки на споживчому ринку. URL: https://ev.fmm.kpi.ua/article/download/64888/60155/133592 (дата звернення 28.11.2025).

3. Kononenko O. Theoretical aspects of the organization brand management. *Innovative technologies and scientific solutions for industries*. 2021. № 1(15). P. 76–82. URL: https://doi.org/10.30837/itssi.2021.15.076 (date of access: 20.11.2025).

4. Романюк С., Дерман Л. Ребрендинг як інструмент ринкового позиціонування: аспекти графічного дизайну. *Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку* : XI Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 2025р.). Київ, 2025. С. 635–639.

5. Махнуша С. М., Олійник О. В. Ребрендинг як засіб тривалого існування компанії на ринку. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. Т. 2. № 3. С. 143–150.

УДК 339.138+004.77]:[378:005.332.4]

Корюгін А. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Старенький Ю. В., студент 3 курсу за спеціальністю 073 «Менеджмент» факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ ТА ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Маркетинг освітніх послуг – це система діяльності закладів освіти, спрямована на виявлення, формування та задоволення потреб споживачів у знаннях, уміннях і професійній підготовці. Його актуальність особливо зростає в умовах демографічного спаду, коли кількість потенційних студентів зменшується, а конкуренція між закладами вищої освіти посилюється. Крім того, швидкий розвиток онлайн-освіти, поява альтернативних освітніх платформ і міжнародна мобільність студентів змінюють традиційні підходи до залучення й утримання споживачів освітніх послуг.

Сьогодні існує велика кількість освітніх установ, які пропонують різноманітні форми та моделі надання освітніх послуг, що сприяє формуванню конкурентного ринку освіти. Попит на певні види та рівні професійної підготовки визначається асортиментом освітніх програм, специфікою їх реалізації, а також потребами та тенденціями розвитку світового суспільства. Маркетинг виступає основним інструментом, за допомогою якого заклади освіти реагують на зовнішні зміни, узгоджують свої можливості з вимогами ринку та адаптують стратегію діяльності до потреб споживачів. Він дає змогу досліджувати попит на освітні послуги, аналізувати вплив факторів ринку праці на ефективність освітньої діяльності, визначати тенденції підготовки затребуваних фахівців, а також розробляти й реалізовувати дієву маркетингову політику в системі освіти [1].

Традиційні методи маркетингу сьогодні втрачають ефективність і не завжди забезпечують очікуваний результат. Натомість використання креативних та інноваційних підходів у маркетинговій діяльності закладів вищої освіти може дати значно кращі результати. До того ж сучасні творчі ідеї часто потребують менших фінансових і матеріальних витрат, ніж проведення стандартних рекламних кампаній [2].

Імідж університету сьогодні формується не лише завдяки якості освіти, науковим досягненням чи кадровому потенціалу. У цифрову епоху вагомим чинником є онлайн-присутність закладу – його активність у соціальних мережах,

якість контенту на офіційному сайті, взаємодія з абітурієнтами через соціальні мережі та онлайн-заходи.

Для наочності розглянемо, як цифрові канали комунікації використовуються на практиці на прикладі діяльності Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (далі – ХУУП).

Соціальні мережі та офіційний вебсайт є ключовими інструментами маркетингових комунікацій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Кожен канал має свою цільову функцію у формуванні позитивного іміджу закладу. Instagram виконує роль платформи для емоційної взаємодії з молодіжною аудиторією. Через яскраві візуальні матеріали, студентські історії та динамічний контент університет формує образ відкритого, креативного та сучасного ЗВО. Facebook, у свою чергу, орієнтований на більш офіційну та професійну аудиторію – викладачів, партнерів, роботодавців. Завдяки інформації про наукові події, досягнення студентів і викладачів, співпрацю з організаціями, університет підкреслює свій авторитет, академічність і суспільну значущість. З точки зору позиціонування, TikTok підкреслює інноваційність та відкритість, показує університет як сучасний заклад, який йде в ногу з цифровими трендами та соціальними медіа.

Особливої уваги заслуговує офіційний вебсайт, який, згідно з відгуками абітурієнтів, є вирішальним фактором під час вибору університету. Саме сайт стає першим джерелом інформації про спеціальності, умови вступу та студентське життя. Його зручна структура, логічна навігація, актуальність контенту та візуальна привабливість формують враження про університет як про інноваційний, технологічно розвинений і відкритий до комунікації заклад [3]. Саме через вебсайт і соціальні мережі університет може демонструвати свої досягнення, нагороди та результати офіційних перевірок, що підсилює довіру абітурієнтів і партнерів. Одним із найважливіших таких досягнень є успішна акредитація освітніх програм, яка стає вагомим аргументом у маркетинговій стратегії. Успішна акредитація є важливим чинником, що безпосередньо впливає на маркетинг, імідж і привабливість університету для абітурієнтів. Вона підтверджує відповідність освітніх програм державним стандартам і є гарантією якості освіти та стабільності закладу.

З позиції маркетингу, акредитація – це потужний інструмент просування, який університет має активно висвітлювати у своїх соціальних мережах і на офіційному вебсайті. Публікація інформації про успішне проходження акредитації демонструють відкритість і професійність. Для абітурієнтів факт акредитації, чітко представлений у цифрових каналах комунікації, є ключовим аргументом при виборі університету, адже він підтверджує офіційне визнання диплома та якість підготовки.

Загалом, маркетинг у сфері освітніх послуг є ключовим інструментом розвитку та конкурентоспроможності університетів. Він дозволяє реагувати на

зміни ринку, враховувати потреби абітурієнтів та адаптувати освітні програми до сучасних вимог. Соціальні мережі та офіційний вебсайт виступають важливими платформами для формування позитивного іміджу, емоційного зв'язку з аудиторією та підвищення довіри до закладу. Особливу роль у підвищенні престижу університету відіграє успішна акредитація освітніх програм, яка підтверджує якість освіти та стабільність закладу. Інтеграція цього досягнення у маркетингову стратегію ХУУП підсилює довіру абітурієнтів, партнерів і роботодавців та формує образ надійного та інноваційного закладу. Отже, поєднання ефективного маркетингу, цифрових комунікацій та офіційного підтвердження якості освіти створює привабливий бренд університету, сприяючи залученню студентів і зміцненню його позицій на ринку.

Література

1. Болотна О. Особливості маркетингу у сфері освітніх послуг. *Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі* : матеріали VII Міжнарод. наук.-прак. конф.. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. С. 73–75. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_25.06.21/Conf_25.06. 21_15.pdf (дата звернення: 08.11.2025).

2. Соколов А., Цебенко А. Цифровий маркетинг у сфері освітніх послуг. *Сучасні тренди соціально економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку*. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 311-312. URL: https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2022/conf/1.2/STSEPtaIS_2022_tezy.pdf#page=312 (дата звернення: 08.11.2025).

3. Lex et Juctitia! | Хмельницький Університет Управління та Права імені Леоніда Юзькова. URL: https://univer.km.ua (дата звернення: 08.11.2025).

УДК 351:342.9(477:100)

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Панас О.Г., студент 3 курсу бакалаврату спеціальності 071 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Рева В.О., студент 3 курсу бакалаврату спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЕВОЛЮЦІЯ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У сучасному глобалізованому, інформаційному та диференційованому суспільстві використання сучасних та адаптивних моделей публічного управління стає надважливим завданням, принципом організації колективного рішення проблем. Становлення новітнього характеру публічного управління є одним із головних інструментів затвердження публічної моделі управління, що передбачає необхідність заміни бюрократичних механізмів соціально-орієнтованими ринковими відносинами.

Для України важливо дослідити зарубіжний досвід побудови і функціонування системи публічного управління. Особливу увагу необхідно приділити країнам Європейського простору та країнам з подібною історією розвитку, з особливостями, притаманними вітчизняній системі публічного управління.

У сфері публічного управління відбулась еволюція моделей розвитку, зокрема трансформація традиційної моделі адміністрування у сучасні форми управління: Нове публічне управління (NPM), мережеве управління (Network Governance) та Неовеберіанську модель (Neo-Weberian Model).

Значні інновації в системі публічного управління, пов’язані з переходом до New Public Management (NPM), долали традиційні бюрократичні структури та сприяли введенню нових управлінських практик, технік оцінки ефективності та системи винагород, орієнтованих на результат.

На практиці Нове публічне управління реалізувалося у трьох ключових напрямах:

1. Пріоритет ринкових механізмів – впровадження плати за користування послугами, аутсорсингу, ваучерної системи та їхніх аналогів.

2. Впровадження агентських моделей та відмова від ієрархічних структур. Агенції виступають як виконавчі одиниці, що надають послуги державі, отримуючи фінансування, але не підпорядковуючись адміністративному контролю. Їх оцінюють за результатами (наприклад, державно-корпоративні лікарні).

3. Запровадження індикаторів ефективності, що фокусуються на результатах, а не просто на дотриманні процедур та юридичних формальностей.

Послідовне застосування принципів НПУ у Великій Британії (за прем'єрства Маргарет Тетчер і Джона Мейджора) призвело до введення ринкових механізмів у медицину (NHS – National Health Service), освіту, транспорт; запроваджувалася оцінка діяльності через ключові показники ефективності (KPI – Key Performance Indicators); залучався приватний сектор до надання послуг. У результаті відбулися зростання конкуренції, зниження витрат, підвищення якості послуг (у певних сферах).

У більшості країн ОЕСР ці реформи втілювали нову парадигму, проте зміни носили радикальний характер і не завжди успішно реалізовувалися, як це сталося у країнах Південної Європи.

Суперечності та обмеження (виявилося, що скорочення ролі держави у забезпеченні надання державних послуг призвело до того, що органам публічної влади стало складніше контролювати їхню ефективність. Крім того, автономія та конкуренція природним чином зменшували рівень координації) спричинили перегляд підходів до державного управління, що згодом призвело до розвитку концепції мережевого управління, яка відзначалася: безперервними змінами, залученням громадян, прийняттям рішень різними акторами, партнерством між державним та приватним секторами, домінуючою роллю держави. Модель стала спробою подолати негативні наслідки Нового публічного управління, особливо в англомовних країнах. Однак міжнародна фінансова криза змінила цей новий підхід. Для багатьох він залишився лише переформулюванням концепції Нового публічного управління.

Тому було прийнято нову парадигму державного управління – Неовеберіанівську модель (особливо у континентальній та центральній Європі). З практичної точки зору, ця концепція містить веберіанівські елементи, притаманні традиційному адмініструванню, зокрема: відновлення ролі держави як гаранта рішень, підтвердження важливості адміністративного права, збереження ідеї державної служби. Модель також включає елементи Нового публічного управління, такі як: орієнтація на громадян замість суворого дотримання правил і регламентів; доповнення представницької демократії механізмами консультацій; постійна увага до досягнення результатів; професіоналізація державного управління, що означає, що управлінець має бути не лише експертом у сфері права, а й орієнтуватися на потреби громадян. Щодо управління людськими

ресурсами, Неовеберіанівська модель передбачає посилену централізацію та координацію, пом'якшуючи політичну залежність меритократії.

Однак зміни не завжди супроводжувалися радикальним розривом із традиційними процесами. У багатьох випадках старі механізми здійснюють опір реформам, трансформація є поступовою, а не справжньою інновацією. Крім того, великі нововведення часто адаптуються до національної культури. Наприклад:

- англосаксонські країни повністю відійшли від традиційного адміністрування, зробивши акцент на підзвітності та розширенні незалежних організацій;
- скандинавські країни запозичили бізнес-управлінські інструменти для збереження держави загального добробуту;
- континентальна Європа адаптувала нові методи, але у веберіанівському стилі;
- країни Південної Європи демонструють повільний темп.

Таким чином, «ідеальна модель» сучасного публічного управління повинна відрізнятися високим ступенем складності, різноманіттям форм партисипативних відносин органів публічної влади із суспільством. Для органів публічної влади прийняття моделі взаємодії слід розглядати як ресурс, призначений для кращого розуміння і вирішення комплексу проблем як соціально-економічного характеру, так і бізнес-середовища.

Література

1. Сталий розвиток фінансової системи та бізнесу в контексті повномасштабної війни та повоєнного відновлення / Н. Г. Метеленко, Ю. В. Дятлова, В. О. Оглобліна та ін. *Екологічний менеджмент у системі цифрових інновацій сталого розвитку: стратегії для зеленої економіки, металургії та бізнесу* : монографія / за наук ред.. В. Г.Воронкової, Н. Г.Метеленко. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 278-343.
2. Оглобліна В. О., Попова А. О., Р. П. Афонов, А. І. Сілін. Цифровий інструментарій фінансового управління: інформаційно-аналітичне забезпечення. *Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика* : монографія за ред. В. Г. Воронкової, Н. Г. Метеленко. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2023. С. 221-304.
3. Оглобліна В. О., Петращук Б. І., Гузенко В. С. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування як фактор соціально-економічного розвитку України. *Геостратегічні трансформації та траєкторія національної безпеки в контексті відбудові і сталого розвитку України* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (25-26 трав. 2023 р., м. Запоріжжя) / наук. ред. Н. Г. Метеленко. Одеса : Олді+, 2023. С. 126-128.

УДК 351:342.9]:005.591.6

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Савченко А.В., студент 1 курсу магістратури спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Мезенцев О.В., студент 2 курсу магістратури спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

РЕФОРМИ ТА ІННОВАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Інновації в публічному адмініструванні пов’язані із вдосконаленням процесу надання державних послуг, впровадженням нових елементів у сферу публічного управління у формі набуття нових компетентностей, створення нових організацій та розвитку нових форм управління. Не існує однозначної дефініції цього поняття. Більшість визначень тлумачать його як зміни, що можуть стосуватися процесів, впровадження нових технологій, створення нових продуктів і послуг, а також запровадження нових концепцій. У сфері публічного управління мета їх запровадження полягає у підвищенні ефективності та результативності, а також у збільшенні рівня задоволеності громадян.

Реформи в публічному адмініструванні – це комплексні зміни, що стосуються структури, функцій та взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування, з метою підвищення ефективності управління. Ключовим напрямком є децентралізація**,** яка передбачає передачу повноважень і ресурсів від центральних органів до місцевого рівня. Інші важливі реформи включають цифровізацію, оптимізацію кадрового забезпечення, покращення якості послуг та трансформацію організаційних структур.

На сучасному етапі розвитку глобальної економіки спостерігається значне різноманіття інновацій у публічному адмініструванні, форм їх використання та формування окремих наукових напрямів досліджень:

1. Цифровізація та електронне урядування:
- переведення державних послуг в онлайн-формат для зручності громадян;
- використання цифрових платформ для взаємодії між державою та громадянами;
- автоматизація процесів для зменшення бюрократії та прискорення надання послуг.

2. Оптимізація процесів:

- використання нових управлінських методологій для підвищення ефективності роботи;
- проведення аналізу та реінжинірингу існуючих процедур для їх спрощення та покращення;
- впровадження принципів гнучкого управління (Agile) для швидкої адаптації до змін.

3. Організаційні інновації:

- зміна структури органів влади для кращої координації;
- підвищення кваліфікації державних службовців, впровадження сучасних кадрових політик;
- створення механізмів для залучення співробітників до генерування та впровадження нових ідей.

4. Залучення громадян:

- використання цифрових інструментів для громадського обговорення та збору зворотного зв'язку;
- впровадження принципів відкритого урядування (Open Goverbment) та громадської участі;
- використання інноваційних підходів до розробки політики, що враховують потреби та думку громадян.

5. Інновації в послугах:

- створення нових, більш якісних та доступних послуг для громадян;
- впровадження інноваційних рішень для покращення якості життя (наприклад, у сфері охорони здоров'я, освіти);
- персоналізація послуг відповідно до потреб конкретного громадянина.

Отже, впровадження реформ та інновацій у публічному адмініструванні є важливим для побудови ефективної, прозорої та відповідальної держави. Не можна не визнати, що деякі функції органів публічного управління справді надмірні, занадто забюрократизовані та повинні бути максимально спрощені. Разом з тим, необхідно відзначити значні перетворення у сфері публічного адміністрування процесами забезпечення якості життя, що зумовлені процесами глобалізації та впровадженням процесів цифровізації для розвитку й сприяння інформаційного суспільства в Україні.

Література

1. Оглобліна В. О., Абубекерова А. З. Проблеми реалізації державної податкової політики України. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 57. С.110-113.
2. Метеленко Н. Г., Оглобліна В. О., Дятлова Ю. В. Цифровізація та модернізація управління державними фінансами як складовою публічного управління. *Трансформація бізнесу в контексті глобальних викликів сталого*

розвитку : монографія / під заг. ред. В. В. Храпкіної, К. В. Пічик. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія»,2025. С. 102-110**.**
3. Глущевський В. В., Сіліна І. В., Оглобліна В. О. Інноваційність сучасних підходів до формування програм відновлення територіальних громад програмно-цільовим методом. *Управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем* : кол. монографія / під заг. ред. В. В. Храпкіної В.В., К. В. Пічик. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2024. С. 109-119**.**

УДК 005.21:005.51]:004.8

Чернишова Л. В., к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Топащенко А. А., студент 5 курсу спеціальності D1 «Облік і оподаткування», Одеського національного економічного університету, м. Одеса

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ

У сучасних умовах високої турбулентності бізнес-середовища традиційні інструменти стратегічного аналізу втрачають ефективність. Поява інструментів штучного інтелекту (ШІ) відкриває принципово нові можливості для формування стратегічних рішень, підвищуючи точність прогнозів та швидкість реакції компаній на зміни ринку.

Наслідки використання штучного інтелекту в стратегічному управлінні та інших бізнес-процесах, що реалізуються компаніями, стали одним з ключових факторів для збереження їх конкурентоспроможності. Оскільки використання технологій на основі ШІ стає дедалі очевиднішим для оптимізації більшості внутрішніх бізнес-процесів, питання інвестування в розвиток своїх можливостей у цій сфері набуває дедалі нагальніших рис [1, с. 55].

У цих умовах штучний інтелект виступає не лише інструментом автоматизації, а й стратегічним активом, здатним забезпечити адаптивність та стійкість організацій. Системи прогнозної аналітики, інтелектуального планування та моделювання сценаріїв допомагають підприємствам швидше реагувати на зміни попиту, перебудовувати логістичні ланцюги, оптимізувати витрати та підвищувати якість управлінських рішень.

Основні способи використання ШІ у стратегічному плануванні [2]:

1. Аналіз великих даних (Big Data) для виявлення закономірностей у ринковій динаміці

Штучний інтелект здатен обробляти значні масиви структурованої та неструктурованої інформації, виявляючи приховані тренди й взаємозв'язки, які недоступні при традиційних методах аналізу. Алгоритми машинного навчання можуть ідентифікувати зміни у поведінці споживачів, аналізувати соціальні тенденції, формувати прогнози економічних коливань.

2. Використання алгоритмів прогнозування попиту та поведінки споживачів

ШІ забезпечує глибокий аналіз історичних даних продажів, поведінкових моделей клієнтів і зовнішніх чинників (сезонних коливань, макроекономічних змін, регіональних особливостей). На основі цих даних моделі прогнозування визначають майбутній попит.

У цифрову епоху штучний інтелект став ключовим рушієм інновацій та конкурентоспроможності для підприємств у всьому світі, зокрема в Європейському Союзі (ЄС). Інтеграція технологій ШІ – від простих інструментів автоматизації до складних систем машинного навчання – є визначальною ознакою модернізації бізнес-процесів, стратегічного планування та підвищення продуктивності. Як показано на рисунку 1, великі підприємства використовували ШІ більше, ніж малі та середні підприємства. Цю різницю можна пояснити, наприклад, складністю впровадження технологій ШІ на підприємстві, ефектом масштабу (тобто підприємства з більшим ефектом масштабу можуть отримати більше вигоди від ШІ) або витратами (тобто інвестиції в ШІ можуть бути доступнішими для великих підприємств).

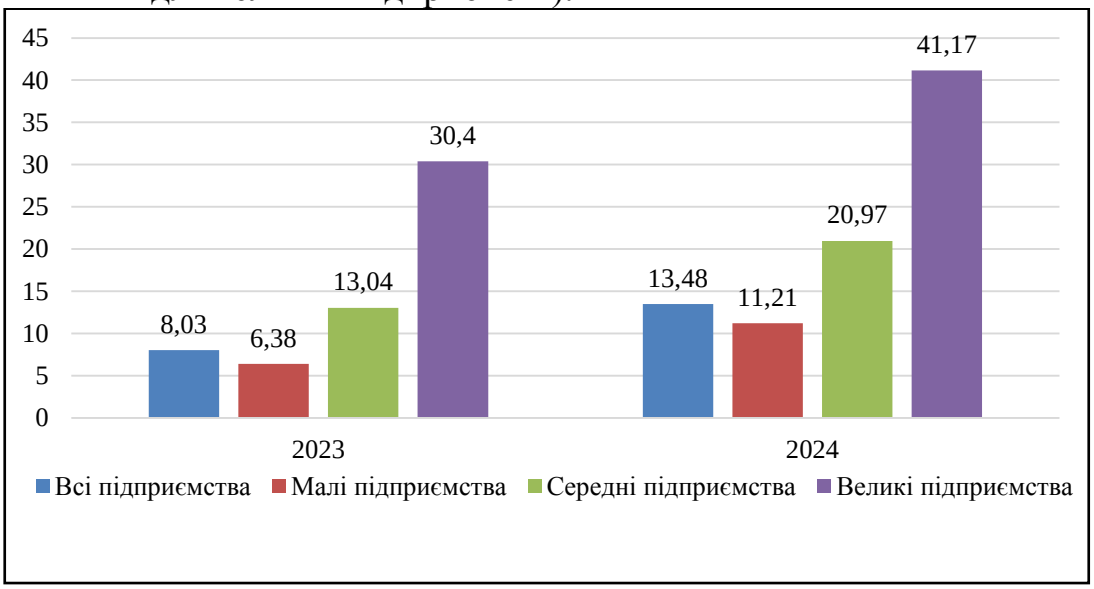

Рисунок 1 – Підприємства, що використовують технології штучного інтелекту за розміром в ЄС, 2023 та 2024 рр., %

Джерело: [3]

Інструменти штучного інтелекту забезпечують моніторинг зовнішнього середовища, що включає відстеження конкурентів, змін у попиті, регуляторних нововведень та глобальних трендів. Це дозволяє компаніям швидше реагувати на загрози та знаходити нові можливості для зростання.

Водночас впровадження ШІ у стратегічне планування супроводжується низкою викликів – від необхідності високоякісних даних і кібербезпеки до етичних аспектів та потреби у кваліфікованих кадрах. Тому успішне використання ШІ потребує комплексного підходу, що включає оновлення технологічної інфраструктури, розвиток компетенцій та переосмислення бізнес-процесів.

Література

1. Таранич А., Пелехацький Д. Використання штучного інтелекту в процесах стратегічного управління підприємствами. *Economy of Ukraine*. 2024. Т. 67. № 1(746). С. 54–65. URL: https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.01.054 (дата звернення: 18.11.2025).

2. Як штучний інтелект допомагає стратегічним директорам у прийнятті рішень?. *Сайт пошуку роботи для талановитих та досвідчених кандидатів | GRC.UA*. URL: https://grc.ua/blog/iak-shtuchnyj-intelekt-dopomagaye-strategichnym-dyrektoram-u-pryjniatti-rishenj (дата звернення: 18.11.2025).

3. Use of artificial intelligence in enterprises - Statistics Explained - Eurostat. *Language selection | European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/ statistics-explained/index.php?title=Use_of_artificial_ intelligence_in_enterprises (дата звернення: 19.11.2025).

Секція 6

Цифровізація та розвиток інформаційних технологій в економічній діяльності

УДК 338.24:004.9

Білай Д.С., завідувач сектору № 1 (м. Пологи) відділу судової експертизи (м. Мелітополь) Запорізького НДЕКЦ МВС України

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток інформаційних технологій відіграє ключову роль у сучасній економічній діяльності, впливаючи на всі аспекти бізнес-процесів та управління підприємствами. Впровадження цифрових інструментів дозволяє автоматизувати рутинні операції, оптимізувати виробничі та управлінські процеси, підвищувати продуктивність праці та знижувати витрати [1]. Інформаційні технології забезпечують швидкий доступ до великих обсягів даних, дозволяючи підприємствам приймати більш обґрунтовані економічні рішення, прогнозувати тенденції розвитку ринку та визначати оптимальні стратегії розвитку [2].

В економічній діяльності інформаційні технології застосовуються у бухгалтерському обліку, фінансовому плануванні, аудиті, управлінні запасами, логістиці, електронній комерції та маркетингу [3]. Використання спеціалізованого програмного забезпечення та хмарних сервісів дозволяє автоматизувати документообіг, формувати фінансову звітність, здійснювати аналітичний контроль і оцінку ефективності діяльності компаній [4]. Крім того, цифрові технології сприяють розвитку електронної комерції, маркетплейсів, інтернет-магазинів та платформ доставки, що відкриває нові можливості для бізнесу та розширює географію його діяльності, надаючи доступ до міжнародних ринків [5].

Штучний інтелект, машинне навчання та аналітика великих даних стають важливими інструментами для стратегічного планування та управління ризиками. Вони дозволяють автоматично обробляти великі масиви інформації, прогнозувати поведінку споживачів, оптимізувати внутрішні процеси підприємств та оцінювати економічну ефективність різних сценаріїв розвитку [6]. Технології 5G забезпечують швидку передачу даних, інтеграцію різних систем, віддалене управління виробництвом та контроль за логістичними процесами, що особливо важливо для складських господарств, виробничих підприємств та розумних міст [7].

Розвиток інформаційних технологій стимулює появу нових бізнес-моделей, таких як цифрові платформи для обміну ресурсами, онлайн-сервіси та мобільні додатки, що дозволяє стартапам і малому бізнесу швидко виходити на ринок і конкурувати з великими компаніями [2; 5]. Цифровізація сприяє підвищенню прозорості економічних процесів, скороченню адміністративних витрат, оптимізації управлінських рішень та зростанню ефективності підприємств [3].

Особливу увагу слід приділяти кібербезпеці, адже із збільшенням обсягу цифрових даних та інтенсивності онлайн-взаємодії підвищуються ризики витоку інформації, шахрайства та кібератак. Використання сучасних методів захисту інформації, шифрування та систем контролю доступу є невід'ємною складовою цифрової трансформації бізнесу [1; 4].

Інформаційні технології також впливають на взаємодію підприємств з клієнтами. Соціальні мережі, чат-боти, онлайн-консультації та електронні сервіси дозволяють компаніям швидко реагувати на запити клієнтів, надавати персоналізовані послуги та підвищувати рівень задоволеності споживачів [5]. Це сприяє формуванню лояльності, збільшенню продажів та зміцненню конкурентних позицій на ринку.

У майбутньому очікується, що інтеграція штучного інтелекту, блокчейну та інших цифрових технологій ще більше змінить економічну діяльність, зробивши її більш автоматизованою, прозорою та гнучкою. Підприємства, які своєчасно впроваджують сучасні інформаційні технології, отримують конкурентну перевагу на національних і міжнародних ринках, підвищують продуктивність праці та здатні швидко реагувати на зміни економічного середовища [6; 7].

Таким чином, розвиток інформаційних технологій є одним з головних факторів трансформації сучасної економіки. Він забезпечує підвищення ефективності підприємств, сприяє появі інноваційних бізнес-моделей, створює нові можливості для стартапів і малого бізнесу та формує основу для сталого розвитку економіки загалом [1; 4]. Інтеграція цифрових технологій у всі сфери економічної діяльності стає стратегічною необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності підприємств у глобалізованому світі.

Література

1. Калінін І. Аналіз тенденцій цифровізації бізнесу. *Сталий розвиток економіки.* 2022. 120 с.

2. Borysov A., Kolevatova A. Digital transformation in business processes: economic effects. *Proceedings of DUT University*. 2023. 88 с.

3. Myronchuk Z., Tsitska N., Andrushko R., Maletska O. Impact of digitalization on transformations in business processes and accounting. *Bulletin of Lviv National Environmental University*. 2023. 75 с.

4. Воловик О. Цифрові зміни в бухгалтерському обліку та аудиті. *Вісник ЗУНЕУ.* 2024. 63 с

5. Ярошенко І. Електронна комерція в умовах цифрової економіки. *Науковий вісник СНУ ім. Даля*. 2023. 70 с.

6. Яковенко Я., Білик М., Олійник Є. Штучний інтелект і Big Data як чинники інноваційного розвитку бізнесу. *Економіка та суспільство.* 2024. 92 с.

7. Цифрова трансформація бізнесу: 5 тенденцій 2025 року. Kyivstar Business Hub. 2024. 45 с.

УДК 659.113:614.2

Венгерова О.В, к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу
Таврійського державного агротехнологічного університету
ім. Д. Моторного, м. Запоріжжя

Гурєєва А.І., здобувачка 4 курсу спеціальності 075 «Маркетинг»,
Таврійського державного агротехнологічного університету
ім. Д. Моторного, м. Запоріжжя

ПРОСУВАННЯ ПРОДУКТІВ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ ЧЕРЕЗ БЛОГЕРІВ-НУТРИЦІОЛОГІВ: РИЗИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Соціальні мережі стали потужним інструментом маркетингу, особливо для популяризації здорового способу життя та харчування. Маркетинг із залученням лідерів думок (influencer marketing) передбачає співпрацю брендів з онлайн-інфлюенсерами (блогерами), які мають значну аудиторію та вплив, з метою просування товарів і послуг. Включення цифрових лідерів думок до комунікаційної стратегії надає компаніям доступ до їхньої лояльної аудиторії та допомагає подолати скептицизм споживачів щодо традиційної реклами. У Європі, зокрема, блогери-нутриціологи та фітнес-інфлюенсери відіграють значну роль у натхненні аудиторії на корисні харчові звички та використання рекомендованих ними продуктів. Дослідження підтверджують, що у сфері здорового харчування співпраця з цифровими інфлюенсерами може позитивно впливати на ставлення аудиторії до бренду та намір придбати корисні продукти [1]. Водночас такий підхід несе певні ризики, пов’язані з довірою та якістю інформації. Це зумовлює актуальність зазначеної теми дослідження.

До переваг використання блогерів-нутриціологів у просуванні продуктів здорового харчування можна віднести наступні:

1. Високий рівень довіри та впливу на аудиторію. Блогери-експерти із нутриціології зазвичай сприймаються як обізнані та надійні джерела, що підвищує довіру до рекламованого ними продукту. На відміну від традиційних медіа, рекомендації від особистості, з якою підписники відчувають зв’язок, здаються більш щирими й авторитетними.

2. Залучення цільової аудиторії та формування здорових звичок. Соціальні мережі дозволяють зосередити маркетинг на конкретних сегментах – наприклад, на молоді чи батьках, які цікавляться здоровим харчуванням. Статистика свідчить, що значна частка споживачів регулярно орієнтується на поради інфлюенсерів щодо вибору їжі: у 2022 році кожен п’ятий дорослий зізнався, що систематично використовує рекомендації блогерів для формування свого раціону [2].

3. Підвищення намірів купівлі та лояльності до бренду. Ефективність просування через лідерів думок підтверджується зростанням залучення

споживачів і показників конверсії. Наукові дані свідчать, що намір придбати здорові харчові продукти у споживачів позитивно корелює з такими факторами, як висока довіра до експертності інфлюенсера, особиста зацікавленість у темі здорового харчування та позитивне ставлення до реклами в соцмережі[1].

Попри значні можливості, просування через блогерів-нутриціологів має і зворотний бік. Найбільший ризик – це поширення недостовірної або неповної інформації. Австралійське дослідження 2024 року показало, що майже половина дописів про харчування в Instagram містила неточності або помилки [3].

Також можливий підрив довіри та репутаційні ризики. Якщо споживачі викриють, що блогер поширює упереджену інформацію або приховану рекламу, рівень довіри різко впаде – як до самого інфлюенсера, так і до бренду, який він представляє.

При використанні інфлюенс-маркетингу важливою є відповідність експертизи та цінностей. Ще один виклик – правильно підібрати інфлюенсера під цінності бренду.

Щоб максимально реалізувати перспективи та мінімізувати ризики, брендам варто дотримуватися кращих практик співпраці з блогерами-нутриціологами, а саме:

- перевіряти кваліфікацію та надійність інфлюенсера;
- гарантувати прозорість реклами;
- спрямовувати блогерів на надання підписникам доказової інформації;
- відстежувати відгуки аудиторії та метрики (охоплення, залученість, конверсії) кожної інфлюенсер-кампанії;
- відповідність меседжів інфлюенсера цінностям бренду.

Отже, можна зробити висновки, що просування продуктів здорового харчування через блогерів-нутриціологів є дієвим інструментом сучасного маркетингу, який має значний потенціал і для бізнесу, і для суспільства. Завдяки високому рівню довіри та залученості аудиторії, співпраця з авторитетними інфлюенсерами здатна суттєво підвищити впізнаваність бренду, стимулювати попит і навіть поліпшити харчову поведінку споживачів. Таким чином, інфлюенсер-маркетинг у сфері здорового харчування має великі перспективи за умови відповідального впровадження він здатен стати рушієм і комерційного успіху, і позитивних змін у культурі споживання.

Література

1. Anana E., Barbosa B. Digital Influencers Promoting Healthy Food: The Role of Source Credibility and Consumer Attitudes and Involvement on Purchase Intention. *Sustainability*. 2023. Vol. 15. Issue 20. URL: https://doi.org/10.3390/su152015002 (дата звернення: 10.11.2025)

2. Collier J. Why We Should All Be Cautious of Food Influencers. *Freedom Food Alliance*. 2024. URL: https://www.freedomfoodalliance.org/unfork-the-food-system/why-we-should-be-cautious-of-food-influencers (дата звернення: 10.11.2025)

3. Fail: the quality and accuracy of nutrition-related information by influential Australian Instagram accounts / E. Denniss, R. Lindberg, L. E. Marchese et al. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 2024. No. 16 (2024). DOI: https://doi.org/10.1186/s12966-024-01565-y (дата звернення: 10.11.2025).

УДК 339.138:004.738.5

Венгерова О.В, к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу
Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного,
м. Запоріжжя

Сідаш Д.М., здобувачка 2 курсу спеціальності 075 «Маркетинг»,
Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного,
м. Запоріжжя

UGC ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Соціальні мережі, що розвинулися на засадах Web 2.0, зробили контент, створений користувачами (User-Generated Content або UGC), визначальним явищем у цифрових комунікаціях. Бренди інтегрують UGC у маркетинг, прагнучи підвищити автентичність взаємодії, тож споживачі з пасивних одержувачів інформації перетворюються на співтворців брендового контенту. Розглянемо ключові тези щодо ролі та ефективності UGC як інструменту маркетингових комунікацій, підтверджені актуальними дослідженнями.

Отже, UGC трансформує роль споживача у маркетингових комунікаціях. Контент, створений користувачами, є визначальним елементом соцмереж, що надає споживачам значний вплив на комунікацію між брендом і аудиторією. Замість пасивного сприйняття реклами аудиторія стає активним співтворцем маркетингових повідомлень – прояв «споживчого уповноваження».

Згідно до досліджень Nielsen, 92% споживачів більше довіряють рекомендаціям інших людей, ніж офіційним повідомленням брендів [1]. Таким чином, UGC підвищує довіру та автентичність брендових комунікацій. Користувацький контент сприймається як більш автентичний та викликає більше довіри, ніж традиційна реклама. Реальні відгуки, фото й відео клієнтів надають комунікації прозорості, формуючи міцніший кредит довіри до бренду.

Відповідно до досліджень Л. Пуха, А. Стена та С. Стена, UGC стимулює залученість аудиторії та впливає на наміри купівлі. Інтеграція контенту від

користувачів у маркетинг підвищує активність аудиторії: автентичні повідомлення спонукають користувачів до взаємодії з брендом [2]. Повторний контакт із UGC також посилює емоційний зв'язок із брендом і збільшує ймовірність здійснення покупки.

UGC сприяє формуванню бренд-спільнот та лояльності клієнтів. Коли споживачі об'єднуються навколо створення й обговорення контенту про бренд, виникають онлайн-спільноти, що зміцнюють зв'язок «бренд-клієнт». Обмін рекомендаціями, оглядами та творчим фан-контентом підвищує відчуття причетності аудиторії та довіри до бренду, що зрештою трансформується в зростання лояльності.

Слід зазначити, що UGC впливає на вибір споживача на всіх етапах шляху споживача. Відгуки, рейтинги та дописи в соцмережах формують початкове уявлення про продукт, впливають на оцінку альтернатив і можуть стати вирішальним аргументом під час купівлі. Після придбання контент користувачів впливає на задоволеність і лояльність, поширюючи ефект «сарафанного радіо».

На думку німецьких науковців Н. Шрьодера К. Шульца та Ф. Пеца та ін., бренди мають активно керувати контентом, що генерується користувачами. Публічний і неконтрольований характер UGC вимагає від компаній проактивного моніторингу та реагування. Ефективна робота з негативними відгуками пом'якшує потенційні репутаційні ризики [3]. Водночас аналіз споживацького контенту надає бізнесу цінний зворотний зв'язок і нові ідеї для вдосконалення продуктів.

Слід зазначити, що світові бренди ефективно використовують UGC у своїх кампаніях. Наприклад, Starbucks згуртовує спільноту клієнтів, заохочуючи їх ділитися власними фото й історіями з фірмовими хештегами. Виробник екшн-камер GoPro будує маркетинг навколо відео користувачів, перетворюючи їх на творців контенту та амбасадорів бренду. Такі кейси підсилюють автентичність контенту, розширюють охоплення та забезпечують брендам багатий матеріал без значних витрат.

UGC посідає ключове місце у сучасних маркетингових комунікаціях, оскільки дозволяє брендам вибудовувати автентичний діалог зі споживачами, підвищувати рівень довіри та стимулювати взаємодію в соціальних мережах. Контент, створений користувачами, формує нову модель комунікації, у якій споживач стає активним учасником промоції бренду, впливаючи на сприйняття та поведінку інших користувачів. Дослідження підтверджують значний вплив UGC на наміри купівлі, лояльність та формування бренд-спільнот, а також його здатність забезпечувати якісну, емоційно значущу взаємодію без значних витрат з боку компанії.

Світові бренди, такі як Starbucks чи GoPro, демонструють ефективність системної інтеграції UGC у маркетингові стратегії, використовуючи його для розширення охоплення, підсилення креативності та формування стійких цифрових спільнот. Водночас використання UGC потребує від компаній стратегічного

підходу: регулярного моніторингу, управління репутаційними ризиками та залучення аудиторії до співтворчості. Отже, UGC виступає не лише елементом комунікаційної стратегії, а й потужним інструментом формування довгострокових взаємин між брендом і споживачем у цифрову епоху.

Література

1. Global Trust in Advertising Report 2021. *Nielsen*. URL: https://www.scribd.com/document/915358877/2021-Nielsen-Trust-in-Advertising-Sell-Sheet (дата звернення: 19.11.2025).
2. Puha L., Stan A., Stan S. The power of consumer-generated content in shaping brand perception: A qualitative study. *Journal of Emerging Trends in Marketing and Management.* 2020. № 1(1). P. 122-130.
3. Unraveling the influence of user-generated content along the customer journey / N. Schröder, C. D. Schultz, F. Paetz et al. *Schmalenbach Journal of Business Research.* 2025. Vol. 77. P. 457-496. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s41471-025-00214-9 (дата звернення: 19.11.2025).

УДК 336.2:004

Гончар Л. В., д. пед. н., професор, завідувачка кафедри управління та адміністрування Донбаського державного педагогічного університету, м. Дніпро

Літвінов А. О., аспірант кафедри управління та адміністрування Донбаського державного педагогічного університету, м. Дніпро

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах цифровізація податкової системи виходить за рамки простого інструменту підвищення операційної ефективності, стаючи стратегічною необхідністю та ключовим чинником забезпечення фінансової стійкості держави. Особливої гостроти це питання набуває в умовах воєнного стану та необхідності післявоєнного відновлення, коли руйнування економічного потенціалу та скорочення податкової бази вимагають від уряду пошуку нових, високотехнологічних рішень для підтримки бюджетного процесу.

Ефективне податкове адміністрування, забезпечене цифровими інструментами, є фундаментом для мінімізації тіньової економіки та підвищення податкової дисципліни.

Цифровізація в податковій сфері є комплексною стратегією, що охоплює два взаємопов'язані напрями, критичні для фінансової стійкості: автоматизація базових процесів та впровадження інновацій для посилення контролю.

Автоматизація податкового адміністрування є фундаментальним стратегічним кроком, що забезпечує швидкий збір даних, зменшує витрати та нівелює людський фактор, що прямо впливає на стабільність надходжень.

Ключову роль у цьому питанні відіграє функціонування електронного кабінету платника податків, який надає повний доступ до інформації та дозволяє подавати звітність онлайн [3, с. 230]. Його використання значно знижує адміністративне навантаження та прискорює обробку даних. Додаткові сервіси, такі як «Пульс» та «Дія», сприяють спрощенню процедур та покращенню комунікації.

Впровадження систем СЕА ПДВ та СЕАРП є стратегічним механізмом контролю за нарахуванням та сплатою податку на додану вартість, що безпосередньо запобігає шахрайству та підтримує стабільність надходжень від непрямих податків.

Для переходу до проактивного та інтелектуального адміністрування стратегія цифровізації передбачає застосування передових технологій [2, с. 103]. Зокрема штучний інтелект (далі – ШІ) та Big Data відіграють у цьому питанні ключову роль. Впровадження алгоритмів машинного навчання дозволяє автоматизувати глибокий аналіз податкових звітів та виявляти аномальні операції з високою точністю. Використання ШІ для моделювання податкових ризиків дає змогу податковим органам ефективніше запобігати правопорушенням, концентруючи ресурси на найбільш ризикових платниках. Такий підхід є прямим чинником збільшення податкових надходжень та скорочення частки тіньової економіки.

Крім того важливого значення набувають блокчейн-технології [1, с. 190]. Закордонний досвід засвідчує, що потенціал блокчейну у створенні прозорої бази податкових даних є надзвичайно високим для глобальної боротьби з ухиленням та підвищення рівня податкової довіри.

Для реалізації цього стратегічного потенціалу необхідно вирішити низку критичних викликів, які можуть підірвати фінансову стійкість.

В умовах зростання кіберзагроз, особливо в період воєнного стану, захист державних інформаційних ресурсів стає критичним пріоритетом. Необхідна розробка комплексних, багаторівневих систем захисту для мінімізації ризиків витоку конфіденційних даних, що є питанням національної безпеки [4].

Також стратегія вимагає динамічної адаптації законодавства для усунення правових колізій, що виникають через швидкий розвиток технологій, зокрема, у сфері регулювання ШІ та блокчейн-рішень.

Водночас необхідне підвищення цифрової грамотності як серед працівників фіскальних органів, так і серед платників податків. Також слід забезпечити рівний доступ до електронних сервісів для всіх регіонів та категорій бізнесу.

Отже, цифровізація податкової системи є не просто модернізацією, а стратегічною інвестицією у фінансову стійкість держави. Впровадження сучасних електронних сервісів, ШІ та перспективне використання блокчейну дозволяє оптимізувати податкові процеси, підвищити надходження до бюджету та забезпечити прозорість, що є життєво необхідним в умовах воєнних та післявоєнних викликів. Успішна реалізація цієї стратегії безпосередньо залежить від системного вирішення викликів кібербезпеки та адаптації вітчизняного законодавства.

Література

1. Болдовська К. П., Тарасенко А. В., Черниш Д. С. Цифровізація податкової системи: сучасні технології та їх застосування. *Обліково-аналітичний та економіко-фінансовий інструментарій управління сучасним підприємством: міжнародний досвід : матеріали IV Міжнарод. наук.-практ. конф*. Харків : ХНАДУ, 2024. С. 189–193.
2. Вінницька О. Цифровізація податкових відносин як інструмент досягнення цілей сталого розвитку. *Економічні горизонти*. 2025. № 2(31). С. 100–109.
3. Дерун Т. М. Публічне управління податковою системою в умовах цифровізації. *Інвестиції, практика та досвід*. 2025. № 18. С. 227–231.
4. Пузирьова П. В. Трансформація фінансової системи через забезпечення економічної безпеки, національних інтересів в умовах цифровізації. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2024. Вип. 8. №. 4. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/30693/1/JIS_Puzyrova_2024.pdf (дата звернення 18.11.2025)

УДК 332.1:004]:338.246.8(477)

Гончар Л. В., д. пед. н., професор, завідувачка кафедри управління та адміністрування Донбаського державного педагогічного університету, м. Дніпро

Стецик Я. В., аспірант кафедри управління та адміністрування Донбаського державного педагогічного університету, м. Дніпро

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ТА ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Повномасштабна військова агресія спричинила колосальні руйнування та поставила перед територіальними громадами України завдання негайної підготовки до безпрецедентного за масштабом процесу повоєнної відбудови. В умовах, коли воєнні дії ще тривають, гостро постає необхідність закласти інституційні та організаційно-економічні основи для ефективного управління цим майбутнім процесом. Він вимагатиме не лише значних фінансових інвестицій, але й забезпечення максимальної прозорості та підзвітності для міжнародних партнерів та громадян. Цифрові платформи та геоінформаційні системи виступають ключовими інструментами, які необхідно впроваджувати вже зараз для формування нової, стійкої архітектури публічного адміністрування, готової до старту відновлення.

Водночас, успішність переходу від кризового реагування до стратегічного планування відновлення визначається інформаційною готовністю. Навіть у період воєнного стану, ефективність управління майбутніми проєктами відновлення залежить від якості заздалегідь зібраних та структурованих даних. Зараз критично важливо фіксувати завдані збитки, інвентаризувати вцілілі ресурси та розробляти територіально-орієнтовані стратегії, які будуть активовані одразу після завершення бойових дій.

З огляду на це, цифрові платформи набувають першочергового значення як інтегратори даних. Вони забезпечують уніфіковане інтегроване середовище для накопичення інформації про збитки та формування реєстру потенційних проєктів відновлення [2].

Разом із тим, для переведення даних у площину практичного планування необхідний інструментарій просторового аналізу. З огляду на це особливе значення мають геоінформаційні системи, адже вони дозволяють здійснювати просторове планування відбудови, не чекаючи закінчення війни [1]. Можливість інтегрувати дані про руйнування, захисні споруди, критичну інфраструктуру та демографічні зміни на географічній карті дозволяє органам місцевого

самоврядування попередньо оптимізувати логістику та черговість будівельних робіт. Такий підхід дає змогу розробляти скориговані Генеральні плани та Майстер-плани, що враховують як поточні руйнування, так і майбутні потреби безпеки.

Не менш важливим є інституційний аспект, оскільки масштабні фінансові вливання в процес відновлення неминуче створюють корупційні ризики.

Процес відбудови є «магнітом» для великих фінансових потоків, а отже, і джерелом високих корупційних ризиків. Саме тому впровадження централізованих цифрових платформ управління відновленням має розпочатися без зволікань. Навіть на етапі оцінки збитків, ці системи забезпечують публічну прозорість процесу. Вони дозволяють фіксувати та верифікувати кожен факт пошкодження, що стане основою для подальших тендерних процедур та розподілу компенсацій [3].

Окрім контрольної функції, ці інструменти підвищують і операційну ефективність майбутнього відновлення. Використання єдиних цифрових інструментів для збору даних про потреби та реєстрації потенційних донорів та підрядників є засобом підвищення майбутньої ефективності. Автоматизація збору первинних даних, необхідних для формування кошторисів та технічних завдань, забезпечить швидкий старт проєктів, як тільки дозволить безпекова ситуація. Таким чином, системи слугують антикорупційним запобіжником і прискорювачем відновлення.

Детальне планування відновлення неможливе без точного розуміння просторового розміщення втрат і потреб, що є прямою функцією геоінформаційних систем. Геоінформаційні системи сьогодні є незамінним інструментом для об'єктивної фіксації збитків та моделювання сценаріїв відновлення. Вони дозволяють накладати на карту шари даних, які постійно оновлюються, зокрема: актуальні дані про руйнування (з використанням БПЛА та супутникових знімків); розташування об'єктів соціальної інфраструктури, що підлягають першочерговій відбудові; потреби громад у тимчасовому житлі та комунікаціях.

Такий візуалізований підхід є основою для раціонального розподілу ресурсів та запобігання майбутнім проблемам. Ця просторова візуалізація дає змогу на центральному та місцевому рівнях пріоритезувати фінансову допомогу та підготувати документацію для інвестиційних проєктів. Інтеграція геоінформаційних систем із кадастровими даними дозволяє убезпечити майбутні земельні ресурси від незаконного відчуження чи забудови, що є особливо актуальним для звільнених територій.

Таким чином, організаційно-економічний механізм розвитку територіальних громад у контексті повоєнної відбудови має бути побудований на фундаменті цифрової інфраструктури. Інтегроване застосування цифрових платформ та геоінформаційних систем є не просто питанням технологічного прогресу, а

критичною передумовою для забезпечення інституційної стійкості та фінансової підзвітності. Синергія цих інструментів дозволяє органам влади вже на етапі воєнних дій здійснювати проактивне просторове планування, мінімізувати корупційні ризики та мобілізувати ресурси на основі об'єктивних, верифікованих даних. Лише через формування такого прозорого та ефективного цифрового контуру управління Україна зможе трансформувати виклики відбудови на стратегічну перевагу, забезпечивши якісно новий рівень економічного розвитку своїх громад.

Література

1. Полікровський Р. Цифрові платформи як каталізатор ефективного проєктного управління в територіальних громадах. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 1. С. 645–651. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/1717/1756 (дата звернення 22.11.2025).
2. Стефанович Є. Чому цифровізація громад важлива для відбудови та розвитку України. URL: https://epravda.com.ua/columns/2023/05/19/700312/ (дата звернення 21.11.2025)
3. Стешенко Т. В., Смольська Я. В. Цифровізація територіальних громад в процесі повоєнної відбудови України. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2025. № 3. С. 91–94. URL:http://www.lsej.org.ua/3_2025/21.pdf (дата звернення 22.11.2025)

УДК: 657.471.12:658.15]:004

Гончаров В.В., підполковник, старший викладач кафедри наземної артилерії інституту ракетних військ і артилерії, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів

Плаксюк О.О., кандидат економічних наук, доцент Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Цифрова трансформація державного сектору є ключовою умовою підвищення ефективності фінансового управління, зокрема в частині організації бухгалтерського обліку оплати праці. Облік праці та її оплати в бюджетних установах формують на основі Бюджетного кодексу України, Закону України «Про оплату праці», а також національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, що визначають загальні правила здійснення розрахунків, документування та контролю [1; 2].

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних основ та розробка практичних рекомендацій щодо трансформації системи бухгалтерського обліку оплати праці в бюджетних установах в умовах цифровізації фінансового управління, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та достовірності облікових процесів.

Особливістю бюджетної сфери є жорсткі вимоги щодо цільового та ефективного використання коштів, що зумовлює необхідність повного та достовірного відображення інформації у системі бухгалтерського обліку. Як зазначає Гнилицька Л. В., процес нарахування заробітної плати в бюджетних установах є багатокомпонентним і включає табельний облік, документальне підтвердження трудових операцій, розрахунок основних і додаткових виплат, а також обов'язкові утримання та нарахування [3, с. 112].

У ході проведеного дослідження проаналізовано систему обліку оплати праці в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного. Встановлено, що організація облікових процесів здійснюється відповідно до чинного законодавства, однак має обмежений рівень цифровізації. Зокрема, виявлено відсутність інтеграції бухгалтерських систем з електронними сервісами держави, недостатній розвиток електронного документообігу та значне навантаження на бухгалтерів у частині ручної обробки первинних документів.

Цифрова модернізація системи обліку оплати праці передбачає впровадження автоматизованих програм, хмарних сервісів, аналітичних платформ, електронного цифрового підпису, а також цифрових технологій моніторингу й контролю бюджетних видатків. Як наголошують сучасні дослідники, інтеграція інформаційних систем у бухгалтерський процес дозволяє суттєво підвищити точність розрахунків, мінімізувати людський фактор та забезпечити прозорість фінансових операцій [4; 5].

Отримані результати підтверджують, що цифровізація процесів обліку праці є не лише технічним оновленням, а й стратегічним напрямом підвищення управлінської ефективності, фінансової дисципліни та якості бюджетного контролю.

Література

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 28.11.2025)

2. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 28.11.2025)

3. Гнилицька Л. В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах. Київ : Центр учбової літератури, 2019.

4. Швець В. Г. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку та аудиту в публічному секторі економіки. *Фінанси, облік і аудит*. 2022. № 2. С. 112–121.

УДК 005.32:331.101.3]:005.95/.96

Кучмійова Т. С., к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій, Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв

Гончарук В. С., студент 4 курсу спеціальності «Менеджмент», Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв

HR-АНАЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ

У сучасних умовах динамічного розвитку бізнес-середовища та зростаючої конкуренції на ринку праці особливого значення набуває ефективне управління персоналом. Одним із ключових напрямів підвищення результативності роботи HR-служб є використання аналітичних інструментів, що дозволяють приймати обґрунтовані управлінські рішення. HR-аналітика забезпечує глибоке розуміння поведінки, мотивації та продуктивності працівників, сприяючи формуванню прозорої та гнучкої системи стимулювання. Завдяки аналізу даних про кадрові процеси організації можуть оптимізувати витрати на мотиваційні програми, підвищити рівень залученості персоналу та досягти стратегічних цілей бізнесу.

У сфері управління персоналом дедалі більшого значення набуває прогнозна аналітика. Сучасні технології дають змогу HR-фахівцям використовувати накопичені дані про працівників для отримання конкурентних переваг і підвищення ефективності управлінських рішень. Завдяки розвитку програмних рішень для прогнозної аналітики організації більше не потребують залучення окремих спеціалістів зі статистики чи математики для аналізу даних. HR-аналітики можуть у реальному часі оцінювати ефективність кадрових процесів, політик і заходів мотивації, відстежувати взаємодію працівників із робочим середовищем, а також прогнозувати майбутні потреби у персоналі. Використання прогнозної аналітики сприяє ухваленню своєчасних і точних рішень, оптимізації системи управління персоналом та формуванню персоналізованого підходу до кожного співробітника [2].

HR-аналітика – це процес збору, обробки та аналізу даних про персонал і кадрові процеси з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень та підвищення ефективності системи управління персоналом. Вона передбачає використання сучасних методів і моделей аналізу, що дають змогу виявляти приховані закономірності, визначати проблеми та формувати дієві управлінські висновки. Сучасна HR-аналітика орієнтована на комплексне вивчення не лише формальних показників, а й потенційних можливостей працівників, їх компетенцій та рівня залученості. Важливо також враховувати зовнішні чинники – кадрову політику конкурентів, їх корпоративну культуру та стратегію розвитку.

Комплексний підхід до HR-аналітики створює підґрунтя для ухвалення ефективних рішень, спрямованих на підвищення результативності персоналу та зміцнення конкурентних позицій організації [1].

Ключовими функціями HR-аналітики у забезпеченні бізнес-процесів є використання даних для прогнозування ефективності управління персоналом, підвищення результативності працівників та оптимізації витрат на персонал. Вона сприяє зростанню продуктивності, зниженню операційних витрат і виявленню резервів ефективнішого використання людських ресурсів. Основні завдання HR-аналітики охоплюють стратегічне планування персоналу, оцінку якості підбору кадрів, визначення ефективності інвестицій у людський капітал, залучення й утримання талантів, формування системи оцінювання працівників та аналіз впливу психологічного клімату на результати діяльності.

Перелік функцій HR-аналітики змінюється залежно від рівня її розвитку, інформаційних можливостей підприємства та стратегічних цілей бізнесу. Зріла система HR-аналітики розглядається як послідовний процес дослідження компанії, що включає кілька етапів із власними завданнями, інструментами та методами реалізації [2].

HR-аналітика відіграє ключову роль у підвищенні ефективності системи мотивації персоналу та управлінні бізнес-процесами організації. Використання сучасних методів збору, обробки та аналізу даних дозволяє виявляти закономірності, оцінювати ефективність кадрових заходів, прогнозувати потреби у персоналі та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Прогнозна аналітика відкриває нові можливості для оптимізації витрат на персонал, підвищення продуктивності та залученості працівників, а також сприяє формуванню персоналізованого підходу до мотивації. Ключові функції HR-аналітики – стратегічне планування, оцінка підбору та розвитку персоналу, утримання талантів, оцінка психологічного клімату – забезпечують комплексний підхід до управління людським капіталом.

Отже, впровадження та розвиток HR-аналітики дає змогу організації не лише підвищити результативність персоналу, а й зміцнити конкурентні позиції на ринку, забезпечуючи системний та ефективний підхід до мотивації та управління кадрами.

Література

1. Гридін О. В. Hr-аналітика як ключовий інструмент системи управління персоналом сучасної організації. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-29.
URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3927/3850 (дата звернення: 08.11.2025).

2. Пучкова С. І. Hr- аналітика як сучасний підхід до прийняття кадрових рішень в бізнесі. *Ефективна економіка*. 2022. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-

2105.2022.10.32. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/668/675 (дата звернення: 08.11.2025).

3. Кучмійова Т. С., Пешкова Б. Р. Інноваційні методи мотивації співробітників в сучасних умовах. *Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., м. Суми, 27-28 листоп. 2024 р. / за заг. ред. І. І. Рекуненка, В. В. Сулим. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 31-34.

УДК 005.8:004.738.5:339

Лисак О.І., к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТОРГІВЛІ

Цифрова трансформація стала ключовим чинником розвитку сучасної торгівлі, де конкуренція посилюється, а вимоги споживачів стрімко змінюються. Торговельні підприємства впроваджують інформаційні технології для автоматизації операцій, оптимізації логістики, управління товарними запасами, підвищення швидкості обслуговування та персоналізації взаємодії з клієнтами. Разом із тим успіх цифрових змін у торгівлі значною мірою залежить від того, наскільки ефективно організовано процес впровадження таких рішень. Саме тому проєктний підхід є найбільш результативною моделлю управління цифровими ініціативами, оскільки дозволяє системно планувати впровадження IT-інструментів, мінімізувати ризики, забезпечити контроль над ресурсами, строками та якістю, а також досягати прогнозованих результатів у динамічному торговельному середовищі.

Проєктний підхід передбачає організацію впровадження IT-рішень як комплексу взаємопов’язаних робіт з чітко визначеними цілями, строками та ресурсами. На відміну від традиційного операційного управління, проєктне управління орієнтоване на створення унікального продукту – у цьому випадку нового або модернізованого IT-інструменту.

У міжнародній практиці застосовуються такі стандартизовані підходи:

- PMBOK (Project Management Body of Knowledge) – формує процесні групи й області знань проєктного менеджменту [1];
- PRINCE2 – методологія, що ґрунтується на принципах контролю стадій проєкту та регламентованого прийняття рішень.

- Agile/Scrum/Kanban – гнучкі підходи, особливо популярні при розробці програмного забезпечення, які дозволяють швидко адаптуватися до змін вимог.

Ці методології забезпечують системність цифрової трансформації та запобігають хаотичним IT-впровадженням.

Етапи реалізації IT-проєкту у сфері торгівлі мають специфіку, оскільки цифрові рішення впливають на швидкість обслуговування клієнтів, точність управління запасами, логістику та ефективність продажів. На етапі ініціації торговельне підприємство визначає ключові проблеми та потреби – від автоматизації складських операцій і впровадження CRM до створення омніканальної платформи. Формується бізнес-кейс із зазначенням очікуваних вигод, таких як скорочення часу обслуговування, зниження рівня залишків чи підвищення конверсії онлайн-продажів, а також окреслюється коло стейкхолдерів.

Подальше планування включає розробку технічного завдання, структуру робіт, формування бюджету та вибір IT-платформ. Важливо враховувати характерні для торгівлі ризики – можливі перебої в роботі магазину, труднощі міграції даних або сезонні коливання попиту.

Під час реалізації відбувається розробка та інтеграція IT-рішення з існуючими системами: POS-терміналами, CRM, ERP, складськими модулями чи онлайн-магазином. Проєктна команда забезпечує коректний обмін даними та координує взаємодію між IT-фахівцями і бізнес-підрозділами.

Моніторинг і контроль здійснюються за допомогою цифрових дашбордів, інструментів керування завданнями та KPI, що характеризують діяльність торговельної мережі – швидкість обробки замовлень, точність залишків, стабільність роботи POS-систем.

На завершальному етапі система проходить тестування, персонал – навчання, а після запуску оцінюється економічний ефект проєкту. Зафіксовані результати та отримані уроки використовуються для подальшої цифровізації торговельного бізнесу.

Застосування проєктного підходу дозволяє торговельним підприємствам прогнозувати результати цифрових змін, зменшувати технічні та організаційні ризики, прозоро управляти бюджетами впровадження та забезпечувати високу якість IT-рішень. Такий підхід робить можливими гнучке масштабування систем – від POS-терміналів до омніканальних платформ – та активне залучення стейкхолдерів, зокрема персоналу магазинів, логістичного й маркетингового відділів. Постійний контроль і коригування ходу проєкту дозволяють уникати збоїв у роботі торговельної мережі та підтримувати стабільність процесів [2].

Успішно реалізовані IT-проєкти дають торговельним підприємствам відчутні переваги: прискорення операцій та обслуговування покупців, зниження витрат, автоматизацію рутинних процесів, оптимізацію управління замовленнями й товарними запасами, підвищення точності аналітики та якості управлінських

рішень. Покращується клієнтський сервіс, зростає конверсія онлайн-продажів, створюється сучасне цифрове середовище для роботи персоналу. Завдяки цьому підприємство отримує реальні конкурентні переваги.

Проєктний підхід є ефективною моделлю організації цифрової трансформації у сфері торгівлі. Він забезпечує системність, контрольованість і передбачуваність впровадження ІТ-рішень, дозволяє оптимально планувати ресурси, управляти ризиками та досягати вимірюваних результатів. Використання міжнародних методологій та сучасних цифрових інструментів робить можливим успішне впровадження ІТ-проєктів будь-якої складності, сприяючи підвищенню продуктивності, стабільності та конкурентоспроможності торговельного бізнесу.

Література

1. Project Management Institute. Керівництво до зводу знань з управління проєктами (PMBOK Guide). Вид. 7-е. Київ : PMI Ukraine, 2022. 350 с. URL: https://pmiukraine.org/pmbok7 (дата звернення: 10.11.2025).

2. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого та середнього підприємництва в Україні до 2027 року. Київ, 2024. URL: https://www.business.diia.gov.ua/news/vidnovlennia-stalyi-rozvytok-ta-tsyfrova-transformatsiia-msp-do-2027(дата звернення: 10.11.2025).

3. Всесвітній банк. Цифрова економіка в Україні : звіт. Вашингтон, 2023. 72 с. URL: https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/digital-economy-report (дата звернення: 10.11.2025).

УДК 657.05:004.9

Мартиненко О.В. PhD, доцент кафедри управління та адміністрування ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Стрімкий розвиток цифрової економіки вимагає від суб’єктів підприємницької діяльності впровадження сучасних інноваційних технологій, завдяки яким спостерігається підвищення точності та оперативності обробки інформації, своєчасного контролю фінансових результатів. Їх використання звільняє менеджерів від виконання рутинної роботи, що дозволяє вивільнити час та зосередитися на проведенні стратегічного аналізу й прийнятті обґрунтованих управлінських рішень. Там паче, що виклики сьогодення вимагають негайного реагування для їх усунення та передбачення.

Як зазначає І. Склярук та Н. Вовк саме цифрові технології та інструменти в управлінському обліку є «засобом виживання та адаптації до швидкозмінних умов» [4].

Гнучкість та адаптивність управління досягається за рахунок використання хмарних обчислень, штучного інтелекту, аналітики великих даних, а використання ERP-систем дозволяє інтегрувати управлінський облік із фінансовим, виробничим, логістичним і кадровим в єдине інформаційно-аналітичне середовище.

За твердженням І. Пушкарь, Г. Гладчук та К. Храпача [3] впровадження інноваційних рішень дозволяє фахівцям управлінського обліку виконувати аналітичні та прогностичні функції, а не лише займатися моніторингом фінансових показників (табл. 1).

Таблиця 1 – Сучасні цифрові технології управлінського обліку

Технологія	Функціональна характеристика	Реалізація можливостей
1	2	3
ERP-системи	Інтеграція фінансових, логістичних, виробничих процесів у єдине інформаційне середовище	Використання SAP для об'єднання даних про витрати, запаси та доходи, що знижують час на звітування
Системи бізнес-аналітики	Аналітична обробка великих даних для формування звітів, візуалізації та прогнозування фінансових показників	Tableau та Power BI дозволяють швидко аналізувати витрати та оцінювати рентабельність різних проєктів
Хмарні технології	Забезпечують мобільний доступ до облікових даних і зберігання великих обсягів інформації	Google Cloud використовується для координації віддаленої роботи фінансових та логістичних підрозділів
Роботизована автоматизація	Виконання рутинних облікових завдань, таких як обробка рахунків і створення звітів	UiPath автоматизує обробку рахунків-фактур, скорочує час виконання завдань з кількох годин до хвилин
Штучний інтелект (ШІ)	Аналіз великих даних, прогнозування змін та автоматизація управлінських рішень	Використання ШІ для оцінки ризиків інвестицій та прогнозування фінансових показників у реальному часі

Джерело: [3]

Незважаючи на значний потенціал цифрових технологій, процес їх упровадження в управлінський облік супроводжується рядом суттєвих проблем.

Ризик витоку конфіденційної управлінської інформації та фінансових втрат підвищується через використання хмарних технологій та дистанційного доступу.

Зміни, що відбуваються в управлінському обліку завдяки цифровим технологіям, впливають на характер та кваліфікацію фахівців з управлінського обліку [2]. Вони повинні одночасно володіти знаннями з обліку та цифрових

технологій. Низький рівень цифрової компетентності або спротив інноваціям можуть перешкоджати впровадженню цифровізації.

Колектив авторів на чолі з Т. Королюк наголошують на тому, що упровадження автоматизації та цифрових технологій може істотно вплинути на зайнятість, адже такі нововведення призведуть до зменшення потреби у певній категорії персоналу підприємства [1].

Відсутність чітко сформульованої облікової політики, неузгодженість між різними підрозділами підприємствами також викликає певні організаційні бар'єри до застосування цифрових технологій в управлінському обліку.

До гальмування процесу впровадження цифрових технологій відносимо недооцінку керівництва деяких підприємств ролі управлінського обліку.

Разом з тим, вважаємо, що подальший розвиток управлінського обліку в умовах сьогодення нерозривно пов'язаний із поглибленням цифровізації, а саме: із впровадженням ШІ та автоматизованих аналітичних систем, інтегрованих цифрових платформ, із підвищенням рівня цифрової компетентності фахівців.

Отже, ефективність цифровізації та її реалізація у сфері управлінського обліку потребує вирішення окреслених проблем, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах сьогодення.

Література

1. Королюк Т., Співак С., Ратинський В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник.* 2023. № 6 (85). С. 88-96. URL: https://surl.lt/favpqw. (дата звернення: 10.11.2025)

2. Онищенко О. В. Вплив цифровізації на управлінський облік малих та середніх підприємств. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. URL: https://surl.li/pzkkoe (дата звернення: 10.11.2025).

3. Пушкарь І. В., Гладчук Г. Г., Храпач К. Г. Диджиталізація як інструмент лптимізації управлінського обліку на підприємствах України. *Економіка та суспільство.* 2024. № 69. URL: https://surl.li/idtytf (дата звернення: 10.11.2025).

4. Склярук І. П., Вовк Н. О. Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство.* 2024. Вип. 59. URL: https://surl.lu/prchvz. (дата звернення: 10.11.2025).

УДК 338.24:004.8

Метеленко Н. Г., д.е.н., проф, директорка Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Андрюкайтене Регіна, доктор соціальних наук (управління), доцент, професор кафедри спортивного та туристичного менеджменту, Литовський університет спорту (м.Каунас, Литва).

Воронкова В.Г., д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ ЧИННИКІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Впровадження штучного інтелекту (AI) у економічну діяльність є одним із ключових чинників трансформації сучасних підприємств і держав. AI дозволяє оптимізувати виробничі та управлінські процеси, підвищувати продуктивність праці, скорочувати витрати та покращувати якість продуктів і послуг.

У фінансовому секторі AI використовується для прогнозування ризиків, управління активами та персоналізованого обслуговування клієнтів. У виробництві та логістиці штучний інтелект дозволяє автоматизувати рутинні процеси, прогнозувати попит і оптимізувати ланцюги постачання. Цифровізація та застосування AI також сприяють розвитку нових бізнес-моделей, платформної економіки та інноваційних сервісів. Глобальні тенденції підтверджують, що країни та компанії, які активно інтегрують AI у свої економічні процеси, отримують значні конкурентні переваги, підвищують ефективність ресурсів та забезпечують стійкий розвиток економіки. Тому дослідження застосування AI в економіці є надзвичайно актуальним для сучасної науки та практики.

Штучний інтелект в економіці – це інтеграція алгоритмів машинного навчання, аналітичних платформ, роботизованих систем та інших AI-технологій у бізнес-процеси та державне управління з метою підвищення ефективності, точності та адаптивності прийняття рішень. Основні компоненти концепції охоплюють: 1) Технологічний аспект, який передбачає використання алгоритмів AI для аналізу великих даних (Big Data), автоматизацію процесів і прогнозування економічних показників. 2) Економічний аспект спрямований на оптимізацію витрат, підвищення продуктивності, створення нових бізнес-моделей та послуг. 3) Соціальний аспект охоплює розвиток цифрових компетентностей працівників, трансформацію ринку праці, створення нових професій. 4) Стратегічний аспект орієнтований на забезпечення стійкого розвитку підприємств і економіки через інтеграцію AI у довгострокове планування та прийняття рішень.

Метою дослідження є визначення шляхів ефективної інтеграції штучного інтелекту (AI) в економічну діяльність, оцінка його впливу на конкурентоспроможність та розвиток підприємств, а також прогнозування потенційних ризиків та викликів цифрової трансформації.

Одним із ключових напрямів цифрової трансформації є впровадження технологій штучного інтелекту для автоматизації бізнес-процесів, що передбачає комплексну оптимізацію виробничих і логістичних процесів, підвищення ефективності управління запасами, формування більш точних моделей прогнозування попиту, а також автоматизацію рутинних адміністративних і управлінських функцій.

Вагоме значення у процесі цифрової трансформації має аналітика та прогнозування, зокрема застосування технологій штучного інтелекту для обробки великих масивів даних, ідентифікації та прогнозування ринкових тенденцій, аналізу поведінки споживачів, а також підтримки стратегічного прийняття управлінських рішень на основі алгоритмів машинного навчання.

Іншим важливим напрямом є персоналізація продуктів і послуг, що ґрунтується на аналізі клієнтських даних і дозволяє формувати індивідуалізовані пропозиції, оптимізувати маркетингові кампанії та канали комунікації, підвищувати рівень задоволеності та лояльності споживачів, а також ефективність взаємодії підприємств із цільовими аудиторіями.

Штучний інтелект активно застосовується у фінансових технологіях, зокрема для оцінки кредитних ризиків, виявлення шахрайських операцій, автоматизації бухгалтерського обліку та фінансового контролю. Крім того, AI сприяє розвитку інновацій та науково-технічних досліджень, прискорюючи розробку нових продуктів, моделюючи сценарії розвитку підприємства та ринку та підтримуючи впровадження технологічних інновацій.

Оцінка впливу AI на економіку охоплює декілька аспектів. По-перше, визначається вплив на конкурентоспроможність підприємств шляхом порівняння ефективності до та після інтеграції AI, а також виявлення ключових факторів, що підвищують конкурентні переваги. По-друге, досліджується вплив на розвиток підприємств та галузей, включаючи зміни продуктивності, прибутковості та формування нових бізнес-моделей і ринків. Особливу увагу приділено також ринку праці, зокрема аналізу зміни професійних вимог, компетенцій та потреби у перепідготовці персоналу. Не менш важливим є дослідження потенційних ризиків і викликів, що супроводжують інтеграцію AI.

Таким чином, інтеграція штучного інтелекту в економічну діяльність є багатовимірним процесом, який потребує комплексного підходу та врахування технічних, економічних, соціальних і правових аспектів, що забезпечує підвищення ефективності, конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу підприємств, одночасно мінімізуючи можливі ризики цифрової трансформації [1].

Література

1.Екологічний менеджмент у системі цифрових інновацій сталого розвитку: стратегії для зеленої економіки, металургії та бізнесу / за ред. В. Г. Воронкової, Н. Г. Метеленко. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2025. 742 с.

УДК 004.42:657.478

Міхайлуца О.М., к.т.н., доцент кафедри електроніки інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Божедомов М.А., магістр спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОЦІНКА ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ВАРТОСТІ 3D-ДРУКУ: РОЗРОБКА АНАЛІТИЧНОЇ ПАНЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ

Існуюче комерційне програмне забезпечення для 3D-друку (PrintCalc, ResinCalc) демонструє лінійний та статичний підхід до калькуляції собівартості, фокусуючись переважно на прямих витратах (час/кількість матеріалу). Така функціональна обмеженість унеможливлює динамічний облік, прогнозування закупівель та аналіз ефективності використання матеріалів у режимі реального часу. Відсутність інтегрованого інструментарію Stock Management (управління запасами) критично обмежує можливості користувачів у стратегічному управлінні виробничими витратами та мінімізації операційних ризиків (простої, надлишкові закупівлі).

Метою роботи є наукове обґрунтування необхідності та концептуальна розробка архітектури модуля Stock Management як централізованої аналітичної панелі (Dashboard) для автоматизованого, високоточного обліку та комплексної візуалізації витрат філаменту в процесі адитивного виробництва, спрямованої на підвищення точності розрахунків собівартості та оптимізацію логістики.

Розроблений програмний модуль реалізує нелінійну модель обліку, інтегруючи історію використання матеріалів із динамічними даними друкарського обладнання (або верифікованого ручного вводу). Централізований аналітичний *Dashboard* забезпечує агрегацію даних та візуалізацію ключових показників ефективності (KPI) (витрата/проєкт, витрата/принтер, динаміка залишку) за допомогою графіків і діаграм. Ключовий функціонал включає:

- динамічне відстеження залишків та розрахунок фактичної ваги матеріалу на котушці;

- ідентифікацію найбільш ресурсозатратних проєктів для оптимізації параметрів друку;
- автоматичне оповіщення про критичний рівень запасів, з вказівкою моделей, для яких матеріалу недостатньо, для запобігання простоям.

У сфері адитивного виробництва (3D-друк) точне визначення кількості використаного матеріалу є ключовим завданням, що безпосередньо впливає на коректність розрахунку собівартості, ефективність планування закупівель та загальне управління ресурсами. З метою автоматизації та підвищення точності цього процесу, у межах дослідження було розроблено прототип сенсорного блока трекінгу витрат філаменту, інтегрований із програмним забезпеченням системи обліку.

Конструктивно сенсорний блок являє собою компактний модуль, обладнаний вимірювальною платою, через яку проходить стрижень пластику (філамент) перед подачею у сопло 3D-принтера. Усередині корпусу розміщено датчики оптичного типу (або енкодерний механізм), які забезпечують фіксацію переміщення філамента з високою точністю. Ця інформація у реальному часі надходить на мікроконтролер, який виконує перетворення виміряної довжини у вагу з урахуванням питомої щільності конкретного матеріалу (PLA, ABS, PETG тощо). Отримані дані передаються до програмного модуля, де розраховується фактичний залишок матеріалу на котушці.

Розроблена система забезпечує високу точність вимірювання в процесі друку, що є значною перевагою порівняно з традиційними ручними методами (наприклад, зважування), які схильні до похибок через вологість, залишки чи неточність побутових ваг. Це гарантує автоматичний контроль у реальному часі та мінімізує людський фактор. Система зберігає історію використання матеріалів, що дозволяє відстежувати динаміку споживання різних типів пластиків залежно від завантажених моделей, їхньої складності та налаштувань принтера (швидкість, заповнення). Ці дані є основою для статистичного аналізу ефективності та точного прогнозування потреб у закупівлі. Пристрій є масштабованим для роботи з різними типами матеріалів (пластик, флекс, композити) та використовує відкриті протоколи передачі даних (MQTT або Serial Communication). Доцільність подібних апаратних рішень підтверджується сучасними науковими дослідженнями [1, 2].

Подальший розвиток системи передбачає впровадження автоматичного калібрування сенсорів, а також алгоритму компенсації втрат матеріалу (підтримки, очищення сопла), які можуть становити 3–7% загальної витрати.

Таким чином, впровадження цього апаратно-програмного рішення створює надійний фундамент для точної автоматизованої оцінки собівартості 3D-друку, що є критичною передумовою для комплексної цифровізації виробничого процесу.

Література

1. Study and comparison of the different costs' schema associated to geometry, material and processing between 3D printing, injection molding and machining manufacturing technologies. URL: https://upcommons.upc.edu/entities/ publication/ e241a25d-d67d-452b-bf22-ff678ed06569. (date of access: 22.11.2025).
2. Budiono H. D. S., Hadiwardoyo F. A. Development of product complexity index in 3D models using a hybrid feature recognition method with rule-based and graph-based methods . Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 3(1 (111), 2021. P. 47–61.

УДК 330.15:502.17]:004.8

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Одарюк І.О., студент 2 курсу магістратури спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Науменко Є.Г., студент 1 курсу магістратури спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК ПЕРЕХОДУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО

Штучний інтелект сьогодні опинився на перехресті двох протилежних наративів. З одного боку, ШІ представляють як технологію-месію, здатну вирішити кліматичну кризу через оптимізацію енергосистем, прогнозування погодних катастроф та управління ресурсами. З іншого – як енергетичного монстра, чиї дата-центри споживають електроенергію цілих країн та генерують мільйони тонн CO_2 щороку.

За оцінками Всесвітнього економічного форуму, до 2035 року ШІ може скоротити глобальні викиди на 3-6 гігатонн CO_2 -еквіваленту щорічно, але водночас додасть 0,4-1,6 гігатонн через власне енергоспоживання. Це не технічна суперечність – це філософський виклик: чи може технологія, що сама по собі є частиною проблеми, стати рушієм переходу до екологічної цивілізації?

Розглянемо три виміри цього питання:

1. Філософський – від антропоцену до «техноцену»: переосмислення місця людини.

Традиційна екологічна філософія базувалася на дихотомії «людина vs природа», де технологія була інструментом людського домінування. ШІ руйнує цю бінарність, створюючи третю позицію: нелюдський інтелект, що діє на межі природних та штучних систем.

Наприклад: системи ШІ для моніторингу біорізноманіття (як Google's Wildlife Insights) аналізують мільйони зображень з камер-пасток, виявляючи патерни міграції тварин, які людський дослідник ніколи не помітив би. ШІ тут не просто «знаряддя» – він стає посередником між людським знанням та нелюдською природою, розширюючи наші когнітивні межі.

2. Технологічний – конкретні механізми ШІ-трансформації, революція в енергетичних системах: від реактивності до передбачення.

Кейс DeepMind x Google: алгоритми машинного навчання оптимізували роботу вітрових ферм, підвищивши їх економічну віддачу на 20% через точне прогнозування напрямку вітру за 36 годин. Це не просто «краще прогнозування» – це зміна бізнес-моделі відновлюваної енергетики: раніше вітрову енергію вважали «ненадійною», тепер вона стає конкурентоспроможною з традиційною

В Україні після руйнування енергоінфраструктури внаслідок війни, ШІ-системи управління розподіленою генерацією (сонячні панелі + акумулятори) могли би стати основою децентралізованої «розумної мережі», стійкої до точкових ударів.

В контексті рециклінгу – лінійна економіка («видобути-виробити-викинути») відповідає за 45% глобальних викидів CO_2 . Циркулярна модель передбачає багаторазове використання матеріалів, але вимагає складної логістики відстеження ресурсів.

Рішення IBM Blockchain + AI: Кожен продукт отримує цифровий «паспорт», який записується в блокчейн. ШІ відстежує весь життєвий цикл – від видобутку сировини до переробки – і автоматично пропонує оптимальні сценарії повторного використання.

Наприклад, в індустрії електроніки ШІ аналізує склад старих смартфонів та знаходить, що 95% рідкоземельних металів можна вилучити, якщо розібрати пристрій за певним алгоритмом. Робот з комп'ютерним зором виконує розбирання за 2 хвилини (людина – 20 хвилин).

Ефект масштабу: Якщо застосувати глобально, це скоротить потребу в видобутку кобальту на 30% до 2030 року.

3. Стратегічний – інтеграція ШІ в модель сталого розвитку без ефекту «відскоку», тобто більше ефективності не означає менше споживання.

Парадокс Джевонса в епоху ШІ: Історично, підвищення ефективності використання ресурсів призводило не до зниження споживання, а до його зростання (бо ресурс стає дешевшим).

Наприклад: Google Maps з функцією «еко-маршрутів» (ШІ обирає дорогу з меншим споживанням палива) заощадив понад 1 млн тонн CO_2 за рік. Але ця ж

функція робить водіння «дешевшим», що стимулює людей частіше користуватися авто замість громадського транспорту.

Стратегія протидії: ШІ повинен поєднуватися з політиками обмеження (carbon pricing, квоти), а не просто підвищувати ефективність існуючої системи.

Отже, штучний інтелект не є самодостатньою відповіддю на екологічну кризу. Він стає чинником переходу до екологічної цивілізації лише тоді, коли вбудований у політичний проєкт обмеження споживання, перерозподілу ресурсів та відмови від логіки нескінченного зростання. В іншому випадку ШІ ризикує стати «зеленим камуфляжем» для продовження старої екстрактивної моделі.

Література

1. Нова парадигма розвитку технологій захисту навколишнього середовища в умовах глобальних екологічних викликів та кліматичних змін / Н. Г. Метеленко, К .В. Бєлоконь, В. Г. Воронкова та ін. *Природнича освіта та наука*. 2025. № 3(9). С. 96-107. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2025/html/ecb.blog20250325~ed12b0ff35.en.html (дата звернення: 22.11.2025).

2. Інноваційна парадигма штучного інтелекту (ШІ) як драйвер зеленої екології і зеленої металургії / В. Г. Воронкова, Н. Г. Метеленко, В. О. Нікітенко та ін. . Innovative paradigms of modern digital society: collective monograph / Compiled by V. Shpak ; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2025. P. 5-24.

УДК 657.1:004.9(477)

Остапенко Р.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу та оподаткування Державного біотехнологічного університету, м. Харків

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація економіки України створює підґрунтя для фундаментальних змін у системі бухгалтерського обліку, переводячи його на якісно новий інтелектуальний рівень. Впровадження автоматизованих облікових систем та технологій обробки даних у реальному часі суттєво підвищує ефективність і прозорість фінансової звітності. Використання передових аналітичних інструментів і штучного інтелекту значно покращує процес прийняття управлінських рішень [1].

У цьому контексті інтелектуалізація обліку в Україні набуває системного характеру, що проявляється у широкому впровадженні хмарних технологій, ERP/BAS-систем та електронного документообігу як у державному, так і в приватному секторах. Значного поширення набули електронні сервіси екосистеми «Дія», стандарти онлайн-звітності, зокрема IFRS Inline XBRL, а також цифрові державні послуги. Водночас триваючий військовий конфлікт прискорив інноваційні процеси, посиливши увагу до кібербезпеки, захисту даних та дотримання нормативних вимог [2].

Інтелектуальні облікові системи, що впроваджуються в Україні, інтегрують автоматизацію, штучний інтелект і хмарні обчислення для модернізації фінансового управління. Міжнародні платформи – QuickBooks, Xero, Sage 50 – пропонують функції автоматизованого бухгалтерського обліку, предиктивної аналітики та інтелектуального розпізнавання документів. Паралельно українські підприємства активно використовують локальні рішення – iFin, Taxer, BookKeeper, M.E.Doc, Діловод, SmartFin.ua – які забезпечують обробку фінансових даних у реальному часі, податкову звітність та автоматичне управління документами.

Інтелектуалізація обліку підвищує ефективність бізнес-процесів через автоматизацію, зменшуючи людський фактор. Програмне забезпечення модернізує фінансову звітність та підтримує міжнародне масштабування, оптимізує процеси та знижує облікові помилки [3].

Впровадження штучного інтелекту в облікові процеси відкриває нові горизонти для аналітики та прогнозування. Інструменти автономної обробки рахунків-фактур і розширеної аналітики підвищують точність, прискорюють робочі процеси та забезпечують фінансове прогнозування на основі даних. Це дозволяє українським підприємствам інтегрувати автоматизацію та аналітику на

основі ШІ в облікові процеси, покращуючи конкурентоспроможність і адаптивність в умовах економічної невизначеності.

Разом із тим, цифрова трансформація обліку в Україні стикається з низкою викликів, які потребують системного вирішення. Ризики безпеки даних і кіберзагрози залишаються критичними проблемами, що вимагають посилення кіберстійкості підприємств та організацій. Нестача кваліфікованих кадрів із відповідними цифровими навичками потребує постійного навчання та розвитку цифрової грамотності персоналу.

Складність підтримки відповідності нормативним вимогам, зокрема стандартам МСФЗ, посилюється через економічну нестабільність і порушення ланцюгів постачання внаслідок війни. Обмежені фінансові ресурси та недостатня централізована державна підтримка інновацій стримують можливості українських підприємств у впровадженні високоякісних цифрових рішень. Крім того, в окремих секторах економіки зберігається скептицизм щодо цифровізації, що вимагає індивідуального підходу до впровадження технологій з урахуванням специфіки бізнесу.

Майбутня стійкість цифровізації обліку в Україні залежить від вирішення системних, інституційних проблем і викликів людського капіталу. Держава продовжує інвестувати в розвиток цифрових навичок, модернізацію інфраструктури та узгодження облікових практик із глобальними стандартами, позиціонуючи Україну як модель стійкого, технологічно досконалого фінансового управління. Посилення стандартів інтероперабельності та заходів управління, що балансують безпеку, стає ключовим фактором успішної інтелектуалізації обліку.

Інтеграція України до європейського цифрового простору створює додаткові стимули для прискорення інтелектуалізації обліку. Гармонізація з європейськими стандартами цифрової звітності, впровадження єдиних форматів електронних документів і розвиток транскордонного обміну фінансовими даними відкривають нові можливості для українських підприємств. Поступове подолання цифрового розриву між великими корпораціями та малим бізнесом, між міськими та сільськими територіями стає пріоритетним напрямком державної політики цифрової трансформації економіки.

Література

1. Shepeliuk V. Digital transformation of accounting and analytical processes in ukraine: trends, challenges, and security imperatives (2020–2025). *Economics, Finance and Management Review*. 2025. Vol. 3(23), P. 58–66. DOI: https://doi.org/10.36690/2674-5208-2025-3-58-66.

2. Ковалевська Н. С., Нестеренко І. В., Остапенко Р. М. Цифрові технології як драйвер трансформації обліку економічної діяльності підприємств. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг* : зб. наук.

пр. Харків : ДБТУ, 2025. Вип. 1 (37). С. 6-20. https://repo.btu.kharkiv.ua/handle/123456789/68773.

3. Кащена Н., Остапенко Р., Велієва В. Бізнес-аналітика як інструмент обробки даних. *Економіка та суспільство.* 2024 № (62). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-14.

УДК 658.15:004]:[658.7:339.727.22]

Паршин Ю.І., д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Олєніченко В.П. аспірант кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ ЛОГІСТИКИ У СТРАТЕГІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Інвестиційна привабливість логістики є ключовим чинником, що визначає успіх та швидкість цифрового розвитку фінансового менеджменту промислових підприємств. В умовах зростання витрат і ризиків здатність залучати прямі іноземні інвестиції безпосередньо впливає на технологічну модернізацію галузі. Низький рівень прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ) обмежує фінансування сучасних цифрових рішень, зокрема систем управління складом, інтелектуальних транспортних технологій, Інтернету речей тощо.

Ефективний фінансовий менеджмент у сфері логістики неможливий без сучасних цифрових інструментів, адже саме вони забезпечують прозорість процесів, точність прогнозування та оптимізацію оборотного капіталу. Підприємства, які мають доступ до інвестицій чи інших фінансових ресурсів, спрямовують їх на цифрову трансформацію, що дозволяє перетворити логістику з витратного елементу на джерело прибутку. Водночас інвестиційна привабливість галузі на макрорівні виступає ключовою умовою для таких мікроекономічних змін, проте сучасний макроекономічний контекст України свідчить про суттєве погіршення можливостей залучення капіталу.

Аналіз динаміки розвитку логістичного сектору України у 2019–2024 роках засвідчує його критичну вразливість до зовнішніх шоків, насамперед до військової агресії та пов’язаних із нею економічних наслідків. Макроекономічний показник частки логістики у ВВП демонструє чітку й тривалу тенденцію до зниження. Це падіння розпочалося ще до повномасштабного вторгнення (з рівня 6,7% у 2019

році), однак воєнний конфлікт значно прискорив негативну динаміку, спричинивши обвал до прогнозованих 3,6% у 2024 році.

Найбільш різке та катастрофічне падіння частки логістичного сектору у ВВП України відбулося у 2022 році, коли показник знизився до 3,9%, що стало прямим і неминучим наслідком військової агресії. Причинами цього стали масові руйнування критично важливої транспортної інфраструктури, включно з мостами, залізничними вузлами та автомобільними дорогами, блокування основних морських портів, а також повне або часткове припинення значної частини зовнішньоторговельних і внутрішніх операцій. Подальше відновлення у 2023 році до рівня 4,4% мало обмежений характер і відображало лише часткову адаптацію системи, зокрема вимушену переорієнтацію логістичних потоків на західні кордони країни з використанням переважно наземного транспорту.

У той же час, незважаючи на здійснені кроки з адаптації, прогноз на 2024 рік свідчить про збереження структурного тиску на логістичний сектор, адже його частка у ВВП знову очікується на рівні 3,6%. Така тенденція підтверджує, що ризики безпеки залишаються значними, а високі операційні витрати, зумовлені функціонуванням логістики в умовах війни, й надалі стримують можливості для зростання та розвитку галузі.

Слід зазначити, що динаміка прямих іноземних інвестицій у логістичний сектор демонструє значну волатильність та обережність з боку інвесторів. У 2020 році їхній обсяг різко скоротився з 345,6 млн дол. США до 165,9 млн дол. США внаслідок пандемії. Хоча у 2022 році спостерігалося нетипове зростання потоків ПІІ до 208,7 млн дол. США, воно було переважно результатом технічних фінансових операцій, зокрема конвертації боргу, а не реального припливу нового інвестиційного капіталу. Подальше стабільне зниження показників у 2023–2024 роках, із прогнозом на рівні 154,3 млн дол. США, підтверджує фактичне призупинення реалізації масштабних капіталомістких проєктів, що зумовлено домінуванням безпекових ризиків.

Статистичні дані свідчать, що війна спричинила не лише масштабні фізичні руйнування, а й стала каталізатором глибокої структурної кризи у сфері логістики. Це зумовило різке зниження макроекономічної значущості галузі та фактичне блокування інвестицій, які є критично необхідними для її модернізації, цифровізації та подальшої інтеграції у європейські ланцюги постачання. Така ситуація формує серйозні виклики для майбутнього економічного відновлення України.

Інвестиційна привабливість логістики є критичним елементом між макроекономічним середовищем і цифровим розвитком фінансового менеджменту підприємств. Падіння частки логістики у ВВП та «обережність» іноземних інвесторів, особливо після 2022 року, свідчать про глибоку структурну кризу. Відсутність стабільних ПІІ обмежує фінансування цифрової трансформації, перешкоджаючи перетворенню логістики на центр прибутку. Тому відновлення

інвестиційної довіри та цільове залучення капіталу в технологічну модернізацію є ключовою стратегією для забезпечення економічної стійкості та інтеграції України в Європейський та світовий простір.

Література

1. Ukraine Invest. Інвестиційні можливості інфраструктури та логістики в Україні. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/infrastruktura-ta-logistyka.pdf (дата звернення: 24.11.2025)

2. Національний банк України: Статистика зовнішнього сектору (Прямі іноземні інвестиції за видами економічної діяльності). URL: https://bank.gov.ua/en/statistic/sector-external (дата звернення: 24.11.2025)

УДК 338.2:004.9

Саркісян Д.О., судовий експерт сектору транспортно-товарознавчих досліджень відділу товарознавчих, гемологічних та економічних досліджень Запорізького НДЕКЦ МВС України, м. Запоріжжя

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна економічна діяльність зазнає глибоких трансформацій під впливом цифровізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій. Вони змінюють форми організації бізнесу, підходи до управління, обробки даних, взаємодії з клієнтами та партнерами. Цифрові інструменти не лише прискорюють роботу підприємств, але й формують нові моделі економічних процесів, роблячи їх більш ефективними та конкурентоспроможними. Сучасна економіка змінюється швидко через цифровізацію, і це не просто модний тренд, а стратегічна необхідність.

Сутність цифровізації в економічній сфері полягає у процесі переведення операцій, послуг та даних у цифровий формат з використанням сучасних технологій, що охоплює: автоматизацію бізнес-процесів, використання електронних даних замість паперових, впровадження програмних комплексів для обліку, аналізу та планування, перехід до цифрових каналів комунікації й обслуговування. Цифровізація інформаційних технологій у сфері економіки є не лише технічним питанням, а й стратегічним етапом розвитку національних і глобальних економік [1].

Процес цифровізації виходить за межі простої технічної модернізації: він формує нову економічну модель, де дані стають ключовим ресурсом розвитку. У наукових дослідженнях цифровізація розглядається як основа трансформації

бізнесу та економіки в цілому. У сфері економічної діяльності це означає підвищення швидкості обробки інформації, зменшення витрат та мінімізацію людського фактора.

Сьогодні значна частина економічних операцій проходить через: інтернет-магазини; маркетплейси; платформи доставки; електронні сервіси державних послуг.

Електронний документообіг, онлайн-платежі, автоматичне формування звітів – це норма сучасного бізнес-середовища. Найбільшою мірою цифрові технології впливають на: бухгалтерський облік; фінансове планування; аудит та внутрішній контроль; банківські операції та електронну комерцію [2].

Цифрові платформи спрощують вихід на ринок, розширюють аудиторію та дають змогу бізнесу працювати без географічних обмежень.

Цифровізація приносить численні переваги як для бізнесу, так і загалом для економіки. Автоматизація процесів, обробка великих даних та впровадження новітніх технологій дозволяють значно підвищити продуктивність праці. Бізнеси можуть зосередитися на більш складних завданнях, залишаючи рутинні роботи за рахунок алгоритмів і роботів [3].

Цифрові технології дозволяють бізнесам виходити на нові ринки, здійснювати міжнародні операції з мінімальними витратами і без значних інвестицій у фізичні ресурси. Веб-сайти, мобільні додатки та цифрові платформи дають змогу працювати з клієнтами по всьому світу, зменшити витрати на виробництво, зберігання та обробку інформації, скоротити час на виконання завдань і знизити адміністративні витрати. Хмарні технології дозволяють зекономити на обладнанні та підтримці IT-інфраструктури.

Цифрові канали комунікації (соціальні мережі, чат-боти, онлайн-консультації) дозволяють компаніям більш ефективно взаємодіяти з клієнтами, надаючи швидкий доступ до необхідної інформації та послуг.

Цифровізація сприяє появі нових бізнес-моделей, таких як підписка на послуги, платформи для обміну або онлайн-торгівля. Це створює можливості для стартапів та інноваторів, що можуть запропонувати ринку нові продукти та послуги [4].

Зважаючи на постійний розвиток технологій, можна очікувати, що цифровізація стане ще більш інтегрованою в усі сфери економіки. Перспективи розвитку включають:

Інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання: Штучний інтелект буде грати ключову роль у вдосконаленні автоматизації бізнес-процесів, прогнозуванні економічних тенденцій, управлінні ризиками та прийнятті стратегічних рішень [5].

Впровадження 5G та розширення Інтернету речей: Поява мереж 5G значно покращить швидкість передачі даних і забезпечить нові можливості для

використання Інтернету речей в економіці. Це дозволить створити більш ефективні системи управління, логістики, виробництва та навіть розумні міста.

Цифровізація стає потужним інструментом, який радикально змінює традиційні бізнес-процеси та відкриває нові можливості для підприємств та економіки загалом. Вона не лише оптимізує існуючі моделі, але й сприяє появі інноваційних рішень, що можуть забезпечити конкурентну перевагу в глобалізованому світі.

Література

1. Кузьмін О. М. Цифрова економіка: теорія та практика. Київ : Наукова думка, 2018. 352 с.
2. Коваленко О. І. Інформаційні технології в бізнесі: використання програмних комплексів для обліку та аналізу даних. Харків : Фоліо, 2019. 280 с.
3. Павленко І. В., Дорошенко В. О. Автоматизація бізнес-процесів у цифрову еру. Львів : Наука, 2020. 330 с.
4. Мельник Ю. П. Цифрові технології та їх застосування в економічних процесах. Одеса : Поліграфіст, 2017. 210 с.
5. Штучний інтелект у фінансовому секторі: застосування та перспективи. Стаття. URL: https://www.fintech.com.ua/ai-in-finance (дата звернення: 25.11.2025).

УДК 004:657.1

Сьомченко В.В., к.е.н., доцент, професор кафедри обліку та оподаткування Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Ликова А.М., студентка 4 курсу спеціальності 073 Менеджмент ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ», м. Запоріжжя

ЕВОЛЮЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВ

З огляду на стрімкі темпи цифровізації та нестабільність економічної ситуації, що спостерігається в Україні у 2025 році, ефективність системи управління підприємством істотно залежить від своєчасного та достовірного інформаційного забезпечення. Традиційні підходи до бухгалтерського обліку, орієнтовані переважно на ретроспективне відображення фактів для потреб фіскального контролю, вже не відповідають запитам сучасного менеджменту. Керівникам необхідна проактивна, аналітична інформація для прийняття рішень в умовах невизначеності, віддаленої роботи та релокації. Саме інформаційні технології (далі – ІТ) трансформують облік з пасивної функції у активну обліково-аналітичну систему (далі – ОАС).

Сучасні ОАС (ERP, хмарні платформи, BI-системи) не просто автоматизують операції, а стають інтегрованою інформаційною основою бізнесу, що поєднує фінансові й нефінансові дані для аналізу та прогнозування. Тому дослідження ролі ІТ в обліково-аналітичних системах залишається надзвичайно актуальним.

Розвиток ІТ в управлінні підприємством пройшов кілька ключових етапів, що докорінно змінили підходи до обліку та аналізу. Еволюція від автоматизації окремих задач до інтегрованих систем є визначальною у формуванні сучасних підходів [1].

Перший етап, характерний для кінця 1990-х – початку 2000-х років, відзначався так званою «клаптиковою» автоматизацією. Підрозділи працювали в несумісних програмах: бухгалтерія – в одній системі, відділ збуту – у CRM або Excel, склад – в окремому програмному забезпеченні чи паперових журналах. Це формувало «інформаційні острови», призводило до дублювання даних, неузгодженостей та значних витрат часу на звірку. Відсутність єдиного інформаційного простору робила неможливим оперативне отримання цілісної картини діяльності.

Другий, революційний етап пов’язаний з розвитком інтегрованих ERP-систем – SAP, Oracle, Microsoft Dynamics та сучасних рішень BAS [2]. Головна інновація ERP – єдина централізована база даних. Принцип одноразового введення інформації забезпечує синхронне відображення операцій у всіх модулях. Наприклад, створення видаткової накладної автоматично формує бухгалтерську проводку, резервує товар і фіксує дебіторську заборгованість. Це виключає дублювання та забезпечує повну узгодженість даних, перетворюючи облік на інструмент аналітики.

Фундаментальною роллю ІТ в ОАС є автоматизація облікового блоку. Він охоплює реєстрацію, обробку, зберігання даних і формування звітності. Основні завдання ІТ – усунення рутинних операцій, мінімізація людського фактору та забезпечення нормативної відповідності [3].

Програмні системи виконують складні розрахунки: нарахування заробітної плати, амортизації, закриття періодів, розподіл витрат. Інтеграція з клієнт-банком дозволяє автоматично завантажувати банківські виписки, а синхронізація з державними сервісами (наприклад, M.E.Doc) значно спрощує формування та реєстрацію електронних документів.

Важливою функцією ІТ є забезпечення відповідності (Compliance). Системи контролюють коректність операцій, не допускають порушень облікової політики або вимог законодавства, а регулярні оновлення гарантують актуальність форм звітності та алгоритмів розрахунку. Не менш важливою є консолідація даних у холдингах і компаніях із філіями: ERP-системи дозволяють отримати зведену фінансову інформацію за кілька секунд, замінюючи тижні ручної роботи.

Сучасні ERP та хмарні бухгалтерські сервіси (SaaS) забезпечують комплексну автоматизацію, що дозволяє бухгалтерам переходити від функцій реєстрації до аналітичної діяльності, підвищуючи ефективність управлінських рішень.

Еволюція інформаційних технологій докорінно змінила підходи до формування обліково-аналітичної інформації. Інтегровані системи створили можливість працювати в єдиному інформаційному середовищі, що забезпечує оперативність, точність і прозорість даних. Завдяки ІТ облік перетворився на стратегічний інструмент управління, здатний підтримувати розвиток підприємства в умовах цифрової економіки.

Додатково слід зазначити, що розвиток штучного інтелекту та машинного навчання відкриває перспективи прогнозного моделювання, що раніше було недоступним для традиційних облікових систем. Зростає роль кібербезпеки, адже цифровізація підвищує вимоги до захисту фінансової інформації. У найближчі роки саме поєднання ІТ та аналітики стане ключовим фактором конкурентоспроможності підприємств.

Література

1. Легенчук С. Ф. Цифровізація бухгалтерського обліку: концепція, архітектура, практика : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2021. 412 с.

2. Швець В. Г., Савченко В. І. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2022. 350 с.

3. Іванов С. В., Петренко О. О. Впровадження BI-систем для аналітичної підтримки рішень в ERP-контурі підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/ article/view/2715 (дата звернення: 14.11.2025). DOI: 10.32782/2524-0072/2023-51-22

УДК 004:502.131.1:658.14

Хилько І. І., старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв

Славська О. Ю., студентка 4 курсу спеціальності 051 «Економіка»,
Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЗВІТНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному інформаційному суспільстві органи державної влади мають швидко реагувати на виклики цифрової трансформації, що потребує активного

впровадження інформаційних технологій задля підвищення ефективності управління, а також забезпечення прозорості, відкритості й підзвітності держави перед громадянами.

Застосування сучасних цифрових рішень дає змогу автоматизувати адміністративні процедури, скоротити рівень бюрократизації, пришвидшити надання публічних послуг і вдосконалити процес ухвалення управлінських рішень завдяки використанню великих масивів даних. Цифрові платформи створюють можливості для більш тісної та інтерактивної взаємодії громадян із державними структурами, що сприяє зростанню довіри до влади та активнішій участі населення у процесах управління.

Водночас цифровізація публічного управління супроводжується низкою труднощів. Серед основних – потреба модернізувати інфраструктуру, підвищити цифрову компетентність державних службовців і сформувати сучасну та дієву нормативно-правову базу. Вивчення цих проблем та пошук шляхів їх вирішення є важливими завданнями, необхідними для забезпечення сталого розвитку держави та її конкурентоспроможності на світовій арені.

В українській спільноті є велика кількість українських науковців, які досліджують впровадження інформаційних технологій у сферу публічного управління, їх вплив на ефективність державних органів, а також пов'язані з цим виклики та перспективи.

Січкаренко К. О. [2] та Щеглюк С. [3] зосереджують увагу на тому, як цифрові платформи сприяють підвищенню прозорості та достовірності звітних процесів. Науковці наголошують, що автоматизований збір даних мінімізує ризики помилок та забезпечує точність звітності, що, у свою чергу, формує вищий рівень довіри з боку інвесторів і стейкхолдерів.

У праці Бей Г. В. [4] розкрито практичні аспекти застосування цифрових платформ у сфері сільського господарства. Автор демонструє, як такі платформи дозволяють фермерам оптимізувати виробничі процеси, скорочувати витрати та збільшувати врожайність, наводячи конкретні приклади їх успішної імплементації, що підтверджує їхню ефективність.

Попри наявність вагомих напрацювань щодо вдосконалення управління підприємствами за допомогою цифрових платформ та впровадження сучасних бізнес-стратегій із врахуванням екологічних, соціальних та управлінських факторів, низка важливих аспектів залишається недостатньо дослідженою.

Забезпечення кібербезпеки є невід’ємною складовою прозорості, адже надійний захист даних формує довіру до цифрових платформ і гарантує цілісність інформації, яка використовується для звітності та контролю.

Окрему роль відіграють сучасні інноваційні технології, які забезпечують незмінність і простежуваність даних, необхідних для контролю енергоспоживання та екологічної ефективності. Розвиток електронного урядування та платформ участі громадян розширює механізми громадського контролю та сприяє

залученню населення до моніторингу виконання політик сталого розвитку, що зміцнює демократичні процеси та легітимність рішень влади.

Українські методичні рекомендації та державні стратегії цифровізації підкреслюють необхідність формування єдиних вимог до структури та якості публічних даних у державному секторі . Не менш важливим чинником є цифрова грамотність працівників державного управління, яка визначає здатність ефективно використовувати інструменти ІКТ для забезпечення прозорості та звітності у сфері сталого розвитку, що також обґрунтовується сучасними науковими публікаціями .

Таким чином, інформаційні технології виступають фундаментальною складовою забезпечення прозорості та звітності сталого розвитку, підсилюючи спроможність держави, бізнесу й громадськості контролювати та оцінювати прогрес у досягненні стратегічних цілей.

Література

1. Хилько І. І., Бардовська А. С. Роль цифрових технологій у розвитку інфраструктури громад. *Підприємницька, торговельна, біржова діяльність: тенденції, проблеми та перспективи розвитку* : матеріали VI Міжнарод. наук.-практ. конф., 03 січ. 2025 р., Київ : Навч.о-наук. ін-т менеджменту та підприємництва Держ. ун-ту інформац.-комунікац. технологій, 2025. С. 52-54. URL : https://duikt.edu.ua/uploads/p_323_76953988.pdf (дата звернення: 26.11.2025).

2. Січкаренко К. О. Цифрові платформи: підходи до класифікації та визначення ролі в економічному розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 35. С. 28-32. URL: http://http://www.irbis-nbuv.gov.ua.irbis-nbuv.gov.ua. (дата звернення: 26.11.2025)

3. Щеглюк С. Морфологія цифрової економіки: особливості розвитку та регулювання цифрових технологічних платформ (науково-аналітична записка). 18 с. URL: https://ird.gov.ua/irdp/e20190301.pdf. (дата звернення: 26.11.2025)

4. Бей Г. В. Стратегічні та тактичні питання успішної трансформації бізнесу в умовах нової цифрової реальності. *Економіка і організація управління*. 2020. № 4 (40). С. 260–270. DOI : https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.4.24 (дата звернення: 26.11.2025)

УДК 336.13(477):004]:330.34-026.16

Чернишова Л. В., к.е.н. доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, Одеський національний економічний університет, м. Одеса

Сандуляк А. П., студентка 3 курсу спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», Одеський національний економічний університет м.Одеса

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасних умовах глобальної нестабільності та зовнішніх викликів питання забезпечення економічної стійкості України набуває особливої актуальності. Військові дії, структурні дисбаланси економіки, інфляційні ризики та зростаючий тиск на бюджетну систему формують потребу у трансформації механізмів державного управління та фінансової політики. Одним із ключових інструментів цієї трансформації виступає цифровізація фінансової системи, яка дозволяє модернізувати публічні фінанси, забезпечити прозорість бюджетного процесу, підвищити ефективність державних інституцій та зміцнити довіру громадян і бізнесу.

За оцінками Світового банку, цифрові фінансові технології здатні підвищити ефективність державних видатків на 10–20%, зменшити корупційні ризики та розширити доступ населення до державних послуг [1]. В Україні цифровізація стала одним із центральних напрямів реформ, що підтверджується впровадженням «Дія», цифрової трансформації податкового та митного адміністрування, розвитком cashless-економіки та цифрових сервісів Національного банку України (далі – НБУ).

Цифровізація фінансової системи передбачає широке впровадження інформаційних технологій у діяльність фінансових установ, державних органів, банківського сектора та суб’єктів господарювання. Вона включає такі елементи, як:

- електронні платформи публічних фінансів;
- цифрові платежі та безготівкова економіка;
- автоматизовані системи податкового та митного контролю;
- регуляторні технології (RegTech) і фінансові технології (FinTech);
- цифрові реєстри, штучний інтелект та великі дані (Big Data) у державному управлінні.

Світова практика доводить, що цифровізація є каталізатором економічного розвитку: згідно з дослідженням OECD, цифрові фінанси здатні збільшити рівень податкових надходжень і зменшити тінізацію економіки на 15–30% [2].

Розвиток електронних сервісів, таких як «Дія», дозволив оцифрувати документи, оптимізувати взаємодію громадян та бізнесу з державою й автоматизувати податкові та адміністративні процедури. За даними Міністерства цифрової трансформації, платформою користуються понад 20 млн громадян [3].

Оцифрування дозволяє:

- Знизити адміністративні витрати;
- Зменшити корупційні ризики;
- Прискорити бюджетні процеси;
- Покращити якість державного контролю.

Україна впровадила низку важливих цифрових рішень:

- є-data портал публічних фінансів;
- Prozorro та Prozorro.Продажі системи електронних закупівель;
- e-Budget електронний модуль управління бюджетом.

Портал Prozorro забезпечив економію понад 200 млрд грн бюджетних коштів з моменту впровадження [4]. Це свідчить про безпосередній вплив цифровізації на підвищення ефективності використання ресурсів держави.

Впроваджено:

- електронний кабінет платника;
- автоматизований контроль через систему ризиків при ПДВ;
- онлайн-чеки РРО;
- митні сервіси «єМитниця» та NCTS.

Завдяки digital-рішенням у податковій сфері надходження ПДВ у 2023 році зросли на 18% навіть у період війни [5].

НБУ впровадив:

- СЕП-4.0 на основі міжнародного стандарту ISO 20022;
- систему миттєвих платежів 24/7;
- підтримку Apple Pay, Google Pay та інших сервісів cashless.

У 2024 році рівень безготівкових операцій в Україні становив понад 63% – один із найвищих показників у Європі [6].

НБУ активно готує впровадження цифрової гривні (CBDC). Очікується, що вона:

- прискорить платежі;
- підвищить прозорість фінансових операцій;
- посилить контролюючі та аналітичні можливості держави;
- сприятиме фінансовій інклюзії.

CBDC вже впроваджена в ряді країн – Китай, Нігерія, Багамські острови, що дає Україні цінний досвід адаптації найкращих практик [7].

Європейська комісія зазначає, що цифрові інструменти скорочують можливості для ухилення від податків та схем мінімізації, зменшуючи тінізацію економіки [8].

В Україні цей процес проявляється через:

- підвищення прозорості транзакцій;
- автоматизований пост-аудит податкових даних;
- контроль оборотів товарів через е-інструменти.

Цифрові платформи дозволяють:

- відслідковувати рух бюджетних коштів у режимі реального часу;
- мінімізувати нецільове використання ресурсів;
- забезпечити прозорість і конкуренцію у закупівлях.

У 2022–2024 рр. цифрові фінансові сервіси стали критично важливими:

- банки зберегли роботу завдяки хмарним сервісам;
- платежі продовжували працювати 24/7;
- онлайн-банкінг дозволив уникнути паніки серед населення;
- зросла довіра до електронних інструментів.

Це демонструє, що цифровізація підвищує шокостійкість економіки. Незважаючи на значні успіхи, існують певні проблеми:

- кіберризики та загрози інформаційній безпеці;
- нерівномірний доступ до цифрових технологій;
- необхідність удосконалення цифрової грамотності населення;
- потреба у гармонізації законодавства з нормами ЄС.

Перспективними напрямами цифровізації є:

- впровадження CBDC;
- розширення використання штучного інтелекту у державному фінансовому контролі;
- автоматизація податкових процедур;
- впровадження електронного судочинства у фінансових спорах;
- інтеграція державних цифрових ресурсів у єдиний дата-хаб.

Цифровізація фінансової системи України є ключовим фактором зміцнення економічної стійкості, підвищення конкурентоспроможності та модернізації державного управління. Вона забезпечує прозорість публічних фінансів, оптимізацію бюджетних процесів, зменшення корупційних ризиків та підвищення якості надання державних послуг.

Завдяки впровадженню систем електронного документообігу, відкритих даних, електронних закупівель та безготівкової платіжної інфраструктури Україна демонструє поступ до формування сучасної цифрової економіки. Водночас подальший успіх залежить від зміцнення кіберзахисту, удосконалення регуляторної бази, розвитку цифрової грамотності та продовження інтеграції з європейськими цифровими стандартами.

Отже, цифровізація фінансової системи не лише покращує механізми державного управління, а й виступає важливим елементом економічної безпеки та стійкості України в умовах сучасних викликів.

Література

1. World Bank. Digital Financial Services: Opportunities and Risks. Washington : World Bank, 2022. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/fintech (дата звернення: 23.11.2025).

2. OECD. Digital Transformation in the Public Sector. OECD Publishing, 2021. URL: https://www.oecd.org/digital/government/digital-transformation (дата звернення: 23.11.2025).

3. Міністерство цифрової трансформації України. Звіт про діяльність. Київ, 2024 URL: https://thedigital.gov.ua/reports(дата звернення: 23.11.2025).

4. Prozorro. Annual Report 2023. Київ: Прозорро, 2024 URL: https://prozorro.gov.ua/reports (дата звернення: 23.11.2025).

5. Державна податкова служба України. Показники наповнення бюджету за 2023–2024 рр. Київ, 2024. URL: https://tax.gov.ua/statistical-data (дата звернення: 23.11.2025).

6. Національний банк України. Звіт про стан грошово-кредитного ринк». Київ: НБУ, 2024 URL: https://bank.gov.ua/ua/stats/reports (дата звернення: 23.11.2025).

7. Bank for International Settlements. CBDC Projects Worldwide: Overview. BIS Paper No. 125, 2023. URL: https://www.bis.org/publ/bppdf (дата звернення: 23.11.2025)

8. European Commission. Digital Economy and Society Index 202». Brussels, 2023. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi (дата звернення: 23.11.2025).

UDC 330

Ciobanu G., Doctor of economics, Senior researcher, National Scientific research institute of labor and social protection, INCSMPS, Bucharest, Romania Artifex Univerisity of Bucharest, Romania

APPROACHES TO THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON LABOR MARKET TRANSFORMATIONS

The revolution of digitalization and artificial intelligence, which is being implemented quite rapidly today, deeply influences the structure and functioning of the labor market, generating new significant opportunities and challenges. In the article, we aimed to analyze the main theoretical and empirical approaches regarding the impact of AI on labor demand, the nature of occupations and the skills required. We aimed to examine some perspectives that highlight the effects of substitution of human labor by automation, approaches that emphasize the complementary role of AI, both in increasing productivity and in the emergence of new types of jobs. In the article, we pay special attention to sectoral and regional differences, with a focus on European economies and the context of emerging countries, where the pace of adoption of AI technologies is uneven. In conclusion, we argue that the impact of AI on the labor market cannot be uniform, and results from the interaction between technological progress, economic structure and the ability of societies to manage the digital transition.

I. Introduction

In the revolutionary process of fundamental transformations in labor markets today, a priority role is played by the process of digitalization and revolutionary implementation of artificial intelligence and machine learning. The most commonly used ones are related to writing, translation, data analysis, activity planning, customer relations and other activities.

Many discussions are around the issue that a significant percentage of jobs are exposed to artificial intelligence, but this does not mean that all of them will become more complex and completely eliminated, many jobs will be transformed, augmented with new technologies. Therefore, the demand for skills increases, there is a significant gap between the adoption of artificial intelligence and the real skills of employees in labor markets and digital skills and the need for deep knowledge applicable in various fields of activity. Moreover, we can speak of a functional digital illiteracy, because many employees do not have the necessary basic skills in an efficient activity with simple digital technologies, in order to be able to develop somewhat more complex AI&ML technologies in practical activity.

A special place belongs to the risks and various challenges in multilateral crises. We would like to mention inequalities and risks of exclusion, population segments with low skills or in regions with low implementation of AI&ML will be more vulnerable, by consolidating the economic and social division between states and regions.

The second important aspect is the risk and technological unemployment. In various sectors with repetitive activities, the automation process can eliminate a certain part of jobs, which can generate dissatisfaction and social pressures on social protection systems and employment. The third aspect is related to income disparities and economic power. Some research reflects that AI-based innovation can lead to a decrease in the share of labor income in the economy, which can accentuate wage inequalities.

II. The use of artificial intelligence in the activity of companies in EU countries.

EU member states have gone through the process of adapting EU policies on sustainability and social inclusion, through which the EU's strategic objectives also follow the digital transition processes. Sustainable development oriented towards green and balanced economic growth, inclusive development oriented towards creating new opportunities with equal opportunities for all regions and social groups, with an orientation towards skills and lifelong learning. About 37% of companies in EU member states are users of generative artificial intelligence, in line with companies in the USA with about 36%. Large companies are frustrated in the use of generative artificial intelligence. In countries such as Finland, Denmark, the Netherlands have the highest shares in the use of AI&ML. The lowest shares are recorded in Italy and Greece.

Table 1 - Below we present a table with Companies using generative artificial intelligence, (% of firms)

EU	37%
Manufacturing	39 %
Construction	27%
Services	36%
Infrastructure	38%
SME	28%
Large firms	44%

Sursa: https://ec.europa.eu/eurostat/

Table 2 - Usage of generative artificial intelligence in firms in EU countries

Finland	66	Estonia	37
Denmark	58	Slovakia	35
Netherland	55	Ireland	34
Belgium	51	Romania	30
Spain	50	Poland	26
Czechia	48	France	24
Sweden	47	Portugal	24
Austria	45	Cyprus	23
Lithuania	44	Croatia	22
Luxembourg	43	Bulgaria	22
Slovenia	41	Hungary	21
Malta	41	Italy	20
Germania	39	Greece	19
Letonia	38		

Sursa https://ec.europa.eu/eurostat/

EU companies have adopted AI to the same extent as US companies, but are still exploiting its benefits by systematically expanding its use across multiple processes. In the US, the share of companies using AI&ML in at least two processes is 81%, compared to 55% in EU companies. EU companies use AI more in internal processes, marketing and sales, customer service, and human resources, compared to EU companies.

Table 3 - Areas where AI tools are used

	UE	SUA
Servicii pentru clienți	31	47
Procese interne	60	84
Marketing și vânzări	44	67
Dezvoltare de produse	25	21
Resurse umane	19	48
Domenii mai specifice	19	15

Sursa https://ec.europa.eu/eurostat/

Table 4 - Fields using artificial intelligence by sector and company size

	Customer service	Internal processes	Marketing and sales	Product development	Human resources	A more specific area
EU	31 %	60 %	44 %	25 %	19%	19%
Manufacturing	26%	58%	43%	30%	14%	19%
Construction	24%	63 %	40 %	16 %	18 %	14%
Services	39%	58	57	21	26	26
Infrastructure	32%	63	33	21	18	18
SMEs	26	57	45	26	15	17
Large firms	34 %	61 %	43 %	24 %	21 %	21 %

Sours: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250123-3

In 2024, 13.5% of EU enterprises with 10 or more employees used artificial intelligence technologies in their business activities, which indicates an increase of 5.5 percentage points compared to 8.0% in the previous year (2023). The highest shares of these enterprises are concentrated in Denmark (27.6%), Sweden (25.1%) and Belgium (24.7%). At the other end is Romania with 3.1%, Poland (5.9%), Bulgaria (6.5%). It should be noted that all EU countries have recorded increases in the share of enterprises using new AI&ML technologies compared to the previous year 2023. For example, Sweden recorded the most substantial increase of 14.7 percentage points, followed by Denmark with an increase of 12.4%, Belgium (+10.9 percentage points – p.p.). Portugal records rather modest results with 0.8 p.p., Romania records +1.6%, and Spain +2.1%)

Companies develop various AI&ML technologies and platforms, primarily with the aim of improving operational activity. The most common is written language analysis (e.g. text mining). The respective technology enjoys an adoptability of 6.9% of companies in EU countries, compared to 4.0% recorded in the previous year. In second place is the use of AI technology for generating written or spoken language (i.e. natural language generation) with a usage share of 5.4% of companies, compared to +3.3 p.p. in

2023. In third place is the technology for converting spoken language into a speech recognition format, used by 4.8% of companies, compared to +2.2 in the previous year 2023.

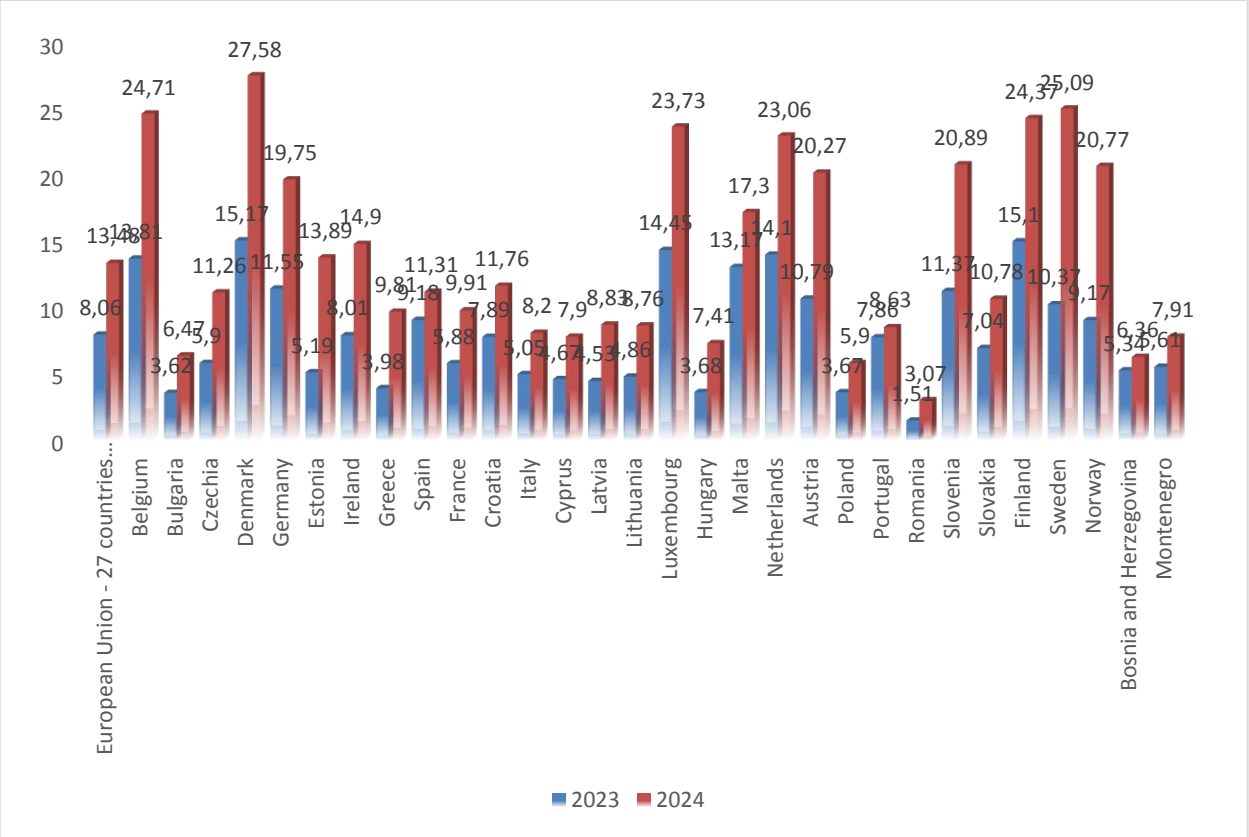

Graphic 1. Artificial intelligence by enterprise size class in EU countries. [isoc_eb_ai__custom_15030348]

https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250123-3

III. Bibliographic study

Developments in the field of Artificial Intelligence (AI) have contributed to fears of large-scale job losses, through the potential for automation of rapidly expanding tasks[1] Therefore, from a theoretical perspective, the impact of AI on employment and wages is ambiguous, it may depend on the type of AI developed and implemented, the development and implementation modalities, and market conditions and policies. Authors Idhalama, O. U., & Makori, E. O. (2024)[2] argue that artificial intelligence, deep learning, machine learning, robotics, and digital transformation have revolutionized industries, while simultaneously creating new opportunities, along with challenges and implications for society. The authors explore the applications, problems, and future prospects of AI&ML, robotics, and digital transformation in modern society. Authors

[1] Lane, M., & Saint-Martin, A. (2021). The impact of Artificial Intelligence on the labour market: What do we know so far?. *OECD Social, Employment, and Migration Working Papers*, (256), 0_1-60.

[2] Idhalama, O. U., & Makori, E. O. (2024) Artificial intelligence, deep learning, machine learning, robotics and digital transformation: applications, implications and future. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, *12*(3), 1-21.

Webster, C., & Ivanov, S. (2019)[3] they discussed the integration of robots into economic activity, the development of the robotics economy and artificial intelligence and machine learning, how technological changes contribute to changing the economy, how markets will develop and the responses of applied policies. Authors Choiri, A. (2025)[4] argues that artificial intelligence (AI) in the digital age as a transformative force, with a significant impact on various economic sectors, including manufacturing, finance, and public services. The author set out to analyze the role of AI in economic transformation and labor market dynamics in Indonesia. In the author's opinion, AI helps facilitate operational efficiency through automation and data-driven decision-making, stimulating the potential for economic growth. Authors King, B. A., Hammond, T., & Harrington, J. (2017)[5] have provided evidence from various published sources that suggests the importance of the technological revolution as an economically disruptive event that has impacted the way businesses are conducted around the world. While automation will continue to replace traditional human capital in the more routine, repetitive work required for many jobs, technology is now invading jobs with much more sophisticated skill sets. Authors Boyd, R., & Holton, R. J. (2018)[6] to what extent do recent innovations in robotics and artificial intelligence herald an unprecedented economic and social transformation? The authors offer a critical assessment of this question, challenging the technological determinism prevalent in many debates and reformulating the issues involved in a political-economic and sociological approach. Authors da Silva, A. R. P. (2024)[7] argues that the rapid evolution of Artificial Intelligence (AI) is revolutionizing the labor market landscape, presenting significant opportunities and challenges. The research aims to explore the impact of AI on employment dynamics, changes in professional activity, and evolving skill requirements. The authors sought to understand how this impact varies across sectors and companies. Authors Ernst, E., Merola, R., & Samaan, D. (2019)[8] argue that the current wave of technological change driven by advances in artificial intelligence (AI) has created widespread talk of job losses and rising inequality between social groups. This paper discusses the rationale for these fears, highlighting the specific nature of AI and comparing previous waves of automation and robotization with the current advances made possible by the widespread

[3] Webster, C., & Ivanov, S. (2019). Robotics, artificial intelligence, and the evolving nature of work. In Digital transformation in business and society: Theory and cases (pp. 127-143). Cham: Springer International Publishing

[4] Choiri, A. (2025). The Role of Artificial Intelligence (AI) in Economic and Labor Market Transformation. Digital Marketing, Consumer Behavior, and Economic Trends Journal, 1(1), 1-9.

[5] King, B. A., Hammond, T., & Harrington, J. (2017). Disruptive technology: Economic consequences of artificial intelligence and the robotics revolution. *Journal of Strategic Innovation and Sustainability*, *12*(2), 53-67

[6] Boyd, R., & Holton, R. J. (2018). Technology, innovation, employment and power: Does robotics and artificial intelligence really mean social transformation?. *Journal of Sociology*, *54*(3), 331-345.

[7] da Silva, A. R. P. (2024). Artificial Intelligence: Opportunities and Challenges in the Future of Labor Market and Work. *PQDT-Global*

[8] Ernst, E., Merola, R., & Samaan, D. (2019). Economics of artificial intelligence: Implications for the future of work. *IZA Journal of Labor Policy*, *9*(1), 1-35

adoption of AI. Authors Wang, W., & Siau, K. (2019)[9] explores the exponential advance of artificial intelligence (AI) and machine learning, robotics and automation are transforming modern industries and societies around the world. The way we work, the way we live and the way we interact with others are expected to transform at a speed and scale that surpasses anything we have seen in human history. Authors Chudayeva, I., & Dmitruk, B. (2022)[10] argue that the automation of production is reflected in the most modern technologies of artificial intelligence & machine learning and robotics. The authors clarified these issues by investigating theoretically and empirically, the effects of technologies on: (i) labor productivity, value added in the economy, hours worked; (ii) prices of goods/services, wages, decisions regarding family fertility; (iii) in the creation of knowledge and the rate of economic growth. The authors investigated the reasons for the development of robotics in industrialized countries in various branches and spheres of production, studied the ability of robots to replace workers (operations performed), the work activity of officials, the threat of jobs that will disappear, and the opportunity for retraining and employment of people who will lose their jobs.

IV. Methodological approaches

From a theoretical perspective, the impact of AI on the development of the labor market and employment is ambiguous and may depend on the type of AI developed, how the development and implementation is capitalized, market conditions and public policies. Therefore, artificial intelligence reshapes economies and societies by offering new products, services and promoting the generation of productivity gains through efficiency and low costs. AI raises questions and anxieties about the impact on the labor market and society.

The literature review presents what is known about the impact of AI on the labor market, the impact of AI on the labor market, the impact on employment and wages, how AI will transform jobs and skills needs and the impact on the working environment. There is a widely accepted definition of artificial intelligence. A machine-based artificial intelligence system that can, for a given set of human-defined objectives, make predictions, recommendations, or decisions that influence real or virtual environments. These respectively use machine or human inputs to perceive real or virtual environments, abstract perceptions into models, and use model inference to formulate informed choices and actions. The second challenge is that the development and implementation of artificial intelligence has not occurred in a vacuum, and other technological advances are frequently combined with artificial intelligence. Examining AI capabilities and their relevance to the labor market. This questions what differentiates AI from previous technological changes, with particular attention to the specific attributes of AI and the associated implications for the labor market. The impact of AI

[9] Wang, W., & Siau, K. (2019). Artificial intelligence, machine learning, automation, robotics, future of work and future of humanity: A review and research agenda. *Journal of Database Management (JDM)*, *30*(1), 61-79

[10] Chudayeva, I., & Dmitruk, B. (2022). Introduction of artificial intelligence achievements–a prerequisite for labor market transformation. *Social Economics*, (64), 23-34

on productivity, employment, and wages. These potential impacts are a source of concern for many, who fear that AI will reduce the demand for human labor and wages, making the human workforce obsolete. Deeply analyze the mechanisms that will drive the transition to AI and how they may transform the way work is done, reorganize tasks within given occupations, and lead to the emergence of new tasks and occupations. Examines the capacities of different groups to adapt to the adoption of AI and other factors that could generate inequalities.

V. Implementation opportunities

Discusses how AI can reshape the work environment, by changing the content and design of jobs, the way workers interact with each other and with machines, and the way effort and efficiency are monitored. In reality, what should we be looking at that AI can do?

What should we be looking at that AI can do? AI capabilities, the relevance in the labor market, which begins with the presence of AI characteristics, cited by researchers, the characteristics that convinced researchers that AI's impact on the labor market. Problem-solving abilities, logical reasoning and perception of Artificial Intelligence, the automation of unusual cognitive tasks is possible.

The existence of bottlenecks in the development of AI, however, humans overcome AI especially through creative and social intelligence, with reasoning and uncertainty management skills.

We would like to note that the economic significance of the GPT label is that it adds depth and breadth to the challenges and opportunities presented by AI in the labor market.

Artificial intelligence can be considered as an automation technology, which is, designed to facilitate the automation of tasks that can be performed by humans. In this way, reducing the demand for labor and employees for certain groups of employees.

There is sufficient evidence to suggest that AI can facilitate the automation of tasks where automation was previously impossible. Often automation affects routine tasks.

The potential threat to people who have historically been protected from economic changes. According to the OECD (2019) study (2019), employment prospects, linked to potential threats to people who have historically been more protected from economic change, including white-collar workers with relatively high levels of education and secure jobs, could be another factor fueling public concerns about AI. Are certain occupations more exposed to AI? Some ways to understand the potential of AI is to ask which occupations encompass the tasks that AI can perform. We refer to these occupations as being exposed to AI.

We expect to see the application of artificial intelligence have a strong impact on employment occupations, we would expect the impact to be strongest in occupations in various sectors that rely on tasks that artificial intelligence can perform. High-skilled occupations are among the activities most exposed to artificial intelligence. But we can

still conclude that low-skilled occupations are extremely exposed to automation technologies, and therefore present the greatest risk of automation.

However, with all the progress made in the technical capabilities of AI, there are also some roadblocks that stand in the way of development. Author Webb identifies social interaction as a characteristic of occupations with low exposure to AI, regardless of skill level. The author found that occupations that combine manual labor with various interpersonal skills are among the least exposed to AI, including massage therapy, which is identified as having low exposure to AI&ML.

Uncertainty is the expected impact of AI on productivity, employment, and wages, which is full of uncertainty. We all expect productivity and employment to increase, which is full of uncertainty. But much of the impact may be based on advances that have not yet been seen.

Firms have mixed expectations about the impact of AI on overall labor demand. In EU countries, many European companies recognize that AI can bring productivity gains, improvements in work quality and working conditions, and create demand for new skills. But there are risks regarding the opportunities for automation of certain tasks and concerns about the loss of certain positions and the need to adapt the workforce.

In many companies in many EU countries, including Romania, there is a perception that technology will not automatically eliminate the workforce entirely, it will transform the types of tasks and skills needed, and will increase the demand for digital skills (simple and advanced) in collaboration with AI systems.

VI. Conclusions

The impact of artificial intelligence on the labor market is much deeper than changes in employment and wages.

The range of mechanisms underlying these changes can transform the ways in which we operate in the labor market, by reorganizing tasks within any given occupation. The implementation of AI&ML technologies can lead to the emergence of new tasks and occupations that can only be performed by humans.

Work not only rewards people financially, but also offers opportunities for professional and personal development, to become useful to society. The diversity of work can be full of creativity and fulfillment, or meaningless, dangerous and harmful, but also depending on the factors of the tasks performed, the organization of work and the activity of management. Therefore, the quality of the work environment is important in the overall quality of jobs that can be qualitatively improved and by implementing AI in particular in jobs that pose risks to the health of employees, but also to the security of the labor market and the increase in income.

It is important to examine how the adoption of AI and the reorganization of tasks can improve or worsen the work environment, to the extent that they direct workers towards concrete, safe tasks with professional and human satisfaction.

The multitude of potential applications of AI in the field of human resource management and recruitment, which allow workers to develop their professional skills

and advance in their careers, support managers in professional management, guidance and training.

Bibliography

1. The impact of Artificial Intelligence on the labour market: What do we know so far?. OECD Employment Outlook 2019.
2. Boyd, R., & Holton, R. J. (2018) Technology, innovation, employment and power: Does robotics and artificial intelligence really mean social transformation? *Journal of Sociology*, *54*(3), 331-345.
3. Choiri, A. (2025). The Role of Artificial Intelligence (AI) in Economic and Labor Market Transformation. Digital Marketing, Consumer Behavior, and Economic Trends Journal, 1(1), 1-9.
4. Chudayeva, I., & Dmitruk, B. (2022). Introduction of artificial intelligence achievements–a prerequisite for labor market transformation. *Social Economics*, (64), 23-34.
5. Ernst, E., Merola, R., & Samaan, D. (2019). Economics of artificial intelligence: Implications for the future of work. *IZA Journal of Labor Policy*, *9*(1), 1-35.
6. Idhalama, O. U., & Makori, E. O. (2024) Artificial intelligence, deep learning, machine learning, robotics and digital transformation: applications, implications and future. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, *12*(3), 1-21.
7. King, B. A., Hammond, T., & Harrington, J. (2017) Disruptive technology: Economic consequences of artificial intelligence and the robotics revolution. *Journal of Strategic Innovation and Sustainability*, *12*(2), 53-67.
8. Lane, M., & Saint-Martin, A. (2021). The impact of Artificial Intelligence on the labour market: What do we know so far?. *OECD Social, Employment, and Migration Working Papers*, (256), 0_1-60.
9. da Silva, A. R. P. (2024). Artificial Intelligence: Opportunities and Challenges in the Future of Labor Market and Work. *PQDT-Global* .
10. Webster, C., & Ivanov, S. (2019). Robotics, artificial intelligence, and the evolving nature of work. In Digital transformation in business and society: Theory and cases (pp. 127-143). Cham: Springer International Publishing .
11. Wang, W., & Siau, K. (2019). Artificial intelligence, machine learning, automation, robotics, future of work and future of humanity: A review and research agenda. *Journal of Database Management (JDM)*, *30*(1), 61-79.

УДК 330.16:316.61]:[004.738.5:336.7]:005.336.2

Щебликіна І.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Бриндак А.А., студентка 3 курсу спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж ЗНУ», м. Запоріжжя

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ ІНДИВІДА

У сучасних умовах інформація стала головним ресурсом як у фінансовій сфері, так і в інших напрямках діяльності людини. У світі формується чітка тенденція до цифрової інклюзії – цифрові технології стали звичним елементом повсякденного життя та соціальної взаємодії.

Сьогодні цифровізація створює як нові можливості, так і специфічні виклики. Їх можна побачити передусім у фінансовому секторі, де цифрові рішення впроваджуються особливо активно. Онлайн-технології поступово змінили традиційні підходи до надання фінансових послуг і продовжують розвиватися.

У контексті цифровізації економіки та зростаючої ролі інформаційно-комунікаційних технологій цифрова і фінансова грамотність перетворюються на базові навички, що визначають здатність індивіда ефективно взаємодіяти з ринком. Високий рівень цих компетентностей дає змогу орієнтуватися в сучасних економічних процесах, здійснювати усвідомлені фінансові рішення та уникати ризиків, пов’язаних із шахрайством, дезінформацією чи неефективним розподілом ресурсів.

Цифрова грамотність забезпечує здатність використовувати онлайн-інструменти, а фінансова – знання щодо управління коштами, заощадження, інвестування та планування. Їх поєднання формує сучасну модель поведінки – *цифрову фінансову компетентність*. Людина, яка володіє цим комплексом знань, здатна ефективно користуватися електронними банківськими сервісами, інтернет-магазинами, інвестиційними платформами, системами електронних платежів та іншими цифровими фінансовими продуктами.

Фінансова безграмотність − головний глобальний виклик. Фінансова безграмотність є перешкодою, з якою стикаються громади, що розвиваються або які щойно створилися, а також розвинені суспільства в усьому світі. Відсутність фінансової освіти впливає на окремих осіб, сім’ї та громади, частина населення не має достатніх знань та навичок щодо управління фінансами, розуміння основних понять і методів фінансового планування, бюджетування, інвестування тощо [1, с. 64].

Підвищення цифрової та фінансової грамотності сприяє формуванню раціональної економічної поведінки. Поінформований індивід краще розуміє механізми ринку, здатен аналізувати альтернативи, оцінювати вартість і ризики, що зменшує ймовірність імпульсивних або нелогічних фінансових рішень. Натомість, низький рівень компетентностей часто призводить до нераціонального споживання, перевитрат, надмірної заборгованості та нездатності захистити власні фінансові інтереси.

Фінансово обізнані споживачі мають системне розуміння структури власних доходів і витрат, що забезпечує підґрунтя для впровадження бюджетної дисципліни, smart-споживання і персонального фінансового планування. Вміння розрахувати власні видатки в узгодженості до наявних ресурсів і довгострокових фінансових цілей забезпечує оптимізацію споживчих пріоритетів, мінімізацію імпульсивного споживання та концентрацію уваги на задоволенні раціональних потреб [2, с. 187].

Також, цифрова та фінансова грамотність формують установки та мотивацію індивіда щодо поводження з грошима. Люди, з достатнім рівнем знань, більше схильні до довгострокового планування, заощадження й інвестування, раціонально аналізують свою економічну поведінку та уникають фінансових пасток. Натомість, нестача інформації або цифрових навичок може провокувати страх перед фінансовими інструментами, ухилення від використання банківських чи інвестиційних продуктів, недовіру до цифрових сервісів.

Підвищення рівня цифрової та фінансової грамотності населення позитивно впливає не лише на окремого індивіда, а й на економіку загалом – стимулює розвиток ринку фінансових послуг, зменшує рівень боргових навантажень, розширює інвестиційні можливості, сприяє економічній активності та підвищує конкурентоспроможність країни.

Цифрова та фінансова грамотність істотно впливають на економічну поведінку індивіда, визначаючи його здатність адаптуватися до вимог сучасного цифрового середовища, приймати зважені фінансові рішення та забезпечувати власну економічну стабільність. Розвиток цих компетентностей є ключовою передумовою формування відповідального економічного мислення та ефективної участі громадян у сучасних ринкових процесах.

Література

1.Ярова Ю. М. Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* 2024. Вип. 20. Т. 2. С. 61-68. DOI: doi: https://doi.org/10.15330/apred.2.20.61-68

2. Квасниця О. В. Теоретичне обгрунтування та фінансові детермінанти споживчої поведінки населення. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2025. № 3(17). С. 180-192. DOI: http://doi.org/10.32750/2025-0316

Секція 7
Новітні напрями інженерії, технічних і наукових досліджень у різних галузях економіки

УДК 624.012.4:69.003.12

Анін В. І., д.е.н., професор кафедри промислового та цивільного будівництва Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Фостащенко Д. О., аспірант 1 курсу спеціальності G19 «Будівництво та цивільна інженерія» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОПТИМІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ІНФРАСТРУКТУРНОГО БУДІВНИЦТВА НА ОСНОВІ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Оптимізація організаційно-технологічних рішень у сфері інфраструктурного будівництва сьогодні має не просто галузевий, а суспільно-економічний характер. Україна переживає період масштабного оновлення міських територій, відновлення зруйнованих інфраструктурних елементів і модернізації будівельної галузі. За цих умов проблема не зводиться лише до того, як зменшити вартість робіт або скоротити терміни будівництва. Йдеться про потребу переосмислення самої логіки організації процесів, яка тривалий час базувалася на фрагментарних підходах: окремо – проєктування, окремо –технології, окремо – забезпечення ресурсами та управління.

Першим кроком є формування повної моделі будівельного процесу. У роботах [1; 2] наголошується, що технологічний процес поділяється на три взаємопов'язані блоки: підготовчий, основний і завершальний. Для кожного з них визначаються критичні ресурси, часові межі і залежності від суміжних операцій. Це дозволяє не просто скласти графік, а зрозуміти логіку руху виробничого потоку.

Другий важливий аспект – узгодження організаційних рішень із технологією виконання робіт. Невідповідність між організаційною структурою проєкту і реальними вимогами технології стає причиною втрат часу до 30 %. Наприклад, якщо технологія передбачає роботу кількох підрядників у паралельному режимі, то організаційна структура повинна містити механізм синхронізації їхніх дій, а не покладатися на спонтанну координацію [3, с.130].

Третій елемент системної оптимізації – прогнозування та управління ризиками. У [4, с.115] підкреслено, що ризики в інфраструктурному будівництві мають властивість поширюватися каскадно, тому надзвичайно важливо створити

модель сценарного аналізу, що дозволяє оцінювати наслідки кожного можливого відхилення. Системний підхід забезпечує адекватну реакцію на такі ризики, оскільки включає в себе не тільки аналіз окремих показників, а й їх взаємозв'язків.

Четвертий компонент – цифровізація. Застосування BIM, геоінформаційних систем, автоматизованого управління роботою техніки – це не просто набір нових інструментів. Як зазначається у [5, с.88], цифрова інфраструктура дозволяє перевести організаційно-технологічні рішення на якісно новий рівень: автоматизується виявлення конфліктів, прискорюється прийняття рішень, підвищується точність прогнозів. Але цифровізація приносить очікуваний ефект лише тоді, коли впроваджується в рамках системної моделі управління проєктом.

П'ятий аспект – узгодження проєктних, економічних та екологічних вимог. Інфраструктурне будівництво у містах повинно враховувати середовище, у якому воно існує: транспортні потоки, потреби населення, екологічні обмеження. Системний підхід дозволяє оптимізувати технологічні рішення не лише за виробничими критеріями, а й у контексті сталого міського розвитку.

Зрештою, системна оптимізація організаційно-технологічних рішень не може бути завершена без постійного моніторингу. Ефективні інфраструктурні проєкти – це ті, де створено механізм безперервного контролю за ресурсами, термінами та якістю [6, с.140]. Моніторинг у системному підході є не додатковою, а базовою функцією управління.

Таким чином, системний підхід формує методологічну платформу для модернізації управління інфраструктурним будівництвом, забезпечуючи науково обґрунтовані рішення, здатні підвищити конкурентоспроможність галузі та її стійкість у довгостроковій перспективі.

Література

1. Науково-теоретична платформа активізації та розвитку будівництва України : монографія / за ред. І. А. Арутюнян. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 211с. URL: https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/12031 (дата звернення 25.11.2025).

2. Білов Ю. О. Аналітико-теоретичні засади оптимізації організаційних будівельних процесів. *Сучасні технології та методи розрахунків у будівництві*. 2025. № 23. С. 39-47. DOI: https://doi.org/10.36910/6775-2410-6208-2025-13(23)-04 (дата звернення 26.11.2025).

3. Шатрова І. А., Демидова О. О. Шляхи оптимізації термінів будівництва промислових підприємств в Україні під час війни. *Збірка праць XIX Міжнародної наукової конференції «Наука та освіта», 15–22 січня 2025 р., м. Хайдусобосло, Угорщина*. Хмельницький : ХНУ, 2025. С. 129-132. URL: https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/17866 (дата звернення 26.11.2025).

4. Матюшенко С. Ю., Соколов І. А. Оптимізація організаційно-технологічних рішень спорудження будівель із урахуванням мінімізації витрат енергоресурсів. *Український журнал будівництва та архітектури*. 2025. № 3. С.

111-121. URL: https://doi.org/10.30838/UJCEA.2312.270425.111.1167 (дата звернення 25.11.2025).

5. Михайлик Д. В., Соколов І. А. Сучасні цифрові підходи до організаційно-технологічного забезпечення зведення будівель і споруд. *Український журнал будівництва та архітектури.* 2025. № 5(029). URL: https://doi.org/10.30838/UJCEA.2312.051125.82.1194 (дата звернення 25.11.2025).

6. Якушев О. В., Білан Є. В. Особливості управління діяльністю будівельних підприємств в умовах постконфліктної економіки. *Економіка і організація управління*. 2024. № 2(54). С. 134-142. DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.12 (дата звернення 25.11.2025).

УДК 628.4(4)

Воронкова В.Г., д.філос.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

Метеленко Н.Г., д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

У Європейському Союзі (ЄС) до теперішнього часу прийнято близько 20 директив, які стосуються різних аспектів проблеми управління відходами. В країнах ЄС було прийнято більше 50 національних і регіональних програм, що орієнтовані на домогосподарства, муніципалітети, сільське господарство і видобувний сектор; більшість з них мають справу з такими видами відходів, як органіка (харчові відходи), електричні й електронні компоненти, батарейки, упаковки, небезпечні відходи. У межах реалізації національних програм ЄС забезпечує постійний моніторинг їх виконання з метою виявлення, узагальнення та подальшої популяризації найкращих практик.

Процеси утворення, обліку, переробки та утилізації відходів регулюються цілим рядом документів, які можна розділити на дві великі групи: програмні (Action Programmes) та нормативні (договори, директиви, правила, нормативи та ін.). Програми дій Євросоюзу є стратегічними документами, в них встановлюються конкретні цільові показники, які повинні бути досягнуті в довгостроковій або середньостроковій перспективі. Загальні питання управління

відходами зосереджені в Директиві № 2006/21/ЕС щодо управління відходами [1]. У документі визначено перелік речовин, що визнаються відходами, та закріплено обов'язок суб'єктів господарювання і відповідних осіб забезпечувати покриття витрат на їх утилізацію згідно з принципом «забруднювач платить». У ЄС встановлено «ієрархію» бажаних способів поводження з відходами: запобігання утворенню відходів; підготовка до повторного використання; перероблення відходів; інша утилізація, в т.ч. шляхом відновлення енергії; утилізація на полігонах. У країнах ЄС припускають первинне сортування відходів безпосередньо в місцях їх утворення.

У Директиві ЄС 2018/851 щодо відходів [2] переглянуто та підвищено нормативні вимоги до рівня підготовки міських відходів до повторного використання й утилізації: до 2025 року – мінімум 55%, до 2030 року – 60%; до 2035 року – 65%; до 2035 року кількість муніципальних відходів, що вивозяться на звалища, повинна бути зменшена до 10% від загальної кількості побутових відходів.

Європейським Союзом розроблений новий план дій у сфері кругової економіки, який визначає основні напрямки розвитку управління відходами для зниження екологічних ризиків. [3]. Практика країн Європейського Союзу демонструє, що інтеграція відповідних підходів в Україні вимагає комплексних змін у нормативно-правовому регулюванні та формування системи економічних стимулів, спрямованих на підвищення рівня переробки відходів і зменшення їх захоронення на полігонах [4].

Забезпечення ефективності управління відходами потребує впровадження комплексного підходу, орієнтованого на регулювання процесів на всіх етапах економічного циклу — від виробництва до кінцевого споживання. В рамках цього підходу, відомого як «економіка замкнутого циклу» або «циркулярна економіка», особливу увагу приділяють запобіганню утворенню відходів. Це є найвищим пріоритетом в ієрархії управління відходами, оскільки збереження цінності продуктів, матеріалів та ресурсів якнайдовше дозволяє суттєво зменшити обсяги відходів ще на етапі виробництва і споживання. У Європейському Союзі запобігання утворенню відходів є важливим аспектом національних стратегій циркулярної економіки. Дорожні карти циркулярної економіки, які вже діють у 33 країнах ЄС, є стратегічними інструментами переходу від лінійної моделі економіки до циркулярної. Ці стратегії спрямовані на мінімізацію утворення відходів через інновації, управління вторинними сировинними матеріалами та ефективне використання ресурсів [5].

Важливим інструментом впливу на процеси запобігання утворенню відходів і їх повторного використання є система економічних стимулів. Принцип «забруднювач платить» передбачає, що ті, хто створює забруднення, повинні нести фінансові витрати пов'язані з його управлінням та мінімізацією. Це означає, що заводи, які виробляють шкідливі відходи, повинні оплачувати безпечну

утилізацію цих відходів, щоб запобігти шкоді для здоров'я людей та навколишнього середовища. Принцип був офіційно визнаний на міжнародному рівні в 1992 році під час Ріо-де-Жанейрської конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку [6].

Отже, Україна може скористатися європейським досвідом для покращення управління побутовими відходами, зокрема шляхом впровадження ієрархії поводження з відходами, вдосконалення законодавства та інтеграції циркулярної економіки в національні стратегії. Особлива увага повинна бути спрямована на перший етап ієрархії – запобігання утворенню відходів. Такий підхід є важливим, оскільки сприяє скороченню загального обсягу відходів, що підлягають подальшому управлінню, та зменшенню навантаження на існуючу інфраструктуру, рівень розвитку якої не відповідає європейським стандартам. Практика багатьох країн ЄС доводить, що такі заходи можуть бути ефективними у зміні поведінки населення та бізнесу, забезпечуючи довгострокові результати. Запобігання утворенню відходів може стати ключовим напрямом для України, що створить основу для сталого управління відходами в майбутньому.

Література

1. Directive 2006/12/EC of the European Parliament and of the Council on waste. Official Journal of the European Union L 114/9. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/12/oj/eng
2. Directive (EU) 2018/851 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 2008/98/EC on waste (Text with EEA relevance). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/851/oj/eng
3. Smith, P. (2023). Policies and barriers to implementing zero-waste principles in emerging economies. Global Waste Management Review, 12(4), 259-272.
4. International Solid Waste Association (ISWA). (2022). Best practices in municipal solid waste management. ISWA Journal.
5. Circular economy strategies and roadmaps in Europe: identifying synergies and potential for cooperation and alliance building. European Circular Economy Stakeholder Platform. URL: https://circulareconomy.europa.eu/platform/en/knowledge/circular%20economy-strategies-and-roadmaps-europe-identifying-synergies-and-potential-cooperation-and-alliance-building (дата звернення: 25.10.2025).
6. What is the Polluter Pays Principle? Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, LSE. URL: https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/what-is-the-polluter-pays-principle/ (дата звернення: 15.07.2024).

УДК 624.012.45:628.477

Добровольська О.Г., к.т.н., доцент, доцент кафедри міського будівництва і архітектури Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Гогунський А.С., магістр 1 курсу спеціальності G19 «Будівництво та цивільна інженерія», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ТЕХНІЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ БУДІВЕЛЬ, ПОШКОДЖЕНИХ ПІД ЧАС ОБСТРІЛІВ

Військові дії в Україні призвели до масових руйнувань житла, промислових та інженерних об'єктів, що спричинило накопичення мільйонів тонн будівельного сміття. У складі цих відходів є цінні матеріали – бетон, цегла, метал, арматура, які за правильної обробки можуть використовуватися повторно. Це створює нові вимоги до управління відходами у будівництві, особливо в контексті повоєнної відбудови та переходу до ресурсоощадних технологій. Перероблювання будівельних відходів важлива як з технічної, так і з економічної сторони. Технічно це означає зменшення навантаження на сміттєзвалища, покращення логістики та забезпечення будівництва вторинними матеріалами, що відповідають нормам, економічно – це скорочення витрат на видобуток природних ресурсів та виробництво нових матеріалів, що актуально за умов дефіциту та подорожчання сировини. Застосування сучасних методів сортування, подрібнення та повторного використання дозволяє створити замкнений цикл ресурсів і додаткову вартість при відбудові.

Практика різних постконфліктних регіонів показує кілька ефективних підходів:

1.Організація централізованого збору та сортування: при розбиранні завалів створювалися тимчасові склади та сортувальні майданчики, що дозволяло відділити придатні матеріали (бетон, цегла, метал) від небезпечних відходів. Важливе значення має правильне планування таких об'єктів, використання мобільних дробарок та чіткої логістики для зменшення витрат і прискорення очищення територій [1].

2. Використання подрібненого матеріалу як вторинного щебеню: у проєктах відновлення Сирії, Лівану, Сектора Гази подрібнений кам'яний матеріал застосовувався для підсипок під дороги, основа для тимчасового житла та прокладання інженерних мереж, що знижувало потребу у природному щебені й зменшувало витрати бюджету. Досвід Алеппо показав, що правильно оброблений матеріал можна успішно використовувати в місцевому будівництві [2].

3.Мобільні дробарки як ефективний інструмент: мобільні установки, що переміщуються між складами, дозволили зменшити транспортні витрати та забезпечити гнучку роботу в умовах пошкодженої інфраструктури. Такі рішення описані в практичних звітах про роботу в Лівані, Газі та інших регіонах [1].

Перероблювання руйнувань створює кілька економічних ефектів. Заміна природних матеріалів на перероблені дозволяє суттєво скоротити витрати на закупівлю щебеню та заповнювачів під час відновлювальних робіт. Зменшення вивезення сміття знижує витрати на утримання полігонів та ліквідацію нелегальних звалищ, що покращує бюджет муніципалітетів. Перероблювання створює робочі місця у сфері сортування, дроблення та контролю якості. Початкові вкладення в мобільне обладнання та лабораторії окуповуються через економію на будівельних матеріалах при масштабній відбудові [3, 4].

Таким чином, для ефективного впровадження системи утилізації будівельних відходів в Україні необхідно комплексно розвивати інфраструктуру перероблення та нормативно-технічну базу. Передусім слід визначити стандарти якості для вторинних матеріалів, створити мережу регіональних переробних центрів із використанням мобільного обладнання, а також запровадити механізми державних закупівель, що надаватимуть перевагу продукції з переробленої сировини. Ці заходи формують економічно доцільну ресурсну базу для повоєнної відбудови країни.

Література

1. Guidance Note *Debris Management:*United Nations Development Programme (UNDP). *t*. UNDP, 2013. 35p. URL:https://www.undp.org/sites/g/files/ zskgke326/ files/publications/SignatureProductGuidanceNoteDebrisManagement11012013v1.pdf (дата звернення: 28.11.2025).
2. *Municipal Debris Management in Ukraine: Recommendations for Policy and Practice. World Bank Report*. 2025. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/ en/099053025113533353/pdf/P180174-29bcff8a-ddba-4d1c-9692-ae99e929a796.pdf (дата звернення: 28.11.2025).
3. Holcim Foundation. *Recovering Aleppo — Post-war Urban Regeneration in Syria*. URL: https://www.holcimfoundation.org/projects/recovering-aleppo (дата звернення: 28.11.2025).
4. Brown D., Milke M. Recycling disaster waste: Feasibility, methods and research needs. *Waste Management*, 2016. DOI: https://doi.org/10.1016/j.wasman.2016.04.045 URL: https://www.sciencedirect.com/ science/article/abs/pii/S0921344915301191 (дата звернення: 28.11.2025).

УДК 621.3.084.2

Кісельов Є. М., к.т.н., доцент кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Постернак О. С., магістрант 2 курсу спеціальності 171 «Електроніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МОДЕЛЬ БЛОКУ ОБРОБКИ СИГНАЛІВ ОПТИЧНОГО АБСОРБЦІЙНОГО ВИМІРЮВАЧА ОЗОНУ

З метою структурної і параметричної оптимізації блоку обробки сигналів приймачів випромінювання оптичного абсорбційного вимірювача озону, що розроблено у [1], було синтезовано його імітаційну модель, яка реалізована в середовищі Simulink. Завдання для моделювання наведено на рис. 1.

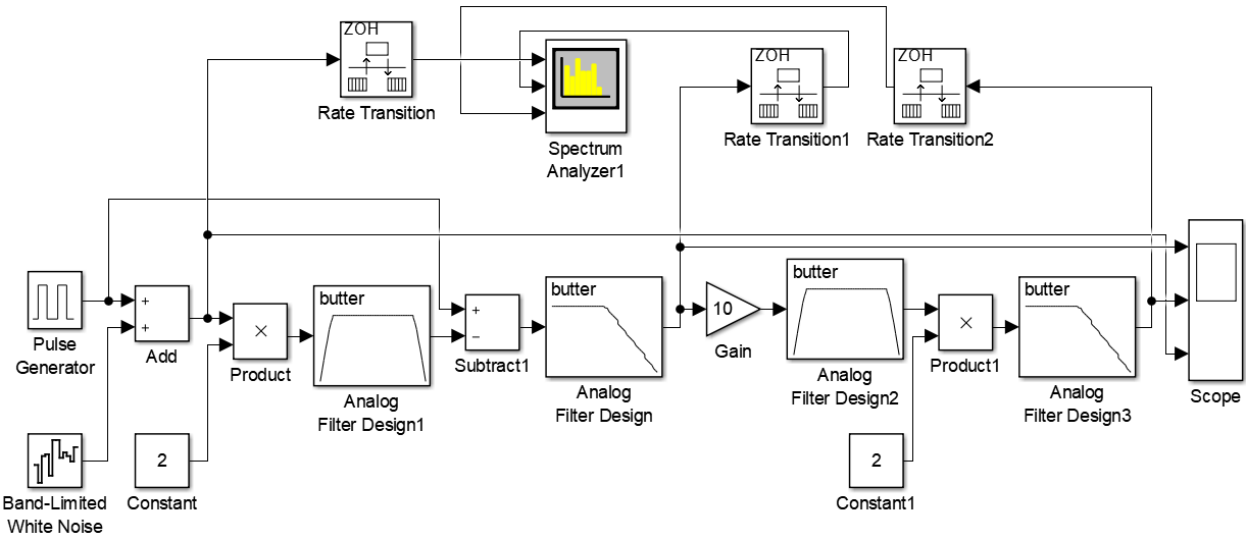

Рисунок 1 – Модель блоку обробки сигналів приймачів випромінювання оптичного абсорбційного вимірювача озону

Джерело: розроблено авторами

У наведеній моделі на основі блоків Pulse Generator, Band-Limited White Noise і Substrate створено вимірювальний і опорний приймачі УФ – випромінювання від світлодіодів. При цьому блок Pulse Generator моделює опорний сигнал, що змінюється з частотою 1 Гц і скважністю 50%.

За допомогою блоку додавання Add здійснюється модуляція вимірювального сигналу оптичним поглинанням випромінювання молекулами озону. Блок Product виконує операцію звичайного математичного твору. Разом з блоком постійного

значення Constant з параметром 2, що характеризує коефіцієнт передачі, моделюється підсилювальний перетворювач струму фотоприймачів у напругу.

Смугові фільтри на основі операційних підсилювачів імітуються за допомогою блоків Analog Filter Design1 і Analog Filter Design2. Відповідно до результатів розробки блоку обробки сигналів [2] було обрано метод Баттерворта, з нижнім значенням частоти смуги пропускання – 0,5 Гц, а верхнім значенням частоти – 20 Гц. Ступінь фільтру встановлено на рівні 8.

На основі блоків Subtract1, Analog Filter Design і Gain створено модель синхронного детектора блоку обробки сигналів. Де блок Subtract1 виконує віднімання опорного прямокутного сигналу від сигналу вимірювального оптичного каналу. Далі розносний сигнал надходить на вхід блоку Analog Filter Design, що реалізує НЧ фільтр Баттерворта восьмого ступеню з частотою зрізу 20Гц. Блок Gain імітує підсилення сигналу у складі синхронного детектора із заданим коефіцієнтом передавання 10.

Керований підсилювач змінної напруги системи обробки сигналів створено за допомогою блоку твору Product1 на значення коефіцієнту підсилення, що задається блоком константи Constant1.

Для наведення результатів моделювання у вигляді часових діаграм у синтезованій моделі використано віртуальний осцилограф Scope. Блок має три входи, які під’єднані до виходу приймача випромінювання вимірювального каналу, виходу синхронного детектора і загальному виходу аналогової частини блоку обробки сигналів.

Для вирішення проблеми неузгодженості часових параметрів використано блоки Rate Transition. Ці блоки проводять зміну швидкості передачі даних з виходів блоків, що підключено до своїх входів на входи інших блоків, що підключено до їх виходів.

Блок Spectrum Analyzer 1 у розробленій моделі використовується для візуалізації спектрів сигналів у реальному часі з виходу приймача випромінювання вимірювальних імпульсів, з виходу синхронного детектора і виходу аналогової частини блоку обробки сигналів.

Таким чином, розроблена модель блоку обробки сигналів приймачів випромінювання вимірювача концентрації озону дозволяє оцінювати ефективність перетворення інформації у аналоговій підчастині і оптимізувати її структуру.

Література

1.Електронні пристрої та технології для промисловості, енергозбереження та екологічних напрямів / Т. В. Критська, Д. Г. Алексієвський, Є. М. Кісельов та ін. Одеса : Олді+, 2023. 154 с.

2. Кісельов Є. М., Постернак О. С. Розробка оптичного абсорбційного вимірювача концентрації озону. *Сучасні перспективи розвитку обліку, фінансів, економіки, управління, права та інженерії* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (5-6 груд. 2024 р., м. Запоріжжя) Запоріжжя : ЗНУ, 2024. С. 344-346.

УДК 621.3.084.2

Кісельов Є.М., к.т.н., доцент кафедри електроніки, інформаційних системта програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Постернак О. С., магістрант 2 курсу спеціальності 171 «Електроніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МОДЕЛЮВАННЯ СМУГОВИХ ФІЛЬТРІВ БЛОКУ ОБРОБКИ СИГНАЛІВ ОПТИЧНОГО АБСОРБЦІЙНОГО ВИМІРЮВАЧА ОЗОНУ

Смугові фільтри призначено для зменшення спотворень при обробці сигналів приймачів випромінювання оптичного абсорбційного вимірювача озону[1]. Результати досліджень [2] показали оптимальним використання двох таких пристроїв восьмого ступеню, що базуються на методі Баттерворта.Але це призводить до суттєвого збільшення апаратних витрат на реалізацію перетворення вимірювальної інформації. Тому, з метою структурної і параметричної оптимізації, було проведено у середовищі Simulink моделювання смугових фільтрів блоку обробки сигналів. У якості параметричних змінних обрано ступінь фільтру і метод фільтрації.

Для оцінювання якості фільтрації використано властивості блоку SpectrumAnalyzer, що дозволяє виміряти і візуалізувати спотворення сигналів за допомогою інструментарію DistortionMeasurements.Таким чином,забезпечується відображення повного значення гармонійних спотворень THD у відсотках відносно основної гармоніки.

Було встановлено, що при застосуванні фільтрів Баттерворту та фільтрів Чебишева першого роду можливо було б виключити зі складу системи обробки сигналів смуговий фільтр, що під’єднано до виходу синхронного детектору. В результаті якість фільтрації буде мати максимально досяжне значення при збереженні складності блоку на початковому рівні.

З метою оптимізації смугових фільтрів системи обробки сигналів було здійснено порівняння отриманих характеристик методів фільтрації, результати якого наведено на рис.1.

Відповідно рисунку 1 для забезпечення мінімального коефіцієнту гармонійних спотворень сигналів, що обробляються, оптимальним є застосування фільтрів Чебишева першого роду та еліптичних фільтрів. При цьому останні мають значення спотворень дещо менші(12,33 %) ніж фільтри Чебишева (14,07 %) за четвертого ступеня фільтрації. Але таке спостерігається лише при застосуванні двох фільтрів – після підсилювального перетворювача «струм – напруга» і після синхронного детектора. При використанні фільтрів Чебишева першого роду

можливо досягти порівняну якість обробки при застосуванні лише одного фільтру, встановленого перед детектором, як у випадку одного еліптичного фільтру. Такий підхід дозволить спростити будову системи обробки сигналів при збереженні рівня гармонійних спотворень вимірювальних імпульсів.

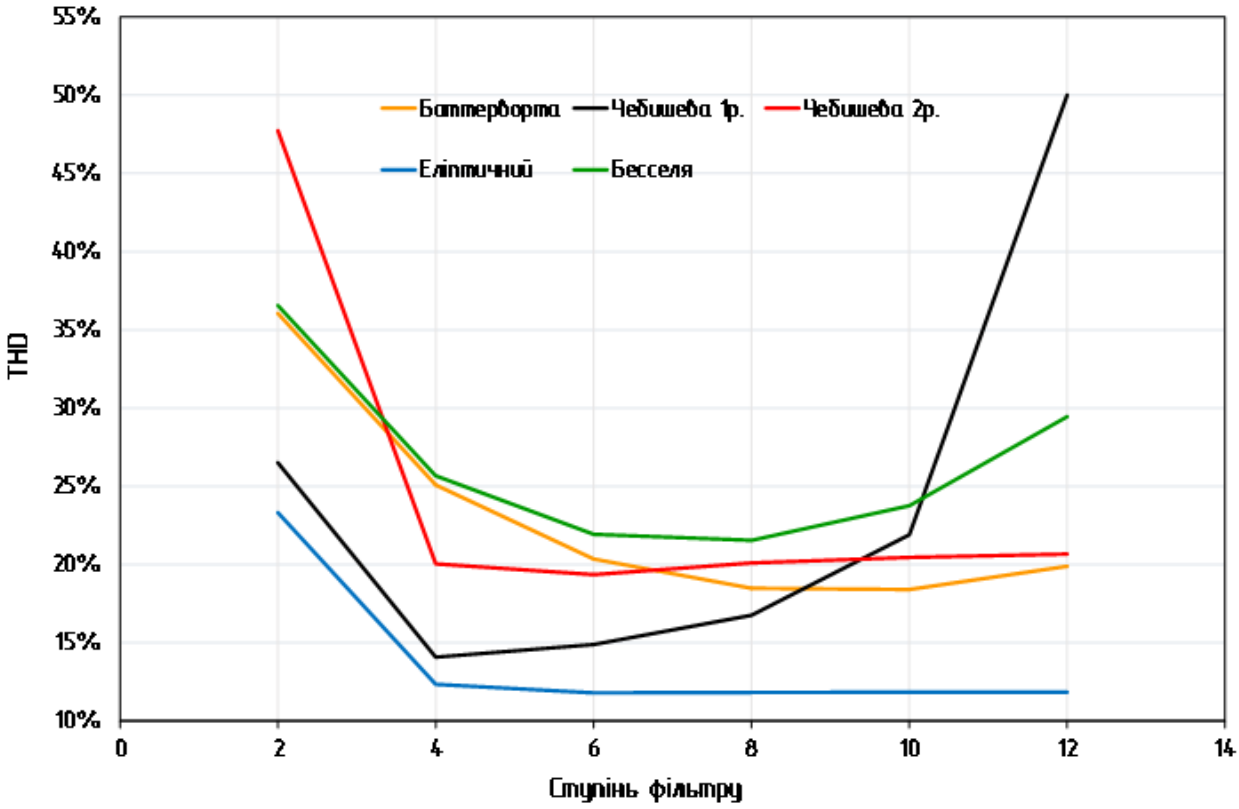

Рисунок 1 – Результати порівняння методів побудови смугових фільтрів системи обробки сигналів
Джерело: розроблено авторами

Таким чином, виконані дослідження дозволили оптимізувати склад системи обробки сигналів шляхом застосування одного фільтра Чебишева першого роду четвертого ступеню.

Література

1. Електронні пристрої та технології для промисловості, енергозбереження та екологічних напрямів / Т. В. Критська, Д. Г. Алексієвський, Є. М. Кісельов та ін. Одеса : Олді+, 2023. 154 с.

2. Кісельов Є. М., Постернак О. С. Розробка оптичного абсорбційного вимірювача концентрації озону. *Сучасні перспективи розвитку обліку, фінансів, економіки, управління, права та інженерії* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (5-6 груд. 2024 р., м. Запоріжжя) Запоріжжя : ЗНУ, 2024. С. 344-346.

УДК 330.45:[658.15+331.101.262]

Метеленко Н.Г. д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Федотов С.О. аспірант кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА РЕСУРСНОГО ТА КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Сучасні промислові організації функціонують у складних умовах глобальної конкуренції, технологічних змін та постійних викликів, пов'язаних із нестабільністю ринків і потребою у стійкому розвитку. Для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності підприємств ключового значення набуває комплексна діагностика їхнього ресурсного та кадрового потенціалу. Комплексна діагностика дозволяє не лише оцінити наявні можливості, але й виявити «вузькі місця», визначити напрями розвитку та сформувати основу для стратегічного планування.

Діагностика потенціалу підприємства являє собою системний процес збору, аналізу та інтерпретації інформації про ресурси й кадрові можливості організації, що слугує основою для прийняття управлінських рішень. Вона передбачає визначення рівня забезпеченості ресурсами, оцінку ефективності їх використання, дослідження кадрової структури та компетенцій персоналу, а також виявлення внутрішніх резервів розвитку, які можуть бути використані для підвищення конкурентоспроможності та стійкості підприємства.

Ресурсний потенціал промислової організації охоплює матеріальні ресурси, до яких належать обладнання, виробничі площі та запаси сировини, фінансові ресурси у вигляді власного капіталу, кредитів та інвестицій, інформаційні ресурси, що включають бази даних, технологічні знання й патенти, а також організаційні ресурси, представлені структурою управління та системою комунікацій. Для його оцінки застосовуються різні методи: фінансовий аналіз, що дозволяє визначити ліквідність, рентабельність і оборотність активів; техніко-економічні показники, які відображають рівень зносу обладнання та коефіцієнт використання виробничих потужностей; а також аналіз інноваційного потенціалу, що враховує кількість нових технологій і патентів, здатних забезпечити розвиток та конкурентні переваги підприємства.

Кадровий потенціал промислової організації визначається чисельністю та структурою персоналу, рівнем освіти й професійної підготовки працівників, їхнім досвідом роботи та компетенціями, а також мотивацією та ступенем залученості до виробничих процесів. Серед методів, що використовуються для його оцінки,

виділимо аналіз кваліфікаційних характеристик, тестування та атестація персоналу, вимірювання продуктивності праці, а також соціологічні опитування, що дозволяють виявити рівень мотивації та задоволеності працівників умовами роботи. Такий комплексний підхід забезпечує об'єктивне розуміння кадрових можливостей підприємства та формує основу для ефективного управління людськими ресурсами.

Зазначимо, що комплексна діагностика підприємства передбачає інтегровану оцінку як ресурсного, так і кадрового потенціалу, що забезпечує цілісне бачення можливостей організації. Вона здійснюється поетапно: спершу проводиться збір даних про наявні ресурси та персонал, далі визначаються ключові показники ефективності (KPI), які дозволяють оцінити результативність діяльності. Наступним кроком є порівняння фактичних результатів із нормативними значеннями та стратегічними цілями підприємства, що дає змогу виявити сильні та слабкі сторони його функціонування. Завершальним етапом виступає формування рекомендацій щодо розвитку, спрямованих на оптимізацію використання ресурсів, підвищення продуктивності праці та забезпечення стійкого зростання конкурентоспроможності.

Отже практичні аспекти застосування комплексної діагностики полягають у тому, що вона дозволяє своєчасно визначати потреби підприємства у модернізації обладнання та технічних засобів, формувати обґрунтовані інвестиційні програми для забезпечення розвитку виробничої бази, розробляти ефективні програми навчання й професійного розвитку персоналу, створювати кадровий резерв для покриття майбутніх потреб у кваліфікованих працівниках, а також оптимізувати організаційну структуру з метою підвищення гнучкості та результативності управління.

Комплексна діагностика ресурсного та кадрового потенціалу промислових організацій є важливим інструментом сучасного управління, оскільки вона забезпечує цілісне уявлення про можливості підприємства, дозволяє виявити проблемні зони та визначити напрями розвитку. Її ефективне застосування сприяє оптимізації використання ресурсів, підвищенню продуктивності праці, формуванню інноваційного потенціалу та забезпеченню стійкого розвитку й конкурентоспроможності.

Література

1. Чупир О. М., Бурлака Є. О., Бутенко О. П. Управління розвитком ресурсного потенціалу підприємств (на прикладі підприємств залізничного транспорту) : монографія. Харків : ХНУБА, 2022. URL: https://kmpa.kh.ua/files/monographies/2022/Upravlinnia_rozvytkom_resursnoho_potentsialu_pidpryiemstv_%28na_prykladi_pidpryiemstv_zaliznychnoho_transportu%29.pdf (дата звернення: 24.11.2025).

2. Устинович І. В., Ху Мінцзюнь. Assessment of the Role of Human Resources in Enhancing Competitiveness of Industrial Organizations in the Transition to Industry 4.0. *Economy in Industry*. 2022. URL: https://www.researchgate.net/publication/366221393_Assessment_of_the_Role_of_Human_Resources_in_Enhancing_Competitiveness_of_Industrial_Organizations_in_the_Transition_to_Industry_40 (дата звернення: 23.11.2025).

УДК 502.131.1:351

Метеленко Н.Г., д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

Воронкова В.Г., д.філос.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні, ЗНУ, м. Запоріжжя

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНДИКАТОРІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Серед вагомих причин поглиблення кризової екологічної ситуації в Україні варто виділити відсутність науково-обґрунтованих критеріїв та показників оцінки екологічних загроз національній безпеці, а також низький рівень пріоритетності державної екологічної політики при відсутності дієвого екологічного моніторингу.

Комплексна оцінка рівня екологічної безпеки є досить складним процесом, оскільки включає в себе багато аспектів: стан забруднення атмосферного повітря, водних, лісових та земельних ресурсів, поводження з відходами, вплив навколишнього середовища на здоров’я населення тощо. Тому дослідники застосовують систему показників (індикаторів), яка перш за все характеризує компоненти навколишнього середовища і формує остаточний показник (індекс). Екологічна безпека є одним з фундаментальних національних інтересів. Разом з цим потрібно спиратися на законодавче визначення основних параметрів, що характеризують цільовий стан екологічної безпеки країни.

Чинне законодавство України відносить екологічну безпеку до ключових сфер національної безпеки, реалізація яких є необхідною умовою сталого розвитку національної економіки, суспільства та держави й підвищення рівня життя населення. Водночас екологічна безпека забезпечує й інші національні інтереси,

пов’язані з безпечними умовами життєдіяльності та добробутом громадян, інтеграцією України в європейський простір. Відповідно, такі пріоритети, якими оперують стратегічні документи України та які визначають завдання державної політики у сфері екологічної безпеки, доцільно покласти в основу під час формування системи індикаторів оцінки рівня екологічної безпеки [1].

Незважаючи на високий науковий рівень досліджень науковців, досі не існує єдиного підходу до визначення системи індикаторів екологічної безпеки та їхніх порогових значень. Тому, поряд з вирішенням значної кількості екологічних проблем, суттєвого значення набуває процес розробки і поступового впровадження у життя системи показників, які визначатимуть стан екологічної безпеки в Україні, що є особливо актуальним вже сьогодні – під час катастрофічного руйнівного впливу війни на навколишнє середовище. Науковцями Національного інституту стратегічних досліджень (далі – НІСД) запропоновано для оцінювання рівня екологічної безпеки сформувати систему індикаторів, описану низкою складників, кожен з яких має сукупність властивостей. Такий підхід дає змогу виокремити складники інтегрального індексу екологічної безпеки, які відображають певні важливі сфери забезпечення екологічної безпеки України відповідно до пріоритетів, визначених законодавством України [1]. Цей методичний підхід передбачає формування групи індикаторів з урахуванням цілей, визначених у Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. Це дасть змогу продемонструвати обґрунтованість та ефективність запропонованої методології оцінки рівня екологічної безпеки як інструмента стратегічного управління у сфері реалізації державної екологічної політики.

Формування нових екологічних ризиків, які несуть загрози для національної безпеки України, робить особливо актуальним проведення аналізу стану та проблем реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР), затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. №722/2019, а також оцінку відповідності їхніх цільових орієнтирів сучасним соціально-економічним та екологічним умовам, представлених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна».

Розроблена система індикаторів включає такі групи: (I) Біорізноманіття та землекористування; (II) Забруднення повітря; (III) Адаптація до зміни клімату; (IV) Вплив енергетики, промисловості, транспорту на довкілля; (V) Довкілля та здоров’я населення; (VI) Поводження з відходами; (VII) Стан водних ресурсів.

Чинне екологічне законодавство України (ст. 33 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища») як критерії безпеки навколишнього природного середовища передбачає: екологічні нормативи встановлюють гранично допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин, рівні допустимого шкідливого впливу на нього фізичних та біологічних факторів. Законодавством України

можуть встановлюватися нормативи використання природних ресурсів та інші екологічні нормативи. Екологічні нормативи повинні встановлюватися з урахуванням вимог санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідемічних правил і норм, гігієнічних нормативів. Нормативи для спалювальних установок, установок спалювання відходів, установок сумісного спалювання відходів, установок та видів діяльності, в яких застосовуються органічні розчинники, та установок, що виробляють двоокис титану, розробляються та затверджуються на основі актів законодавства Європейського Союзу. Гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі та рівні шкідливого фізичного і біологічного впливу на нього визначені єдиними для всієї території України. У разі необхідності для курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших окремих районів можуть встановлюватися більш суворі нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище. Екологічні нормативи розробляються і вводяться в дію центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, та іншими уповноваженими на те державними органами відповідно до законодавства України [2].

Запропонований науковцями [1] перелік індикаторів забезпечений належними даними для проведення аналізу поточної ситуації і тенденцій розвитку сфери екологічної безпеки. Відповідні дані можна отримати з українських баз даних, зокрема зі звітних матеріалів Держстату України. Також деяка інформація доступна в міжнародних базах даних ООН, Світового банку й статистичного офісу ЄС Eurostat. Отже, запровадження відповідної методики та відповідних процедур збору відомостей уможливить ефективне оцінювання поточного рівня екологічної безпеки та стратегування її розвитку на регулярній (щорічній) основі.

Отже, впровадження такої системи індикаторів дозволяє профільним органам, науковцям і експертам оцінювати стан екологічної безпеки та приймати обґрунтовані управлінські рішення в процесі реалізації стратегічних державних програм, зокрема Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. Також це уможливить здійснення повнішого моніторингу показників розробленої системи індикаторів з метою виконання завдань з реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони довкілля.

Література

1. Необхідність запровадження системи індикаторів екологічної безпеки України. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/neobkhidnist-zaprovadzhennya-systemy-indykatoriv-ekolohichnoyi (дата звернення: 25.10.2025).

2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-XII від 25.06.1991 р. (в ред. 08.08.2025 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text (дата звернення: 25.10.2025).

УДК 338.24:[338.45:69(477.64]

Метеленко Н.Г., д.е.н., професор, директорІнженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доценткафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансівІнженерного навчально-науковогоінституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м.Запоріжжя

Загородній С.А., аспірант3 курсу спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ ЕКОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ КОЛЬОРОВОЇ МЕТАЛУРГІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

За даними міжнародних рейтингів та аналітичних досліджень, Україна займає середні позиції у світовій системі оцінювання екологічної ефективності. Її місце у відповідних рейтингах коливається в діапазоні від 41-го до 60-го серед 180 країн світу, зокрема 41 позиція у 2024 році та 60 позиція у 2020 році. Зазначені показники вказують на наявність суттєвого потенціалу для підвищення рівня екологічної ефективності на національному рівні, особливо у порівнянні з країнами – лідерами світових рейтингів, такими як Данія, Фінляндія, Швеція та інші держави Європейського Союзу. Водночас Україна демонструє позитивну динаміку та окремі досягнення у реалізації екологічної політики, зокрема у сфері протидії зміні клімату, що свідчить про поступове наближення до європейських стандартів сталого розвитку.

Організаційно-економічний механізм управління сталим екологічним розвитком підприємств кольорової металургії Запорізької області – це комплексна система, яка поєднуєорганізаційні інструменти(управління, моніторинг, нормативна база, інвестиції, кадри) таекономічні важелі(податки, штрафи, субсидії, зелені облігації) для впровадження інноваційних, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій, що забезпечує конкурентоспроможність галузі та мінімізує її негативний вплив на довкілля регіону.

Розглянемо сучасні аспекти організаційно-економічний механізму:

1. Організаційна складова:

- Нормативно-правова база:розробка та впровадження локальних екологічних стандартів, що перевищують державні, та систем екологічного менеджменту (ISO 14001).

- Інституційна підтримка:створення спеціалізованих еко-відділів, центрів інновацій, тісна співпраця з місцевою владою, науковими установами (ЗНУ, ЗНТУ).

- Стратегічне планування:інтеграція екологічних цілей у бізнес-стратегії підприємств (циркулярна економіка, утилізація відходів, залучення зелених інвестицій).

Економічна складова:

- Інвестиційні механізми:залучення «зелених» кредитів, грантів (міжнародних та національних), пільги при модернізації, механізми державно-приватного партнерства.

- Інструменти стимулювання:еко-податки, системи торгівлі викидами, штрафи за порушення, преференції для підприємств, що впроваджують «зелені» технології.

- Управління витратами:впровадження енергоефективних технологій, оцінка екологічних витрат (LCA –LifeCycleAssessment), «зелений» маркетинг.

Специфіка управління сталим екологічним розвитком підприємств кольорової металургії Запорізької області полягає у наступних етапах:

1. Подолання екологічного навантаження:вирішення проблем, пов'язаних із високою концентрацією промислових гігантів (ЗТМК, заводи кольорових металів), ущільненою забудовою, впливом на водні ресурси (Каховське водосховище), якість повітря.

2. Відновлення та модернізація:акцент на перехід від екстенсивного до інтенсивного розвитку, впровадження замкнутих циклів виробництва, технологій зниження викидів важких металів та пилу.

3. Регіональна співпраця:створення регіонального фонду природоохоронних заходів, спільні програми з місцевою владою та громадськістю.

Одночасно, виконання природоохоронних заходів, оновлення зношеного устаткування, заміна застарілих технологій більш сучасними буде позитивно впливати на стан екології.

Як свідчить практика розвинених країн, екологічно чисті виробництва домінують у будь-якій сфері діяльності, є високорентабельними та найбільш дохідними видами діяльності. Завдяки впровадженню екологічно чистих технологій досягається істотне в декілька разів зменшення виробничих витрат підприємств, суттєве підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, а також досягнення стратегічних пріоритетів у контексті сталого розвитку підприємства.

Сьогодні промислові підприємства України функціонують в умовах високої невизначеності, динамічності зовнішнього середовища, жорсткої конкуренції та кризових явищ як в економічній, так і в екологічній сферах. Сучасна екологічна ситуація спонукає вітчизняні металургійні підприємства до пошуку нових шляхів та напрямів розвитку в контексті екологічної зумовленості виробництва. Такі

заходи допоможуть підприємствам підвищити ефективність та мінімізувати використання ресурсів, тим самим зменшуючи витрати, допомагаючи забезпечити дотримання нормативних вимог та покращити відносини між споживачами та державою.

Отже, успішний організаційно-економічний механізм передбачає поєднання жорсткого контролю, економічної доцільності та інноваційного підходу, що є критично важливим для переходу до сталого розвитку металургійних підприємств Запорізької області.

Література

1. Оглобліна В. О., Тарабан Є. В., Ситий В. Л. Шляхи вдосконалення механізму управління сталим екологічним розвитком металургійних підприємств Запорізької області. *Формування цифрових компетентностей у процесі викладання дисциплін «цифрової гуманітаристики» та управлінсько-гуманітаристичного циклу в умовах діджиталізації* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. 22-23 листоп. 2023 р. Львів : Торунь-Liha-Pres, 2023. С. 476-479.

2. Екологічний паспорт Запорізької області. URL:https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyj-monitoryng/ekologichni-pasporty/ (дата звернення 27.11.2025).

3. GlushchevskyV., OgloblinaV., ZhyliakovO., KhrapkinO. Applied economic-mathematical analysis of fire-resistant products sintering processes: efficiency management of production plans PJSC «Zaporizhvognetryv». *Металургія : зб. наук. пр*. 2023. Вип. 2. С. 26-36.

УДК 330.341.1:658

Паршин Ю.І. д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІНДУСТРІЯ 4.0: ІНТЕГРАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ У ВИРОБНИЧІ ПРОЦЕСИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Індустрія 4.0 являє собою сучасну парадигму розвитку виробничих систем, яка ґрунтується на глибокій цифровізації, широкій автоматизації та комплексній інтеграції інноваційних технологій у всі етапи виробничого процесу. Вона передбачає створення так званих «розумних фабрик», де взаємодія між обладнанням, людьми та інформаційними системами здійснюється у режимі реального часу. Основою цієї концепції є використання штучного інтелекту, Інтернету речей (IoT), робототехніки, блокчейн-технологій та аналізу великих даних, що відкриває принципово нові можливості для підвищення ефективності, гнучкості та конкурентоспроможності підприємств у глобальній економіці.

Зазначимо, що Індустрія 4.0 не лише трансформує традиційні виробничі моделі, а й формує нову екосистему, де ключову роль відіграють інновації та цифрові платформи. Вона дозволяє підприємствам оптимізувати використання матеріальних і енергетичних ресурсів, зменшувати екологічне навантаження завдяки точному контролю процесів та впровадженню принципів циркулярної економіки. Крім того, інтеграція інноваційних рішень сприяє формуванню нових бізнес-моделей, орієнтованих на сталий розвиток, підвищення якості продукції та створення доданої вартості. Таким чином, Індустрія 4.0 стає не лише технологічним трендом, а й стратегічним інструментом забезпечення довгострокової економічної стійкості та екологічної безпеки суспільства.

Ключові технології Індустрії 4.0 охоплюють комплекс інноваційних рішень, що формують основу сучасних виробничих систем. Важливу роль відіграє Інтернет речей, який забезпечує інтеграцію виробничих процесів, моніторинг у реальному часі та взаємодію між обладнанням і цифровими платформами. Штучний інтелект і машинне навчання дозволяють прогнозувати ризики, оптимізувати технологічні операції, знижувати витрати та підвищувати якість продукції завдяки аналізу великих даних. Цифрові двійники моделюють виробничі процеси, що підвищує точність планування, скорочує помилки та забезпечує гнучкість виробництва. Блокчейн гарантує прозорість і надійність ланцюгів постачання, сприяє довірі між учасниками ринку та створює нові можливості для управління даними. У сукупності ці технології трансформують традиційні виробничі моделі та формують нову екосистему, де ефективність, інноваційність і сталість розвитку стають ключовими чинниками конкурентоспроможності підприємств.

Також Індустрія 4.0 трансформує традиційні виробничі моделі у формат «розумних фабрик», де всі елементи виробничого процесу взаємопов'язані та керуються цифровими платформами, що забезпечує їхню узгодженість і прозорість. Така інтеграція дозволяє суттєво зменшити енергоспоживання та втрати ресурсів завдяки точному моніторингу й оптимізації технологічних операцій. Водночас автоматизований контроль якості продукції підвищує її надійність і конкурентоспроможність, знижуючи ризики браку та виробничих помилок. Гнучкість виробництва, яка досягається завдяки цифровим системам керування, дає змогу швидко адаптуватися до змін ринкових потреб і забезпечувати індивідуалізацію продукції. Також зазначимо, що інтеграція принципів циркулярної економіки у виробничі цикли сприяє раціональному використанню матеріалів, повторному застосуванню ресурсів та зменшенню екологічного навантаження, що відповідає сучасним вимогам сталого розвитку.

Вплив Індустрії 4.0 на сталий розвиток проявляється у комплексному поєднанні економічних, екологічних та соціальних аспектів, що відповідають цілям сталого розвитку (SDGs). З економічної точки зору, інтеграція цифрових технологій у виробничі процеси забезпечує суттєве підвищення продуктивності, гнучкість виробництва та зростання конкурентоспроможності підприємств на глобальному ринку. В екологічному вимірі Індустрія 4.0 сприяє скороченню викидів завдяки оптимізації використання енергії, впровадженню систем моніторингу та контролю ресурсів, а також інтеграції принципів циркулярної економіки, що зменшує негативний вплив на довкілля. Соціальний аспект полягає у створенні нових робочих місць у сфері цифрових технологій, інновацій та інтелектуальних систем керування, що стимулює розвиток людського капіталу, підвищує рівень кваліфікації працівників та формує нові можливості для професійної реалізації. У сукупності ці фактори роблять Індустрію 4.0 важливим інструментом досягнення балансу між економічним зростанням, екологічною безпекою та соціальним прогресом.

Індустрія 4.0 є ключовим драйвером трансформації виробничих процесів у напрямі сталого розвитку. Її інтеграція дозволяє підприємствам не лише підвищити ефективність, але й відповідати глобальним викликам, пов'язаним із екологічною безпекою та раціональним використанням ресурсів. Тому для України впровадження Індустрії 4.0 є стратегічним завданням, що забезпечить інтеграцію у європейський економічний простір та підвищить інноваційний потенціал національної економіки. Водночас це створює передумови для формування нових конкурентних переваг, розвитку високотехнологічних галузей та зміцнення позицій країни у світовій економіці.

Література

1. Zhao W., Chen H., Bulis A. How are Industry 4.0 technologies transforming a sustainable society across industries? *Digital Transformation and Society*. 2025. Vol. 4(3). P. 363–380. URL: https://ris.utwente.nl/ws/files/498357826/10-1108_dts-11-2024-0225.pdf (дата звернення: 22.11.2025)

2. Ноджак Л. С., Паращич М. І. Розвиток Індустрії 4.0 в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1935 (дата звернення: 24.11.2025).

УДК 621.311.25

Прус А.Ю., аспірант спеціальності 141 ««Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»», Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ПЕРЕВАГИ ГІБРИДНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СИСТЕМ

Гібридна енергосистема – локальна енергосистема, що поєднує кілька джерел/накопичувачів (сонячні панелі, акумуляторні системи зберігання, дизель/газогенератор, мережа тощо) та працює у режимах приєднання до мережі і/або без приєднання до мережі. В умовах зростаючого попиту на електроенергію, особливо за умов відключення від мережі внаслідок пошкоджень її інфраструктури, автономність домогосподарств та громад України стає важливим елементом місцевого балансування попиту та пропозиції.

Потреба в гібридизації систем відновлюваної енергії виникає через проблеми та обмеження які притаманні окремим відновлюваним джерела, перш за все, це нестабільність та мінливість у виробництві енергії. Тому створення гібридних енергетичних систем має підвищити надійність та стабільність на основі поєднання взаємодоповнюючих джерел, досягнення стабільної потужності, забезпечення надійнішого енергопостачання та зменшення ризику дефіциту електроенергії в періоди низької сонячної активності або вітру [1]. Переваги гібридних енергетичних систем наступні:

- гібридизація покращує доступність енергії, адже регіони стикаються з сезонними коливаннями у виробництві відновлюваної енергії через погодні умови. Інтеграція різних джерел може забезпечити більш стабільне енергопостачання протягом року, допомагаючи задовольняти постійний попит на енергію [2];
- гібридні установки підвищують ефективність системи, наприклад, сонячні панелі можуть мати надлишкове виробництво енергії протягом певних періодів, а завдяки інтеграції технологій накопичення енергії її надлишок можна зберігати та використовувати, коли виробництво низьке, що в підсумку зменшує вартість спожитої електроенергії;
- нестабільність генерації відновлюваних джерел може створювати навантаження на енергомережі, а гібридні системи, оснащені накопичувачами енергії, можуть виступати стабілізаторами мережі, постачаючи енергію в години пікового попиту, зменшуючи перевантаження мережі та підвищуючи загальну стабільність;

- гібридизація допомагає віддаленим та автономним районам., адже у місцях, де доступ до одного надійного відновлюваного джерела обмежений, поєднання різних джерел дозволяє цим районам генерувати достатню кількість енергії, не покладаючись виключно на дорогі генератори на основі палива. В сьогоднішніх реаліях України такими автономними районами можна вважати території, на яких періодично та тривало відсутня електроенергія в мережі внаслідок руйнування енергетичної інфраструктури.

В той же час існують проблеми, пов'язані з гібридизацією:

- різні джерела енергії можуть вимагати спеціальних систем контролю та управління для безперешкодної інтеграції;
- відновлювані джерела, такі як сонячна та вітрова енергія, є нестабільними, що ускладнює прогнозування та управління, в тому числі передбачуваність повернення інвестицій;
- будівництво нової інфраструктури або модернізація існуючої інфраструктури для гібридних енергетичних систем, особливо на промислових об’єктах, можуть бути технічно складними та дороговартісними;
- вибір, інтеграція та керування накопиченням енергії для забезпечення надійності енергоспоживання може бути складним завданням;
- інтеграція кількох джерел може вплинути на якість електроенергії, що вимагає належного керування для підтримки стабільності;
- гібридні системи, порівняно із системами з одним джерелом, можуть мати вищі початкові інвестиційні витрати;
- деякі технології в гібридних енергетичних систем можуть бути недосконалими, що призводить до їх нестабільної роботи, додаткових витрат на налаштування й ремонт та економічної невизначеності;
- точна оцінка відновлюваних ресурсів таких як швидкість вітру і обсяги сонячної радіації, є надзвичайно важливою, але може бути досить складною.

Суттєве збільшення встановленої потужності сонячної фотоелектричної енергетики відображає глобальний перехід до чистіших та більш стійких джерел енергії, що зумовлено технологічним прогресом, необхідністю вирішення екологічних проблем та економічною підтримкою держав. Гібридні системи пом'якшують проблеми переривчастості, властиві окремим відновлюваним джерелам, підвищуючи загальну надійність та стабільність виробництва енергії. Енергопостачання, завдяки інтеграції різних джерел, стає більш стабільним, зменшуючи ризик дефіциту електроенергії за несприятливих погодних умов.

Література

1. Hassan Q. Evaluation and optimization of off-grid and on-grid photovoltaic power system for typical household electrification. Renew. *Energy*. 2021. Vol. 164. P. 375–390.

2. Jaszczur M., Hassan Q., Palej P., Abdulateef J. Multi-Objective optimisation of a micro-grid hybrid power system for household application. *Energy*. 2020. Vol. 202. Article 117738.

3. Лежнюк П., Повстянко К. Застосування гібридних відновлюваних енергетичних систем із метою оперативного керування балансом потужності та електроенергії в електроенергетичній системі. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2024. Вип. 6(149). С. 195-200. DOI: https://doi.org/10.32782/1995-0519.2024.6.23 (дата звернення: 28.11.2025).

УДК 62-50

Рижков Л.М., д.т.н., професор, професор кафедри космічної інженерії Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

Рижкова І.Л., к.ф.-м.н., науковий співробітник відділу системної математики Навчально-наукового комплексу «Інститут прикладного системного аналізу» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФІЛЬТРА КАЛМАНА І КОМПЛЕМЕНТАРНОГО ФІЛЬТРА

Метою аналізу є порівняльний аналіз фільтра Калмана і комплементарного фільтра [1].

Структурна схема фільтра Калмана має вигляд [1, 2]

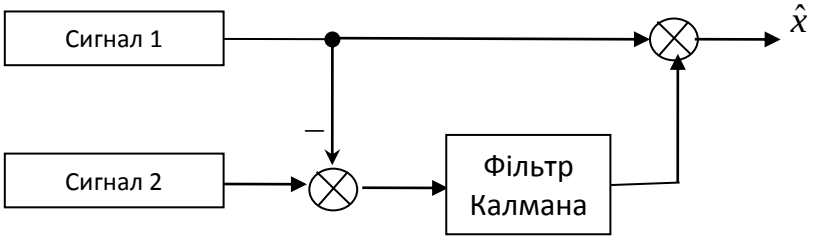

Рисунок 1 – Структурна схема фільтра Калмана

Джерело: [1, 2]

Якщо систему описувати рівнянням

$$\dot{x} = Ax + u + w, \tag{1}$$

то відповідний аналоговий фільтр Калмана буде мати вигляд

$$\dot{\hat{x}} = A\hat{x} + u + w + K\left(z + v - \hat{x}\right). \quad (2)$$

Тут x – вектор змінних; A – матриця, яка визначає динаміку системи; u – керування; w – завада; z – еталонна змінна; v – завада; K – коефіцієнт.

Структурна схема комплементарного фільтра, в якому вхідними сигналами є похідна від корисного сигналу $\dot{\gamma}$ та корисний сигнал γ можна зобразити наступним чином [1, 3]

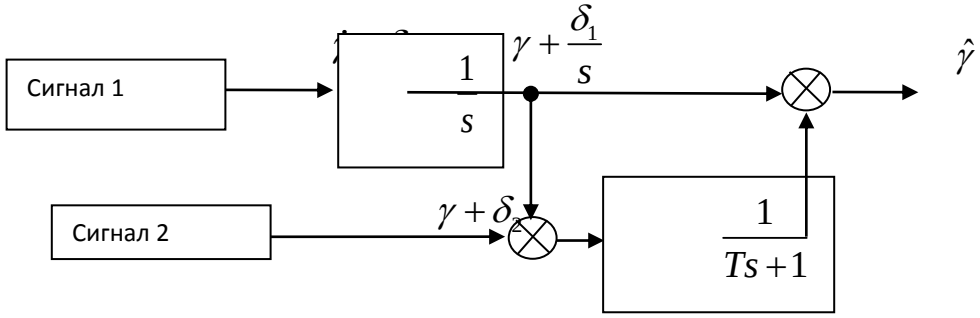

Рисунок 2 – Структурна схема комплементарного фільтра

Джерело: [1, 2]

Тут δ_1, δ_2 – завади; T – стала часу аперіодичної ланки.

Цій схемі відповідають диференціальне рівняння

$$\dot{\hat{\gamma}} = \dot{\gamma}_G + \frac{1}{T}\left(\gamma_A - \hat{\gamma}\right). \quad (3)$$

Порівнюючи вирази (2) та (3) бачимо, що вони еквівалентні, якщо вираз (2) записати так

$$\dot{\hat{\gamma}} = 0\hat{\gamma} + \dot{\gamma}_G + \frac{1}{T}\left(\gamma_A - \hat{\gamma}\right). \quad (4)$$

Тобто, $A = 0;\ \ K = \frac{1}{T};\ \ u + w = \dot{\gamma}_G;\ z + v = \gamma_A.$

В аналоговому фільтрі Калмана коефіцієнт K розраховується попередньо за формулою

$$K = \frac{\sigma_1}{\sigma_2}, \quad (5)$$

де σ_1 – середнє квадратичне значення завади δ_1, σ_2 – середнє квадратичне значення завади δ_2.

На відміну від комплементарного фільтра, де структура фільтра і коефіцієнт K вибираються з умови усунення впливу сталої складової завади δ_1 і зменшення впливу високочастотної складової завади δ_2, в фільтрі Калмана коефіцієнт K вибирається з умови зменшення впливу білих шумів (завад) в сигналах: за наведеного значення коефіцієнта K (сталої часу T) дисперсія похибки $\delta = \hat{\gamma} - \gamma$ буде мінімальною. Це пояснюється тим, що дисперсія похибки пропорційна

величині $\rho = T\sigma_1^2 + T^{-1}\sigma_2^2$. Як функція T цей вираз має мінімум при $T = \frac{\sigma_2}{\sigma_1}$. У цьому разі ефективність фільтра Калмана можна оцінювати коефіцієнтом

$$\lambda = \sqrt{2}\frac{\sigma_2}{\sigma_\delta}, \tag{6}$$

де σ_δ – середнє квадратичне значення похибки δ.

Література

1. Higgins Walter T., Jr. A Comparison of Complementary and Kalman Filtering. *IEEE Transactions on Aerospace and Electronic Systems*. 1975. Vol. AES-11. № 3. PP. 321-325. URL: https://www.allaboutcircuits.com/uploads/articles/A_ comparison_of_ complementary_and_kalman_filtering.pdf (дата звернення: 03.11.2025).

2. Рогожин В. О., Синєглазов В. М., Філяшкін М. К. Пілотажно-навігаційні комплекси повітряних суден : підручник. Київ : Книжкове вид-во НАУ, 1995. 315 с.

3. Рижков Л. М., Зорін С. Д. Комплементарний фільтр для визначення орієнтації рухомих об’єктів. *Механіка гіроскопічних систем*. 2021. Вип. 42. С. 60-66: DOI: https://doi.org/10.20535/0203-3771422021268465 (дата звернення: 03.11.2025).

УДК 681.5.015.2

Рижков Л.М., д.т.н., професор, професор кафедри космічної інженерії Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

Рижкова І.Л., к.ф.-м.н., науковий співробітник відділу системної математики Навчально-наукового комплексу «Інститут прикладного системного аналізу» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» , м. Київ

ПРО ВИКОРИСТАННЯ ЛІНІЙНИХ МАТРИЧНИХ НЕРІВНОСТЕЙ ДЛЯ СИНТЕЗУ ДИНАМІЧНИХ СИСТЕМ

Розглядається використання лінійних матричних нерівностей як математичного методу синтезу динамічних систем [1,2]. Задача аналізується на прикладі системи з двома ступенями вільності (динамічний гасник коливань) [3].

Рівняння руху запишемо таким чином:

$$\begin{aligned} \ddot{x}_1 + n_0^2 x_1 &= w + u; \\ \ddot{x}_2 &= -\frac{1}{q} u. \end{aligned} \tag{1}$$

де x_1, x_2 – переміщення об'єкта і гасника; w – збурення; u – керування; $q = \frac{I_2}{I_1}$. I_1, I_2 – моменти інерції об'єкта і гасника.

В якості сигналу керування приймемо $y = x_1 - x_2$. В якості вихідної змінної приймемо $z = x_1$.

В стандартній формі рівняння можна записати так

$$\begin{aligned} \dot{X} &= AX + B_1 w + B_2 u; \\ y &= C_1 X; \\ z &= C_2 X, \end{aligned} \tag{2}$$

де $X = [x_1, x_2, x_3, x_4]^T$;

$$A = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ -n_0^2 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}; \quad B_1 = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ 1 \\ 0 \end{bmatrix} \quad B_2 = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ -1 \\ \frac{1}{q} \end{bmatrix};$$

$$C_1 = [1 \ -1 \ 0 \ 0]; \ C_2 = [1 \ 0 \ 0 \ 0];$$

$u = Ky$;

K – матриця, яка визначає регулятор.

За допомогою функції «hinflmi» пакету MATLAB знаходилися рівняння регулятора в просторі станів. Далі передавальна функція регулятора у вигляді $W_K(s)$ підставлялася в рівняння

$$\begin{aligned} \left(s^2 + n_0^2\right)x_1 &= w - \frac{1}{I_1}W_K(s)\left(x_1 - x_2\right); \\ s^2 x_2 &= \frac{1}{q}\frac{1}{I_1}W_K(s)\left(x_1 - x_2\right), \end{aligned} \tag{2}$$

з яких знаходилася передавальна функція та відносний коефіцієнт передачі динамічного гасника коливань.

Для аналізу приймалося $q = 0{,}1$; $n_0 = 10\ c^{-1}$. В результаті моделювання отримано $\gamma = 1{,}007$.

Передавальна функція регулятора наступна

$$W_K(s) = \frac{-2{,}307 \cdot 10^7 s^3 + 1{,}553 \cdot 10^8 s^2 + 1{,}627 \cdot 10^4 s + 318{,}1}{s^4 + 125{,}6 s^3 + 4{,}93 \cdot 10^4 s^2 + 2{,}579 \cdot 10^8 s - 1{,}549 \cdot 10^9}.$$

Частотна характеристика коефіцієнта динамічності наведена на рис.1.

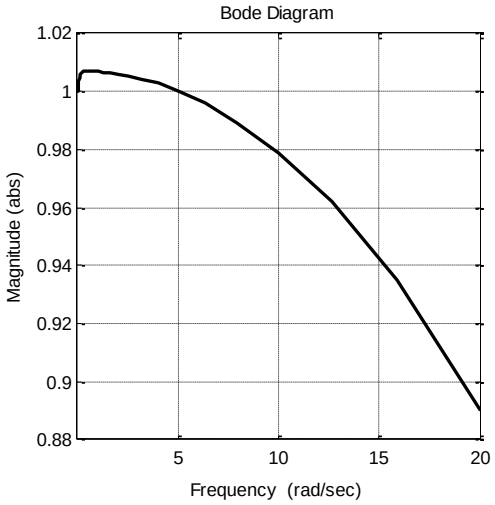

Рисунок 1 – Частотна характеристика коефіцієнта динамічності

Джерело: [3].

Бачимо ефективність використання лінійних матричних нерівностей для синтезу динамічних систем.

Література

1. Boyd S., El Ghaoui L., Feron E., Balakrishnan V. Linear Matrix Inequalities in System and Control Theory. Philadelphia : SIAM, 1994. 193 p.

2. Gahinet P., Apkarian P. A linear matrix inequality approach to H_∞ control, *Int. J. Robust Nonlinear Contr.* 1994. Vol. 4, PP. 421–428. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/rnc.4590040403 (дата звернення: 05.11.2025).

3. Ryzhkov L. M. Control system synthesis of indicator vibration absorber. *Electronics and Control Systems* 2017. № 2(52). PP. 36-39. DOI: https://doi.org/10.18372/1990-5548.52.11866 (дата звернення: 05.11.2025).

УДК 628.5:502.17:711.4

Фостащенко О.М, к.т.н., доцент кафедри міського будівництва і архітектури Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Клепакова У.С., студентка 1 курсу спеціальності G17 «Архітектура та містобудування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ МІСТ: РОЛЬ І ПОТЕНЦІАЛ ЗЕЛЕНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ

Новітні підходи до екологічної модернізації міст спираються на впровадження зеленої інфраструктури, яка охоплює парки, зелені дахи, дощові сади та інші елементи, що покращують якість довкілля, а також використання інтелектуальних рішень для сталого розвитку. Розвиток зеленої інфраструктури є важливою складовою державної екологічної стратегії, спрямованої на забезпечення права громадян на безпечне довкілля та підтримку сталого розвитку [1].

Стратегічними напрямами післявоєнного відновлення Запоріжжя є:

- екологічна безпека та відновлення довкілля, яке постраждало від промислового забруднення й наслідків війни;
- зелене відновлення енергетичної інфраструктури з урахуванням адаптації до кліматичних і кризових умов;
- розвиток міської інфраструктури за принципами інклюзивності, безбар'єрності та екологічності (build back greener);
- модернізація житлового сектору з акцентом на енергоефективність, доступність і кліматичну стійкість.

Цілі чинної Стратегії [2], що включають відновлення безпечного для життя довкілля, підвищення конкурентоспроможності міської економіки та покращення якості життя мешканців через залучення інвестицій і розвиток сталих практик, залишаються нереалізованими. Водночас, відновлення країни після воєнних руйнувань створює унікальне вікно можливостей для переходу до стійкої моделі розвитку на засадах Європейського зеленого курсу [3].

Активні бойові дії в регіоні спричинили знищення лісосмуг і значне обміління Дніпра, що зумовило зміни мікроклімату: підвищення температур, зростання посушливості та зниження рівня вологості. Попри ці виклики, Україна продовжує реалізовувати реформи, спрямовані на імплементацію принципів [3] у державну та місцеву політику. Пріоритетними завданнями, закладеними у Стратегії відновлення є збереження екологічного балансу та адаптація до зміни клімату, модернізація житлового сектору, впровадження енергоефективних, природоорієнтованих та інклюзивних рішень.

Заходи щодо модернізації житлового сектору за допомогою зеленої інфраструктури включають популяризацію природоорієнтованих рішень: вертикальне озеленення, живі огорожі, перголи, несміттєві ділянки, дощові сади, екопаркування; просвітницькі програми щодо ролі дерев у місті й правил догляду за ними; впровадження сталих стандартів озеленення прибудинкових територій; співпрацю ОСББ/ЖБК із громадськими організаціями та закладами освіти щодо екологічної освіти населення [4].

Заходи з урахування кліматичних змін включають: інтеграцію природоорієнтованих рішень у всі проєкти нової та відновлюваної забудови; обов’язкове використання зелених технологій у реконструкції та будівництві: зелений дах, вертикальне озеленення, природна вентиляція, матеріали світлих тонів; розробку комплексної системи утримання дощових вод із використанням водопроникних матеріалів та збереженням трав’яного покриву; формування мережі «зелених коридорів» для пішоходів, велосипедистів і користувачів легкого електротранспорту [4].

Облік, утримання та захист зелених насаджень включає: запровадження електронної інвентаризації зелених зон; інформаційні кампанії для залучення населення до формування відкритих баз даних; закладення коштів на озеленення та системи поливу в проєктно-кошторисну документацію; протидія інвазійним видам через активне інформування населення та створення карт на геопорталах; реалізацію програм ревіталізації малих річок і водойм, зміцнення схилів та берегів; підтримку громадських ініціатив на зразок «Садів Перемоги»; зміну підходів до догляду за зеленими насадженнями, висадка багаторічних і посухостійких видів; створення затінених просторів завдяки деревам із розлогою кроною; відмову від надмірного викошування трави в спеку [4].

Для успішного впровадження післявоєнного відновлення та екологічної модернізації м. Запоріжжя, потрібні оновлення Стратегії розвитку Запоріжжя до 2028 року; розробка нових проєктів і програм післявоєнного відновлення; активна взаємодія громади, бізнесу, влади та громадських організацій, партнерство як основа створення ефективних рішень для «зеленого», екологічного відновлення Запоріжжя як сучасного українського й європейського міста [4].

Література

1. 17 Цілей сталого розвитку. URL: https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/ (дата звернення 25.11.2025).

2. Стратегія розвитку м. Запоріжжя на період до 2028 року. URL: https://zp.gov.ua/upload/editor/strategiya_izm.pdf (дата звернення 25.11.2025).

3. European Green Deal. European Council. Council of the European Union : веб-сайт. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal (дата звернення 27.11.2025).

4. Зелена книга відновлення Запоріжжя. 64 с. URL: https://vidnova.info/wp-content/uploads/2024/02/GREEN-BOOK-of-Zaporizhzhia-recovery_UA-final.pdf (дата звернення 25.11.2025).

УДК 711.4:005.8:502.17

Фостащенко О.М, к.т.н., доцент кафедри міського будівництва і архітектури Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Курта М.С., студент 2 курсу спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СТАНДАРТИЗАЦІЯ НОВІТНІХ ПІДХОДІВ У БУДІВНИЦТВІ З УРАХУВАННЯМ ІНКЛЮЗИВНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвиток будівельної галузі нерозривно пов’язаний із підвищенням вимог до комфортності та доступності міського середовища. Зростання соціальної відповідальності держави та бізнесу вимагає впровадження підходів, які забезпечують рівні можливості для всіх груп населення, включно з маломобільними категоріями. Водночас інтеграція України до європейського простору зумовлює необхідність гармонізації та стандартизації підходів у будівництві відповідно до практик ЄС [1].

Стандартизація інклюзивних рішень є важливою складовою сталого міського розвитку [2].

Інклюзивність у будівництві визначається як принцип створення міського простору, що забезпечує доступність об’єктів і послуг незалежно від фізичних, сенсорних чи когнітивних особливостей людини. Основними елементами є безбар’єрність, універсальний дизайн та ергономічність [3].

Стандартизація сприяє уніфікації вимог до об’єктів інфраструктури та підвищенню рівня безпеки і комфорту. Гармонізація національних стандартів з європейськими та міжнародними документами (ISO, EN) забезпечує інтеграцію інноваційних технічних рішень у практику будівництва [4, 5].

Європейські вимоги до доступності визначені в низці ключових документів, таких як Європейський акт про доступність [1], стандарт EN 17210:2021 [5] та міжнародний стандарт ISO 21542:2021 [6]. Вони охоплюють вимоги до доступності будівель, вулиць, транспортної інфраструктури, тактильних елементів і навігації.

В Україні діє низка державних будівельних норм, спрямованих на забезпечення доступності [7, 8].

До ключових проблем належать фрагментарність нормативної бази, недостатня інтеграція принципів універсального дизайну, низький рівень контролю за дотриманням норм, а також обмежене застосування цифрових методів проєктування.

Шляхи імплементації європейських стандартів інклюзивності в Україні:

– гармонізація нормативно-правової бази: адаптація українських ДБН до вимог EN та ISO передбачає оновлення методик проєктування і введення обов’язкової експертизи доступності [1, 5, 6];

– діджиталізація процесів проєктування та інтеграція BIM-технологій забезпечує можливість автоматизованої перевірки відповідності проєктів вимогам доступності та моделювання інклюзивних сценаріїв використання простору;

– використання європейських практик міського планування: імплементація стандартів ЄС передбачає розвиток безбар’єрної транспортної, пішохідної та зеленої інфраструктури [2], враховуючи різноманітність потреб населення.

Стандартизація новітніх підходів у будівництві з урахуванням інклюзивності є ключовим напрямом модернізації інфраструктури України. Європейські стандарти та практики [5; 6] пропонують ефективні рішення, які можуть бути адаптовані до українського контексту за умови оновлення нормативної бази, діджиталізації процесів та посилення контролю за якістю будівництва. Постійне вдосконалення стандартів сприятиме формуванню безбар’єрного середовища, підвищенню комфорту і безпеки міст, а також сталому розвитку будівельної галузі.

Література

1. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council on the accessibility requirements for products and services. Official Journal of the European Union, 2019. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj (дата звернення 27.11.2025).

2. Альбом безбар’єрних рішень. URL: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000182/182198.pdf (дата звернення 27.11.2025).

3. Дослідження доступності міських просторів. URL: https://mtu.gov.ua/files/doslidzhennya-dostupnosti-miskyh-prostoriv.pdf (дата звернення 27.11.2025).

4. ДСТУ Б ISO 21542:2013 Будинки і споруди. Доступність і зручність використання побудованого життєвого середовища (ISO 21542:2011, IDT). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=56128 (дата звернення 27.11.2025).

5. ДСТУ EN 17210:2024 Доступність і зручність. Використання створеного середовища. Функціональні вимоги (EN 17210:2021, IDT). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=108719 (дата звернення 27.11.2025).

6. ДСТУ ISO 21542:2025 Будинки та споруди. Доступність і зручність використання урбанізованого середовища (ISO 21542:2021, IDT). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=118214 (дата звернення 27.11.2025).

7. ДБН В2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=79740 (дата звернення 27.11.2025).

8. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування та забудова територій. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=83211 (дата звернення 27.11.2025).

Секція 8
Правове забезпечення господарської діяльності: виклики та шляхи вдосконалення

УДК 347.731:338.2

Шатіна Ю.О., завідувач сектору економічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних та економічних досліджень
Запорізького НДЕКЦМВС України, м. Запоріжжя

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правове забезпечення господарської діяльності відіграє ключову роль у формуванні стабільного бізнес-середовища, у якому підприємства можуть ефективно розвиватися і реалізовувати свої економічні цілі. Воно включає комплекс правових норм, що регулюють створення підприємств, їхню організацію, ведення господарських операцій, укладення договорів та розв'язання спорів між суб'єктами господарювання [1]. Ефективна система правового регулювання є необхідною умовою для розвитку економіки, оскільки забезпечує передбачуваність і стабільність ділових відносин [2].

Правові засади господарської діяльності базуються передусім на Конституції України, яка гарантує свободу підприємництва, рівність усіх форм власності та захист прав суб'єктів господарювання [1]. На практичному рівні ці положення реалізуються через систему законів та кодексів, серед яких центральне місце займає Господарський кодекс України. Він визначає поняття суб'єкта господарювання, види господарської діяльності, порядок укладення господарських договорів і механізми відповідальності за порушення зобов'язань [3]. Водночас Цивільний кодекс України регулює майнові та договірні відносини між учасниками ринку, визначає загальні правила укладення та виконання договорів і є невід'ємною частиною правового забезпечення [1].

Особливу роль у господарській діяльності відіграють договірні відносини, адже більшість комерційних операцій здійснюється на основі договорів. Вони регулюють умови співпраці між підприємствами, порядок передачі товарів, виконання робіт, надання послуг, строки і відповідальність сторін [7]. Якісно укладений договір дозволяє уникнути багатьох конфліктних ситуацій. Тому законодавство встановлює загальні вимоги до істотних умов договору, визначає процедуру його зміни та розірвання, а також механізми захисту у разі порушення домовленостей [3].

Важливим аспектом правового забезпечення є державне регулювання та контроль. Держава встановлює правила здійснення окремих видів діяльності, впроваджує стандарти якості та безпеки, здійснює сертифікацію та ліцензування. Такі заходи спрямовані на захист суспільних інтересів, підтримання чесної конкуренції, а також попередження недобросовісної поведінки на ринку [6].

Податкове законодавство, зокрема Податковий кодекс України, визначає обов'язки суб'єктів господарювання щодо сплати податків та зборів, встановлює правила обліку і звітності [5]. Від ефективності державного регулювання залежить інвестиційна привабливість країни та рівень довіри бізнесу до державних інституцій [2].

Окреме місце у системі правового забезпечення посідає антимонопольне законодавство. Закон «Про захист економічної конкуренції» спрямований на запобігання монополізації ринку, зловживанням домінуючим становищем та недобросовісній конкуренції [6]. Наявність ефективного антимонопольного контролю забезпечує рівні можливості для всіх учасників ринку та сприяє формуванню конкурентного середовища.

У випадку виникнення спорів між суб'єктами господарювання важливу роль відіграють господарські суди. Вони розглядають спори щодо виконання договорів, стягнення заборгованості, банкрутства, корпоративних прав та інших питань, пов'язаних з господарською діяльністю. Судова практика має велике значення, оскільки формує правові підходи до вирішення типових спорів і забезпечує однакове застосування законодавства на всій території країни [8]. Таким чином, судовий захист є важливою гарантією реалізації прав суб'єктів господарювання.

Правове забезпечення господарської діяльності охоплює широкий комплекс елементів – від нормативно-правової бази до діяльності контролюючих органів і судової системи. Розвинене та збалансоване правове середовище сприяє зростанню бізнесу, залученню інвестицій, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та захисту інтересів усіх учасників господарських відносин [4]. Саме тому вдосконалення системи правового забезпечення є одним з ключових напрямів розвитку економічної політики держави.

Література

1. Конституція України. Київ : Верховна Рада України, 1996. 76 с.
2. Шумило М. Правові засади підприємницької діяльності в Україні: монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 212 с.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Київ : ВРУ, 2003. 144 с.
4. Дідківський М. Теорія господарського права : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2019. 168 с.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Київ : ВРУ, 2010. 325 с.
6. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. Київ : ВРУ, 2001. 58 с.
7. Бірюков І. Договірне право : навч. посіб. Харків : Право, 2018. 192 с.
8. Постанови Верховного Суду у господарських справах: огляд практики 2023 р. Київ : Верховний Суд України, 2024. 84 с.

Секція 9

Сучасні підходи до проведення економічної, правової, будівельної та технічної експертизи

УДК 624.042.7:624.012.3

Данкевич Н.О., к.т.н., доцент кафедри промислового та цивільного будівництва Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Міхайлуца О.М., к.т.н., доцент кафедри електроніки інформаційних систем та програмного забезпечення ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Михайлуца А.Ю., студент спеціальності « Будівництво та цивільна інженерія» ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ СЕЙСМОСТІЙКОСТІ КАРКАСНИХ СИСТЕМ: ІНЖЕНЕРНИЙ АНАЛІЗ

Проблема мінімізації кінематичного збурення, індукованого сейсмічною активністю, у спорудах із просторовим каркасом є ключовим предметом дослідження у галузі динаміки споруд. Ефективність зменшення динамічних навантажень досягається завдяки впровадженню інженерних рішень, які змінюють, як конструкція реагує на коливання, і забезпечують контрольоване розсіювання енергії, що накопичується. Найбільш ефективні методи ґрунтуються на принципі зменшення сил інерції, які передаються на верхню частину будівлі. Це реалізується через технологію сейсмоізоляції фундаментної плити, що є пасивним механізмом, який забезпечує ізоляцію надбудови від кінематичних збурень ґрунтового масиву. Розміщення демпфуючих (гасильних) елементів із мінімальною горизонтальною жорсткістю, таких як гумометалеві підшипники зі свинцевим осердям (LRB) або високодемпфуючі еластомерні підшипники (HDRB), призводить до значного збільшення фундаментального періоду власних коливань споруди, виводячи її за межі резонансного частотного діапазону пікової енергії спектру реакції ґрунту. Інший підхід – інтеграція пристроїв дисипації енергії – демпферів у конструктивну схему з метою підвищення еквівалентного коефіцієнта в'язкого демпфування. Серед них виділяють в'язкі рідинні демпфери, які генерують гальмівну силу, функціонально залежну від швидкості відносного зміщення, та металеві демпфери текучості, що використовують механізм контрольованої гістерезисної дисипації через пластичне деформування каліброваних елементів.

Додатково застосовуються методології проєктування за несучою здатністю та сейсмопідсилення, які концентруються на забезпеченні стійкості каркаса до залишкових сейсмічних навантажень. Ключовий принцип проєктування – стратегія «сильні колони – слабкі балки» – передбачає, що формування пластичних шарнірів відбувається виключно у ригелях, що гарантує збереження вертикальної несучої здатності колон та запобігає реалізації механізму м'якого поверху. Необхідною умовою є забезпечення пластичності та запобігання крихкому руйнуванню колон, балок і вузлів за рахунок використання спеціальної поперечної арматури (хомутів). Для сейсмопідсилення існуючих каркасів застосовується зовнішнє армування полімерними композитами (FRP), зокрема вуглецевим волокном (CFRP), що підвищує зсувну міцність та забезпечує ефективний конфайнмент колон. Альтернативно, інтеграція вертикальних діафрагм жорсткості трансформує розрахункову схему в рамно-діафрагмову, значно підвищуючи загальну горизонтальну жорсткість споруди.

Верифікація ефективності та надійності цих систем вимагає застосування передових методів обчислювальної механіки, зокрема нелінійного динамічного аналізу (Nonlinear Time History Analysis), необхідного для коректного моделювання складних нелінійних та швидкісно-залежних характеристик елементів [1]. Додатково використовується Pushover-аналіз – статичний нелінійний метод, що використовується для оцінки резерву несучої здатності та визначення цільової деформації відповідно до критеріїв проєктування на основі експлуатаційних характеристик.

Спеціалізоване програмне забезпечення є ключовим інструментом для інженерів, які перевіряють сейсмостійкість будівель, оснащених сучасними захисними системами, зокрема ізолятори чи демпфери. Замість традиційного розрахунку на міцність, ці програми дозволяють провести віртуальне моделювання землетрусу. Світова практика сейсмічної інженерії широко використовує кілька потужних програмних комплексів, кожен з яких має свої особливості, але всі вони здатні проводити складний нелінійний аналіз. Програми ETABS та SAP2000 (від CSI) вважають професійними симуляторами будівель. Вони дозволяють інженеру створити детальну віртуальну 3D-модель каркаса і призначити всім елементам (колонам, балкам, а також ізоляторам і демпферам) їхні реальні властивості. ETABS особливо популярний для аналізу висотних та складних каркасних споруд, тоді як SAP2000 є більш універсальним інструментом для загальних структурних розрахунків, але обидва підтримують необхідні складні обчислення. Вузькоспеціалізований інструмент SeismoStruct має вдосконалені можливості для імітації складної поведінки матеріалів – як бетон тріскається, а сталь гнеться (нелінійні властивості) при сильних коливаннях. Платформа з відкритим кодом OpenSees використовується науковцями та інженерами для розробки унікальних, передових моделей, які можуть виходити за рамки функціоналу комерційних програм. Ці інструменти дозволяють інженерам

провести імітацію сценарію землетрусу (нелінійний динамічний аналіз) та визначити запас міцності (Pushover-аналіз), що є основою для гарантування надійності каркасних будівель, використовуючи такі платформи, як LIRA, для загального структурного аналізу та PLAXIS, для моделювання взаємодії ґрунту та споруди.

Отже, сучасна сейсмостійкість каркасних будівель базується на контролі коливань, а не лише на міцності. Висока надійність досягається через три взаємопов'язані стратегії, а саме сейсмоконтроль, проєктування та верифікацію. Комплексне застосування цих методів формує основу для будівництва безпечних та швидко відновлюваних споруд.

Література

1. Немчинов Ю. І. Будівельна наука та забезпечення сейсмічної безпеки в Україні з урахуванням рекомендації Єврокодів. *Наука та будівництво*. 2021. № 29(3). С. 3-14.

УДК 657.6:657.44

Добровольська О.Г., к.т.н., доцент, доцент кафедри міського будівництва і архітектури Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Коренькова А.А., студентка І курсу магістратури спеціальності G19 «Будівництво та цивільна інженерія» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІННОВАЦІЙНІ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ОБ'ЄКТІВ, ПОШКОДЖЕНИХ ВИБУХАМИ

Війна в Україні спричинила масштабні руйнування житлової, комунальної та критичної інфраструктури, яка забезпечує життєзабезпечення, безпеку та стабільність суспільства. Вибухові навантаження від ракетних ударів, артобстрілів, боєприпасів і дронових атак викликають специфічні пошкодження, що відрізняються від традиційних аварій. Пошук нових методів моніторингу та обладнання для оцінки руйнувань є актуальним, оскільки норми України не враховують у повному обсязі характер вибухових пошкоджень [1,2].

У цих умовах важливо впроваджувати інноваційні системи моніторингу та сучасне діагностичне обладнання для швидкої й точної оцінки пошкоджень. Важливо, що діагностика руйнувань є першим кроком у вірному виборі проєктних рішень і плануванні відновлювальних заходів, що запобігатиме помилкам у проєктуванні.

Мета технічної експертизи – виявити інноваційні системи моніторингу та обладнання для оцінки пошкоджень від вибухів. Основні завдання: визначити обсяг і характер руйнувань, механізми руйнування, оцінити надійність, дати рекомендації щодо укріплення або зносу.

Методика враховує будівельні норми та методики обстеження будівель [3] та полягає у дотриманні послідовності робіт: інструментальні обстеження та розрахункова оцінка, проєкт консервації або ремонту та моніторинг проведених робіт.

Сучасні системи оперативного моніторингу та картування, зокрема аерофотознімання й фотограмметрія з БПЛА, мобільні 3D-сканери для фіксації деформацій і тріщин та системи SHM із датчиками безперервного контролю, забезпечують швидке й ефективне виявлення порушень стану конструкцій [4, 5].

На основі неруйнівних та напівруйнівних методів діагностики застосовуються візуально-оптичні дослідження, ультразвук, лазерний рівень відскоку і георадар для виявлення тріщин, дефектів і пустот у бетоні і деревині. Лабораторні аналізи визначають зміну структурних і хімічних характеристик матеріалів.

Інтеграція даних з аерофотознімання, 3D-сканування дозволяє створити цифровий двійник для швидкого інженерного аналізу, планування відновлювальних робіт і сценаріїв навантажень. Методики швидкого скринінгу дають можливість оперативно класифікувати об’єкти за рівнем потенційної небезпеки та ступенем ушкоджень [4,5].

Практичні рекомендації включають план швидкого реагування з мобільним обладнанням, стандартизовані форми оцінки й фотофіксації, а також інтеграцію даних у цифрові платформи для підтвердження результатів.

Технічна експертиза має виконуватись із врахуванням національних будівельних норм і методик обстеження [3]. Юридична значущість результатів експертизи потребує ретельного протоколювання, застосування погоджених методик і атестації обладнання та фахівців. Ефективне впровадження прийнятих рішень можливо при взаємодії фахівців технічної експертизи з власниками об’єктів, органами цивільного захисту та представниками місцевої влади.

Отже, застосування сучасних технологій моніторингу у поєднанні з неруйнівними методами контролю забезпечує оперативну й перевірену оцінку ступеня вибухових пошкоджень будівель. Інтеграція даних у цифрові моделі покращує аналіз ризиків та планування відновлювальних робіт. Розвиток мобільних обладнань і бригад забезпечує швидке та безпечне відновлення інфраструктури. Проведення технічної експертизи повинно відповідати чинним нормативним вимогам, а результати обстежень мають бути коректно задокументовані для юридичного підтвердження.

Література

1. ДБН В.2.2-15:2019. Житлові будинки. Основні положення. Київ : Мінрегіон України, 2019. URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_15_2015_zhitlovi_budinki_osnovni_polozhennja/1-1-0-1184 (дата звернення: 24.11.2025).

2. ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016. Настанова щодо обстеження будівель і споруд для визначення та оцінки їх технічного стану. Київ : Мінрегіон України, 2016. URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/obstezhennja_budivel_i_sporud/5-1-0-1768 (дата звернення: 24.11.2025).

3. ДСТУ 9273:2024. Настанова щодо обстеження будівель і споруд для визначення та оцінювання їхнього технічного стану. Механічний опір та стійкість. URL: https://uscc.ua/uploads/page/images/normativnye%20dokumenty/dstu/dstu_9273_2024.pdf (дата звернення: 24.11.2025).

4. El Hage J., Shahrour I., Hage Chehade F., Abi Farraj F. A comprehensive assessment of buildings for post-disaster sustainable reconstruction: a case study of Beirut Port. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, № 18. Article 13433. URL: https://www.mdpi.com/2071-1050/15/18/13433 (дата звернення: 24.11.2025).

5.Sorensen A., McGill W. L. What to look for in the aftermath of an explosion? A review of blast scene damage observables. *Engineering Failure Analysis*. 2011. Vol. 18. № 3. P. 836–845. URL: https://www.researchgate.net/publication/ 229296380_ What_to_look_for_in_the_aftermath_of_an_explosion_A_review_of_blast_scene_damage_observables (дата звернення: 24.11.2025).

УДК 657.6:657.24

Гій Ю. А., головний судовий експерт економічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних та економічних досліджень Запорізького НДЕКЦ МВС України, м. Запоріжжя

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Економічна експертиза посідає важливе місце в оцінці фінансово-господарської діяльності підприємств, а також у встановленні фактів, що мають значення у судових і податкових спорах. У сучасних умовах, коли законодавство часто змінюється, а фінансові операції стають більш складними, виникає потреба у чітких методичних підходах до визначення змісту, завдань та процедур економічної експертизи. У науковій літературі зазначається, що понятійний апарат цієї сфери досі залишається неоднозначним, що ускладнює практику проведення експертиз [1].

Сутність економічної експертизи полягає у дослідженні документів, які підтверджують факти господарської діяльності. До таких документів належать: первинні бухгалтерські документи, договори, накладні, акти, регістри бухгалтерського обліку, фінансова та податкова звітність. Головна мета експерта – встановити фактичні обставини, перевірити правильність ведення обліку, виявити можливі порушення або помилки та надати обґрунтований висновок на основі документально підтверджених даних [2].

Сучасні підходи до проведення економічної експертизи передбачають використання комплексу взаємопов'язаних методів. Основними є документальний аналіз, перевірка відповідності даних у різних видах облікових записів, логічна перевірка господарських операцій, аналітичні розрахунки, порівняння показників за кілька періодів та оцінка правильності застосування норм законодавства. Дослідники підкреслюють, що комплексність та взаємодоповнюваність методів є ключовим принципом якісної експертизи [3].

Важливим напрямом сучасних підходів є використання економічних та фінансових аналізів. До них належить розрахунок фінансових коефіцієнтів, оцінка рентабельності, ліквідності, платоспроможності, перевірка обґрунтованості ціноутворення, визначення розміру збитків або нестач. Такі підходи дають змогу встановити реальний фінансовий стан підприємства, визначити характер і масштаби відхилень, а також підтвердити або спростувати наявність порушень [4].

Зростання кількості податкових спорів, ускладнення фінансової документації та неузгодженість правових норм посилюють потребу в якісній експертизі. Науковці відзначають, що судово-економічна експертиза дедалі частіше застосовується для встановлення правильності нарахування податків, визначення фактичної суми доходів, аналізу господарських операцій та обґрунтованості фінансових рішень суб'єктів господарювання [3].

Разом із тим існують проблеми, які впливають на якість експертизи: різні підходи до трактування окремих норм законодавства, відсутність єдиного стандарту загальної методики, обмеженість документів, які надає сторона спору, та можливість помилок, що виникають через розбіжності в облікових даних. Дослідники наголошують, що розвиток методологічної бази, уточнення понятійного апарату та вдосконалення підготовки експертів є важливими завданнями сьогодення [1].

Отже, сучасні підходи до проведення економічної експертизи ґрунтуються на ретельному документальному аналізі, економічному обґрунтуванні висновків та застосуванні системи аналітичних методів. Вони спрямовані на забезпечення об'єктивності, достовірності та наукової аргументованості експертних висновків. У перспективі удосконалення методики експертизи сприятиме підвищенню її ролі у забезпеченні економічної безпеки та підтримці законності у сфері фінансово-господарських відносин.

Література

1. Мулик Т. О., Мулик Я. І. Теоретико-методологічні основи судово-економічної експертизи. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. 2023. URL: https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/800 (дата звернення: 10.11.2025).

2. Економічна експертиза. Теорія і практика в Україні. *Науковий журнал МАУ.,* 2022. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/1705.

3. Фесенко Г. В. Сучасні умови господарювання як підстава для проведення судово-економічної експертизи у податкових спорах. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2371 (дата звернення: 10.11.2025).

4. Економічна діагностика та прогнозування. Навчальні матеріали. КНЕУ, 2021. URL: https://ir.kneu.edu.ua/items/b8e049e7-793f-43f7-ae0f-b75a9052d581 (дата звернення: 10.11.2025).

УДК 657.6:657.44

Дацюк О.С, судовий експерт групи економічних досліджень відділу ТГЕБЗ та ОД Волинський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Луцьк

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Економічна експертиза є важливим інструментом забезпечення достовірності фінансової інформації, запобігання зловживанням, оптимізації управлінських рішень та забезпечення ефективності економічних процесів. Сучасні підходи до економічної експертизи базуються на інтеграції новітніх технологій, використанні цифрових інструментів та міжнародних стандартів. Економічний контроль є невід’ємним елементом державного управління, який забезпечує ефективне, законне та цільове використання фінансових ресурсів. Його значення зростає у період трансформації економіки, посилення глобальних викликів, військової агресії, цифровізації та реформування державного сектору. У таких умовах система контролю має бути не лише механізмом виявлення порушень, а й інструментом стратегічного управління, що забезпечує економічну стабільність і стале зростання.

Проведення економічної експертизи регламентується кримінальним процесуальним Кодексом України(далі – КПК), Законом України «Про судову експертизу» та іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, експертиза призначається слідчим, прокурором або судом імає бути проведена кваліфікованими експертами з відповідною освітою тадосвідом у сфері економіки, бухгалтерського обліку, аудиту або фінансів.

Для обвинувачення економічна експертиза єзасобом доказування факту вчинення злочину усфері економіки, встановлення ступеня заподіяння шкоди та визначення суб'єкта відповідальності. Длязахисту – можливістю встановити факти помилок у розрахунках, процедурних порушень абонеправомірного трактування фінансової інформації, що може вплинути на висновки слідства.

Метою економічної експертизи є забезпечення об'єктивної оцінки економічної інформації та підтвердження достовірності фінансової звітності. Основні завдання експертизи включають:

• перевірку фінансово-господарських операцій;

• виявлення порушень фінансової дисципліни;

• оцінку ефективності використання фінансових ресурсів;

•розробку рекомендацій щодо покращення фінансового стану підприємства.

Сучасна економічна експертиза використовує низку новітніх підходів, що підвищують її точність, оперативність та ефективність. Серед них варто виокремити:

1.Інформаційно-аналітичний підхід. Він передбачає використання великих обсягів даних (BigData), аналітичних платформ та програмних засобів для глибокого аналізу економічних процесів. Інформаційне забезпечення судової експертизи являє собою науково організований і безперервний процес накопичення, підготовки й надання систематизованої науково-технічної інформації, необхідної для вирішення судово-експертних завдань. Відомості, що є в інформаційній системі, повинні бути актуальними, тобто відбивати сучасний стан науки й техніки в певній галузі. Повнота інформації забезпечується охопленням усіх необхідних даних. Загальна мета інформаційного забезпечення судової експертизи – створення впорядкованої системи збирання, збереження, передавання та використання даних у судовій експертизі взагалі та конкретних експертизах. Ці системи дають змогу експерту вірно описувати, класифікувати об'єкти, що підлягають дослідженню, визначати напрями подальших дій, вибирати для застосування відповідні методики, обґрунтовувати та формулювати експертні висновки.

2.Ризик-орієнтований підхід.Значний внесок у розвиток судової експертології зроблено такими науковцями, як В. Гобела, Г. Леськів, В. Фляк, В. Пісний, О. Кириленко, В. Бондарчук, Є. Палковський, І. Сухацька, І. Козін, Т. Батраченко, І. Єфімова, В. Балдинюк, С. Юдіна, С. Мондрієвський, О. Воронко, Р. Воронко, О. Чабанюк, М. Чік, Ю. Ананьєва, В. Таціенко, І. Томашук, В. Шикун, Д.Булик, В. Іванков, А. Амеліна, Н. Філіпенко, С. Лукашевич, А. Іванович.Зокрема, В. Бондарчук та Є. Палковський досліджують проблеми управління фінансовими ризиками на рівні глобальних фінансових інститутів, їхні роботи включають аналіз фінансових потоків через різні юрисдикції та використання сучасних технологій для виявлення потенційних ризиків.Своєю чергою В. Іванков, А. Амеліна, Н. Філіпенко та С. Лукашевич розробили

концептуальні підходи до управління юридичними ризиками в міжнародних фінансових схемах, акцентуючи увагу на таких новітніх фінансових інструментах, як криптовалюти та блокчейн-технології, а також підкреслили їх вплив на глобальні фінансові системи.

Таким чином, дослідження зазначених науковців значною мірою впливають на розвиток судово-економічних експертиз глобальних фінансових схем, забезпечуючи наукову базу для вдосконалення методик аналізу фінансових ризиків та посилення боротьби з фінансовими злочинами в умовах глобалізації фінансових ринків. Акцент робиться на виявленні, оцінці та управлінні ризиками, що впливають на фінансову стабільність підприємства.

3.Цифровий підхід. Включає застосування сучасних цифрових технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект та автоматизація аудиторських процедур. У сучасному інформаційному суспільстві день у день злочини стають більш складними, що потребує відповідного вдосконалення методів розслідування. У цих умовах цифровізація, автоматизація та впровадження новітніх технологій, що панують у всіх сферах життя, є надійним підґрунтям для розвитку судово-економічної діяльності. Це потребує від судових експертів глибокого розуміння сучасних технологій і знання методів їх аналізу.Оскільки транзакції все більше здійснюються через різноманітні цифрові платформи, судово-економічні експерти повинні орієнтуватися в сфері цифрової криміналістики. Завдання полягає в тому, щоб ефективно використовувати специфічну електронну інформацію для виявлення шахрайських дій, відстеження фінансових операцій і створення доказового сліду, необхідного для судового розгляду. Ця сфера представляє унікальні виклики, які вимагають складних методологій та інструментів, інтегрованих до цифрових форматів даних. Трансформація методів судово-економічної експертизи є не просто відповіддю на технологічний розвиток бізнес-середовища, а багатогранним імперативом адаптації, узгодженням методології розслідування зі складністю цифрового ландшафту та зміцненням стійкості підходів судово-економічних експертиз проти мінливого спектру економічних злочинів в епоху цифрових технологій і надалі.

4. Комплексний підхід. Об’єднує економічний, правовий, фінансовий, управлінський та технологічний аспекти для отримання повної картини фінансово-господарської діяльності. Комплексний підхід у судово-економічній експертизіполягає в застосуванні спеціальних знань ізрізних галузей економіки, бухгалтерського обліку, фінансів та суміжних наук(аудит, оподаткування тощо) для всебічного, повного та об'єктивного дослідження складних фінансово-господарських операцій та обставин справи.Сутність комплексного підходу полягає в об'єднанні зусиль та методів різних фахівців для вирішення єдиного завдання, яке неможливо розв'язати в межах однієї вузької експертної спеціалізації.Метою є створення більш повної та адекватної картини досліджуваного об'єкта, що дозволяє встановити ключові елементи фінансової

діяльності суб'єкта господарювання та отриматиґрунтовний та об'єктивний висновокдля суду чи органів досудового розслідування.

5. Міжнародний підхід. Орієнтується на стандарти Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC) та Міжнародні стандарти аудиту (ISA), що забезпечують порівнянність та прозорість результатів експертизи.

Попри значні досягнення, у сфері економічної експертизи залишаються проблеми, пов’язані з нестачею кваліфікованих кадрів, низьким рівнем автоматизації, відсутністю єдиних методичних підходів. У майбутньому очікується подальша цифровізація експертної діяльності, інтеграція штучного інтелекту в аналітичні процеси, розробка національних стандартів економічної експертизи, гармонізованих із міжнародними.

Література

1. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз. Житомир: Рута, 2020.

2. Савченко В. Ф. Судово-економічна експертиза: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019.

3. Міжнародні стандарти аудиту (ISA). IFAC. 2023.

4. Литовченко І. І. Сучасні інформаційні технології в економічній експертизі. Харків : ХНЕУ, 2021.

5. Кузьмін О. Є. Цифрова економіка: управління, інновації, експертиза. Львів : Вид-во ЛНУ, 2022.

6. ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА.URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/2010823 (дата звернення 28.11.2025).

УДК 343.148

Мочеброда О. А., головний судовий експерт групи економічних досліджень Волинського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Луцьк

СУЧАСНІ МЕТОДИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

В умовах нестабільної соціально-економічної та політичної ситуації необхідно посилювати державний контроль за економічною діяльністю всіх суб’єктів господарювання. Основну увагу доцільно приділяти попередженню здійснення економічних правопорушень. Важливу роль в економічних процесах, відіграє й судова економічна експертиза.

Судова економічна експертиза спрямована на вивчення господарської діяльності підприємства, процесів формування фінансових показників за

проведеними операціями та правильності відображення їх в обліку. У процесі проведення економічної експертизи, аналізується виробнича і фінансово-економічна діяльність підприємства різних форм власності.

Оцінка сучасного тану економічної експертизи неможлива без напрацювань фахівців у цій галузі, а саме у теорії та практиці, з врахуванням політичних і економічних змін в країні [2].

Для належного проведення судово-економічної експертизи необхідно мати відповідну методику її проведення. Так, під методикою судово-економічної експертизи варто розуміти сукупність методів та способів, які застосовуються судовим експертом-економістом з метою дослідженняоб'єкта експертизи і вирішення експертного завдання.

Експертні дослідження експерти-економісти проводять відповідно до вироблених наукою та практикою алгоритмів дій, що сприяє розвитку і поліпшенню методики судової експертизи, зменшенню витрат часу на проведення експертизи, повному та всебічному дослідженню фактичних обставин справи, а також достовірності висновків судових експертів [1].

Залежно від поставленої експертної задачі, експертом обирається комплекс аналітичних методів і прийомів. Коли мова йде про методи судової експертизи як способи виконання експертного дослідження, їх можна назвати спеціальними, практичними на відміну від загальнонаукових методів.

Спеціальні методи судово-економічної експертизи допомагають визначити значність документа для вирішення поставлених питань, тобто його доказову цінність, розібратися у величезній кількості документів. Використання методів в сукупності із спеціальними способами і прийомами дозволяє експерту всесторонньо і якнайповніше проводити дослідження.

Спеціальними методами, які накопичені експертною практикою і розроблені теорією судової бухгалтерії, є документальна перевірка, зіставлення документів, моделювання. Встановлення правильності і обґрунтованості складання документів бухгалтерського і податкового обліку, фінансової звітності здійснюється методом документальної перевірки, який включає три способи перевірки документів: за формою, арифметичну і нормативну [4].

Одним із ключових напрямів розвитку сучасних підходів є інтеграція традиційних аналітичних методів із цифровими технологіями. Це дозволяє підвищити точність розрахунків, зменшити вплив людського фактора та забезпечити швидшу обробку великого обсягу фінансових даних.

Сучасні методи судової економічної експертизи включають комплексний аналіз документів, використання спеціалізованого програмного забезпечення для обробки даних та математично-статистичні методи для аналізу фінансової інформації.Використання спеціалізованих програм дозволяє автоматизувати аналіз, виявляти тенденції, моделювати процеси та створювати наочні візуалізації для подання складних результатів, так як великі дані вимагають використання

складних аналітичних інструментів і платформ для ефективного й точного визначення.

Програмне забезпечення можна виокремити на програми як для управління базами даних так і для аналізу та візуалізації. Прикладами такого програмного забезпечення є:

- для управління базами даних:Microsoft SQL Server, Oracle, PostgreSQL, MySQL;

- для аналізу та візуалізації:Microsoft Excel(з додатками для аналітики), Tableau, Power BI, Python [5].

В умовах розбудови суспільства, актуальність та вагомість, на сьогодні програмного забезпечення, яке використовується дляаналізу бази даних дає змогу ефективно та в короткі строки опрацювати тасистематизувати великі дані та значно полегшити роботу експерта-економіста при аналізі фінансово-господарської діяльності підприємств та організацій.

Література

1.Економічна експертиза: теорія, методологія та організація : монографія / за. заг. ред. М. Лучка. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 308 с. URL:https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/0d66b01c-04fa-4dec-8151-3013d6462432/content (дата звернення: 11.11.2025).

2.Крівцова Т.О. Судово-економічна експертиза розрахунків, пов’язаних із податком на доходи фізичних осіб: теоретико-методологічні аспекти. *Економіка розвитку* .2015. № 1(73). С. 46-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecro_2015_1_8 (дата звернення: 11.11.2025).

3.Кушакова Н. О., Саніна Т. О., Чередниченко А. П. Судово-економічна експертиза : посібник. Донецьк, 2006. 207 с.

4.Іванков В. М.Аналіз великих баз даних у судово-економічній експертизі. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 1(46), С. 50-56. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-46-6 (дата звернення: 11.11.2025).

5.Цифрова економіка : підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. Київ : НАУ, 2022. 200 с. URL: https://vstup.htek.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/27.3-Digital_economy.pdf (дата звернення: 11.11.2025).

УДК 343.148.5

Новак О. Ю., старший судовий експерт групи економічних досліджень відділу ТГЕБЗ та ОД Волинський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Луцьк

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Важливість та необхідність публічних закупівель полягає у забезпеченні ефективності, прозорості та добросовісної конкуренції у витрачанні бюджетних коштів, що дозволяє отримати якісні товари, роботи чи послуги для підприємств та громадян. Держава є найбільшим ринковим агентом, який здійснює закупівлі товарів (робіт, послуг) у розмірах до 50% від витрат державного бюджету. Такі закупівлі запобігають корупції, оптимізують державні витрати та створюють рівні умови для учасників ринку, сприяючи його розвитку. Проте, за оцінками експертів,частина коштів витрачаються неефективно та/або за нецільовим призначенням шляхом системи «схемних» закупівель, що актуалізує проблему підвищення контролю за ефективним та економним використанням державних коштів. Дієвими інструментами у боротьбі із зловживаннями у цій сфері є розвиток конкурентних способів державних закупівель.[3]

Особливості публічних закупівель включають їх проведення через електронну систему(електронні майданчики системи ProZorro: E-tender.ua, Zakupivli.pro та ін.), з дотриманням принципів добросовісної конкуренції, ефективності, прозорості та запобігання корупції.[1]

При здійснені закупівельних процедур нерідко виникають правопорушення, а саме: невідхилення замовником тендерної пропозиції учасника, яка не відповідала умовам тендерної документації; недотримання порядку визначення предмета закупівлі; придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених закономта порушення вимог закону про публічні закупівлі, щодо зміни істотних умови договору про закупівлю,які не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов’язань сторонами. [2]

При проведенні судово-економічних експертиз з дослідження фінансово-господарських операційз проведеннязакупівель товарів, робіт, послуг за бюджетні кошти, які перевірялись при здійсненні фінансового контролю відповідними державними органами, основним завданням є визначення документальної

обґрунтованості здійснення таких державних закупівель та дотримання вимог діючого законодавства суб'єктами господарювання державного сектора економіки, а також підприємств і організацій, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів.

Основними цілями дослідженняфінансово-господарських операцій при проведенні публічних закупівель є: перевірка законності та дотримання вимог законодавства у сфері закупівель; виявлення недостовірної інформації та зловживань; встановлення /підтвердження збитків, завданих державі або територіальній громаді; оцінка ефективності використання бюджетних коштів; виявлення корупційних ризиків та схем.

У разі встановлення недотримання вимог діючого законодавства при проведенні закупівель товарів, робіт, послуг за державні кошти, з метою виявлення фактів придбання товарів, робіт і послуг за завищеними цінами (наприклад штучне завищення цін через наявність низки посередницьких структур, які фактично не поставляли товари, а лише оформляли документи); завищення постачальниками, у т.ч. виробниками чи їх офіційними дилерами, агентами, дистриб'юторами тощо, закупівельних цін порівняно з середньо ринковими, – проводиться аналіз закупівельних цін на такі товари, роботи і послуги.

Відповідно, за умови не дотримання Замовником вимог законодавства щодо проведення закупівель за державні кошти, сума збитку визначається на підставі документів процедури закупівлі, як розрахунок різниці між фактично сплаченою сумою державних коштів за поставку товарів (робіт, послуг) та їх ринковою вартістю. У разі дотримання Замовником всіх вимог законодавчих та нормативних актів, що регламентують проведення закупівель товарів, робіт, послуг за державні кошти, фактично сплачені державні кошти є звичайною вартістю зазначених товарів, робіт та послуг, що склалася за результатами таких торгів [2].

Сучасні підходи в економічній експертизі при дослідженні операцій в публічних закупівлях включають поглиблений аналіз ефективності використання коштів, використання цифрових інструментів і аналітики, нові методики оцінки ризиків. Такі дослідження дозволяють уникнути неефективних витрат та покращити якість закупівель.

Література

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text (дата звернення 27.11.2025).

2. Методика проведення судово-економічних експертиз з визначення збитків при проведенні закупівель товарів, робіт та послуг за бюджетні кошти : методика /розроб.: В. Ф. Світлоока, Л. Л. Шваннікова, О. В. Пашковська ; Мінюст України, ОНДІСЕ. (реєстраційний код 11.2.48).

3. Хомутенко В. П., Хомутенко А. В., Мотигін Д. В.Судово-економічна експертиза у сфері публічних закупівель: межі компетенції судового експерта. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. №26. С. 67-69. URL: https://archive.journal-grail.science/ index.php/2710-3056/article/view/1102(дата звернення 21.11.2025).

УДК 658.62:005.336.3-021.471

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доценткафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансівІнженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м.Запоріжжя

Плиска О.В., аспірант 3 курсу спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Савела А.А., студент 2 курсу магістратури спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ФВА ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Реалізація сучасних ідей у сфері якості та побудова процесів виробництва відповідно до вимог споживача досягається насамперед побудовою системи управління якістю (далі – СУЯ) та її впровадженням на підприємстві. Систему управління якістю продукції потрібно постійно вдосконалювати. Споживач ставить все вищі вимоги до якості продукції та до її співвідношення з ціною. Ці вимоги стосуються всіх галузей промисловості. А тим більше, коли продукція підприємства має стратегічне значення. Останнім часом активно використовується функціонально-вартісний аналіз (далі – ФВА) в СУЯ.

ФВА – найбільш ефективний вид аналізу діяльності щодо виявлення резервів економії витрат матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на виробництво продукції. ФВА є системним підходом для аналізу функцій об`єкта при знаходженні найкращого балансу між його ціною та корисністю, який рекомендується для використовування при проєктуванні нових виробів і технологій, модернізації техніки і освоєних виробів, реконструкції виробничих об’єктів, зниженні виробничих затрат тощо. Також об’єктами дослідження є окремі процеси СУЯ: процеси виробництва, процеси управління, процеси поліпшення й вимірювання тощо).

У контексті використання методу ФВА як інструменту виявлення резервів розвитку СУЯ результативні тіхарактеристики системи, які не тільки визначають

здатність системи виконувати визначеніфункції, а й з достатнім ступенем повнотиобчислювати витрати на їх виконання. До того жважливою особливістю методу ФВА є йогогармонізація з процесним підходомдоменеджменту, що дозволяє на різних рівняхвизначати величини резервів.

З урахуванням даного підходу можливевиконання наступних видів робіт:

– наочно представити процеси системименеджменту якості;

– визначити рівень (або ступінь) виконаннярізних бізнес-процесів на підприємстві;

– обґрунтувати вибір раціонального варіантутехнології реалізації бізнеспроцесів;

– провести аналіз структури процесів на основіоцінки відповідності їх цілям;

– провести аналіз функцій, виконуванихструктурними підрозділами підприємства тощо.

Організація роботи з ФВА мережі процесів СУЯпередбачає виконання декількох етапів.

1. Побудову функціональних моделей мережі процесів промислового підприємства.

2. Проведення функціонального аналізу й ідентифікація процесів СУЯ.

3. Визначення вартості механізмів і управління для кожного процесу.

4. Визначення вартості окремого процесу СУЯ.

5. Прийняття відповідних рішень.

Перед тим, як ухвалити рішення щодо практичного застосування ФВА, необхідно проаналізувати фактори, що впливають на процес і методику реалізації цього методу.

Сьогодні в економічно розвинених країнах практично кожне підприємство або компанія використовують ФВА як практичну частину системи менеджменту якості, що найповніше задовольняє принципи стандартів. Вдосконалення СУЯ промислового підприємства дозволить суттєво покращити якість продукції, розширити асортимент нових видів продукції, забезпечити її конкурентоспроможність на ринках збуту. Усвідомлюючи переваги СУЯ і переймаючи досвід покращення діяльності будь-яка організація може сподіватися на успіх у конкурентній боротьбі.

Література

1. Оглобліна В. О., Баришніков А. Г., Загородній С. А. Стандартизація, сертифікація та експертиза у галузі охорони праці в контексті розбудови національної економіки. *Інженерні інновації та розбудова національної економіки :* матеріали II Міжнарод. наук.-практ. конф. Інженерного навч.-наук. ін.-ту ім. Ю. М. Потебні (15-16 трав. 2025 р., м. Запоріжжя) Одеса : Гельветика, 2025. С. 435-439.

2. Кукіна Н. В., Оглобліна В. О., Ткаченко Є. Ю. Формування системи управління ризиками підприємства. *Збірник наукови хпрацьТДАУ ім. Дмитра Моторного (економічні науки).* 2024. № 4(53). С. 102-108.
3. Метеленко Н. Г., Оглобліна В. О., Плиска О. В. Функціонально-вартісний аналіз як інструмент управління економічним потенціалом промислового підприємства в контексті цифрової еволюції. *Вплив штучного інтелекту на розвиток людини, суспільства, освіти, культури, економіки в умовах війни і поствоєнного відновлення* : зб. тез доп. Міжнарод. наук.-практ. конф. 21-22 листоп. 2025 р. / ред.-упорядник: В. Г. Воронкова. Львів – Торунь : Liha- Pres, 2025.
4. Оглобліна В. О.,Балагуш І. М., Загородній С. А. Розробка інтегрованої системи мультигалузевого підходу до забезпечення якості та відповідності промислової продукції вимогам ЄС. *Інженерні інновації та розбудова національної економіки :* матеріали II Міжнарод. наук.-практ. конф. Інженерного навч.-наук. ін.-ту ім. Ю. М. Потебні (15-16 трав. 2025р., м. Запоріжжя. Одеса : Гельветика, 2025. С. 435-439.

УДК 332.64 (477)

Прус Ю.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і бізнесу
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Барба І.Г., студент 2 курсу магістратури спеціальності
193 «Геодезія та землеустрій»Таврійського державного агротехнологічного
університетуімені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ПРОБЛЕМИ МАСОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Масова оцінка землі є стратегічно важливим інструментом для розвитку ринку земель, забезпечення податкової справедливості, фінансової прозорості територіальних громад та формування ефективної системи управління земельними ресурсами. Після запуску ринку сільськогосподарських земель у 2021 році потреба в якісній, актуальній та методологічно обґрунтованій масовій оцінці суттєво зросла.

У різних державах системи масової оцінки земель і нерухомості інтегровані або в інституційну структуру управління земельними ресурсами, або в систему державних фінансів, де кадастрові дані забезпечують податкові та інші регуляторні функції. Проте в Україні цей процес стикається з низкою системних проблем, які уповільнюють формування повноцінного ринку та знижують рівень економічної безпеки землекористування.

Так, однією з ключових проблем є фрагментарність законодавства у сфері оціночної діяльності та земельних відносин. Хоча Закон України «Про оцінку земель» визначає загальні принципи масової оцінки земель, низка підзаконних актів застаріла та не узгоджена між собою. Зміни до податкового, земельного та містобудівного законодавства відбуваються нерівномірно, що створює правову невизначеність для землевласників і органів місцевого самоврядування.

В розвинених країнах використовуються комплексні моделі масової оцінки земель, що поєднують геоінформаційні системи, дані дистанційного зондування Землі, математичні моделі регресії, машинне навчання та автоматизований контроль якості. В Україні ж впровадження таких моделей відбувається повільно через низку обмежень:недостатній рівень цифровізації територіальних громад;слабка інтеграція кадастрових систем з економічними та статистичними базами;обмеженість бюджетів органів місцевого самоврядування для розробки актуальних моделей оцінки.

Існують також нерівномірність розвитку ринку землі та регіональні диспропорції, які характеризуються різним рівнем економічної активності, щільності агробізнесу, доступності інфраструктури та інвестиційної привабливості, що створює проблеми для побудови єдиної моделі оцінки.Наприклад, у західних регіонах ціни на землю часто формуються на підставі дрібних приватних транзакцій, тоді як у південних та центральних областях ринок є більш структурованим і визначається великими підприємствами. Відповідно, моделі оцінки не завжди коректно передають регіональні особливості, що призводить до значних похибок.

Повномасштабна війна додатково ускладнила процес масової оцінки земель, адже значна частина земель замінована, деградована або тимчасово недоступна для обробітку. У багатьох громадах втрачено первинну геодезичну документацію та пошкоджено кадастрові сервери.Військові дії спричинили: зміну ринкової вартості земель у прифронтових регіонах; втрату можливостей для збору повних даних; зростання ризиків, які не враховуються у стандартних моделях оцінки; зниження інвестиційної привабливості та різкі коливання цін.Ці фактори потребують оновлення методик Міністерства охорони здоров’я включенням компонентів ризику воєнних дій, мінної небезпеки, втрати родючості та екологічного збитку.

В Україні існують суттєві прогалини у повноті та точності даних для масової оцінки: дані Державного земельного кадастру не повністю інтегровані з іншими державними реєстрами, зокрема з Реєстром речових прав, містобудівними кадастрами та екологічними базами; ринкова інформація про угоди купівлі-продажу земель є обмеженою, а ціни в окремих сегментах не є репрезентативними через низьку ліквідність ринку та значну частку внутрішніх трансферних угод; практично відсутні довгострокові масиви даних про якість ґрунтів (родючість,

вміст гумусу, деградаційні процеси), що істотно впливає на точність агрооцінки та моделювання продуктивності земель.

Масова оцінка землі в Україні стикається з комплексом нормативних, методологічних, технічних і інституційних проблем. Для створення дійсно ефективної системи масової оцінки землі необхідно:завершити цифровізацію кадастрових даних та їх інтеграцію з іншими держреєстрами;впровадити сучасні моделі оцінки з використанням GIS, дистанційного зондування та машинного навчання;забезпечити регулярність оновлення оцінки;підвищити прозорість та автоматизацію процедур для зниження корупційних ризиків;адаптувати методики до умов воєнного часу та повоєнної відбудови.Ефективна масова оцінка землі є фундаментом для сталого економічного розвитку територій та гарантом економічної безпеки землевласників і землекористувачів.

Література

1. Гой В., МамоновК., Харів В. Перспективи впровадження масової оцінки земель в Україні: нормативно-правові та технічні аспекти. *Містобудування та територіальне планування.* 2024. № 87. С. 317–329. DOI: https://doi.org/10.32347/2076-815x.2024.87.317-329 (дата звернення: 24.11.2025).

2. Кошель А. О. Формування системи масової оцінки земель в Україні : дис. … д-ра екон. наук : 08.00.06. Київ : НУБіП України, 2021. 494 с.

УДК 625.7/.8:[657.92:657.47]: 343.148

Пушкарьова Г.О., завідувач відділу будівельних, земельних, екологічних досліджень та оціночної діяльності Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Запоріжжя

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ДОРОЖНЬОГО БУДІВНИЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ БУДІВЕЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Статтею 1 Закону України «Про судову експертизу» визначено: «Судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об’єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду» [1]. Таким чином, експертиза призначається у випадках, коли суду (або органу, в провадженні якого знаходиться справа) для прийняття рішення необхідні спеціальні знання. Які ж це спеціальні знання? На думку О.О. Ейсмана, спеціальні знання не належать до числа загальновідомих, загальнодоступних, що мають масове поширення, тобто це ті знання, якими професійно володіє лише вузьке коло фахівців.

Основними принципами судових експертиз є законність, незалежність, об’єктивність і повнота експертних досліджень, як це передбачено вимогами законодавства [1]. Для розкриття шляхів здійснення цих принципів важливо відповісти на декілька наступних питань. Якими методами і прийомами досягаються два останніх принципи при проведенні досліджень з визначення вартості фактично виконаних робіт? Наскільки швидко і легко можливо цього досягти при значному об’єму досліджуваних робіт? Який інструментарій є сьогодні у наявності у експерта, який виконує цю задачу? Що не вистачає сьогодні експерту будівельнику для забезпечення повноти і об’єктивності експертного дослідження?

З великого різноманіття будівельно-технічних експертиз виділяються експертизи, які пов’язані з визначенням вартості фактично виконаних будівельних робіт або з визначенням завищення вартості цих робіт.

Виконання подібного типу експертиз дуже трудомістке, особливо для випадків, коли об’єкти дослідження складні і об’ємні (звітна документація, а саме: акти прийомки виконаних будівельних робіт за формою № КБ-2в представлені значною кількістю; кожен з них не простий за складом і змістом робіт; у підсумкових відомостях до актів ресурсні частини представлені широким спектром будівельних машин, механізмів, будівельних матеріалів, конструкцій та виробів. Складність виконання експертиз стає ще більшою у разі, коли необхідно аналізувати вплив на загальну вартість фактично виконаних робіт багатої кількості параметрів у режимі минулого часу, тобто з давністю виконання робіт від двох та більше років. Для експертної практики така ситуація нерідка.

Прорахунки та недоліки при визначенні вартості будівельних робіт:

– завищення фізичного обсягу робіт у явному вигляді (внесення недостовірних даних по об’єму у первісні облікові документи (акти ф. КБ-2в);

– завищення обсягу робіт у прихованому вигляді (подвійні ціни на малярні роботи, установка лісів тощо);

– неправильне застосування норм розцінок (подвійне завищення цін на труби опалювання, обробку фасаду тощо);

– завищення окремих розцінок (завищення ціни на окремі матеріали);

– порушення загального порядку визначення вартості (завищення поточних цін за оренду машин, трудовитрат);

– порушення порядку визначення вартості (тверда ціна) - неправильне співвідношення фактичної вартості та договірної ціни, невідповідність вартості робіт);

– порушення обліку і звітності (динамічна ціна) - неправильний облік прямих витрат, супутніх витрат, порушення бухгалтерського обліку.

Дослідження визначення вартості будівництва проводиться методом порівняння, шляхом співставлення результатів візуально-інструментального обстеження та інформації, яка міститься у наданих документах, з вимогами

нормативно-правових актів, чинних на території України у галузі містобудівної діяльності та ціноутворення в будівництві, а також розрахунковим методом.

Водночас окремої уваги потребує питання формування вартості будівництва дорожнього покриття, яке на сьогодні залишається одним із найпроблемніших аспектів будівельно-технічних експертиз.

Основним елементом автомобільної дороги, який забезпечує безпеку дорожнього руху є її покриття. Сьогодні більшість автомобільних доріг облаштовано нежорстким типом дорожнього «одягу», в переважній більшості з асфальтно-бетонним покриттям і на жаль, часто з порушенням вимог до якості покриття.

У межах капітального ремонту автомобільних доріг будівельні роботи включають комплексні заходи, спрямовані на забезпечення довготривалої міцності та безпечної експлуатації дорожньої інфраструктури. Зазвичай до таких робіт відносять:а) розбирання асфальтобетонних, щебеневих покриттів, основ та бортових каменів, перевезення сміття, розбирання монолітних бетонних фундаментів, розбирання існуючих інженерних мереж – дані роботи перевіряються технічним наглядом, в процесі їх виконання;

б) улаштування дорожнього корита, улаштування підстилаючого (вирівнювального) шару основи, укріплення укосів, улаштування гідроізоляції, улаштування основ та покриттів з щебенево-піщаних сумішей, улаштування основ під тротуар;

в) улаштування верхнього шару покриття асфальтобетону, влаштування бортових каменів, дорожні знаки, розмітка – перевіряється натурним оглядом та відповідними вимірами.

Найбільш проблемним у даному виді експертиз, є те, що дані роботи відносяться до прихованих і визначення їх фактичних обсягів обумовлюють використання руйнівних методів. Для перевірки прихованих робіт необхідно залучати спеціалістів з відповідним обладнанням та інструментом для вирубки та замірів товщини шару дорожнього покриття та улаштування основ доріг відповідних об’єктів дослідження з подальшими лабораторними дослідженнями фізико-механічних властивостей кернів асфальтобетонних сумішей, відібраних з дорожнього полотна об’єкта дослідження.

Шурфування дорожньої конструкції з використанням спеціалізованого обладнання під час натурного обстеження проводиться для визначення:

1) товщини будь-якого шару дорожнього покриття;
2) наявності нижче розташованого шару;
3) якості виконаних будівельних робіт.

Ремонтні роботи в дорожньому будівництві виконуються з максимальним використанням будівельного матеріалу з існуючої дорожньої конструкції що значно ускладнює відокремлення досліджуваних будівельних матеріалів від тих що були виконані раніше.

Так, можливо виділити наступний алгоритм дослідження експертом робіт дорожнього будівництва:

1. Вивчення проєктної, виконавчої та звітної документації;

2. Проведення візуально-інструментального обстеження об’єкта дослідження під час яких визначаються фактичні обсяги виконаних робіт і при необхідності відбираються зразки будівельних матеріалів для подальшого дослідження вже в лабораторії;

3. Отримання вимірів лабораторних випробувань конструктивних шарів дороги об’єктів дослідження та схем розташування виїмки кернів дорожнього покриття до протоколів вимірів з перевірки якості виконання дорожніх робіт. У разі незабезпечення видимості усіх шарів дорожнього покриття та відсутності протоколів лабораторних випробувань, стає можливим тільки визначення габаритних розмірів дорожнього покриття (довжина, ширина та загальна площа);

4. Співставлення візуально-інструментального обстеження з даними проектної, виконавчої та звітної документації з обов’язковим врахуванням нормативних вимог.

Імплементація даного алгоритму проведення судових експертиз є важливим інструментом для подолання актуальних проблем, що виникають у сфері будівництва та ремонту автомобільних доріг, зокрема щодо забезпечення їх належної якості.

Література

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T403800?an=1 (дата звернення: 27.11.2025).

2. Настанова з визначення вартості будівництва : затверджено Наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 01.11.2021 № 281. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/FN071522?an=1 (дата звернення: 27.11.2025).

УДК 72.05:711.4:364.27

Фостащенко О. М, к.т.н., доцент кафедри міського будівництва і архітектури Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Резуненко А. А., студентка 2 курсу спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЧЕРЕЗ ЕКСПЕРТИЗУ: НОВІ ПІДХОДИ БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ДОСТУПНОСТІ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У сучасних умовах трансформації міського середовища питання інклюзивності посідають центральне місце в стратегіях сталого розвитку [1]. Доступність громадських просторів та об’єктів інфраструктури є не лише вимогою нормативних документів, а й важливим індикатором соціальної справедливості, рівності можливостей і якості життя в місті [2]. Проте традиційні підходи до будівельного контролю часто залишаються орієнтованими на формальне дотримання норм [3], що не завжди гарантує реальну зручність та безбар’єрність для всіх груп населення, зокрема людей з інвалідністю та маломобільних громадян .

У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення ролі експертизи як ефективного інструменту оцінювання та підвищення доступності міських територій. Інклюзивна експертиза дозволяє поєднати технічні стандарти, міждисциплінарні підходи та практичний досвід користувачів, забезпечуючи комплексний аналіз простору. Впровадження нових методів експертного контролю є необхідним кроком для формування безпечного, комфортного і справді доступного міського середовища, здатного задовільнити потреби різних груп мешканців.

Громадські простори – це території, що належать громаді або є відкритими для загального користування без жодних обмежень. Вони створюються з метою спільного використання, не мають комерційного призначення, і характеризуються своєрідними просторовими, історичними, природними, соціальними та економічними рисами [4]. Такі простори мають суттєве значення для мешканців міст, адже вони є місцями для відпочинку, соціальної взаємодії та культурного розвитку. Водночас, у сучасних містах існує ряд викликів, які перешкоджають їх повноцінному функціонуванню [5].

Запровадження принципів універсального дизайну [6], вимагає міждисциплінарного аналізу: архітектурного, ергономічного, соціального та технологічного. Це забезпечує ширше розуміння функціональної доступності та підвищує об’єктивність будівельної експертизи. У той же час поєднання нормативних вимог із цифровими інструментами:

– 3D-моделювання дозволяє проводити попередню оцінку доступності, ще на етапі проєктування, рис. 1, а;

– карти безбар’єрності – це інструмент моніторингу фактичної доступності міських територій, рис. 1, б;

– мобільні додатки дозволяють проводити аудит доступності за уніфікованою методикою, рис. 1, в.

Цифрові інструменти – посилюють точність і прозорість контролю.

а б в

Рисунок 1 – Цифрові інструменти

Джерело: [6]

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що інклюзивна експертиза є ключовим інструментом модернізації системи будівельного контролю та підвищення доступності міських територій. Вона дозволяє поєднати технічні нормативи, міждисциплінарні підходи та реальний користувацький досвід та забезпечує комплексне бачення якості середовища. Запровадження цифрових технологій, участь маломобільних груп у процесі оцінювання та розширення професійної компетентності експертів створюють основу для побудови ефективної, прозорої та орієнтованої на людину системи контролю. Розвиток таких підходів сприятиме формуванню безбар’єрних, безпечних і комфортних міських просторів, які відповідають сучасним стандартам сталого та інклюзивного розвитку.

Література

1. 17 Цілей сталого розвитку. URL: https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/ (дата звернення 25.11.2025).

2. Дослідження доступності міських просторів. URL: https://mtu.gov.ua/files/doslidzhennya-dostupnosti-miskyh-prostoriv.pdf (дата звернення 25.11.2025).

3. ДБН В2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. [Чинний від 2019-04-01]. Київ : Мінрегіонбуд України, 2018. 64 с.

4. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування та забудова територій. [Чинний від 2019-01-10]. Київ : Мінрегіонбуд України, 2019. 177 с.

5. Дослідження доступності міських просторів, 2021, розроблене Big City Lab та ГО «Безбар’єрність» спільно з Міністерством розвитку громад та територій України, 26 липня 2021, URL: https://www.minregion.gov.ua/napryamki -

diyalnosti/bezbaryernist/albom-bezbaryernyh-rishen/doslidzhennyadostupnosti-miskyh-prostoriv/ (дата звернення 25.11.2025).

6. Альбом безбар`єрних рішень. URL: https://www.zoda.gov.ua/ files/WP_ Article_File/original/000182/182198.pdf (дата звернення 25.11.2025).

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«ІННОВАЦІЇ В ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ ТА ІНЖЕНЕРІЇ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ»

3-4 грудня 2025 р.

Коректор: Макаренко А. П.

Підписано до друку 05.02.2026. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 21,7. Тираж 300 прим. Зам. № 24.

Запорізький національний університет
69011, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Університетська, 66.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 5229 від 11.10.2016.